JOHN BERGER

G.

roman

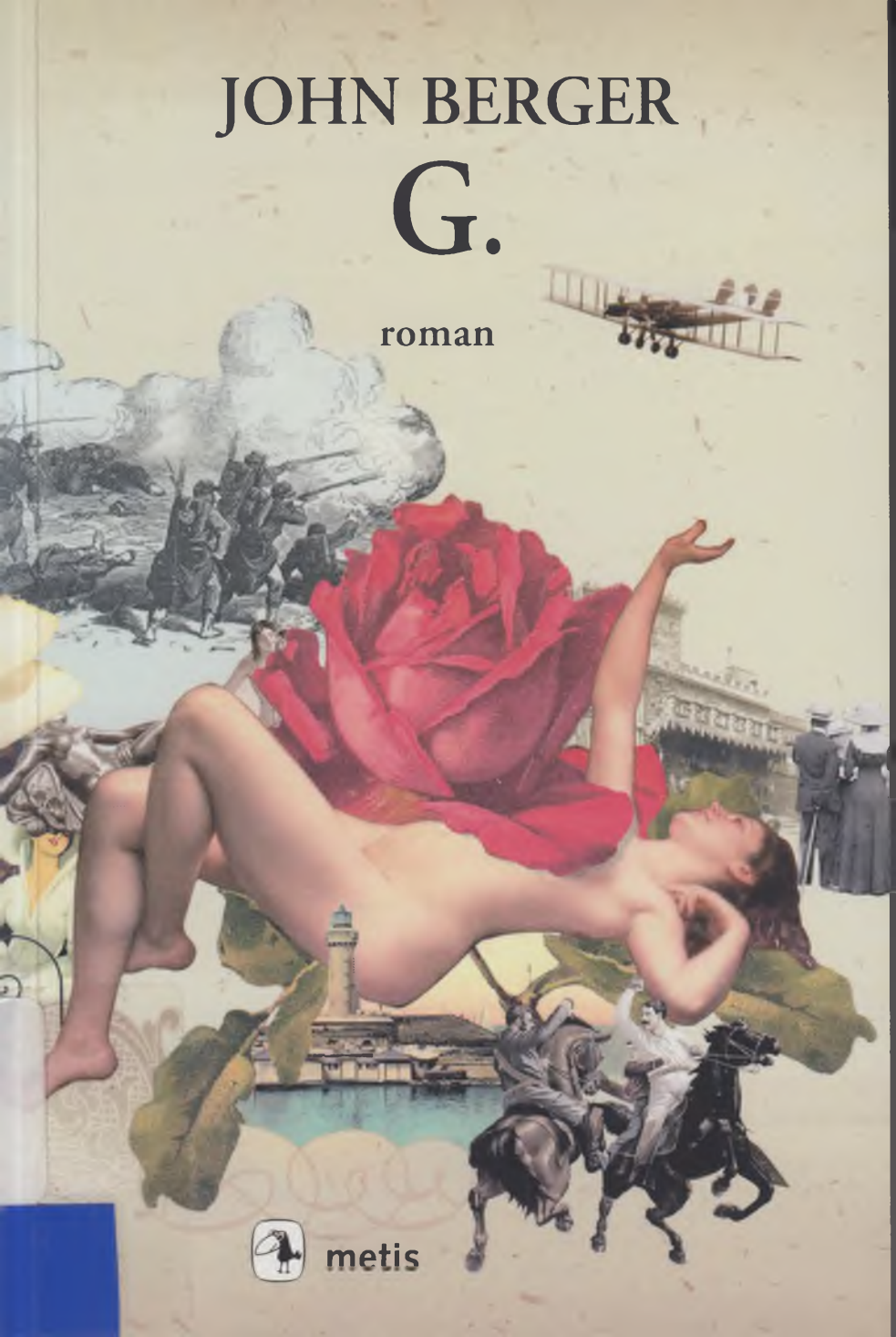

metis

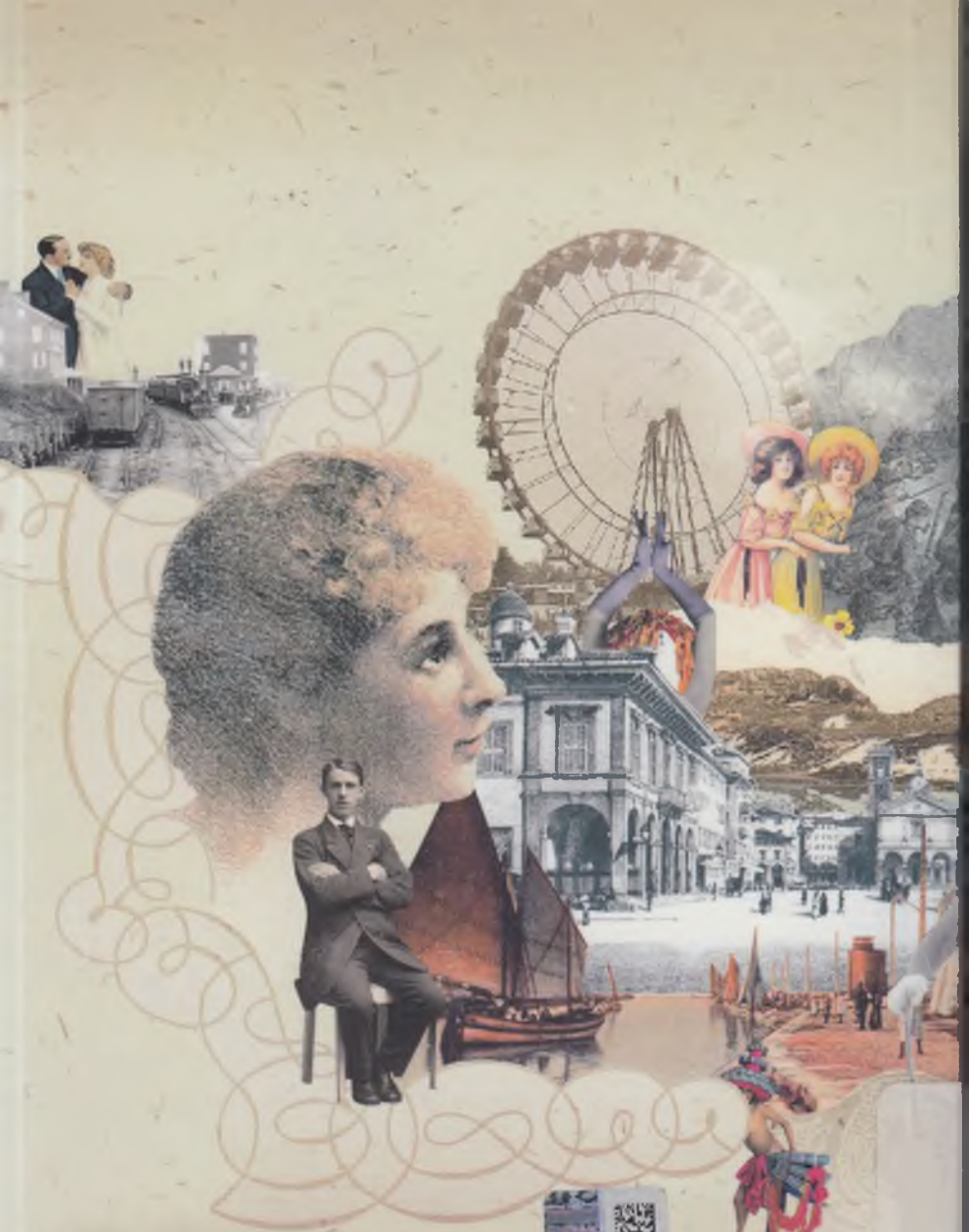

Metis Edebiyat | Roman
ISBN-13: 978-975-342-662-6

295917
BBV

9 789753 426626

Metis Yayınları
www.metiskitap.com

John Berger

G.

John Berger 1926'da Londra'da doğdu. İngilizce yazan en etkili sanat eleştirmenlerinden biri olan Berger, ayrıca senaryo yazarı, romancı, belgesel yazarı ve ressam olarak da tanınıyor. 1940'ların sonunda Londra'da çeşitli galerilerde sergiler açtı. Bu dönemde Komünist Partisi ile yakın ilişki kurdu, sol-kanat haftalık dergi *Tribune* için makaleler yazdı. 1948-55 yılları arasında resim öğretirken sanat eleştirmeni oldu ve 1951'den itibaren *New Statesman* için on yıl boyunca sanat eleştirileri yazdı. İlk romanı 1958'de yayımlanan *Zamanımızın Bir Ressamı*'dır. Romanı *G.* ile 1972 yılında Booker ödülünü almıştır. Çok sayıda kitabı Türkçeye çevrilmiş olan John Berger, Türkiyeli okurlarını uzun yıllardır derinden etkilemeyi sürdürüyor.

2012 tarihli *Bento'nun Eskiz Defteri*, Metis'te yayımladığımız son kitabı.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
G.
John Berger

© John Berger, 1972
© Metis Yayınları, 2007

İlk Basım: İletişim Yayınları, 1984
Metis Yayınları'nda İlk Basım: Kasım 2008
İkinci Basım: Eylül 2013

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Metis Basımını Yayıma Hazırlayan:
Özde Duygu Gürkan

Kapak Resmi:
Pınar Kazma, 2008

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-662-6

JOHN BERGER

G.

Çeviren:
TOMRİS UYAR

metis

JOHN BERGER KOLEKSİYONU

•

G. 1984, 2008

GÖRME BİÇİMLERİ 1978, 1986

VE YÜZLERİMİZ, KALBİM,
FOTOĞRAFLAR KADAR KISA ÖMÜRLÜ 1987, 2007

O ANA ADANMIŞ 1988

PİCASSO'NUN BAŞARISI VE BAŞARISIZLIĞI 1989

DÜĞÜNE 1996

FOTOKOPİLER 1997

2000 YILINDA 25 YAŞINA BASACAK OLAN
YUNUS 1997

GÖRÜNÜRE DAİR KÜÇÜK BİR TEORİYE DOĞRU
ADIMLAR 1999

KRAL 2001

BULUŞTUĞUMUZ YER BURASI 2006

VE YÜZLERİMİZ, KALBİM,
FOTOĞRAFLAR KADAR KISA ÖMÜRLÜ 2007 (1987)

A'DAN X'E 2008

KIYMETİNİ BİL HERŞEYİN 2009

BENTO'NUN ESKİZ DEFTERİ 2012

Anya'ya,

ve Kadın Özgürlüğü Hareketi'ndeki
kız kardeşlerine

1

1

Bu kitabın kahramanının babası, Umberto adında Livornolu bir tüccardı, meyve şekerlemesi işindeydi. Kısa boyluydu, şişmandı, kafasının iriliğinden ötürü büsbütün bodur görünüyordu. Dedikodudan, çevre baskısından korkuları pek yersiz sayılamayacak kadınlara, Umberto'nun kafasının alışılmadık iriliği çekici gelebilirdi pekâlâ. Direnç, ağırlık ve tutku çağrıştırıyordu. Livorno ya da Pisa'daki tüccar sınıfı kadınlarının çoğu utangaçtı. Bu yüzden de Umberto onlar arasında canavarlığıyla ün saldı. *La Bestia** derlerdi ona: Küstahlığına, sataşkanlığına ve saldırganlığına tıpatıp uyan bu yakıştırmayı kullanırken yine de sözcüğün kökenindeki daha kaba anlamı hepten boşlamaz, böylelikle bilinçaltlarına işlemiş cinsel çekimi hem güçlendirir hem bastırırlardı. Bu bağlamda, kocalarının yanında ondan asla *La Bestia* olarak söz etmemeleri kayda değer. Takma ad, ikindileri kadın kadına konuşmalara saklanırdı.

Umberto'nun karısı Esther, Livorno Yahudisi bir gazetecinin, eski bir liberalin kızıydı. Umberto ile yirmisine bastığında evlenmişti. Babası, Umberto'yu kaba saba ve kültürsüz bulduğundan, bu evliliği onaylamamış ama liberal ilkelerinden sapmayı kendine yediremediğinden, yasaklama yolunu seçmemişti. Esther yirmi bir yaşındayken, babası ansızın ölüverdi. Kızcağızın sağlıksız yapısının gizemi bu ölümle başladı ve giderek yaşam boyu süre-

* hayvan.

 cek bir hakkın temellerini oluşturdu: adeta hiç yokmuş gibi varolma, dünyadan el etek çekme hakkı. Umberto, bir hayaletle evlenmişti sanki. (Onun gözünde bütün hayaletler kadınlarla, kadınların doğaüstü eğilimleriyle ilintiliydi.) Esther de bir hayvanla evlenmişti sanki – oysa o dönemde kadın arkadaşlarının kocasına yakıştırdıkları addan habersizdi.

Esther, bu taşra kentinde hızlı bir sosyal yaşam sürdürüyordu. Dostlarını yoklamadığı, onların çıkıp gelmediği bir ikindi yok sayılırdı. Verdiği akşam yemeklerine katılmayan çıkmazdı. Onun gizi –ki kocasının Livorno'daki gücünün de bir parçasıydı– dış görünüşünde yatıyordu. Teni çok solgundu, sıkı sıkı geriye taranmış saçları koyu kestaneydi, altları morarmış gözleri ağır ağır kıpırdardı. Yüzü de, bedeni de alabildiğine zayıftı. Yine de hastalıklı bir görünüşü yoktu. Sağlıksız kişilerde tenin cilvesi iyiden iyiye açığa çıkar: Acınılası, iç kanırtan bir cinsel duygunluk vardır onlarda. Esther, etten başka bir maddeden yoğrulmuşçasına incecik, kırılgan görünüyordu; uzun uzadıya işlendiği, ustalıkla son biçimine sokulduğu için bir daha asla değişme tehlikesi olmayan bir maddeden.

Livorno'daki yakın dost çevresine ve tanışlara göre Esther'in fiziksel yapısı, olağandışı bir tinsellik göstergesiydi. Onların gönüllerinde yatanları sezendi o. İnanç, Güzellik, Ruhun Özlemleri, Bağışlama, Suçsuzluk, Evlat Sevgisi, Aşk gibi şeylere en çok değer veren oydu. Erkek konuklardan biri, konuşma sırasında başından geçen bir olayın tinsel yanını vurgulamak istediğinde, dönüp ona bakardı; onun bir baş sallayışı, hatta gözkapaklarını usulca indirişi, konuğa anlaşıldığı, demek ki doğruyu söylediği duygusunu verirdi.

Kadınlar baş başa kaldıklarında, ona içlerini açarlardı. Konuşma sırasında kendilerini olabildiğince kötü gösterme eğilimindeydiler, çünkü kendilerini ne kadar kötü tanıtırlarsa, sonradan ondan onay aldıklarında, bir o kadar özgür kalacaklardı. Onun onayının peşindeydiler. Konuşma sona erer ermez de onayı zaten alırlar-

dı. Apaçık ortadaydı canım (her keresinde şaşıp kalırlardı ya), ilgiyle dinlediğine ve hiçbir eleştiride bulunmadığına göre (asla eleştirmezdi) onların yaptıklarını ya da yapmayı tasarladıklarını onaylıyordu mutlaka. Kendi cinslerinden günah çıkartıcı bir pederdi o.

Yine de kocası olmasaydı, bunlar asla gerçekleşemezdi. Umberto'nun varlığı olmasa, Esther yalnızca bir ermiş gibi görünmekle kalmaz, ermişin ta kendisi sanılabilirdi. Bu da toplumsal konumunun sonu demekti. Birtakım tinsel değerleri temsil edebilirdi etmesine ama her şeyden önce ve ötede, onları, yani Livorno burjuvazisini temsil etmeliydi. Başarılı bir meyve şekerlemecisinin karısıydı ya, onlardandı artık. Üstelik, sıkı pazarlığıyla, kabalığıyla, gözü doymazlığıyla ün salmış bir adamın karısıydı. Bütün bunlardan ötürü, böyle bir erkekle yaşamanın onu azıcık da olsa yozlaştırmaması olanaksızdı onlara göre. Bu su götürmez yozlaşma, Esther'deki tinselliğin aşırı ya da tatsız görünmesini engelliyordu elbet.

Aynı şekilde, karısının Esther oluşu da Umberto'yu "aşırı" görünmekten kurtarıyordu. Onsuz, düpedüz bir sefih sayılabilirdi. Onun yanındayken evcilleştirildiğine inanılabilirdi pekâlâ.

○

Kahramanımızın annesi, yirmi altı yaşında, Laura adında bir kadındı. Annesi Amerikalıydı, ölmüş babası ise İngiliz ordusunda bir general.

Şu anda Laura ile Esther'i, hiç karşı karşıya gelmemiş bu iki kadını, Umberto'nun zaman zaman gözünün önüne getirebileceği gibi görüyorum. Laura kısa boylu, sarışınca, burnu hafif kalkık. Esther'in yanında bücür bir kız çocuğunu andırıyor. Ama hali tavrı hepten çocuksu sayılmaz. Pahalı giysileri kendine yakıştırıyor – tabii ki Esther'in soyluluğuyla değil. Israrlı bir sesle durmaksı-

 zın konuşuyor; Esther dinliyor. Esther'in elleri ince ve duyarlı; Laura'nın elleri kalın ve yassı. Laura'nın gözleri ela, katılmadığı bir konu çıktı mı, gözlerini iri iri açıyor. Esther, katılmadı mı, gözlerini yumuyor. Esther yıkanırken üstüne biri gelse, bazı vahşi hayvanların yaptığı gibi "donup" kıpırtısız kalırdı; aynı durumda Laura hemen memelerini örter, çömer ve çığlığı basardı.

Birbirlerini kıskanıyorlardı: Laura, Umberto'nun neden sonra göstermeye razı olduğu bir fotoğrafa dayanarak, Esther'in, kendisinde bulunmayan doğal dişil niteliklerin tümüne sahip olduğuna inandığından; Esther ise, Umberto'nun şu Amerikalı metrese tonlarla para yedirdiğinden ikirciklendiğinden.

Laura, on yedi yaşındayken, New York'ta bir bakır milyoneriyle evlenmişti; iki yıl sonra onu bıraktı, Avrupa'ya, Paris'te annesiyle buluşmaya geldi. Umberto ile üç yıl önce Cenova'ya giden bir yolcu gemisinde tanışmıştı. Umberto, aklına hayaline sığmayan bir ilgiyle, ısrarla gönlünü çelmeye uğraşmıştı. Sanki, diye yazmıştı annesine, Kleopatra'ymışım gibi. (Gemi, Mısır'dan yola çıkmıştı.) Hemen ardından, birlikte bir ay geçirdiler Venedik'te.

Gece bize eşlik etmeleri için şarkıcılar getirtti, diye yazıyordu annesine, iki yanımızda, gondollarla geliyorlardı. Her zaman anımsayacağım o geceyi. Ellerini yengece benzeterek güldürdü beni. Tanısan, çok severdin! O yüzden henüz Paris'e getirecek değilim! Her yerde dostları var, burada bir baloya katılmak zorundaymışız. Bana bir giysi almak istedi. Ama ister inan ister inanma, gitmek istemediğimi söyledim. Biz de balo yerine Murano Adası'na gittik.

Üç yıl süresince Umberto onunla Milano'da, Nis'te, Cenova'da, Lugano'da, Komo'da, başka tatil yörelerinde buluştu ama Livorno yakınlarına gelmesine asla izin vermedi. Ondan ayrıldığında Laura, annesinin Paris'teki zengin Amerikalılar çevresine dönüyor, İtalyan âşığının meyve şekerlemesi tüccarı olduğunu ağzından kaçırmıyordu. Şan dersleri aldı (öğretmeninin karşı çıkmala-

rını kulak ardı edip böyle bir yeteneği olmadığı kararına varana kadar) ve Nietzsche'nin kuramlarıyla ilgilendi.
Bir ayrılık döneminden sonra Umberto çıkageldiğinde, onun yanına yaklaşışını izlerken, ilişkilerinin olanaksızlığı karşısında irkiliyordu. Umberto'nun kaba sabalığına, para konusundaki taşralı gösterişçiliğine içerliyordu. New York'ta, diyordu kendi kendine, bir garson olabilirdi ancak, arkadaşlarıyla birlikte gittikleri bir lokantada yüzüne bile bakmayacakları bir garson. Gelgelelim onunla birkaç saat geçirdi mi eleştirme yetisi işlemiyordu artık. O gitmeden içinden çıkamayacağı bir kuleye girmek gibi bir duyguydu bu. Kulenin içinde, hem metres hem çocuktu. Umberto'nun eline tutuşturduklarıyla kâh ciddi ciddi, kâh şımarıkça oynuyordu. Kuleden dışarı bakabiliyor ama kuleyi asla dışardan göremiyordu. Kule, aralarındaki aşk ilişkisiydi. Görüşmedikleri aylar süresince onu, onun kendisine beslediği tutkuyu ve kendisinin ona duyduklarını hep bir mekân olarak düşünüyordu. Canı çekti mi yeniden gidebilirdi oraya; nitekim düşlerinde gidiyordu da; ne var ki uzun süre kalmadığı bir mekândı.

O

Delikanlılık çağında New York'ta, zeytinyağı ve İtalyan vermutu ithal eden bir firmada çalışan Umberto, akıcı bir İngilizce konuşuyordu, belirgin bir İtalyan şivesiyle.

Ah! Laura, şu dağların yüceliği! Ya şu durgun, sessiz göl. Bir günün sonunda ne güzel bu huzur, ama sen hepsinden güzelsin *mia piccola.** Ve ben yalnız seninle paylaşabiliyorum bu huzuru... Şu dağların altından geçtiğimi düşün, şu geçit on beş kilometre uzunluğunda, tam on beş. Bilimin harikası bu işte – bir dağın içinde on beş kilometre. Ve dağın bu yanında *passeretta mia,*** sen bekliyorsun beni.

* küçüğüm. ** kumrucuğum.

16 (St. Gothard geçidi 1882'de açıldı. Yapımı sırasında sekiz yüz kişi can verdi.)

Umberto ile metresi, Montreux garından otellerine gidiyorlar yaylı arabayla. Umberto yeni gelmiş. Şu anda Laura'nın gözüne daha da uygunsuz görünüyor. Umberto sarılıyor, onun kulağını emmeye çalışıyor. Laura itiyor.
Beni ne sanıyorsun sen? diyor.
Laura'm benim, benim Laura'm, diyor, benim Laura'msın sen.
Paltosunun iç cebinden, uçuk mavi kurdeleyle bağlanmış bir paket çıkarıyor. Başını yana eğiyor, uzatıyor paketi, tepside bir armağan sunarcasına, Laura alıyor. Umberto'nun elleri, Laura'nın kalçalarına kayıyor. Kalçasındaki ellere sertçe bakarak kalabalık yerlerde sürekli böyle gösterilere kalkışmasını engellemek, onu uyarmak istiyor Laura. (Bu konuda daha önce tartışmışlardı. Umberto'ya göre, araba içlerinin lokantalardaki özel bölmelerden farkı yoktu. Laura da demişti ki, kamuya açık bir yeri havadan para bastırarak özelleştiremezsin!) Umberto'nun kıvırcık kara kıllarla örtülü ellerini çok yakından tanıyor. Bu ellerde yetke var; Umberto'nun isteklerine göre ayarlıyorlar birtakım durumları. Livorno'da, meslektaşlarıyla yemek yediğinde bu eller, meslektaşlarının paylaşmaktan kıvanç duyduğu büyük, gözle görülmez tasarıları canlandırıyor. Toptancı pazarında, beğenerek yokladığı meyvenin kalitesini güvenceye alıyor, geri çevirdiğini ıskartaya çıkarıyor. Umberto geriye yaslanarak Laura'nın armağanını açışını gözlüyor.

Paketin içinde siyah ipek kâğıt, siyah ipek kâğıdın içinde de incilerle bezenmiş bir Jülyet kukuletası var yeşil kadifeden. Laura soluğunu tutuyor. Umberto, sevinç şaşkınlığına yoruyor bunu.
İnciler sahici, *passeretta mia*.
Hem de bugün, diye düşünüyor Laura, böyle bir kukuleta ancak on altı-on yedi yaşlarında bir kıza yaraşır, bir oyuncak, adi bir şey bu. Âşığının densizliği karşısında öfkeden kuduruyor birdenbire. Buluşalı daha iki dakika olmuşken kulağını ısırmaya çalışmasıy-

la eş tutuyor bu davranışını. Neden, diye soruyor, neden benim hoşlandıklarımla hoşlanmadıklarımı hiçbir zaman bilemiyor, neden asla öğrenemedi?

Bunu takamam, diyor, gülünç olurum, ancak manastırdan çıkmış genç bir kıza yaraşır bu kukuleta!

Arabanın loşluğunda kukuletanın biçimini saptamak güç, ama kucağında yatan üç sıra inci, bir gerdanlığı andırıyor.

Yalan söylememe gerek yok değil mi? Takmadığımı görünce zaten üzülecektin.

Sana bir gerdanlık alalım, diyor Umberto.

Laura'nın bağımsızlığını seviyor. Kendisiyle buluşmaya her yere gelebiliyor Laura. Gelmeden, o yerin tarihçesini okuyor. Umberto'ya şatoları, çeşmeleri gezdiriyor, ne istediğini biliyor. Ama kolları beline dolandı mı, bir kumru gibi oluveriyor. Onu *passeretta mia* diye çağırması bu yüzden ya.

Yemek yiyelim mi, diyor, odamızda beyaz İsviçre şarabıyla –hani deniz gibi, keskin bir tadı olduğunu söylemiştin, hatırladın mı?– bir şölen çekelim kendimize, sonra da yatarız *passeretta mia*, yarın gerdanlığı ararız, burada gönlümüze göre bir gerdanlık bulamazsak, birkaç günlüğüne Milano'ya uzanırız.

Umberto, yatakta hep şaşırtıcı buldu metresini. Şimdiki sabırsızlığı, bir ölçüde, bir kere daha öyle şaşıracağına tam tamına inanamamasının sonucu. Ayakları üstünde dururken kesin, iradesi güçlü, bağımsız bir kadın; yanında yatarkense incecik, yumuşak başlı hep, ellerinin dokunuşu, sonradan anımsayamadığı kadar yumuşak.

Kadınlık organı, olağanüstü incelikte, ibrişimsi tüylerle kaplıydı; meme uçları küçük ve pembeydi, öptüğünde kızarıyordu; başını geriye atıp gülümsediğinde, dişleri açığa çıktığında, üst ve alt dişleri tam değmiyordu birbirine – ancak bir kum taneciğinin geçeceği bir boşluk vardı arada. Gövdesinin inceliği, duyarlılığı, Umberto'yu her keresinde şaşırtmayı ve azdırmayı başarıyordu.

Kadife kukuletayı saklayacağım, diyor Laura, bir gün belki kızıma veririm!

 Kolunu, Umberto'nun omzuna dayıyor.
Umberto sevinçle: Ah küçüğüm benim, delisin sen, iyiden iyiye deli, *matta!* diyor.
Matta (deli) en sık kullandığı sevgi sözcüğü.

Umberto'ya göre Livorno deliliğin anayurdu: Issız kuleleri andıran kör ve sağır, som taştan dev ambarlarda görüyor bu deliliği; Floransa kralı I. Ferdinand'ın anıtına zincirlenmiş dört sövgücü Mağribiler'de, kentin kapasitesini kat kat aşan nesnelerin yığılış düzeninde, loş kanalların üstüne sıralanmış dev yapıların kestiği dikdörtgen gök parçalarında, habire değişen nüfusta, duvarların boşluğunda, uzamların belirsizliğinde, aşırı yoksullukla aşırı bolluk kokusunda, denize açılan kaçamak ağızda görüyor.

Deliliğin anayurdu bu kent, diye düşünüyor Umberto, ama bu delilik ancak ara sıra nöbetlerle vuruyor yüzeye. Her keresinde de 1848' deki ilk vartayı anımsıyor, on yaşındaydı o zaman:
Köprüler, belirsiz uzamlar, iskeleler, dört Mağribiler'in yanı başındaki San Michele Alanı, gemi güverteleri, denize açılan kaçamak ağızda sıralanan armalar, her yer kalabalıkla dolup taşıyordu, dev geometrik yapılar ve dikeylemesine bakıldığında cüceleşen, yataylamasına, durmaksızın büyüyen bir kalabalık – üstelik gittikçe daha da yoğunlaşmasına karşın: *i teppisti*.*
Bu tür bir kalabalık, insanoğluna ciddi bir sınav sunar. Ortak yazgısının bir tanığı olarak toplanmıştır – kişisel farklılıkların önemi kalmamıştır. Kalabalığın kendi belleği açısından bu yazgı, yalnızca sürekli bir yoksunluktan ve aşağılanmadan oluşmuştur. Yine de iştahlarının özsuyu kurumamıştır. O kalabalıkta rasgele karşılaşılan bir çift göz bile gelebilecek taleplerin boyutlarını belirtmeye yeter. Bu taleplerin çoğunu karşılamak olanaksızdır. Ve kaçınılmaz bir biçimde, bu çelişkiden şiddet doğacaktır: Kalabalığın

* güruh.

oradaki varlığı kadar kaçınılmazdır bu. Kalabalık, olanaksızı talep etmek için toplanmıştır. Çelişkinin öcünü almak için toplanmıştır. Gereksinimi, olanaklı ile olanaksızın tanımını ve ayrımını kuşaklar boyunca gönlünce saptayan düzeni yıkmaktır. Böyle bir kalabalığın karşısında, o kalabalıktan olmayan biri, iki çeşit tepki gösterebilir. Ya onda insanlığın geleceğine ilişkin bir umut görür ya da korkudan dili tutulur. Kalabalıkta insanlığın geleceğini görmek pek kolay değildir. Onlardan değilsinizdir. Ancak önceden hazırlıklıysanız görürsünüz o umudu.

Umberto kalabalıktan korktu, insanların deli olduklarına inanarak korkusunu aklamaya çalıştı.

Birtakım adamlar, kalabalığa karışıp koşuyor, söylevler veriyorlardı. 1848 yazının sıcağı, küçük Umberto'yu geceleri yatakta bile terletiyordu. Adamların yüzleri korkunç boyutlara varıyor, yüzlerinden gözyaşı gibi ter iniyordu.

Umberto'ya göre aklı başında biri, kendini dünyanın geri kalanından muaf görmeye çalışmalıdır: Ancak o zaman dünyadan ne kapıp kapamayacağını anlayacaktır. Oysa delinin talebi ya hep ya hiçtir! *Roma o Morte!**

Umberto karısını terk edemez. Ne çocukları (çocuğu yok çünkü) ne de yaşadığı toplum aracılığıyla bir ardıllık ya da süreklilik duygusunun tadını çıkarabilir; tek başınadır, zamana terk edilmiştir. İşini sürdürmek ve ayrıcalıklar elde etmek için sevimli olmak zorundadır, hem de bir kere değil bin kere, sevmediklerine, hatta iğrendiklerine karşı da. Kafasından geçenlerin ancak onda birini açabilir karşısındakilere.

Ah yavrum benim, delisin sen, düpedüz deli.
Umberto'nun delilik diye adlandırdığı şey, kendisine yöneltilen bir gözdağıdır. Kişisel bir gözdağı değil –başka bir tüccar, bir hır-

* Ya Roma ya Ölüm! – *ç.n.*

 sız, ona boynuz takacak bir erkek değil– içinde ayrıcalıklı bir yaratık olarak yaşadığı toplumsal yapıyı sarsacak bir gözdağı.

Ayrıcalığı yaşamından da önde gelmektedir; Amerikalı metresi, evdeki dört hizmetçisi, bahçesindeki fıskıye, elde dikilmiş ipek gömlekleri ya da karısının verdiği şölenler falan olmadan yapamayacağından değil; bu ayrıcalığın özünde, o güne kadar yaşadıklarına anlam katmasını sağlayacak değerlerle yargılar gizlidir. Bütün bu değerler de aynı inançtan kaynaklanmaktadır: Bu ayrıcalıkları hak etmiştir.

Yine de yaşamının anlamı pek doyurucu gelmemektedir. Neden özgürlük, diye sorar kendine, hep geriye dönük, önceden kazanılmış, denetimli bir şey olsun? Neden şu anda peşinde koşulacak bir özgürlük yok?

Umberto, ayrıcalıklarını güvenceye alan toplumsal yapıyı sarsan her şeyi delilik olarak adlandırır. *I teppisti*, deliliğin kesin bir somutlamasıdır. Öte yandan delilik, kıstıran toplumsal yapıdan kurtulma anlamını da içermektedir. Böylelikle şu sonuca varır: Sınırlı bir delilik, kendisine daha büyük özgürlük bağışlayacaktır bu yapı içinde.

Yaşamına bir kırıntı özgürlük getireceği umuduyla deli sıfatını yakıştırır Laura'ya.

Umberto, bir çocuğum olacak, belki de kız olur. Kız olursa (Laura, kukuleta konusunu yapacağı açıklamanın etkisini hafifletmek için açtı. Gebelik düşüncesiyle mutlu, durmadan çocuğunun kız mı erkek mi olacağını düşünüyor, yine de bu açıklamayı küçültücü buluyor)... Kız olursa, on beşinci doğum gününde senin aldığın Jülyet kukuletasını armağan ederim ona, pek de yaraşır.

Araba otelin kapısında. Kapıcı, kapıyı açık tutuyor. Lütfen kapatın, diyor Umberto. Sonra şoföre onları göl kıyısında gezdirmesini söylüyor. Şoför, omuz silkiyor. Yağmur bastırdı, hava kararıyor, göl görünmüyor ki.

Hamile olduğundan emin misin? diyor Umberto.
Eminim.
Doktora gittin mi?
Evet.
Adı neydi doktorun?
Parisli bir doktor.
Ne dedi?
Doğruymuş.
Doğru muymuş?
Doğruymuş.
Doktor dedi yani?
Evet.

Doğru sözcüğü, neden sonra doktorun yetkesiyle yankılanıyor ve bu yetke, Umberto'ya habere alışma yollarını gösteriyor. Olayın gizemini bozması gerek bir kere, onu başa çıkılır, tartışılabilir kılmalı, elle dokunulur bir renge boyamalı ki o sonsuz, alabildiğine soyut ilk beyazlığını yitirsin.

Babası benim, diyor Umberto.
Bir bildirim bu, bir soru değil; ama Laura başını sallıyor. Umberto'nun baba olmasında ikisi adına da yarar göremiyor.
Yazdığında neden söz etmedin bundan?
Görüştüğümüzde daha iyi anlatabilirim diye düşündüm. Umberto'nun kafası, yasadışı oğluna Livorno'da bir barınak ayarlamak için neler yapıp yapamayacağıyla allak bullak.
Kaç aylık; parmak hesabı yapıyor.
Üç aylık.
Adını Giovanni koyarız.
Neden Giovanni? diye soruyor Laura.
Giovanni babamın adıydı, dedesinin.
Ya kızsa?
Laura! diyor. Ama çocuğa bu adın konulmasını mı öneriyor, yoksa metresinin çocuğun kız olabileceğini düşünmesine mi şaşıyor, tam belli değil.

 Sağlığın nasıl küçüğüm? diyor.

Sabahları tatsızım, sonra geçiyor, ikindileri acıkıyorum, neden göl kıyısında dolanıp duruyoruz böyle anlamıyorum, amma iç karartıcı, canım tatlı istiyor. Burada annemin habire sözünü ettiği bir bademli kek yapıyorlarmış.

Biliyorsun, daha önce hiç çocuğum olmadı, diyor Umberto, o yüzden birden – nasıl denir? –*rassegnato**– oldum.

Sarılmayı deniyor. Laura direniyor.

Sen çocuğumun annesisin, diye karşı çıkıyor. Karım sayılabilirsin nerdeyse. Elimde olsaydı, hemen evlenirdim seninle.

Bu durumda dürüst bir yanıt sayılabilirdi. Ne ki hoşnut etmek bir yana, Laura'yı öfkeden kudurtmaya yetti. Şu anda onun kendisini Livorno'daki karısına dönüştürdüğünü düşünüyor – yıllardır "Sen çocuğumun annesisin" demeye can attığı, ama bu fırsatı eline geçiremediği karısına. Şimdi Laura, aile reisinin çocuğunun annesi konumunda. O bu değişime uğrarken, Livorno'daki zevcenin de değişime uğradığını seziyor korkuyla: Bundan böyle Esther, ayartıcı, özgür, kısaca kalıpdışı şeyleri simgeleyecek Umberto'nun gözünde. Laura, iki aydır çocuk doğurma düşüncesiyle erinçliydi, mutluydu. Ne var ki, bir erkek için çocuk doğurmak ve bunu ister istemez yapmak zorunda kalmak... Başlıyor hıçkırarak ağlamaya.

Umberto'nun, gözyaşlarını dindirme çabasına karşı koymuyor. Gerçi bu üzüntünün tek nedeni o, ama üzüntüyü yatıştırabiliyor da. Tabii ki nedeni ortadan kaldırarak değil –zira bu neden tam da onun "seçilmiş baba" oluşu– ama yine de Laura'yı bir süre fiziksel varlığıyla sarmalayarak, onun özbenliğine, acı yazgısına ilişkin bilincinin, alacakaranlıkta bir bahçe kapısının seyrelen dış çizgileri ya da bir odanın bastıran karanlığında bir mektubun seçilemeyen sözcükleri gibi bulanıklaşmasını sağlayarak yatıştırıyor. Laura onun kollarında tasalarının uçtuğunu duyuyor ve kendi adı, ço-

* bir tuhaf.

cukkenki tınısıyla bedeninin uzak bir sarnıcından çıkıveriyor birden, çocuksu, aşırı duyarlı tenine boydan boya yayılıyor.

Umberto'nun iri kafasına, kulaklarının arkasına doğru taranmış yelemsi kırçıl saçlarına bir çocuğun şaşkın, meraklı eliyle dokunuyor.

Laura çocukken, gerek kendi gözlemleri gerek annesinin kimi üstü örtülü sözleri sonucu, kadın bedeninde hem el üstünde tutulan, hem de dünyadaki her şeyden daha ayıp bulunan bazı özellikler olduğunu kavramıştı. Büyüdükçe, bedeninin özellikle bu alanlarda garip bir duyarlık taşıdığını anladı. Diyelim ki korkacak olsa, sırf korkudan ötürü aybaşı olması (ona öyle geliyordu) işten bile değildi. Bir erkek, omzuna belli bir biçimde dokunsa, rahminin derinliklerinde bir büzüşme duyuyordu. Ucuz sutyenler, meme uçlarını acıtıyordu. Bir süre, elini ayağına dolaştırıp sinirlerini bozan bu duyarlıktan utandı. Ama durumundan hoşnuttu, bir gün bu gizi aynı merakla keşfe hazır bir erkekle paylaşabileceğine seviniyordu da.

Otelde, akşam yemeğini odalarına getirtiyorlar. Laura'nın gözyaşları dinmemiş, Umberto, Livorno'nun gizemleri üstüne şaşırtıcı öyküler anlatarak onu oyalamak, avutmak derdinde. Yemek bittiğinde, ceketini çıkarıyor, yakasını, boyunbağını gevşetiyor, diyor ki:
Gel benim yeşil gözlü küçüğüm.
Laura isteksiz görünüyor.
Tehlikesi varsa tatlım, koyun koyuna yatarız, el ele tutuşuruz –o kadar– çocuklar gibi.

Laura, o âna kadar çocuğu istediğinden hiç kuşku duymamıştı. Şimdiye kadar sahip olduğu hiçbir şey bu çocuk kadar "onun"

 olamaz. Rezaletten de korkmuyor, nasılsa geliri var, istediği yerde yaşayabilir, ayrıca bireysel iradenin birtakım beylik ahlak kurallarına asla boyun eğmemesi gerektiğine inanıyor. Doğrusu, gözü peklik göstermekten kıvanç duyacak, nasıl ki on yedi yaşındayken ailesine karşı çıkıp evlendi, iki yıl önce herkesin gözü önünde kocasına defolup gitmesini, bir daha da asla geri dönmemesini söyledi.

Umberto'nun kollarında yatıyor, kucaklanmaktan hoşnut, onun tutkusuna kayıtsız. Yaramazlık etmese iyi güzel de... Umberto'nun sevecenlik göstermesini anlayışla karşılıyor, tutku duymasınıysa gülünç buluyor. Önceleri, bedeninin iki kabuk arasına gizlenmiş bir bademi andıran, bir o kadar bilinmedik, incelikli ve el değmemiş görünen çetrefil cinselliğini kanıtlama olanağı yarattığı için Umberto'nun sarkıntılıklarını savuşturamamıştı. Şu andaki bağışıklığına şaşıyor. Demek çocuğu, kendine yetme duygusunu ona şimdiden kazandırmış.

Umberto, oğlunun annesinin sağlığı uğruna her türlü özveriye katlanmaya hazır. Uslu duruyor. Kafası karmakarışık, ileride gerçekleşecek olayın mekanizmasına takılıyor sık sık. Bütün sorunların çözümü, diye duyuyor ta içinden, bu işleyişte işte.

Elleri, Laura'nın apış arasında, parmağı onun dölyatağının dudaklarında, yatıyor. Sıcak salgı, dokuzuncu bir deri gibi kaplıyor parmağını. Biraz önce karında, göbeğinin azıcık altında küçük bir şiş gelmişti eline.

Demek kendi gireceğine, oğlu çıkacak Laura'nın bedeninden. Şu âna kadar yalnızca işlevselliğine göre değerlendirdiği dölyatağının yapı bakımından aslında üçüncü bir kişinin dışarıya yapacağı yolculuğun isterlerini karşılamak üzere bu evrime uğradığını düşünüyor. Parmağını çekmek istemiyor. Ele gelir bir değişiklik yok. Parmağıyla yoklayıp güvence arıyor. Çocukluğunda ilk duyduğundan bu yana doğum olayı ona bu kadar şaşırtıcı gelmemişti.

Dünyanın yaşamında bir dakika geçiyor. Olduğu gibi nakşedilsin!

Atılmış tohumlar, yazmayı tasarladığım kişiliğin özniteliklerini oluşturuyor.

Umberto çılgınca kendine çekiyor Laura'yı, omzuna asılarak, yüzünü saçlarına gömerek. Şu anda ikisinin dünya karşısında nasıl korunmasız, her tür ayrıksılıktan nasıl yoksun kaldıklarını anlıyor. Doğum olayının ayrıntıları konusunda bilgisiz, gelgelelim irileşip insanlaşan küçük şişin dışarıya yapacağı zorlu, korunmasız yolculuğun önsezisi, başka çiftlere ne kadar benzediklerini anlamasına yetiyor.

Son bir sevecenlik gösterisiyle Laura, onun başını elleri arasına alıyor.

Uslu dur, diyor, çocuğu düşün.

Umberto, Pisa yolu üstünde büyük çiçek serleri olan bir dostunu yokladığı sabahı anımsıyor. Serlerin cam bölmeleri yeşil badanayla boyanır (deniz turkuazı daha doğrusu) güneşin çiçekler üstündeki etkisini azıcık hafifletmek amacıyla. Camlara dıştan boya vurulur, böylece yoldan geçenler, camın üstüne bir şeyler çiziktirebilirler, kuruyan badana en ufak değişte silinir. Umberto, yoldan uzakta kalan bu serlerin önünden geçerken camlara çizilen şekillere bakıyor. İlkin, okla delinmiş, âşıkların adlarının başharfleri işlenmiş kalpler, sonra kaba saba çizilmiş çırılçıplak, ayakta duran figürler, daha sonra sırtüstü, bacakları ayrık yatan, yarığı aynen ortada bir kadın görüyor. En sonunda da öncekilerden daha büyük, daha atak bir üslupla çizilmiş kıllı bir kadın cinsel organıyla taşakları sallanan bir kamış. Umberto'nun böyle şeyler çizmesi söz konusu değil. Yine de Laura ile birlikte böyle bir çizimin modelini oluşturduklarını seziyor.

Önceleri Laura'nın bedeninin her yeri –tıpkı ilişkileri gibi– örtük, yalnız ikisinin bildiği bir giz gibi geliyordu; oysa giz ağızdan kaçırıldı şimdi: üçüncü bir kişi girdi işin içine, oğlu.

 *Donna mia! Donna mia!** diye gömülüyor Laura'nın saçlarına.

O

İyi uyuyamadım. Bana söylediğin şey, haberimiz –denebilir mi? gazetede okuduğumuz şeyler gibi hani– gece boyu yüreğimde gümbürdedi durdu. Laura, hayatımı değiştirmek istiyorum. Sana ve oğluma yer açmak istiyorum hayatımda.
Çocuğun erkek olacağından bu kadar emin misin?
Bir oğlum olacakmış gibi geliyor.
Bana ne kız gibi geliyor ne oğlan. İkisi de kabulüm.
Yalnız çirkin bir kızım olsun istemem, onu düşünerek tabii, kendimi değil. Oğlanların işi daha kolay. Dış görünüşleri önemli sayılmıyor.
Seninle gurur duyuyorum. Oğlumla gurur duyuyorum. Hiçbir şeyi gizlemek istemiyorum.
İstesen de gizleyemezsin ki bizi!
Her isteğinizi yerine getirmek istiyorum.
Biz senden hiçbir şey beklemiyoruz.
Sana bir diyeceğim var Laura. Belki de tam tamına kavramıyorsun daha. Baştan beri canımın çektiğini yapacak kadar zengin oldum ben. Gençken isteklerim daha sıradandı. Ama şimdi hırslıyım. Senin adına, oğlum adına hırslıyım.
Neden paradan söz ediyorsun? Paranın bu işle ilgisi yok, hem de hiç yok. Para umurumda değil.
Sana duygularımdan, tasarılarımdan söz ediyordum. Ne kadar gurur duyduğumu anlatmak istiyordum.
Neymiş tasarıların?
İkiniz İtalya'ya gelip sizi görebileceğim bir yerde yaşamalısınız.
Livorno'ya mı yani?
Livorno, mutsuz ve deli bir kent.
Karın da orada! O yüzden deli diyorsun ya.

* Kadınım benim! Kadınım benim!

Karım Livornolu değil.
Ama orada oturuyor. Bekliyor.
Ne beklemesi?
Senin dönmeni bekliyor.
Passeretta mia, evli olduğumu biliyorsun. Üç yıldır biliyorsun. Demek Livorno'ya gelmemiz yakışık almaz. Demek senin yasadışı karın ve çocuğun olacağız ille de. Buna ne derler biliyor musun? Bizim orada piç derler. Senin piçin olabilir ama benim çocuğum o. Livorno'ya o yüzden gelemeyiz.
Parlamasana canım!
Livorno'ya gelmeme neden hiç izin vermedin? Durumun açığa çıkmasından korktun.
Seni hoşnut edebilmek için elimden geleni yapmaya çalıştım. Birlikte geçirdiğimiz günlere gölge düşmesin istedim. Şimdi de öyle düşünüyorum. Öyle olsun istiyorum. Ama şimdi çok daha fazla şey var paylaşacağımız. Olanlara inanamıyorum. Başımıza gelenlere, ben Umberto ile sen Laura'ya olanlara. Her şey değişti artık.
Peki metresinle piçine kentte bir ev tuttuğunu söylediğinde karın ne diyecek?
Hiç.
Ona açılacak mısın?
Hayır.
Öğrenemeyeceğini mi düşünüyorsun?
Öğrenecek tabii, ama ses çıkarmayacak.
Bir de bizimle gurur duyduğunu söylemiştin! Sen baba falan değilsin, Amerikan fıstığına düşkün bir zamparasın düpedüz.
N'olur bağırma, böyle ayıp şeyler söyleme. *Passeretta mia*, neden böyle değiştin?
Bu yüzden. (Karnını yumrukluyor.)
Evet, oğlumuz her şeyi değiştirdi. Ben Pisa'da oturmanızı istiyorum. Orada bir zaman bir villa görmüştüm, uçsuz bucaksız görkemli bir İngiliz bahçesinin içinde, işlemeli tavanları, geniş odalarıyla güzel bir villa. Bir kontunmuş, sana o evi alacağım Laura. Biz de orada oturup senin yolunu bekleyeceğiz. Haftada kaç ke-

re? Her salı ve cuma mı?
İsterseniz Floransa'da otursunuz, Arno tepelerindeki Fiesole' de, cennetten bir köşedir orası.
Bizi oraya yerleştirdikten sonra ne yapacağımızı umuyorsun? Ne budalasın sen! Zindandaki tutuklulardan farkımız kalmayacağını görmüyor musun?
Zindan mı! Canınızın çektiği yere gitmekte özgürsünüz.
Kimlerle görüşeceğiz peki? Kimlerle konuşacağız?
İtalyanca dersi aldırtırım size.
O yüzden bebeğe Giovanni adını takmak istiyorsun, değil mi?
Oğlumun bir sürü dili konuşmasını isterim. O zaman yolculuklara çıkabilir. Ben yeterince gezemedim hayatımda.
Umberto, ciddi olduğuna inanamıyorum. İtalya'nın nasıl bir ülke olduğunu benden iyi bilmen gerekir. Kimse bizimle görüşmez. Toplum dışına itiliriz. Nikâhsız, yasadışı çocuğuyla bir kadın.
Ama sevgilim, evlisin sen.
Seninle değilim.
Bir gün evlenme fırsatı çıkabilir.
Boşanacak mısın yani?
Benim ülkemde boşanma hemen hemen olanaksızdır.
Yani benimle evlenemezsin.
Karım hasta ama.
Anlıyorum. Biz zindanımızda oturup onun ölmesini bekleyeceğiz. Sen ancak o zaman bize saygınlık kazandıracak bir özveride bulunacaksın. Nasıl böyle bir öneriyle çıkarsın karşıma?
Seni seviyorum.
Sevmekmiş! Ne demek o? İstediğini elde etmek için kullandığın bir sözcük. Bütün erkekler gibi.
Senin de kullandığın bir sözcüktü Laura.
Evet, üç yıl önce Venedik'e gittiğimizde seni seviyordum. Daha önce bildiğim, duyduğum erkeklere hiç mi hiç benzemiyordun. Beni dilediğin biçimde yoğurabilirdin. Ama hiçbir şey yapmadın. Kadın, bankaya yatırılıp kılını kıpırdatmadan yüzdesini getirecek anaparaya benzemez. Kadın bir kişiliktir. Yılın on ayını nasıl geçireceğimi sanıyorsun; sen ufak bir yolculuk ayarlayıp beni gör-

meye gelene kadar boş boş seni bekleyerek mi? Rezillik.
Her şeyi değiştireceğimi umuyorum Laura. Pisa'da ya da Floransa'da otururs an, sık sık, rahatsız edilmeden görüşebiliriz. Oğlan, çoğu erkek çocuktan daha sık görür babasını. Vârisim olur. Gel, üçümüz için bir hayat düzenleyelim.
Dördümüz için!
Dördümüz mü?
Evli olduğunu unutuyorsun.
Sana demin anlattım ya.
Bir de övünüyorum diyorsun. Ya ben? Ben utanıyorum düpedüz. Hepimiz adına utandırıyorsun beni. Her gün kadıncağızın ölümünü beklerken çocuğumun yüzüne nasıl bakarım?
Otur canım, *passeretta mia*, bırak anlatayım düşüncelerimi. Senden daha yaşlıyım. Toprağa daha yakınım. Birçok çifte göre şanslı sayılırız biz. Onların hayatlarında neler var bilemezsin. Hayat, hiç de düşlediğimiz gibi değildir. Her şeye birden göz dikmek yakışık almaz. Sonunda hiçbir şey elde edemezsin. Hayatımız kusursuz olmayacak tabii – yani ölümden sonra Tanrı'nın bağışına inananların ölçüleriyle. Ama senin sandığından çok daha iyi olacak, olmasını ben sağlayacağım. İkimiz de nice yanlışlar yapmışızdır. Senden daha yaşlıysam daha çok yanılmışımdır. Yalnız sen de hayata sil baştan on yedi yaşında el değmemiş bir *fidanzata** gibi başlayamazsın. Mutluluk yolunda benim son şansımsın sen. Biliyorum. Bir daha karşımıza böyle bir şans çıkmaz. Bir melek gibi kurtarmaya geldin beni. Melekler de bir kere gelirler yalnızca. Seni mutlu etmek için ne gerekiyorsa yapacağım.
Buraya yerleşir misin?
Denerim. Ama nasıl olur? Öyle uzak ki burası.
Evinden mi çok uzak?
İşimden.
Demek işin bizden önde geliyor?
İşim, çocuğumundur. Ona miras kalacak. Yoksul olmayacak ileride.

* nişanlı kız.

Karını mirastan yoksun mu bırakacaksın?

Olacakları sana söyledim.

Utanmazın tekisin sen.

Hayır, utanmaz falan değilim. Her şeyi olduğu gibi görebiliyorum. Seni istiyorum, oğlumu istiyorum. Siz ikiniz yoksanız hayatım bitmiş sayılır. Bütün hayatım bu biricik şansa bağlı. Seni kimsenin sevmeyeceği kadar seviyorum. Daha genç bir erkeğin bile. O benim kadar bağlı kalamaz sana. Değerini biliyorum, inan. Pisa'ya gel. Gel de bana bir fırsat tanı...

... Zindanda oturarak.

Oğlumuza babalık edeceğim. İçimi dolduran babalık duygularını bilebilseydin, bir baba olarak nasıl anlayışlı, sevecen, övünç dolu olacağımı bilseydin! Onda seni göreceğim. Senin sabırsızlığını, düş gücünü devralacak mutlaka.

Senden ne alacak?

Livorno'da arkamdan ne derler, söylemiştim sana. *La Bestia* diye söz ederler benden. Kurnaz bir toprak adamı olduğum için. Belki oğlumuz benim gerçekçi yanımı alır.

Sen gerçekçisin ha!

Evet. Göreceksin. Elimizde yalnız bir fırsat var. Bir ikincisi yok.

Ne demek istiyorsun?

Senin oğlunun annesi benim de babası olabilmemiz için. Üçümüzün de mutlu olması için.

Ben çocuğumu kendi bildiğim gibi yetiştireceğim, senin ölçülerine göre değil. Gerekenleri kendim öğreteceğim ona. Oğlan olursa, yaşama yalan bilmeden adım atma ayrıcalığıyla doğacak. Kız olursa, candan, içten, gerçekçi olacak. Benim çocuğum asla senin kaypak değer yargılarınla yetinemez. Bunu kesinlikle sağlamak uğruna on yılımı çocuğuma adayacağım.

Kendi oğlum üstündeki hakkımı yadsıyor musun?

Öyle bir hakkın falan yok.

Laura!

Artık çok geç.

Yatağın kırışmış çarşafı, halılar, eşyalar, pencerenin dışındaki oyma parmaklıklı balkon, çelik ve lavanta çiçeği rengindeki göl. Alpler –görebildikleri ne varsa– iki yüreğin gümbürtüsüne kayıtsız kalıyor.

Kahramanımız, Garibaldi'nin doğumundan dört yıl sonra ana rahmine düştü.

Garibaldi günün kahramanıydı.

Ülkesinin düşmanlarını dize getirdi Garibaldi. Ulusuna, özbenliğini kazanma, kimliğini arama düşünü aşıladı.

Her İtalyanın gönlünde Garibaldi olmak yatıyordu. Ona bu yüzden ulusal dâhi sıfatını yakıştırabiliyoruz. İtalya'da –Napoli Krallığı'na bağlı Bourbon birlikleri dahil– Garibaldiliğe özenmeyen tek kişi yoktu. Bazıları onunla savaşarak o olmayı umdu; bazıları da, Sicilya'daki La Farina gibi, ona ihanet ederek o olmayı. Torino'daki Cavour ise, onu kullanarak o olmayı başardı. Kişinin kendisiyle Garibaldi olması arasına dikilen engel, özbenliği değil, İtalya'nın berbat durumuydu, herkes bu berbat durumu kendi kuramlarına ve konumuna göre ya yorumluyor, ya da durumun acısını çekiyordu. Köylünün gözünde neden, topraktan kopmanın olanaksızlığıydı: meşrutiyetçinin gözündeyse suikastların etkisizliği.

İnsanlar Garibaldi'ye bakınca, şaşıp kalıyorlardı; o âna kadar kimliklerinin bilincinde değildiler. Kendi içlerinden doğan şeyi selamlıyorlardı onda.

Adam yeterli donanımdan yoksundu; hırpaniydi, tek varlığı, kılıcıyla tabancasıydı. "Seni rahata, onca bolluğa yüz çevirip bir askeri kampta böyle donanımsız, tayınsız, beş kuruşsuz, it gibi yaşamaya iten güdü nedir?" dedim. "Yerinde bir soru doğrusu," de-

 di. "On beş gün önce falan ben de çok umutsuzdum, bırak git her şeyi, diyordum kendime. Bir tepede oturuyordum, burası da olabilir. Garibaldi geçti yanımdan. Nedense durdu. Onunla daha önce hiç konuşmamıştım. Beni tanımadığını biliyordum, ama yanıma yaklaşınca durdu. Belki de çok mahzun görünüyordum, gerçekten de öyleydim ya. Derken elini omzuma koydu, o kısık, tuhaf, sanki içimdeki ruhu dile getiren boğuk sesiyle dedi ki: 'Cesaret, cesaret! Ülkemiz uğruna savaşacağız.' Artık geri dönebilir miydim? Ertesi gün Volturno'da çarpışıyorduk."

7 Eylül 1860'ta Garibaldi, Napoli'ye ayak bastı.

Venù è Galubardo!
*Venù è lu piu bel!**

Sayısı binleri bulan Bourbon garnizonu, kenti tutan dört burcu ele geçirdi. Kral kaçmıştı. Toplar kente çevrildi. Garibaldi'nin yola çıktığı –birlikleriyle, kızıl gömlekli süvarileriyle değil– tek başına, trenle geleceği söylentisi yayıldı. Sokaklar, güneşin beyaz yalazında ve topların ağzında bomboştu. Hiç kimse, söylentiye tam inanamıyordu. Herkes ürküp evlere kapanmıştı. Öğleden sonra saat 1:30'da Garibaldi istasyona indi. Yarım milyon kişi de sokaklara döküldü, rıhtımlara, tepelere tırmanarak, itişip kakışarak, koşarak, haykırarak –toplara ve doğabilecek sonuçlara aldırmadan– onu karşıladılar, yaşadıkları ânı ölümsüz kıldılar.

Garibaldi, birinci sınıf bir askeri deha değildi. Politikada kolaylıkla aldanıyordu. Yine de bir halkın esin kaynağıydı. Ne yetke kullandı, ne tanrısal hak; yalnızca gençliklerinin yalın, katışıksız düşlerini simgeleyerek, kendini örnek göstererek bu düşlerin ancak birlik ve bağımsızlık adına verilecek ulusal çapta bir savaşımla gerçekleşebileceğini onlara gösterdi. Ulusun onda kutsal bulduğu, kendi masumluğuydu.

* Garibaldi geliyor! / Geliyor güzeller güzeli!

Kişisel özelliklerinin tümü bu rol için biçilmiş kaftandı. Fiziksel gücü ve cesareti. Mertliği. Omuzlarına dökülen, her çatışmadan sonra özenle taradığı uzun saçları. Zevklerinin ve hedeflerinin yalınlığı. "Bir yurtsever çorbasını içmişse, ülkede işler yolunda gidiyorsa, daha ne istenebilir?" derdi. Kendisini bekleyen görev olmadığında çekildiği, koyunlarının arasında bir çiftçi hayatı sürdürdüğü adası. Kuramsal ilkelerini aşan yurtseverliği. (Bir cumhuriyetçi sıfatıyla, Victor Emmanuel'in sadık bendesiydi.) Onuruna düşkünlüğü. Oynak zekâsı, şakacılığı. Meramını sözcüklerden çok eli koluyla anlatabilişi. "Garibaldi olmasaydı, gelmiş geçmiş en büyük tragedya oyuncusu olurdu o, kalıbımı basarım." (Konuşmayı pek sevmediğinden, farklı, hatta karşıt düşüncedekiler onu destekliyor, onun da kendilerini desteklediğine inanıyorlardı.) Dünyadaki güncel esintilerden habersizliği. Tezcanlılığı.

Bu birleşme sürecinde İtalyan ulusu, öteki yetkin yarısını ondan başka kimde bulabilirdi?

Sapasağlam kişisel onuruyla ondan başka kim ulusun ezici çoğunluğunun gönlünü çelebilirdi?

Garibaldi'nin ulusu esinlendiriş biçimi, yeni doğan yönetici sınıfa tehlikeli anlar yaşatıyordu. Garibaldi her İtalyanın olmak istediği kişiyse, bunca destek gören talepleri yalnızca Avusturyalıların ve Bourbonların sürülmesiyle sınırlı kalmayabilirdi. Garibaldi, düzene bir gözdağıydı, yalnızca yöntemleri suikasta dayandığından değil, kişileri esinlendirdiği için.

Topların ağzındaki Napoli'ye kalabalıkların yığılışı, üç gün süren bir şenliğe dönüştü.

Calabria köylüleri, Garibaldi'nin İsa gibi tansıklar yaratabildiğine inanıyorlardı. Kızıl gömlekliler susuzluktan kavrulduklarında, kayaya nişan alıyordu Garibaldi, kayadan su fışkırıyordu.

Garibaldi, yazılarıyla, bir kuşak İtalyan sosyalist devrimcinin dü-

 şüncelerini yönlendiren Risergimento martiri Carlo Pisacane'nin anısını da yüceltiyordu.

"Düşünce propagandası bir karabasandır. Düşünceler eylemlerden doğar, eylemler düşüncelerden değil; insanlar eğitildiklerinde özgürleşmezler, özgürleştiklerinde eğitilmişlerdir. Bir yurttaşın ülkesi yararına yapabileceği tek şey, somut devrimle işbirliği kurmaktır: Dolayısıyla komplolar, tertipler, suikastlar ve benzeri eylemler, İtalya'nın hedefine varma yolunda birer adımdır."

Ne var ki o günkü yönetici sınıfla olan ittifakı Garibaldi'nin elini kolunu bağlıyordu. Garibaldi yaptıklarıyla onlara meydan okuyor, kazandığı zaferlerin siyasal sonuçlarıysa onları destekliyordu. Ulusal dâhi, bir burjuva devletine zemin yaratmada kullanılıyordu.

Ölümünden sonra, en azından bir sokağı ya da bir alanı Garibaldi adını taşımayan bir İtalyan kentine ya da kasabasına rastlamak olanaksızdı. Adı her gün İtalya'nın her köşesinde ya konuşuluyor, ya yazılıyordu, hem de binlerce kere. Ama bu adın, tıpkı tepedeki mavi gök gibi, şu anda o sokaklarda ve alanlarda olup bitenle ilgisi yoktu.

○

Laura, Paris'te, yeni doğan çocuğunu emziriyor. Memesinden akan süt, olağanüstü bir aynanın cıvası sanki. Bu aynada çocuk, bedeninin bir parçası oluyor; Laura'nın bedeninin bütün parçaları çift görünüyor: Ama yine bu aynada kendisi de çocuğun bir parçası, oğlunun dilediği biçimde bütünlüyor onu. Aynanın her iki yanında nesne de olabiliyor, imge de. Çocuğa ulanabiliyor, onu kendine ulayabiliyor. Memenin ucu ağızda kaldığı sürece ikisi, çocuk memeden kesilir kesilmez enerjisiyle onları ayrı ve dupduru kılacak ayrılmaz bir bütünün parçalarına dönüyorlar.

Soruyor: Daha fazla ne isteyebilirim? Oğlum büyüyecek ama ben onu gözleyerek yine barınabilirim bedeninde.

Sinirleriyle duyuları, artık kendi gereksinimlerini yarım yamalak karşılıyor, sürekli aradaki mesafeyi aşarak çocuğun etine geçiyor, onun gereksinimlerine kulak veriyor. Duyguları damar gibi kaplamış çocuğun bedenini. Ona dokunduğunda, kendisinin suçsuz bir suretine dokunmuş gibi oluyor.

Çocuğa tapmak istiyor, çünkü kendisiyle bir olduğunda, şimdiki dünyayı aşıyor sanki çocuk. Ona bütünüyle adanmak istiyor, bu adanmanın bütün öbür beklentileri dışlama boyutuna varacağı umuduyla. Bebeğiyle başka bir dünyaya adım atmak, onun körpecik yaşamından yeni bir yaşam önerisi çıkarmak istiyor.

2

2

Laura, bebeğiyle birlikte kurmayı düşündüğü yeni yaşamı kuramadı. Zengin bir on dokuzuncu yüzyıl evindeki tekdüze gidişin baskısını hesaba katmamıştı. Yasadışı çocuğuyla birlikte tek başına yaşamaya karar verseydi –ki bohem bir yaşam demekti bu– başarabilirdi pekâlâ. Ne var ki bu durumda, yani annesinin Paris' teki evinde, kurduğu bütün tasarılar dadılar, oda hizmetçileri, kâhya ve doktor karşısında yenilgiye uğradı. Çocuğuyla günde birkaç saatten çok baş başa kalamıyordu. Onun bakımıyla ilgili günlük işleri –çamaşır, ütü, çocuk odasının toplanması, bebeğin yemeği vb.– üstlenmesi söz konusu değildi; bu işleri görecek hizmetçiler vardı. Elinden tek gelen, akşam saatlerinde dadının ve sıcak su getiren hizmetçinin gözetiminde bebeği yıkamaktı.

İçinden geçenleri zaten anlatamazdı Laura. Sürekli olarak oğluna görme ve dokunma uzaklığında kalmak, şu birkaç yıl ondan başka her şeyi ikinci plana itmek, onunla bir eşiti gibi yaşamak, o emeklerken onunla emeklemek, o yürürken onunla yürümek, onun dilini konuşmak, ondan ancak birkaç adım uzakta olmak istediğini söyleseydi, deli gözüyle bakarlardı ona. On dokuzuncu yüzyılda her şey gibi çocuğun da kendine özgü bir yeri vardı, bu yer paylaşılamazdı.

Umberto, oğlunu görmesine izin vermesi için yalvarıp yakardı. Laura, mektupları yanıtlamadı, annesine de çocuğun babasının iyice sapıttığını söyledi. Aradan iki yıl geçti. Annesi yeniden ev-

 lenerek ABD'ye döndü. Laura Londra'ya gitti, orada kısa sürede yakın dostluk kurduğu bazı tanışlar aracılığıyla Fabian Sosyalizmine gönül verdi. O bir ev bulana kadar oğlanın birkaç aylığına Laura'nın kuzenlerinin yanında bir çiftlikte kalması kararlaştırıldı; kendisi on beş günde bir trenle gidip onu yoklayacaktı. Kuzenler borç içindeydiler. Laura, annesi aracılığıyla onlara para buldu. Londra'dayken gittikçe daha çok sarıldı siyasal inançlarına. Artık yaşamın gizi kendi bedeninde değil, evrim sürecindeydi. Köye, oğlunu yoklamaya daha seyrek gider oldu. Oğlana köy yarıyordu besbelli. Fransız dadı Paris'e gönderildi, yerine bir İngiliz mürebbiye getirtildi. Kuzenler (Jocelyn ve Beatrice adlarında bir erkek ve kız kardeş) oğlanın yanlarında kalmasına peki dediler. Oğlan, çocukluğunu o çiftlikte geçirdi.

Hayvanlar birbirine hayranlık duymaz. Bir at, öbür atlara hayranlık duymaz. Bu, birbirleriyle yarışmazlar demek değil, ama yarışın büyük önemi yoktur, çünkü ahıra döndüklerinde, daha ağır aksak, daha hantal olan at sırf bu özellikleri yüzünden önündeki yulafı ötekine sunmak zorunda kalmayacaktır, oysa insanlar hemcinslerinden bunu beklerler. Hayvanlarda erdem, kendi kendisinin ödülüdür.

O bölgede belli belirsiz bir et zırhı kaplar kafatasını, yine de yele, bu ince, incecik toprakta serpilir. Kemik çatısı hemen hemen bir içbükeydir. Boşluğun iki yanında iri, derinliği ölçülmez birer göz yer alır. Alın çatkısıdır burası. İnsanda karşılığını bulamayız. İnsanda duyu organları fazla sıkışıktır, gözler birbirine fazla yakındır, yüz fazla sivridir. İnsan yüzü, hayvanınkinin aksine, kesici kenarı yaklaşana dönük bir bıçağı andırır.

Dışbükeyimsi bu ince yele tarlasını okşadığınızda, hayvan uysalca başını sallar. Gelgelelim elin ayası çok yumuşaktır; başparmak yastığı, dokunuşu boğar. Avucunuzu sıkıp bir daha okşarsınız: Bu defa parmak boğumlarını hayvanın kafatasına sıkı sıkı sürtersiniz. Gözleri aralık, uysal, dingin öylece durur, çünkü ona göre bu kadar yakında hiçbir tehlike barınamaz.

Çocuklukta, başlangıçta böyledir. Yetişkinlerse acı ya da pişmanlık çektiklerinde, alınlarını bir ineğin gözlerinin arasına dayarlar, onunla kemik kemiğe verirler.

"Dilsiz hayvan" deyimi Beatrice'in içine işliyor. Ne gönül indirme var bu deyimde ne de acıma. Ama hayvancağızda konuşma yetisinin olmayışını, her nedense, gözlerin arasındaki içbükeyimsi bölgeye bağlıyor.

Ergenlik çağına kadar, boynuzlar gizem salıyor içine; daha doğrusu, büyümüş boynuzlar değil de boynuzun büyüyüş biçimi; postun altında parmaklarına kaya gibi gelen kökler. Genç kızlığında yaşadıklarının bir modelini görüyor onlarda. Anlıyor ki boynuzun büyüyüşü, hayvanın zamanın geçişine yalnızca boyun eğdiğini göstermiyor; sabırla ilgisi yok: Kazanılan zamanı gösteriyor. İnsanlar yılların deneyimini nasıl taşırlarsa büyükbaş hayvanlar da boynuzlarını öyle taşıyorlar.

Hayvanlar olmasa (hep böyle gelmiştir ona) çiftliği çekemezdi. Gerçi ağıla alınması gereken kuzucuğun üstüne titremiyor. Sütten kesilmiş bir ineğin satılmasına yanmıyor. Yine de hayvanlar olmasa çiftlik, bırakılmışlığı ve devinimsizliğiyle gözüne iyice batacak; geçen zaman, kof bir ağaca yaptığı gibi sahip çıkacak ona. Öylece dikilen, yemlenen, (geceleri) iç çekip otlayan, bekleyen ve çiftleşen hayvanlar duruyor kendisiyle yıldızların dirimsizliği arasında.

Çocukluğunda, hayvanların sahibi babasıydı. Babasının gücünün etkisi açıkça görülüyor onlarda. Onlar da Beatrice gibi babanın

 sözünü dinlerler. Ve baba onlara da Beatrice'le konuşurkenki yumuşak sesini kullanır. Başkalarına karşı serttir sesi, sinirlidir.

Beatrice yirmi dördünde. Kulakları ağzını sürekli bir gülümsemeye çekiyormuşçasına yüzü iki yana sımsıkı gerilmiş. O nedenle dolgun dudakları hep yarı aralık, beyaz dişleri aradan şöyle bir görünüyor.

Diyelim bir garden partideyse Londralı bir yabancıda, taşralı bir beyin gelinlik çağındaki kızı izlenimini uyandırabilir. (Halbuki babası öldüğünden beri evi ağabeyi adına o çekip çeviriyor.) Ama ortalıkta dolaşmayagörsün, adamcağızı şaşırtıp bocalatabilir. Bütün devinimleri, el kol sallayışları, bedeninin ufak tefekliğine karşın oldukça abartılı.

Komşu çiftliklerin beyleri onu oğlan çocuğuna benzetirler, evlenmemesini bu özelliğine yorarlar.

Ne yaparsa yapsın –ister çim tarhında dolaşsın ya da gül koparsın, aşçıyı denetlemek üzere fırının kapağını açsın, çarşafları katlasın, iç çamaşırıyla eteğini giysin– bütün edimlerinde olağanüstü kararlılığından fışkıran o fiziksel gücün belirtilerini okursunuz. İzleyeceği yolu bir kere çizdi mi, yolunu azıcık saptıracak her düşünceyi önemsiz bir ayrıntı sayıp başından savacaktır. Onun yaşamında ayrıntılara yer yoktur, ayrıntılar yaşamın dışında kalır.

Beatrice, ahlak kaygısından da yükselme hırsından da yoksun bir kadındır çünkü kendini şaşırtmayı beceremez. Önceden bilmediği hiçbir şey öneremez. Bu kendini bilme özelliğini derin bir içgözleme de borçlu değildir üstelik; bu özelliği, asla sorgulamadığı gereksinimlerini doyurmasını sağlayacak etki-tepki modelleriyle, tıpkı bir hayvan gibi, baştan beri haşır neşir oluşundan kaynaklanmıştır.

Belki de size budala gibi gösteriyorum onu. Öyle yapıyorsam, ona haksızlık ediyorum.

Çiftlik, üç yanı yalçın tepelerle çevrili bir vadinin tabanında kurulmuştur. Yüzyıl kadar önce yapılan çiftlik evi, oldukça geniştir, sürüyle bacası vardır. Bir yanda, duvarla çevrili bir meyve bahçesi; evin arkasında sert bir yamaçla yükselen çimenlik. Ahırlar, ağıl ve ek yapılar vadi boyunca yayılmıştır. Bir zamanlar, durum değişikken, belki de bu konum iyi seçilmiş, korunmalı bir yerleşim alanı izlenimini veriyordu. Şimdiyse tepeler, fazlaca gölgeliyor çiftliği.

Babasının ölümünden sonra ev de, toprak da kötüledi. Ağabeyi, atlar dışında, hiçbir işle pek ilgilenmiyor. Toprakların bir kısmını satmak zorunda kaldılar. Babanın yaşadığı günlerde malikânede beş yarıcı vardı; oysa şimdi yalnızca kendilerinin oturduğu 150 dönümlük toprak parçasına indi yerleşim alanı.

Evde bazı kurallara uyuluyor yine de. Sütçü kızlardan biri, hâlâ haftanın iki gününü sabahtan akşama kadar gümüşleri parlatmakla geçiriyor. Kış günlerinde ikindiüstü beyin yatak odasında şömine yakılıyor. Bey ava çıktığında uşaklardan biri ikinci atlı oluyor. Her haziran, yamaçta, iki görkemli kayının arasında, bol konuklu bir garden parti veriliyor. Gelgelelim ev, her geçen gün oturanlara daha büyük geliyor. Toprakla ilgili işler ya savsaklanıyor, ya erteleniyor. İnsansızlık ve boşlanmışlıkla başlayan bu ağır kişiliksizleşme süreci sonunda çiftlik, yirmi beş yıla kalmadan askerlere hizmet eden bir nekahathaneye dönecek.

Ağabeyi Jocelyn, Beatrice'ten beş yaş büyük.

İriyarı, yakışıklı, uçuk mavi gözlü. İlk izlenim, her durumun üstesinden gelecek bir adam olduğu. Ama kısa sürede yeni bir izle-

 nim alıyor bunun yerini: Onu çok az şey etkiliyor. Gerçi bir tepki tarzı geliştirmiş, yalnız onun gerisinde geniş bir edilginlik yatıyor. İlk izlenimin neden bu kadar yanlış olduğuna şaşıyor kişi. Derken bir şeyler oluyor birdenbire, genç adamın gözleri kıvılcımlar saçıyor, iri gövdesinin sesine kattığı olanca güvenle patlıyor: Aferin yahu! Yargısının otoritesi (tarihten habersiz bir oğlan çocuğunun gözünde bile) geçmişten bugüne koruduğu değerlere dayanıyormuş gibi görünüyor. Sonra –o geçmişe dönmüşçesine– tepeden tırnağa gizli edilginliğine bürünüyor yine. Nedir onu böylesine anlaşılmaz kılan?

Anlamak için, ona uzaktan bakmamız gerek. Geçen yüzyılın sonuna doğru İngiliz üst sınıfı, alışılmadık bir bunalım geçirdi. Egemenliği asla sarsılmadı, ama kendisine yakıştırdığı seçkinlik imgesi sarsıldı. Nicedir sanayi kapitalizmine ve ticarete alışmışlardı, yine de atalardan devraldıkları "toprak sahibi seçkin" yaşamını sürdürmeyi seçmişlerdi. Temelinde yatan varsayımlarla bu yaşam tarzı, çağdaş dünyaya ayak uydurmada gitgide geri kalıyordu. Bir yanda çağdaş mali tırmanış, sanayi, emperyalistçe yatırımlar yeni bir liderlik imgesi gerektiriyordu; öte yanda halk kitleleri demokrasi istiyorlardı. Üst sınıfın bulduğu çözüm, kişilik yapısına pek uygundu: coşkun ve uçarı. Seçtikleri yaşam tarzı gününü doldurmuşsa, onu önce bir gösteriye dönüştürerek açıkça ve kaçınmaksızın yüceltecek, geçerliliği hepten yitmişse onu tiyatroya mal edeceklerdi. Artık (kuru lafların haricinde) doğal düzene sığınıp aklanma peşinde değildiler; aksine, kendine özgü yasaları ve gelenekleriyle bir oyun sahneliyorlardı. 1880'lerden beri Sosyal Yaşam'ın altında yatan anlam buydu – Av, Atıcılık, Yarışlar, Saray Baloları, Yelken Yarışları, Büyük Ev Partileri.

Kamuoyu, bu seyirlik oyunu bağrına bastı. Çoğu seyirci gibi onlar da sahnedeki oyunculara bir ölçüde sahip olduklarını düşünüyorlardı. Bir zamanın yöneticileri, şimdinin romansçıları olmuşlardı. Bu toplu sapma sırasında üst sınıf –tam merkezinde– önün-

deki yeni ve ister istemez biraz kılık değiştirmiş egemenlik uygulamasına alıştırıyordu kendini. Zümrüdüanka gibi kendi küllerinden doğması gerekiyordu, zaten bu küller artık tiyatro kostümü işlevini görecek eski saltanat giysilerinin külleri değil miydi?

Jocelyn, kendi sınıfının yoksul düşmüş, sıradan bir üyesidir. Katıldığı Av Partileri ve Kros Yarışları nispeten vasattır. Bu da, oynanan oyunun yaşamın ta kendisi, geri kalan yaşamınsa belirsiz, boş bir perde arası olduğuna inanma gereksinimi artırmaktadır. Bu yüzden anlaşılmazdır ve yine bu yüzden sahne dışında, söyleyeceği söz, oynayacağı rol yokken inanılmaz kertede edilgindir. Ama biraz daha açalım: Sahne ışığı ya da alkış beklediğinden değil (tam tersine, aşağılık bulur böyle şeyleri), oyunun gerçeğin ta kendisi olduğuna inandığından.

Rol için seçtiği kılık: maun renginde potinler, mahmuzlar, fitilli kadife pantolon, uçuk pembe frak, beyaz kabzalı bir çifte, basık siperlikli bir silindir şapka, uzun püsküllü, meşin bir kırbaç.

Kasımdan nisana kadar haftada dört gün ava çıkıyor.

Şu kadarını belirteyim, "oyun" sözcüğünü bir eğretileme olarak kullandım, durumun yapaylığını, simgeselliğini, açıklayıcılığını ve gösterişini daha iyi kavrayabilelim diye. Kış havası, av köpekleri, avlaklar, aşılacak çitler, toynaklar altında uzanan toprak, tilkinin sürüklenişi, gün boyunca avlanan erkeğin yorgunluğu – bunlar düpedüz gerçektir; bütün bunların fiziksel olarak yaşanmasıysa büsbütün yoğundur, her amansız avcının iliklerinde duyduğu simgesel değerleri yüzünden.

At binmek, efendi olmaktır zaten, bir tür şovalyeliktir. Soyluluğu temsil etmektir (hem ahlaksal, hem de toplumsal anlamda). Yenmek demektir. Boyutları küçük de olsa bir savaşın kayıtlarında yer almaktır en azından. Onur, bir erkek ve bir atla başlar.

 Köpeklerin yanı sıra ilerlemek yiğit olmak demektir. Maharetli olmak demektir. Sürat dışında hiçbir şeyi gözetmemek demektir.

Avlanmak, sahip olmanın tam tersidir. Ezip geçmektir avlanmak. İleri atılmaktır. Kalın enseli erkek tilki, nasıl tilkice özgürse, onun gibi insanca özgür olmaktır.

Buluşmak, başkalarıyla at sürmek demektir, kimlikleri ne olursa olsun, yerleşik değerlerden bir şeyler kapmış, onları ayakta tutmaya çaba gösterenlerle birlikte. Bu değerlerin karşısına dikilenlerse, dikenli telin bulunuşuyla temsil edilir bir bakıma. (Sonraları, atlı generallerin komutuyla milyonlarca piyadenin üstüne atılıp can verdiği şu tel.)

Jocelyn, bir aralık akşamı erken saatte eve atla dönüyor. At, çamurlara belenmiş, Jocelyn kayıp iniyor eyerden, gövdesi öylesine tutulmuş ki dik duramıyor, bastonlu bir adam gibi iki büklüm, yine de atın yanı başında yürümeyi sürdürüyor. Atın kulakları iyice dikilmiş. İki mil daha dayan babalık, diyor ata. Yan yana yol alıyorlar. Erkek, günün belli başlı olaylarını düşünüyor. Başından geçenleri, dostlarının ona anlattıklarını. Bitkinliğinin özsuyunda bir esenlik duygusu var, hatta mütevazı bir erdem. Bir suçun –bir ihanetin sözgelimi, bir hırsızlığın– sonuçları nasıl sonraları daha çok kişiyi, daha geniş eylemleri kapsayacak şekilde genişlerse çoğu kere, şimdi adını koyamadığı, göz önüne tam getiremediği bir neden-sonuç ilişkisinde, onurlu binicilik eyleminin sonuçlarının da tıpkı böyle, belki basit ama süreğen bir etkiyle ötelere yayılacağına inanıyor bütün yüreğiyle. Göğe bakıyor. Birkaç yıldız. Ve o koskoca boşlukta, bir zamanlar bu boşluğu yararak geçmiş dev atların yokluğunu duyuyor.

○

Oğlan, merdivenlerde onların yatak odasındaki konuşmalarına kulak veriyor. Sonraları, iki sesin tınısının, yatakta konuşan bir

çiftinkini andırdığını kavrayacak: Tutkulu değil sesler, sakin, düşünceli, kesik kesik, rahat. (Bazı akşamlar dayısı erken yatar, o akşamlarda teyzesi onun odasına sıcak bir içki götürür. Son fırt der – bir kahkaha atarak.) Merdivendeki çocuk, sözleri seçemiyor. Yine de erkek sesle dişi sesin birbirine girişi, birbirini kışkırtıp davet edişi, metalle taş ya da tahtayla deri kadar apayrı; ama birbirlerine sürtünerek, birbirlerini yontarak veya kerterek konuşmanın sesini biçimlendiriyorlar – kulağa erişebilecek kesin sözcüklerden çok daha net bir açıklama bu, alınan kararların tartışılmazlığını gösteriyor. Bu kararlar karşısında hiçbir üçüncü kişi, hiçbir dinleyici sesini yükseltemez.

1893 yazında üç ay süren bir kuraklık oldu. Sonunda bir fırtına patlayıp yağmur bastırınca, oğlan dışarı koşuyor, toprak çiğ et kokuyor.

Ellerine at ve koşum kokusu sinmiş. Bu kokuya, deri, meşin sabunu, ter, toynaklar, yele, at soluğu, çizme, yulaf, çamur, keçe, salya, gübre ve çiyle ıslanıp kurumuş metallere özgü koku karışmış.

Elini yüzüne götürüp kokuyu içine çekiyor. Kimi zaman bu kokunun izinin akşama kadar silinmediğini biliyor – sabahın erken saatlerinden sonra ata asla binmese de.

At ve koşum kokusu, ağıl kokusunun antitezidir. Birini doğru dürüst tanımlamak için ötekine ille de gönderme yapmak gerekir. Ağıl kokusu: süt, kumaş, ineğin böğrünün yanı başına yere çömelmiş, iki büklüm, ufacık görünen kadınlar, cıvık dışkı, yaprak kümesi, sıcaklık, aynı pembelikte eller ve memeler, gizlilik denen şeyin yokluğu ve ineklerin adları – Hülya, Güzelim, Soylu, Bulut, Biricik, Küçükgöz.

 At ve koşum kokusu, oğlana göre, kendi bedeninin ayrıcalıklı yapısıyla ilintili (ansızın beden ısısının farkına varmak gibi), gururla da ilintili –çünkü iyi at biniyor ve dayısı övüyor onu– midillisinin yelesiyle de ilintili, erkekler dünyasından beklentileriyle de.

Bu dünyanın kimi terimlerini biliyor, yine de bütün bu terimlerin kimsenin ağzına almadığı bir şeyi kastettiğine inanıyor. Çevresindeki erkeklerin, özel nedenlerle, kendisininkine benzer bir gizliliğe gereksinim duyduklarını düşünüyor. Onların dünyasına girdiğinde –Yüzbaşı Elwes'in av köpeklerini izleyerek– bu gizi kavrayabilecek.

MISS HELEN

İki yaşından beş yaşına kadar oğlanın üç eğitmeni var. Sonuncusunun adı Miss Helen.

Çiftliğin mutfakla avluya en uzak kanadındaki derslikte oğlandan başka erkek yok. Koca bir sırada oturuyor, ayaklarını sallıyor, yüksek sesle okuyor. Miss Helen ise dışarıyı gözlemek için pencereye çevirdiği bir koltukta.

Pencereden dışardakilere iyice dalıp gittiğinde, oğlan, onun dikkatini yeniden çekebilmek için bile bile yanlış yapıyor. Kimi zaman da istemeden... Bütün yaz kuşlar art ardıcına cıvıldadı.
Ardıç mı?
Evet, benekli olan.
Art ardıcına mı?
Miss Helen kalkıyor, incecik beline büzgülerle oturtulmuş giysisinin önünü düzeltiyor, oğlanın arkasından dolanıp kitaba bakmaya geliyor.
Art arda. Ardıç da nereden çıktı? ARDA... ARDICINA değil.

Gülüyor. Oğlan da gülüyor, gülerken başını onun giysisine gömüyor.

Güzel bir yanlış, ardıç da bir kuştur ne de olsa.

Ama zarf değildir.

Beş-altı yaşında âşık olmak, her ne kadar az rastlanan bir olaysa da, elli yaşında âşık olmaya benzer. Kişi duygularını başka türlü yorumlayabilir, sonuç değişik olabilir ama duyuş ve oluş tıpatıptır.

Beş yaşındaki bir oğlanın âşık olması için bir önkoşul gerekir. Belki ana babasını yitirmiştir, hiç değilse onlarla arasındaki bağlantıyı yitirmiştir, yerlerini üveyler de almamıştır. Aynı şekilde, yakın dostlarının ya da kız ve erkek kardeşlerinin olmaması gerekir. O zaman aşk, başına gelecektir.

Âşık olmak, bazı armağanların sürekli değiştokuşunu ummaya yönelik karmaşık bir durumdur. Bu armağanlar, basit bir bakıştan kendini bütünüyle sunmaya kadar değişen geniş bir yelpaze içindedir. Nedir ki armağanların armağan olarak kalmaları şarttır: Talep edilemezler. Kişinin âşık kimliğiyle hakları yoktur – karşısındakinin vermek isteyeceği armağanı umma hakkı dışında. Çoğu çocuk, öz haklarıyla çevrelidir zaten (şımarma hakkı, avutulma hakkı vb.): O yüzden de âşık olmaz, olamaz. Gelgelelim bu çocuklardan biri –koşullar sonucu– rasgele tadını çıkardığı bu hakların vazgeçilmez olmadığını algılarsa; söze dökemese bile, mutluluğun güvenceye ve vaade dayanmadığını, herkesin mutluluğu kendi başına bulmak zorunda olduğunu kavrar, temel yalnızlığının bilincine varırsa; başka birinin verebileceği saf, cömert ve bitimsiz armağanları özlediğini fark edebilir: İşte bu bekleme, âşık olma durumudur. Şöyle sorabilirsiniz: Peki karşılığında o ne verebilir ki? Oğlan da, yetişkin erkek gibi kendini önerecektir – hepten olanaksız değildir bu. Olanaksız ya da en azından olasılık payı az olan, sevdiğinin, onun önerisini ya da beklentisini olduğu gibi değerlendirmesidir.

 Nedir –diye soruyor– zarf nedir?

Sözdiziminin bir parçasıdır. Sıfatın ya da edimin anlamını vurgular.

Ama –diye karşı çıkıyorsunuz (Miss Helen'ın daha kaypak sözcüklerle karşı çıkabileceği gibi)– beş yaşındaki bir oğlan cinsel açıdan gelişmemiştir, oysa âşık olmanın temelinde cinsellik yatar.

Her sabah, Miss Helen'ın banyoda yıkanışına kulak veriyor. Her sabah odasına girmeyi, onu şaşırtmayı kuruyor. Korktuğunu ileri sürerek ya da uyduruk bir özürle onun odasına girebilir gerçi ama böyle davranmak, yalvarmak, çocukluğa sığınarak ondan bir şeyler istemek demektir: Oğlan âşık olduğundan, "âşık gururu", böyle davranmasını önlüyor.

Geceleri yatakta, tek başına, bedeninin her yerini ince ince gözden geçirerek yüreğine yangınlar salan bu gizin kaynağını keşfetmeye çalışıyor. (Onun varlığı, şu anda arkasında dururken, başı onun giysisine gömülmüşken, yüreğini gümbür gümbür attırıyor; eli kolu tutmuyor, çok sıcak bir banyodan çıkmışçasına.) Burnunu elliyor, kulaklarını, koltuk altlarını, meme uçlarını, göbeğini, makatını, ayak parmağını. Sonunda, uyanmış kamışına geliyor sıra, ondan yarım yamalak bir yanıt alabileceğini şimdiden biliyor. Bildik haz dalgalarını çağırmak için okşuyor onu. Dalgaların arası sıklaşınca birdenbire acı duyuyor. Hazzı, iyi bir sızı diye sınıflandırıyor, çünkü bildiği kadarıyla bu yoğunluğa yaklaşabilen tek duyum, gerçek sızılar.

Şarkı söyleyebilir miyiz, diye soruyor.

Bir önceki eğitmene hiç benzemeyen Miss Helen inanılmaz kertede tembel, oğlana verdiği derslerde sıkı bir program gözetmiyor. Akıllarına geleni yapıyorlar. Farklı konularda üç ciddi ders yapacaklarına bütün gündüzü birlikte geçiriyorlar. Bu, oğlan ya-

rarına eşitlik sağlıyor aralarında. Miss Helen'a da aylaklık etme olanağı veriyor.

Piyanoya gidiyor Miss Helen, dönme dolap gibi dönebilen yuvarlak tabureye oturuyor.

Döndüreyim sizi, diyor oğlan, n'olur.

Arkasından uzanıyor, iki elini onun kalçaları üstüne koyup itiyor. Miss Helen'ın ayakları yerden kesiliyor, pabuçları eteğinin kırmaları arasında yitip gidiyor. Usulca dönüyor.

Maymun gibi suratı var oğlancığın, canım, ama gözleri ne koyu, ne derin. Garip bir oğlan gerçekten. Gözlerini yüzüne bir dikti mi sonunda bakışlarını kaçırmak zorunda kalıyorsun. Kafasından neler geçiyor bilmem. İki güne kadar Londra'ya gidiyor Miss Helen, bir haftalığına.

Oğlan onun giysilerinin her zaman ılık olduğunun bilincinde (ona özgü bir şey bu diye düşünüyor).
Miss Helen yere basıyor.
Dayın bizi görse ne derdi?
Evin bu kanadına hiç gelmez ki. Hem gelse, atla gelir, pencereden içeri bakardı.
Gözleri pencereye gidiyor.
Bir daha döndüreyim n'olur.
Olmaz.
"Olmaz" epey sert çıktı.
Öyleyse şarkınızı söyleyin, diyor oğlan, benim sevdiğimi.
Hangisiymiş o?
Helen'lı şarkı, sizinki.
Gülüyor, oğlanın başını okşuyor.
Duyan da yalnız bu şarkıyı söyleyebiliyorum sanır.
Sesi ince, çocuk sesinden farksız. O şarkı söylerken, ikisi aynı boyda, birbirlerine uygun bir çiftmişler gibi geliyor oğlana. Şar-

 kının sözcüklerine kulak vermiyor ("Keşke Helen'ın yattığı..."), zaten ezbere biliyor şarkıyı, ayrıca sözleri umursamıyor. Sözcükler olmayınca, bir kuş cıvıltısı dinler gibi dinliyor şarkıyı. Bu arada Helen'a sorabilir pekâlâ: Benimle evlenir misin Helen? Şarkı sürerken o da neden evet demesin? Oğlan inanmaz yine de, ikisi dışında kalan dünya hesaba katıldığında olamaz bu, kesinlikle biliyor.

Miss Helen gözlerini hafifçe indirmiş, sanki notadan okuyor, ezbere çalmıyor. Gözlerini yarı örten ağır gözkapakları pürüzsüz, yuvarlak ve kırışıksız. Bir keresinde, çimenlerin ordaki hamakta uyurken görmüştü onu, yüzüne bir sinek konmuştu.

Helen, eğitimiyle görevlendirildiği bu oğlana usulca, tatlı tatlı "şarkısı"nı söylerken Ross-on-Wye'ın Liberal adayı Mr. John Lennox'un onları uzaktan gördüğünü, sonra yanına gelip şöyle dediğini düşlüyor: Doğrusu, bunca yeteneğiniz ve beceriniz arasında bir de böyle güzel bir sesiniz olabileceği aklımın ucundan geçmezdi.

Yüreğini yangına salan, gece yatakta kamışını sertleştiren o gizemli şey, çocuğu birtakım sorulara yöneltiyor. Ama bu sorular, yarım sözcükler, imgeler, el sallayışlar ve bedeniyle yaptığı birtakım devinim çizgeleriyle soruluyor.
Aşağıdakiler kabataslak çeviriler sayılabilir:
Neden tenimde duraksıyorum?
Duyduğum hazza daha nasıl yaklaşırım?
Benim bunca iyi bildiğim, kimsenin daha bilmediği o şey ne içimdeki?
Başka birini ondan nasıl haberli kılabilirim?
Neyin içindeyim – kendimi tam ortasında bulduğum, bir türlü içinden çıkamadığım bu şey ne?

Oğlan, Miss Helen'ın bu soruları aynı çetrefil dil aracılığıyla yanıtlayabileceğine inanıyor. Derslikte ona sorduğu resmi sorular ve aldığı yanıtlar (Yağmur neden yağar? Kurtlar aslında ne yer? vb.) buna bir hazırlık yalnızca.

Miss Helen'ın parmakları tuşlarda. Elleri ince parmaklı, solgun, tırnakları kısacık. Pazar günleri, beyaz eldiven giyiyor: Kiliseden dönerlerken onun elini tutuyor oğlan. Eski bir büyüyle büyülenmiş: Miss Helen'ın parmakları iki ayrı biçimde dokunuyor tuşlara. Ya çok hafif, öyle ki daha değer değmez kanatlanıyorlar, ya da iyice aşağı bastırıyorlar, oğlan tuşların cilasız tahtalarını görebiliyor o zaman. Parmaklar piyanoya geçiyor sanki. Son notada eriyor.
Şimdi sen çal, ben sana şarkı söyleyeyim.
Hangisini söylemek istiyorsunuz?
Senin şarkını.

Bir oğlan, altı-yedi yaşını geçti mi kolay kolay âşık olmaz – hiç değilse ergenlik çağına kadar. Bir sürü insan tanımıştır. Kendisi dışındaki dünya, çoğalmaya, bir sürü kişiye bölünmeye başlamıştır. Onlardan biri, apayrı bir kişi olarak çıkabilir karşısına. Ama beş yaşındayken bu deney daha yaşanmamış olabilir.

Ana babasız çocuk, onun olmadığı her şeyi simgeleyecek, karşısına öteki yarısı, karşıt kimliğiyle çıkacak bir kişinin ardına düşer. Bulduğu kişi kendinden çok farklıysa –deneyim, kimlik, yetişme koşulları, kişisel ilgi alanları, yaş ve cinsellik açısından– sözcüğün en geniş anlamıyla tam bir yabancıysa, yine de onunla sürekli ve yakın bir ilişkiyi paylaşıyorsa ve bunlara ek olarak güzelse, gelinlik çağındaysa, oğlan ona bal gibi âşık olabilir.

Hâlâ diretebilirsiniz, etkin bir cinsel tutku henüz söz konusu olamaz diyebilirsiniz. Onun çıplak, beş yaşındaki bedenini kanıt

 gösterebilirsiniz. (Haftada iki kere, küvette yıkanırken bu kanıtı kendisi de gösteriyor sevdiğine.) Gelgelelim fiziksel açıdan birkaç açığını, fizik ötesiyle kapatıyor. Sevdiğinin –kendisinin karşıtı, dolayısıyla tamamlayıcısı sıfatıyla– onun dünyasını bütünleştirebileceğini seziyor, kavrıyor. Yetişkinlerde bu duyumu cinsel tutku yeniden canlandırır. Beş yaşındaki bir çocukta yeniden canlandırılması gerekmez: Kalıtının bir parçasıdır hâlâ.

Sözlere aldırmadan başlıyor şarkıya: Miss Helen'ın piyanoda dolaşan parmaklarına bakıyor. Ona her yaklaşma fırsatını hemen değerlendiriyor, yanağını omzuna dayıyor.

Miss Helen'ın yerini yeni bir eğitmen alıyor birkaç gün sonra.

Oğlan bir açıklama beklemiyor, zaten açıklama yapılmıyor. Kararları tartışılmaz gerçekler olarak benimsemeye alışkın. Sınırsız yetkenin bir tek kişide toplanabileceğini bilmiyor daha, kararlara karşı çıkmak bu yüzden aklına gelmiyor.

Ağacı dinliyor kulağını dayayıp. Önceleri, ölü bir ağacı dinlemeye cesaret edememişti. Kafasında, ağaçları belli sınıflara sokmuştu. Sevdiği ağaçlarla sevmedikleri (neden yok). Kolayca tırmanılanlar. Gözünü azıcık korkutanlar. Tepeleri manzara görenlerle görmeyenler. Daha karmaşık sınıflamalar da var. Gerçi ağaçlar canlı ama hayvanlar kadar canlı değil. Ayrım ne? Bir kere, ağaç daha uysaldır. İkincisi, ağaç daha gizemlidir. Üçüncüsü, ağaç yerinden oynamaz. Dördüncüsü, ağaç kendisini gizleyebilir. Kabuğunu oyduğunda ağacın acı duyduğuna inanmıyor. Koca bir dal kesildiğinde ne bir acı çığlığı duyuluyor, ne bir acı kokusu. Yine de sıkıca sarıldığında ağaç, bu sınıflandırmadan çok daha kolay anlaşılır ölçüde canlı geliyor tenine. Hayvana dokunduğunda, hayvanın iradesi aralarına giriyor. Cesaret edip de tepesine tırmandığında öptüğü bir ağaç var. Hep aynı yerden.

○

Gün, bir kere yerleşti mi göze batmaz pek; ilgimiz sürekli olarak başka şeylerle dağılır; ancak müthiş bir fırtına, bir tipi ya da güneş tutulması karşısında bir anlığına kendi yaşamımızın akışını unutabiliriz. Gelgelelim günün başında ya da sonunda, tan ağarırken, gün batarken, görebildiğimiz şeylerle ilişkimiz hızlı bir değişime uğrarken, ânı dolduruşumuz kadar –hatta çoğunlukla ondan daha da baskın bir biçimde– ânın bilincine varma eğilimimiz baş gösterir. Doğan günü izleyen en bencil insan bile kendini unutmaya yatkındır. Bütün bunlardan, günün doğuşuyla gecenin inişini yaşama olayının, birbirini izleyen günlere oranla tarihsel değişmeden daha az etkilendiğini çıkarıyorum.

Bazı günler çiftlik çalışanlarıyla birlikte mutfakta kahvaltı etmesine izin veriliyor. Bu özel iznin sınırlarını usulca genişletmeye çalıştı, her hafta biraz daha, öyle ki artık Mutfakta Kahvaltı olayı, dilediğince erken kalkıp dışarı çıkması, gönlünce dolaşması ve saat 7:30 oldu mu başsığırtmaçla birlikte mutfakta yerini alması anlamına geliyor.

Miss Helen gittikten birkaç ay sonra, bazı kış sabahları daha hava ağarmadan çıkıyor evden, sarp yamacı tırmanıp akgürgenlere gidiyor.

Evle mandıranın aydınlık pencerelerine bakınca duydukları, yatakta ateş gibi yanan bedeninin buzdan tamamlayıcıları. Her aydınlık pencere, gerideki odayı çağrıştırıyor. Çekmece çeker gibi her pencereden bir oda çekiyor. İçerde, sıcaklık, güven, bildik yaşam. Ama kendisi orada değil ki. Karanlıkta, akgürgenlerin yanında. Karanlıktan ve soğuktan duygularının yelpazesi iyice daralmış, bedeninden biraz daha geniş, küçük bir kulübede sanki, o kulübenin açık bölmesinden dışarı bakıyor. Şimdi çetrefil bir dilde bile söze dökemediği bir soru, evle kulübesinin arasında bir yerde duruyor. Ta yükseklerde, karanlıkta belli belirsiz koyunlar

 seçiliyor, zifiri karanlığa açılan bir pencereye değen bir soluk gibi görünüyorlar. Söze dökemediği bu soruda koyunların yeri yok, kesinlikle biliyor. Hava, ayaklarını göreceği kadar aydınlandı mı kulübesi çözülüp dağılıyor, onunla birlikte soramadığı soru da.

Avluya iniyor, ağılın kapısında duruyor, başsığırtmaçla iki sütçü kız süt sağıyorlar. Her iki ineğin kıçını okşuyor teker teker, her birine adıyla sesleniyor.

Mutfakta Kahvaltı'da içtiği çay, derslikteki çaya benzemiyor. Fincanlar da başka, kalın ağızlı, çanak gibi.

Dayanabildiği kadar sıcak içtiği çayın tadı buruk ama harsız. İnce dokulu bir astar gibi yayılıyor ağza; emici olmayan bir maddeden yapılma bir astar bu, fener camlarında kullanılan ışıl ışıl mika gibi. Çayın tadıyla kaplı ağzında çok keskin, abartılı bir şeker tadı da var. Bu tadın uyandırdığı etki, ağızla sınırlı değil. Şeker tadı, Ariadne'nin ipine benziyor; dilden boğaza iniyor, sonra gizemli bir biçimde mideden geçip cinsel duyum merkezine ulaşıyor, cinsel hazzın dalgalarla dışarı yayılmadan önce biriktiği (erkek gövdesinde cinsel organdan rahatça ayırt edilebilen) o küçücük alana. Hayatı bize ilkin şeker sevdirir.

Bal ondurucu da olabilir, öldürücü de, tıpkı hep "şekerim" dediğimiz, ama canı çekmediğinde zehir salgılayan bir kadın gibi... Yerlilerin inancına göre balı arayış, bir tür Doğa'ya dönüşü simgeler, cinsel alıcılardan tat alıcılarına aktarılan, kılık değiştirmiş erotik çekimdir, fazla abanıldığında kültürün temelini çökertir.

Mutfak, domuz pastırmasıyla işçi çizmesi kokuyor.

Aşçı, ocağın başında yedi erkekle üç kızın yemek yiyişlerini apaçık bir şaşkınlıkla gözlüyor. Çok bezgin değilse, kendi hazırladığı yemeği yiyenleri gözlerken yüzü hep böyledir. Şaşkınlığının nedeni yemeği iştahla yemeleri olamaz – artık bunun şaşılacak yanı kalmadı. Belki de daha az kişisel bir neden: Bir şeyin iştahla tıkınılarak usul usul yok oluşunun verdiği o ilkel şaşkınlık.

Teyzesi içeri giriyor, oğlanın saçlarını karıştırıyor, büfenin yanındaki alçak pencereye gidiyor hemen. Sofradaki hizmetçiler çekinerek bakıyorlar kadına. Ağabeyini görebilir mi diye koşuyor pencereye. Evle, ağabeyinin savsakladığı çiftlik işleriyle uğraşmıyorsa, işsiz kalır kalmaz tedirginleşir, gözü ağabeyini arar. Taze gelin gibi gözünün içine bakar. Onun yaşlandıkça beceriksizleştiğini, silikleştiğini gözlemlemiştir. Ağabeyinde beğendiği, yirmi yıl önceki yara almamış oğlandır. Hep o oğlana bağlı kalmıştır.

Bizim oğlan, çayını içerken onu gözlemekte. Teyzenin yüzü cama değecek nerdeyse. Oğlan, onun dayıyı beklediğini biliyor. Sık sık teyzesini böyle beklerken görmüşlüğü var. Masadan kalkıyor, kapıdan, kilerden avluya süzülüyor. Evin duvarından uzaklaşmadan, mutfaktakiler görmesin diye iki büklüm yürüyerek teyzenin durduğu pencereye geliyor. Bir an duralıyor, kurduğu oyundan heyecanlanıyor, güldü gülecek.

Teyzem dayımı bekliyor, bir de bakıyor ki böööö! Ben!

Su borusuna tırmanıyor, yavaşça doğruluyor, burnunu cama dayıyor. Başı, teyzesinin karnı hizasında. Bir an, teyzesi görmüyor onu: Gözleri az öteye, ağabeyinin avluya gireceği yere dikili. Oğlan onun dalgın bakışlı yüzünü şöyle bir görebiliyor aşağıdan. Sonra teyzesinin bakışlarını indirişi, onu görüşü. Gözleri odak değiştirirken parlıyor, gülümsüyor, oğlan bir kahkaha atıyor. Böööö!

SAYILAR

Dersliğe bir karatahta konuldu. Dikiş odasına ya da çocuk odasına benzemiyor artık. Rafta okul kitapları duruyor. Bir dünya haritası: Büyük bir bölümü av ceketi renginde pembe, imparatorluğu belirtiyor. Duvara bir saat asıldı. Miss Helen ile bir dönem geçti, oğlan o dönemin geri gelmeyeceğini biliyor. Yetim oluşu kadar

 onulmaz bir gerçek bu. Ne var ki yetim olduğunu ona başkaları söylemişti, diğeriniyse kendi söylüyordu.

Saate bir daha baktığını görürsem, aritmetiğe ikindide devam ederiz.
Bu ikindi dayımla at koşturacağız.
Gerekirse dayınla konuşurum.
Ne söyleseniz fark etmez.
Ne dedin bakayım?
Dayımla at koşturacağız dedim.
Kalk ayağa!
Öğretmen de kalkıyor, yavaşça karşıya, piyanoya doğru yürüyor. Törensi bir yürüyüş bu, olağanüstü ağır, oğlan anlasın, sezsin diye. Piyanonun üstündeki duvardan bir baston indiriyor öğretmen.
Terbiyesizliğin cezası nedir bakayım?
Çift el üzerine tek vuruş, efendim.
Ellerini açıp uzatıyor.
Bu cezayla nasıl baş edebileceğini öğrendi. Tek vuruştan sonra öğretmen, yüzüne dikiyor gözlerini – bir kanıt ararcasına. Yüzündeki anlamı denetlemedeki kararlılığı, ellerinin yanmasına tıpatıp denk düşmeli. Yüzünü fazla buruştururs a açık vermiş olacak, şu andaki konumunun bilincine varacak, o zaman da kendine acıyabilir, ağlamaya başlayabilir. Kendini tutup yüzünü hiç buruşturmazsa, bu kere ellerindeki yanma, engelleyemeden yüzüne ve boğazına yükselip açığa çıkabilir. Bu yüzden, her keresinde öğretmenin ne kadar sert vuracağını tıpatıp kestirmesi gerek. Öğretmenin soluk alışından, karnını içeri çekişinden kestirmeye çalışıyor. Kestirimi doğru çıkar da yüzünden bir şey anlaşılmazsa, öğretmen gözlerini boş yere yüzüne dikerse, oğlan hemen hemen hiç acı çekmiyor.

Öğretmenin geçen gün düzelttiği yanlışı yinelemekte direnirse (sözgelimi: kâğıt, şapkalı a ile yazılır), baston sol eline iniyor; (şimdiki gibi) söz dinlememenin cezası, çift el üstüne tek vuruş; ağır dikbaşlılık hallerinde, üç vuruş. Önceleri, bu şaşmaz ceza-

landırma tarifesi onu şaşırtmıştı: Şimdiyse duvardaki koca saatin akrep ve yelkovanının gösterdiği zamandan daha görece değil. Bir saat bitimsiz gelebilir: Açık havada iki saat uçup gider.

Hangisi daha büyük, üçte iki mi, yedide üç mü?

Oğlan, Basset Ormanı'nda pencereden dışarı bakıyor, soruda bir tuzak seziyor.

Öğretmen yeni işini sevdiğini düşünüyor, gelgelelim oğlanın inatçılığı dizginlenmeli, yoksa sonu kötü olur.

Aşçının odasında büyük bir sarkaçlı saat var. Odada tek başınayken bu saatin tik takı büyüleyici bir etki yapıyor çocuğun üstünde. Sonsuz gibi görünen bir zamanı vadedişiyle avutuyor; ne var ki geçişini kaydettiği zamanı tik takıyla dolduruşu oğlanın içini eziyor. Küçük camın arkasında, durmaksızın bir o yana bir bu yana sallanan pirinç sarkacı seyrederken camı kırmak geçmişti içinden, iki ya da üç yüz sallanış sayıp vazgeçtikten sonra.

Aşçının kedisi, dizlerine gömülmüş, duyduğu uyuşma duygusunu artırıyor. Kulakları okşandı mı, mırıldıyor. Bu kendinden geçme, bilincin iki dalına gerilmiş bir hamak gibi: yok olduğunu asla gözünün önüne getiremediği bu evde geçen zamanın bitimsizliğiyle (yedi buçuk yaşında ve beş yıldan fazladır burada yaşıyor) kucağındaki hayvanın kayıtsız, başka, apayrı bir sınıflamada yer alan yaşamı. Hayvanın sıcaklığı, pantolonuna, göbeğine, bacaklarının üst kısmına yayılıyor.

İKİ ERKEK

Akgürgenlerden başlayan ormandan, alacakaranlıkta eve inerken. Bir güz akşamı. Çamur birikintileri. Kızıl bir gök. Bacalardan yükselen duman. Ağaçtan ağaca uçan bir güvercinin çıkardığı tahtamsı ses. Topraktan yükselen soğuk: bel hizasında. Yanında bir köpeğin varlığı, mesafe anlayışını değiştiriyor. Nesneler ve olaylar daha az üstüne geliyor. Çevresinde daha geniş bir uzam var. Köpek, dört dönerek arkada uzanan bilinmezlik cephesini dağıtıyor: bir köpeğin koyun güderken yaptığının tam tersi. Bilinmezlik yılmıyor ama. Nedir o olamayacak şey? Çocuk, kendi sorusunu yanıtlıyor: Hiç. Nedir o olabilecek şey? Yetişkin, kendi sorusunu yanıtlıyor: Hiç. Çocuk o, ormanda çocuk gibi yol alıyor.

Yirmi metre ötede köpek havlamaya başlıyor. Kaçak avcılar ava mı çıkmış yoksa? Eğitiminin bu evresinde, birçok şey gibi kaçak avcılar düşüncesi de gizeme açılıyor. Dayısı onlardan kanlı katilmişler gibi söz ediyor: Hiçbir engel tanımadıkları için kimseye acımayan, kimsenin acımadığı yaratıklar onlar. (Dayısının sözlüğünde kaçak avcılar, halka arz ettikleri tehlike açısından, Umberto'nun sözlüğündeki kent güruhuyla eşanlamda.) Yine de oğlan, çiftlikte çalışanların konuşmalarına kulak vererek, göz kırpmalarını, işaretleşmelerini, kahkahalarını çabucak yorumlamakta ustalaşarak bazı dostların da kaçak avcı olduklarını öğrendi. Adamlardan biri şöyle demişti: Yargıçlar aç kalmış olsalardı... Oğlan soruyor, kaçak avcıların hepsi aç mı acaba? Açlık çekme, hele kaçak avcılığa sıvanacak kadar açlık çekme düşüncesi, düşüncelerin en gizemlisi. Köpekler açken kafaları titrer. Alacakaranlıkta, o müthiş açlıklarını gidermek için yemeğe saldıran adamların da kafalarını öyle titreteceklerini getiriyor gözlerinin önüne. Koşmayacak, yavaşlamayacak. Korkunun içinde olduğunu biliyor. Dolu bir testi gibi taşıyor korkuyu. Aman dökülmesin, bir taşmayagörsün, her şeye bulaşır.

Köpek havlamayı kesiyor, kıpırtısız duruyor, kulakları dikilmiş, ön ayağı havada. Çizmeli iki ayağın çıkardığı belirgin tahtamsı ses duyuluyor birden: Dallar, ıslak yapraklarla kökler, sesi kendilerince kayda geçiriyorlar. İki adam görünüyor uzakta. Başlarına, bellerine çul dolamışlar. Çullar yer yer ıslak, koyu. Bu adamları daha önce hiç görmemişti. Birinin elinde bir şişe var. Oğlum! diye haykırıyor öteki, korkacak bir şey yok, diyor.

Oğlan, testi taşmasın diye kıpırdamadan duruyor. Adamların köşeli, etli yüzleri, sütçü kızların yatak odasındaki dolabın üst köşelerine oyulmuş yüzleri andırıyor. Bizimle gel diyorlar. Şişeli adam, canını yakmayacağız diyor. Herhangi bir çocukla konuşur gibi konuşuyor. Bu da nedense güven veriyor. Adın ne? diye soruyorlar. Söylüyor. Yine yola koyuluyorlar. O güne kadar başından geçenler, çullara sarınmış bu adamlarla yapacağı şu yürüyüşe hiç hazırlamamış oğlanı; yine de olayın aslında ne kadar olağandışı olduğu konusunda kararsız. Dayısı ya da öğretmeni bir açıklama getirebilir mi sonradan? Yoksa olay, daha şimdiden onların açıklama yeteneğini aşıyor mu? Nereye gidiyoruz? diye soruyor. Şişeli adam: Sana bir şey göstereceğiz, diyor. Görmeni istediğimiz bir şey. Hava karardı, adamların yüzleri seçilmiyor.

Dur. Dur bir dakika. Adamlardan biri gidiyor, araba fenerine benzeyen bir fenerle dönüyor. Şişeli adam, şişeden bir şey boşaltıyor fenere. Oğlan, parafin kokusu duyuyor. Fener yakılıp fitili açıldıktan sonra yine yola düşüyorlar. Köpek, ötede uluyarak karanlığa karışıyor. Tek söz etmiyorlar. Sallanan fenerin ışığı tepelere, göğe gölgeler saçıyor.

Önden yürüyen adam duruyor, feneri başının üstüne tutuyor. Ne görüyorsun bakalım? Oğlan gözlerini karanlığa dikiyor, bir ağaçtan kesilip yolun üstüne atılmış üç dal görüyor belli belirsiz; gelgelelim dalların biçimi hiç de yabancı değil, zaten bundan korkuyor ya. Tanıdı işte. At bacağı bunlar. Adamın kolu biraz sallanınca bir nal yakalanıyor ışığa, dala saplı bir çivi sanki. Bacaklar oy-

 namıyor. Ne görüyorsun bakalım? Yere yıkılmış bir at. Bir tanecik mi? diyor şişeli adam, onun sesi arkadaşınınkinden daha yumuşak çıkıyor hep. Bilmem.

Hadi yürü, diyor öteki, neden durdun ki? Sete tırmanıyor, kaldırıyor fenerini. İki at, yan yatmış ikisi de. Güçlü yük beygirleri. Dizüstü kapaklanınca bacakları kırılmış, sonra da yan devrilmiş gibi kıvrılmış yatıyorlar. Atlardan birinin ağzını koklayan köpeğin hırıltısından başka çıt çıkmıyor. Ölmüşler mi? diye soruyor oğlan. Yumuşak sesle konuşan şişeli adam, bekle diyor. Ne demek istiyorsun sen? diyor feneri tutan. Oldum bittim salaksındır diyor öteki. Sonra oğlana dönüyor. Bak oğlum, şimdi öldüreceğim onları. Görüyorsun yerlerinden kalkamıyorlar, di mi? O yüzden öldüreceğim.

Setteki adam, feneri indiriyor. O bak deyince baksan iyi olur, diyor oğlana. Öteki, önce birinci atın başında duruyor, eğiliyor, hayvanın kafasına bir şey vuruyor. Oğlan, ne vurduğunu göremiyor. Belki de şişedir. İkinci atın kafasına da bir şey vuruyor. Oğlanın fenerin ışığında görebildiği kadarıyla atların kılları bile kıpırdamıyor. Adam doğruluyor, eli boş. Gördün ya, öldürdüm onları, di mi? Oğlan, yalan söylemesi gerektiğini kestiriyor: Gördüm evet. Adam yanına geliyor, besbelli pek hoşnut, omzunu sıvazlıyor. Parafin kokan eli kan içinde. Gördün yani, diyor. Gördüm, diyor oğlan, iki at öldürdünüz. Şimdi bu adamla çocuk gibi konuşma sırası kendisine geldi, biliyor. Çok güzel hakladınız, diyen sesini duyuyor.

Şimdi seni evine götüreceğiz, diyor adam, bir şey soran olursa, ne yaptığımı anlatırsın. Fenerle aydınlatacağız yolunu.
Gidebilir miyim? diyor oğlan.
Biz götüreceğiz seni oğlum.
Ben yolumu bulurum, diyor oğlan, geceleri bile bulurum.

Yolda duyacağı hiçbir ürkü, şu karşısındaki adamdan duyduğu tiksintiyle kıyaslanamaz: Bulantıya varan bir tiksinti bu. Bir da-

kika sonra, parafin kokusundan kusacak.

Gidebilir miyim?
Ne yaptığımı gördün, sakın unutma.

Gerisin geri. Fener görülmüyor. Parafin kokusu sürüyor, ama artık bir düş ürünü. Ağaçların arasında el yordamıyla ilerliyor.

Korkuyu atlattı, hem kendi adına duyduğu korkuyu, hem de ötekini (o bambaşka çünkü) yani bilinmezden duyduğu korkuyu: İradesine başvurduğundan ya da cesaretini topladığından değil –sorarım size, katışıksız bir beylik ahlaka başvurmak ne zaman olumlu sonuç verir ki?– apayrı, daha güçlü bir irkilmenin yardımıyla korkuyu atlattı. Bu irkilişe ad yakıştırmak beni aşan bir çaba: Bulduğum sözcükler onu basite indirgiyor. Ne atların öldürülüşüyle ilgisi var, ne kan görmeyle. Çocuklarla erkeklere pek yabancı olmayan, ne var ki sistemli bir biçimde görmezden gelindiğinde bir daha duyulmamacasına silinen bir duygu bu. Oğlanda çoğu kere korkularına da baskın çıkarak sürüp gidecekti bu duygu, onu görmezden gelmeye hiç yeltenmedi çünkü.

Çiftlik evinin arkasına düşen yamaçta ormandan çıkıyor. Yamaç sürülemeyecek kadar dik, işlenmeden bırakılmış öylece, her yanı eğreltiotları bürümüş. İnerken eğreltiotlarına takılıyor, yüzüstü kapaklanıyor. Canı yanmayınca, bırakıyor kendini yamaçtan aşağı. İstese durdurabilir bu yuvarlanışı, köklere yapışsa yeter. İstemiyor ama. Dibi bulacak. Bacakları her havaya savrulduğunda, bir an, tepenin çizgisi düz bir ovaymış gibi geliyor ona, aşağıdaki çiftlik evinin pencerelerindeki ışıklar da uzak ufukta parlayan gizemli, kocaman ışıklar. Başı yerden kalkar kalkmaz gökte yuvarlanıyormuş gibi oluyor. Ardından koşan köpek, heyecanla havlamaya başlıyor, toprağı kokluyor. Her takla bir kapının açılıp kapanması. Ova-kapa-gök-kapa-ova-kapa-gök ve kapının iki yanında ıslak eğreltiotlarının kokusundan bir ayraç. Dan, kapa, dun, kapa. Düzlük, mandıradan sulama hortumunun sesi.

 O güz gecesindeki orman serüveninden sonra, ormanın yakındaki ucuna tırmanıp eğreltiotu yamacından bile isteye yuvarlandığı günlerin sayısı azımsanamaz.

Bir gün akşamüstü aşçı çıkageliyor.
Boynunu kıracaksın diyor.
Benim boynum kırılmaz.

DÜŞÜŞ

O dalın, kendisini midillinin üstünden savurmak için yaratılmış olduğunu düşündü. Olasılıklar arasından bir seçim yapmayı sağlayan ne kadar mantıki düşünce, ne kadar akıl yürütme çabası varsa, o dalın kendisini kaçınılmaz bir biçimde midilliden savuracağını kavradığı anda uçtu gitti.

Zaman, saat kadranındaki sayılarla değil, kaygılandırıcı olasılıkların başımıza geliş hızıyla ölçülür. Bu olasılıklar yokken, şimdiden midillinin kulaklarının yukarısında beliren bir dal karşısında zaman, olağanüstü bir değişime uğrar. Akla hayale sığmaz bir yavaşlıkla akar.

Oğlan bir rençberin kulübesinde döşekte yatıyor, serinkanlılıkla, zamanın olağan akışına dönmesini bekliyor. Ancak o zaman inleyecek belki.

İhtiyar, odada dolanıyor. Tek yatak'lı bir ek bölmeye benziyor burası. Yemyeşil yapraklara açılan bir pencere var; denizliğinde bir mum. Yattığı döşeğe birtakım paçavralarla eski bir at battaniyesi örtülmüş. Islak çuha kokuyor pis pis.

İhtiyar, isli çaydanlığın altına eğilmiş, ateş yakıyor. Odanın tavanı isli bir kahverengi, badana yer yer dökülmüş, tirizler görünüyor. Tavanın kahverengisi çay renginde. İhtiyar ağır ağır, güçlük-

le yürüyor. Dayısının sözünü ettiği ihtiyar olmalı bu. Dayısı, düşkünlerevi'nde ölecek demişti.

Ağzı nasıl da şişmiş. Dilini usulca, dökülen dişlerinin boşluklarında gezdiriyor oğlan (İlerde tik haline geldiğinde, çapkınca bir sırıtış diye adlandırılacak dudaklarını böyle yayışı). Göğsündeki sancı, dizüstü çöküp ateşi körükleyen ihtiyar gibi soluk alıp veriyor.

Kimsiniz? diye soruyor ihtiyara.

İhtiyar yatağın başına geliyor, oturuyor. Şu âna kadar donmuş olan zamana göre oğlan, ihtiyarın yaşında olabilir pekâlâ.

İhtiyar ne diyor bilmiyorum.

Oğlan ona ne yanıt veriyor, onu da bilmiyorum.

Bunları biliyor geçinmek, her şeyi şemalaştırmak olur.

Bu arada olayın ağır gelişimi, düğüm ve sonuç o kadar zaman alıyor ki oğlanın acıdan haykırmama kararı bozulmuyor. Saatlerce dayanabilir.

Dal, göğsüne, yüzüne çarpmıştı. İnsan kurşun yediğinde de böyle olabilir. Çarpmanın şiddeti karşısında benlik, başka her tür temastan kaçınıyor. Baygınlık olgusuna benzemiyor bu. Oğlanın bilinci yerindeydi, ne var ki birdenbire bedeni, duyum alanları ve birikmiş anılarıyla engin bir mülke dönüşmüştü, içinde neyle-nasıl hiç umursamadan gönlünce gezindiği bir mülke. Mülkünün içlerinde, bulunduğu yerden çok uzakta, taş yüzeyler ve sulardan oluşmuş karanlık bir kütle gördü. Hızla o kütleye yaklaşıyordu. Sırtı midillinin sağrılarına değdiği an, kütleye girdi. Ayakları midillinin sırtından havaya savrulduğunda, bulutumsu bir sıvı çatlağında dimdik yatıyordu. Yere çarpar çarpmaz engin tarlaların perdeleri boydan boya açıldı, altında yalnız kendisini barındıran topraksız mavi göğü serdi göz önüne. Derken bilinci kaydı.

Yatakta, bilincini yeniden kazanırken gösterdiği cesaretin özünde, dalı ilk gördüğü an aldığı haykırmama kararı var. Bir saat önceydi, ihtiyar onu bulmadan önce. Yatakta yatarken yine karar peşinde. Şu anki zamanın ışığında görüyor ki asıl cesaret isteyen, kararında diretmek değil, tam tersine sonsuza kadar kararlar vermek.

(İşkencecilerin işkenceye zaman zaman ara vererek kişiye huzur hakkı tanımaları, bedenin kendini koruma yolunda keşfettiği zaman deneyiminin yarattığı boyun eğme halini yok etmek içindir.)

Baksana, her yazdığın bir şema. Yazarların en şematiğisin sen. Bir teorem yazıyor gibisin.

Ama bir noktaya kadar.

Hangi noktaymış o?

Perdenin indiği nokta.

Oğlana dönsene.

Kim söyledi bunu?

İhtiyar.

Oğlanın içinden neler geçiyor?

İhtiyara sorsana.

Şuna bak, diyor ihtiyar, zavallı oğlancık. Gıkı çıkmıyor.

Sonuca giden yolda tek engel, ev. Can çekişenler bu yüzden evlerinde ölmek isterler ya.

Oğlan can çekişmiyor.

Yine de ıslak, pis pis çuha kokan örtüler altında, gecelik entarisiyle bir yatakta, bir evde yatıyor.

Düşüşü ve acı çekişiyle donan zaman diliminde, bir ev buldu kendine.

Oğlan mülkünden çıktığında, ihtiyar yanı başındaydı.

Eşitlik içinde buluştular. Karşılaşmalarını hiçbir kural yönetmedi. Can cana.

Ne var ki bildik zaman duygusu geri gelmeye başlayınca, çocuğa dönüştü oğlan yine.

Fena çarpmışsınız küçük bey. Kıpırdanmayın. Yatın öylece. Dayınız arabayla gelip eve götürecek sizi.
Yerimden kalkmak istemiyorum.
Burada kalamazsınız değil mi?
Neden kalamayayım? Kimin bu?
Ne kimin?
Yattığım yatak kimin?
Benim yatağım küçük bey. Sizi Hawk's Rough'ın yamacında buldum, taşıyıp getirdim, yatırdım.
Kimin evi peki?

Öteki rençberlerin kulübelerinden içeri göz atacak, sütçü kızın yattığı odanın penceresine tırmanacak. Onun önlüğünü takacak. Tom'un meşin tozluklarından birini geçirecek bacağına, kasıklarına gelecek tozluk. Ah, başka biri olmak için neler vermezdi!

Kıpırdayıp durmayın. Ben ateşe bir göz atayım. Sizi sıcak tutmalıyız, değil mi?
Başka neler yaptınız?
Üstünüzdeki kanları temizledim, sonra yatırdım.
Kötü mü yaralanmışım?
Yok canım, uzun sürmez geçmesi.
Konuşurken canım yanıyor.
Kıpırdamayın.
Benimle kalın.

 Araba tekerleklerinin sesi duyuluyor, dayısı eşikte duruyor. Dayısının yanında ihtiyar, cüce gibi görünüyor neredeyse. Jocelyn oğlana bakıyor, yumuşak bir sesle konuşuyor, gülümseyerek. Jocelyn'e göre vesayetindeki çocuk zorlu bir sınav atlattı. Yaşamının önünden bir perde kalktı.

Dayısı ihtiyarla görüşüp ona iki şilin veriyor. Oğlan, paranın el değiştirdiğini görüyor, ihtiyarın minnettarlığını belirtmek için elini boyuna alnına götürdüğünü de.

Dayısı battaniyeyi kaldırıyor, yere atıyor, onu kucağına alıyor. Göğsündeki acı öyle müthiş ki bir çığlık atıp bayılıyor oğlan.

Jocelyn sevecen sözler fısıldayarak onu yatıştırmaya, avutmaya çalışıyor.

Tam bir fişekmişsin sen oğlum.

Eşikten geçirirken usul ıslıklarla, at kaşağılayan bir seyis gibi yatıştırıyor onu.

Dedim ya oğlum, zorlu bir fişek.

Tarih dediğimiz, baştan sona çağdaş tarihtir: Sözcüğün beylik anlamında değil elbet, o anlamda çağdaş tarih, yakınca bir geçmişin tarihidir, ben daha dar anlamında kullanıyorum sözcüğü: kişinin, bir iş yaparken onun bilincinde olması anlamında. Bu açıdan bakıldığında tarih, yaşayan bilincin kendini tanımasıdır. Çünkü tarihçinin irdelediği olaylar uzak bir geçmişte yaşanmış olsalar bile, tarihteki yerlerini almaları tarihçinin zihninde titreşmeleri sayesinde olur.

3

Livorno rıhtımındaki San Michele Alanı'nda I. Ferdinand'ın bir anıtı vardır. Arşidükün üstünde durduğu kaidenin her köşesine tunçtan yapılma çıplak Afrikalı köleler zincirlenmiştir. Bu yüzden yontu *I Quattro Mori** diye de anılır. Kaidede bir de yazıt vardır, İtalyanca kaleme alınmıştır, son bölümü şöyledir:

> "... Ferdinand'ın ölümünden sonra 1617'de yapılmıştır. Daha sonra (1623-1626 yıllarında) Pietro Tucca, bölge tutukevinden seçtiği kişileri model olarak kullanarak dillere destan köleleri eklemiştir."

YILLAR GEÇERKEN BABASIYLA İLİNTİLİ ÜÇ KONUŞMA

Neden babam yok benim?
Senin baban öldü.
Öldü mü?
Evet.

* Dört Mağribi.

Mezarlıkta mı yatıyor yani?
İyiler, ölünce cennete giderler.
Babam iyi miydi?
Mutlaka.
Her zaman iyi miydi?
Biz onu tanımadık. Dayınla teyzen de tanımamışlar sanıyorum.
Ama Annem...
Annen onunla İtalya'da tanışmış galiba.
Ne yapıyormuş İtalya'da?
Gemilerle ilgili bir iş.
İngiliz miymiş?
Galiba İtalyanmış.
Annem ne dermiş ona?
Hadi çorbanı bitir, bırak bu aptalca soruları.
Tren altında mı kalmış?
Kim?
Babam, yani ölürken.
Bilmiyorum.
Annem ona engel olamamış mı?
Çorbanı bitir dedim.
Ben de ölüyüm n'aber! Ha! Ha! Ölüyüm! Ölüyüm!
Çorbanı...

○

Neden kimse bana babamla ilgili hiçbir şey anlatmıyor? Ne zaman soracak olsam, konuyu değiştiriyorsunuz.
Ben hiç görmedim onu. Dayın da görmedi. Annene sor soracaklarını.
Bir şey bilmiyormuş gibi yapıyorsunuz. N'olur söyle kimmiş?
İtalya'da, Livorno'da yaşayan bir tüccar.
İtalyan asıllı mıymış?
Evet, İtalyan bir tüccar.

Ölmeden önce annemle uzun süre evli kalmışlar mı?
Çok kısa bir süre.
Gerçekten tren altında mı kalmış?
Kim söyledi bunu sana?
Aşçı hep öyle derdi.
Haberim yoktu bundan.
Öldüğünde çok ihtiyar mıymış?
Annenden epey büyükmüş.
Ben ona benziyor muyum?
Sana onu hiç görmedim dedim ya.
Tahmin et.
Belki koyu renk gözlerin benziyordur. Gözlerini annenden almamışsın besbelli.

○

İtalya'ya gitmek ister miydin?
Ne zaman?
Gelecek hafta – Milano'ya.
Milano, Livorno'ya yakın mı?
Uzak sayılır.
Livorno'da babamın mezarını ziyaret etmek isterdim.
Kim söyledi mezarı olduğunu?
Hiç kimse. Ölülerin hep mezarları olur da.
Yani Livorno'da olduğunu nerden çıkardın demek istedim.
Orada yaşamış ya.
Baban sağ olsa ne yapardın?
Olamaz ki.
Sana sağdır desem?
Öldü demiştin.
Müthiş bir yanlışlık. Öldü sanıyorduk.
Peki neden sağ olabileceğini düşünmediniz hiç?
Müthiş bir yanlışlık dedim ya.

Yani sağ diyorsun.
Evet.
Tren altında kalmamış.
Onu ziyaret etmeye ne dersin? İkimiz birlikte.
İkimiz mi? Sağsa, onu senin görmek isteyip istemediğin daha önemli bence.
Terbiyesizlik etme.

Trenle Paris yolculuğu, orada dostlarla geçen iki gün ve sonra Milano'ya gidiş, oğlanın yaşamında bebekliğinden bu yana annesiyle birlikte geçirdiği en uzun süre. Tanıdığı hiç kimseye benzemiyor annesi: Yine de bir şeyler anımsamaya başladığı günlerden beri onu tanıyor. Hem yabancı, hem çok yakın. Onun yanında, sürdürebileceği başka bir yaşamın senaryosunda rol alıyormuş izlenimine kapılıyor. Annesinin her özelliği, bir başka seçenek sunuyor.

Annesi, onunla sık sık söyleşiyor, ama bir çocukla konuşur gibi değil. (Oğlunu kuzenlerine bıraktığı gün bile onun artık büyümüş, biçimlenmiş olduğunu düşünmek istemişti: Ondan duyduğu övünç, suçluluğunu giderebilirdi. Oğlu şimdi on bir yaşına bastı ya, bir erkek gibi görüyor onu, gurur duyuyor: bir destek ya da aklama ararken başvurabileceği bir erkek o: birçok bakımdan kendisine babalık edebilecek bir erkek.) Oğluna Sosyalizmden söz ediyor, eğitimin öneminden, kadınların geleceğinden, sanattan –Milano'da Leonardo da Vinci'nin *Son Yemek*'ini görecekler– Bernard Shaw'a vurgun arkadaşı Bertha Newcombe'dan, Avrupa'nın çeşitli uluslarından, onların özelliklerinden.

Söylediklerinin bazısını oğlan tam anlayamıyor. Bir tren penceresinden görülen şeyler gibi hızla akıp gidiyorlar: Uzak, sürekli, elle tutulmaz. Annesinin sesi de öyle, daha önce duyduğu seslere

hiç benzemiyor (Laura, aralıksız konuşuyor yine), kendi sesi de değil sanki. Tren koridorunda dolaşıp kendi kompartımanlarına döndükten sonra annesinin orada, aynı yerde bulunmasına azıcık şaşırıyor. Uçup gideceğini ummadı değil. Uyuyan annesinin kolunu tutuyor, bastırıyor, kolun somluğunu duyana kadar. Bu somluğu algılamak, gizemle dolduruyor içini. Bir aynada başıboş dolanan bir yansı, ancak bu kadar gizemli gelebilir.

Düşlerinde, düşüncelerinde, kimi özellikleriyle hemen sivriliyor annesi. Tombul ellerinin küçüklüğü, yumuşaklığı; badem gözlerini iri iri açışı (bir bebeğin porselen gözleri gibi); geniş göğsü, tıknaz gövdesi (tıkabasa doldurulmuş ipek bir torba gibi); belli sözcükleri söylerkenki kararlılığı (HAKLAR, İDEAL, ONURSUZLUK); sonra sümbülümsü bir koku, (oğlanın adlandıramadığı) eski bir kokuyu yumuşak bir tül gibi örten bir koku. Yine de bu özellikler oğlanın kafasında belli bir kişilik biçimlendirmiyor; olsa olsa, annesinin böylesi özellikleri olduğu gerçeğini anımsatıyor.

Ne zaman Paris'te tren ya da araba penceresinden gördüğü bir kadın herhangi bir nedenle ilgisini çekse –başına sık gelmeyen bir olay– ve onu inceleyecek zaman bulsa, kadını hemen annesinin yerine koyma oyunu oynuyor. Ama kadın arabadaysa, kendisine ya da Laura'ya bir çift söz söyleyecek durumdaysa oynayamıyor bu oyunu: İlle de bir yabancı olmalı kadın, öyle kalmalı. Şu incecik belli, mavi satenler giymiş, kahkahalarla sarsılan, daha baştan attığı çığlıklarla ilgisini çeken, kalabalıkta birdenbire sivrilen kadın, annesi olsaydı nasıl olurdu acaba? Ya da şu, pazardan eli kolu dolu dönen, trene atlayamayacak kadar şişman kadın; veya şu, tavus tüyleri takan, yırtmaçlı eteğinin altına daracık bir pantolon giymiş kadın? O kadınları yanındaki kadınla kıyaslamıyor. Amaç, bir karara varmak, onlardan birini anne seçmek olsaydı, oyun çok geçmez tatsızlaşırdı: Hele Laura'ya karşı oy kullanmak, kendi mutsuzluğunu garantilemek demekti. Pencereden gördüğü düşsel anneler, Laura'nın simgelediği boşluğu doldurmaya aday kadınlar, o kadar. Oyun, bir anne sahibi olma düşünü sonuna ka-

 dar zorlamaya dayanıyor. Bu oyunu ilk oynayışı. Çıkış noktasında gereken yoksunluk duygusunu Laura'nın varlığı sağlıyor.

Laura ile Umberto tanışalı on bir yılı aştı, ve işte oğulları, kısa pantolonu ve kasketiyle ikisine de on bir yılın ne kadar uzun bir süre olduğunu anımsatıyor.

Milano istasyonundaki peronlardan birinde oğul, babasını ilk kez görüyor, baba da oğlunu; âşık, eski metresini oğlunun annesi olarak görüyor ve anne, eski âşığını çocuğunun babası olarak. Garın geniş cam çatısı altında uzanan peronda üçü, bir aile çatısında birleşiyorlar: mutlu, imrenti uyandıran. Anneyle baba öpüşmüyorlar, ama anne (kendi boyundaki) oğlunu babanın kollarına itiyor. Bir saat kadar üçü de birbirlerine kocaman, abartılmış devler gibi görünüyorlar – uçurtmalara çizilen suratlar gibi.

Laura Umberto'daki değişikliği açıklıyor kendine. Bir kapitalist karikatürü olmuş çıkmış, Londra'daki Fabiancı arkadaşları, bu adamın çocuğunun babası olduğuna güç inanırlardı. Seni kötüye kullanmış düpedüz derlerdi, senin saflığını ve iyi yüreğini. Eskisinden daha da şişman, daha da aptal Umberto. Laura, onun yüzünde, yazdığı bütün mektuplardaki inatçılığı ve ahmaklığı okuyor. Teni daha da kararmış, sertleşmiş. Gözlerinin altında koca torbalar var. Laura onu oğluyla kıyaslıyor. Kararını verdi bile, çocukla aklı başında bir söyleşiye girişmek, Umberto'yla konuşmaktan çok daha kolay. Umberto zengin, şişman, ihtiyar bir çocuk. Tutarsız üstelik: Durup dururken gözleri doluyor; iri, etli ellerini pat pat vuruyor, yumruklarını sıkıyor. Hayatım boyunca! Hayatım boyunca! gibi laflar ediyor habire.

Umberto, Laura'nın ne kadar hantallaştığını, yürürken minik ellerini ovuşturuşunu, sinirlendiğinde alaycı bir gülümseyişle dişle-

rini gösterme gibi bir huy edindiğini fark etmiyor pek. Bunlar, beklediği o temel dönüşümün yanında ayrıntı kalıyor: Artık çocuk sayılamayacak oğlunun annesi bu kadın. Gözü yalnız oğlunu görüyor.

Oteldeki söylentilere göre İtalya, İhtilal'in eşiğinde. Kentin sanayi bölgelerinde çatışmalar başlamış bile.

Kırmızı meşin kaplı mobilyalar, kış bahçesindeki bitkiler, altın oymalı asansör kapıları, beyazlara bürünmüş azizeler, ansızın anlamsız geliyor Umberto'ya. Görkemli otellere duyduğu süzme hayranlık, tiksintiye dönüyor. Evine götürmek istiyor oğlunu. Böyle bir otelde özel bir yakınlık (yataktaki cinsel yakınlık dışında) kurulamaz. Otel çalışanları, müşteriler arasında haber getirip götürüyorlar. Oğluna gösterebileceği hiçbir şeyi yok burada. Sahipsiz ve yapay bir görkem. Eski metresiyle oğlunun kendisinden kaçıp sayısız kapının arkasına, odalarına çekildiklerini düşünüyor; oteldeki herkes yapay bir kılığa girmek zorundaymış gibi geliyor ona. Bu yüzden de, İhtilal'den nefret etmesine karşın, birkaç saat boyunca dedikodulara kulak kabartıyor. Oğluna kavuştu ya artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak, bu bilinç, kökten, acımasız bir değişimden duyduğu korkuyu azaltıyor. Kimi otel müşterilerinin gözlerinde tedirginlik okuyor, onlarla kendi arasında bir ayrım yapıyor: Onlar yapay kılıklar giymeden edemezler, kendisi böyle kılıklara pabuç bırakmaz. Birkaç saat boyunca, şimdi otelde doğru dürüst dile getiremediği bu duygunun şiddetiyle, kuzeyde banliyölerde toplanmaya başlamış kalabalıkların şiddet gösterisi arasında belirsiz bir bağlantı kuruyor.

Eski metresine siyasal durumu açıklarken alışılmadık kertede endişeli. Crispi'nin bunaklığından söz ediyor, "beyefendi" denilen Rudini'nin iktidarsızlığından, Giolitti'nin dehasından. İki yol var,

 diyor, ya Giolitti ya anarşistler! Ya ilerleme ya ihtilal! Kim bilir belki de Giolitti'nin yumruğunu güçlendirmek amacıyla küçük bir devrim yapılabilir! İri elini kaldırıyor, Laura'nın yüzüne dokunuyor. Laura eskiden bu adamı bir haydut gibi gördüğünü anımsıyor belli belirsiz (duygusallık yüklü çağrışımlar işlemiyor şu anda). Gerek tavırları, gerek anlattığı olaylar, buraya gelmekle yerinde davrandığını gösteriyor Laura'ya. Kendisinin de bir talebi var –kendi adına değil, oğlu adına– oğlunun hakkına düşen payı istemeye geldi. İçinden sessizce geçen HAK sözcüğü, oğlunun dikkatini çeken o özel ses tınısıyla yükseliyor.

Sizin hükümet neden yoksulluk sorununa çözüm getirecek bir plan yapmadı? Dünyanın her köşesinde insanlar...

Yoksulluk sorunu ha! Umberto sözcükleri yüksek sesle yineleyip kahkahalar atarak onun sözünü bölüyor. Bizim ülkede yoksulluk sorun falan değildir. Hayattır yoksulluk. Zengin olmanın bir yolu varsa, yoksul olmanın binlerce yolu vardır.

Olanları görüyorsun ama! diye tersliyor Laura.

Anne ile baba sık sık oğullarına bakarak sanki onun desteğini istiyorlar. Babası, bakışlarıyla güven veriyor, annesiyse güven arıyor. Oğlan bir araya gelmekte çok geciktiklerini seziyor; ikisinin ayrı ayrı ona vermeye hazır olduklarını, bir zamanlar belki de bağrına basacağı şeyi alacak çocuk değil o artık. Kendi yaşam diliminde onlardan daha yaşlı: Bu yaşam dilimini değerlendirmede gösterdikleri saflıkla asıl onlar iki küçük çocuğu andırıyorlar.

Onları gözlerken hep aynı soruya dönüyor: Annesi böyle hantal, babası böyle şişman değillerken nasıldılar acaba? Her sözüyle, her tavrıyla bu adamı dışlayan şu kadın, bir zaman nasıl benimsemiş onu acaba? Hangi güç ona silah bıraktırmış? Kendi isteğiyle mi teslim olmuş yoksa? Yanıtı bulamıyor.

Bu arada İhtilal dışındaki seçenekleri tartışıyorlar.

Akşama doğru bulutlar, kentin üstüne üşüşüyor. Kurşuni ışık, katedrale dev bir şarapnel görünümü veriyor. Arka mahallelerdeki kanallar kapkara kesilmiş gibi. Açık alanlar esintisiz, kent tümüyle bir kasaya kapatılmış sanki.

Milano, gökgürültülerinin şiddetiyle ünlüdür ve gümbürtüden önceki anlarda garip bir boyut çarpıklığıdır çöker. Yapıların ve kentin genişliği kişiye, kendi bedenine oranla müthiş büyük gelir; ama aynı zamanda kentin –sizinle birlikte– bir müzede cam fanus altında sergilenen bir parça boyutuna indirgendiği duygusuna da kapılırsınız. Bu deneyim, hava basıncındaki çarpıcı değişikliklere bağlanabilir. Bu akşam, o duygu özellikle baskın.

Otelde lambalar birbiri ardından yakılıyor. Lambalar kükürt sarısı. Scala'nın sütunu, otelin birinci katından görülebiliyor. Kemer de aydınlatılmış; besbelli akşamki gösteri kaldırılmamış.

Müşteriler, geniş pencerelerde durup dışarıya bakıyorlar. Uzaktan bağırışlar duyuluyor. Alan, alışılmadık ölçüde ıssız. Yakasına şebboy takmış bir adam, yanı başındaki kadife perdede gezdiriyor elini; kumaşın dokusundan güven alıyor.

Bagaj sorumlusu, merdivenlerden koşarak salona çıkıyor, ana kapıdaki kominin getirdiği haberi sahibine ulaştıracak. Koltuğunda oturan bir ihtiyarın kulağına bir şeyler fısıldıyor; ihtiyar, haberi duyduktan sonra başını kaldırıyor, yüksek sesle, *Signore, Signori!* diyor. Bunun üstüne bagaj sorumlusu, bir protokol müdürü tavrıyla haberi iletiyor: Pirelli fabrikası işçileri, bir polis kışlasını basmış. Pavia'dan bir grup asi kente doğru yürüyüşe geçmiş. Anarşist liderler, işçileri kent merkezine saldırmaları için kışkırtıyorlarmış. Şimdiden yakıp yıktıkları...

Başka bir ihtiyar, yanında ayakta duran iki oğluna sesleniyor (de-

 likanlılardan biri asker üniformalı): Süvariler! Oyalanmayın hadi! Gelsin sıkıyönetim! Süvariler hadi! Oğulları omuz silkiyor.

Birkaç saniye sonra, gökgürültüsü geniş camları zangırdatıyor, yağmur öyle şiddetli yağıyor ki herkes kendini ateş ortasında sanıyor. Müşteriler, seller boşanan kara pencerelere bakıyorlar. Scala sütununun ışıkları söndü. Laura, Umberto'ya odasına çekilmek istediğini fısıldıyor.

Oğlan, duvardaki loş, adam boyu portrelere bakıyor: Risorgimento'nun, Piedmontese seçkinlerinin portreleri. Yaşamı süresince oğluyla ilk kere yalnız kalan Umberto'nun içinden törensel bir havaya bürünmek geliyor. Oğluna arkadan yaklaşıyor, bir papaz ciddiyetiyle ellerini onun başına koyuyor. Oğlan kıpırdamıyor. Gün doğmadan aşağılardaki çiftlik evine bakarken dile getiremediği o sorunun daha bir bilincinde şimdi.

Şu anda yağmur, kentin sergilendiği cam fanusu var gücüyle dövüyor sanki. Otelin arkasındaki merdiven boşluğundan bir kadın nicedir bastırdığı çığlığı koyveriyor.

Bir garson, pirinç menteşeli, ağır ahşap kapıya koşturuyor; otelin arkasındaki geçide açılıyor bu kapı. Ne var ki çığlık (köyden yeni gelmiş bir mutfak hizmetçisinin çığlığı, kızın şimşekten ve gökgürültüsünden ödü kopuyor, Tanrı'nın laneti sayıyor onları) etkisini gösterdi bile. Müşterilerden çoğuna, yıllardır benzer durumlarda benzer bir çığlık duymayı –ürküyle ya da nedeni açıklanmaz bir hevesle– nasıl beklediklerini anımsatıyor. Onların gözünde bu çığlık, bir işaret.

Fırtınanın ilk doğrudan etkisi, işçilerle göstericilerin düzenlediği toplantıyı dağıtması. Sosyalist lider Turati'nin düzeni ve sükûneti koruma çağrılarıyla başaramadığını fırtına anında başarıyor.

Gelgelelim başka etkileri de var fırtınanın: Korkan yalnızca köylü hizmetçi değil ki. Milano'da yasaları ve düzeni korumakla sorumlu olanlar da birdenbire patlayan bir fırtınayla baş edilemeyeceğini anımsadılar. Gökte beliren ama alanı alttan aydınlatıyormuş izlenimi veren şimşeklerde, uzak dağlarla yakın yapılar arasında yankılanan gökgürültülerinde, seslerin karşı konmaz gücünde, elektrikli gerilimin yarattığı çılgın kargaşada, işçi nüfusunun ayaklanan hayaletini gördüler bir kere. Gün boyunca iki işçiyle bir polis öldürülmüş. Fırtına dindikten sonra da o hayalet, gündelik gerçekleri bastırarak devleşiyor. Düzeni koruyan güçler, en ufak kışkırtmaya karşı en etkin önlemleri almak zorundalar, hem de zaman yitirmeden: Biraz önce dinen doğal fırtınada zararsız bir simgesini gördükleri ihtilal fırtınası ancak böylelikle geçiştirilebilir. Takip eden günlerde kıyıma girişileceği kesin.

Yemek salonunda akşam yemeği, büyük bir ciddiyet içinde geçiyor. Müşteriler smokinli. Böylece erkek müşterilerle onlar gibi siyah-beyaz giyinmiş garsonlar, dış görünüşlerinden çok konumları ve davranışlarıyla birbirlerinden ayırt ediliyorlar; koca salondaki bütün erkeklerin, renk renk giysilere bürünmüş hanımların buyruğunda koşuşturdukları izlenimine kapılıyor kişi. Bir fıskıye var, çevresinde limon ağaçları, ahşap fıçılarda zakkumlar. Masalarda güller.

Umberto, masadaki çanaktan beyaz bir gül alıyor, sapını özenle ayıklıyor, ütülü mendiliyle kuruluyor, ayağa kalkıyor, beyaz tomurcuğu etli, bozbulanık yüzüne sürerek Laura'nın önünde eğiliyor, bir kadına duydukları hayranlığı öpücükle belirten kaba İtalyanlar gibi büzüştürüyor dudaklarını. Yine de öpücüğün kabalığını yumuşatıyor biraz: Simgesel öpücük yarıda kalıyor. Umberto dudaklarına tutuyor gülü – sanki demin çiçeğin adını söylemek için dudaklarını büzüştürmüş gibi.

 Lütfen kabul et, sevgili Laura...

Bırak şunu, diyor Laura öfkeyle, onun bu yapmacıklı, yeni bir flört olasılığı çıtlatan tavrından deliye dönerek: Bu üstü örtülü öneri karşısında geçmişle şimdiki zaman, bağışlanmaz bir biçimde karışıyor kafasında.

Umberto, aralarında oturan oğullarına uzatıyor gülü incelikle.

Sen ver, diyor.

Oğlan, gülü annesinin kaşığının yanına koyuyor.

Ansızın yeniden güven kazanıyor Laura. Galiba Umberto, yapmak istediğini kavradı: yani kendisiyle her tür ilişkiyi ancak oğlu aracılığıyla yürütebileceğini. Gülü alıp parmaklarının arasında gezdiriyor usulca, gözlerine değdiriyor, sonra yine masaya, oğlunun önüne bırakıyor.

Onun davranışındaki beklenmedik değişikliği sezen, ne çare ki umulmadık bir başarıyı kötüye kullanmadan edemeyen Umberto soruyor: *Pollo alla Cocciatore* yer miyiz? Sevgili Laura, sen *Pollo alla Cacciatore*'yi çok severdin.

Geçmişi ilk anışı. Oğlan tetikte. Laura, bir an etkileniyor bu anıdan. Doğrulanmasını istediği şeylerin doğrulandığını gösteriyor bu sözler: Umberto bir süre önce, çocuğunun babası olabilecek pozisyondaydı. Yüzünde okunan anlamdan habersiz, bir gülücük fırlatıyor Umberto'ya. Oğlan bu gülücüğü tam ortada yakalıyor, tanıyor. Beatrice'in de buna benzer bir gülüşle Jocelyn'e baktığını görmüştü. Geçmişteki bir yaşantıdan doğan, ortak bir gizli çıkarı açığa vuran bir bakış bu, bakışın zamanlanışından çok özelliğinden ötürü, kendisinin o yaşantının kesinlikle dışında kaldığını seziyor. Üçüncü bir kişi olma bilincini aşılıyor bu bakış.

Pollo dediğin şey ne? diye soruyor oğlan.
Mantar ve bezelyeyle, çeşitli otlarla şarapta pişirilmiş tavuk. *Pollo alla Cacciatore*.

Asıl anlamı bu mu yani?
Avcıların pişirdiği gibi pişirilmiş tavuk anlamına geliyor.

O bakışla bu özel yemek, bundan böyle kafasında bağlantılı kalacak. *Pollo alla Cacciatore* bakışı.

Akdeniz, İtalya'nın uzun kıyılarına vuruyor. Yer yer, dalgalar fosforlu ışıklar saçıyor karanlıkta. Kıyı girintilerinde milyonlarca kişi aç. Güneyde umutsuz gösterilere kalkışıyorlar.

Belediye binasına baskın, vergi kayıtlarının yakılıp yok edilişi; sonra polislerin ya da askerlerin sökün edişi, kalabalıktan bir taş yağmuru, birliklerin ateş açışı. Kalabalık geri çekiliyor, sövüp sayarak, ölülerini ve yaralılarını yerde bırakarak. Birkaç ay sonra, başka bir bölgede aynı olay geçiyor.

Una konan vergi yüzde 50'yi aşıyor, şekere yüzde 300, ete ve süte yüzde 20. Tuz vergisi öyle yüksek ki ağzına tuz sürmeyen yığınla köylü var. Bu arada kıyıda yaşayanların denizden tuzlu su çekmeleri tüketici yasasına aykırı sayılıyor. Nöbetçiler, deniz kıyısına kovalarla inen kadınlara ateş açtılar. Gece, en güvenlisi. Kovanın ağzında bir anlığına fosforlu damlalar beliriyor; yarının makarnası bu kovadaki yasadışı suyla pişecek.

I FATTI DI MAGGIO 1898*

Oğlan erkenden uyanıyor tasarladığı gibi. Annesiyle babası ortalıkta görünmeden otelden çıkıveriyor.

* Mayıs'ın İşleri.

 Sokaklardaki insanlar anlamadığı bir dil konuştukları için gördüklerinin çoğunun anlamı bulanık. Sıradanla olağandışı acayip bir şekilde karışmış. Kendini bir arabaya dar atıp sürücüye bağıran şu bey, korkmuş mu, gecikmiş mi yoksa? Kollarını birbirlerine kenetleyerek ilerleyen şu altı kız (başlarına eşarplar bağlamışlar) – her gün kaldırımda yürüyenleri böyle iteliyorlar mı? Adamın biri yüksek sesle bir şeyler okuyor gazeteden. Tramvay durağı mı burası acaba? Adamın çevresine toplananlar bağırmaya başlıyorlar. Destekliyorlar mı, kızıyorlar mı? Bir kuyumcu, dükkânını kapadı, bir pusula iliştirdi kepenklere.

Öyle çok insan var ki ortalıkta, arabalarla tramvaylar güçlükle geçiyor aradan. Tramvayların tekerlekleri raylarda gıcırdıyor. Acaba hep böyle gıcırdıyorlar mı, diye düşünüyor kendi kendine.

Çok kısa boylu, genç, sakallı bir adam, oğlanın orada bulunmasına bir anlam veremiyor, giysilerinden zengin bir burjuva aileden geldiği belli çünkü. Kalabalık, bütünüyle grevdeki işçilerden oluşuyor, Giardini Pubblici'de konuşmacılarını dinlemek için toplanıyorlar.

Ne işin var burada, diye soruyor İtalyanca, seninle bir ilgisi yok ki bunun!

Hemen hemen genç adamın boyunda oğlan, başını sallayıp omuzlarını silkiyor. Bu davranış, soru soranın kuşkularını artırıyor.

Bizi gammazlamak senin için iyi olmaz, diyor.
Dediğinizi anlamıyorum, diyor oğlan İngilizce.
İtalyan değilsin demek.

Bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar ama oğlan anlamıyor. Genç adam, kolunu onun omzuna doluyor. Birkaç saniye içinde değişiyor tutumu. Bu oğlan dillerini anlamadığına göre, demagojiye bağışıklık kazanmış demektir, dolayısıyla giriştikleri eylemin yalansız bir tanığı olabilir. Şu anda oğlanın dilsizliği, garip bir çeliş-

kiyle, gönül verilen İhtilalin evrensel diline eş görünüyor. Yakındaki işçi kızlar kümesinde duran kız kardeşine sesleniyor: Gel de bizim *pulcino*'yla tanış. *Ecco il nostro pulcino.**

Ufak tefek görünmesine karşın sakallı gencin göğüs kafesi geniş, teni yanık. Yüzü, sansar gibi. Bir bez fabrikasında araç bakım ustası olarak çalışıyor. 1894'ten bu yana iki kere Crispi'nin Kamu Güvenliği (*decreto-legge*) yasası uyarınca tutuklanıp sınır dışı edilmiş.

Bu oğlan sizin yanınızda dursun, diyor kardeşine, dilimizi konuşamıyor.

Emanet edildiği altı dokuma işçisi kızdan birinde, Romalı bir kızda kalıyor gözü – kendisinden iki-üç yaş büyük, yüzü çopur, dudaklarının üstü şimdiden ince siyah tüylerle kaplı. Ayrıca kollarının olağanüstü sıskalığı, ellerine tutuşturulmuş kahverengi sopaları andıran zayıflığı da çekiyor ilgisini. Kızın bıyığından ayıramıyor gözünü, bocalıyor.

Kızlara göre, içinden çıkılmaz bir bulmaca bu oğlan. Yanlarında değilmiş gibi konuşuyorlar hakkında.

Gözleri ne güzel.

Pabuçlarının köselesine baksana.

Nereliymiş?

Yine de yanına yaklaşabiliyor, ona dokunup tepkisini inceleyebiliyorlar. Yarı çocuk, yarı erkek kimliğiyle, kızların gözünde çocukluklarının romantik düşleriyle, yakında gerçek yaşamlarında seçmek zorunda kalacakları erkekler arasında bir elçi gibi o. (Kızların en büyüğü günde 10 peniden az kazanıyor.)

Hadi benim *affianazto*'m** olsun diye haykırıyor Romalı kız, he-

* İşte bizim yavru. ** yavuklum, nişanlım.

 yecanından, kendi tescilli çirkinliğinden ve oğlanın söyleneni asla anlamayacağını bilmekten gelen bir utanmazlıkla.

Corso Venezia dolaylarındaki kalabalık elli bin kişiyi buldu. Bazıları çalıştıkları fabrikalara göre ayrı kümeler, ayrı saflar oluşturuyorlar; öteki gruplar sayıca daha az, daha örgütsüz. Kaç kişi olduklarını tam tamına bilmiyorlar; yine de hepsi çoğunluğu temsil ettiğini seziyor. Bu çoğunluk, her birinin içinden geçen gelgelelim tek başınayken söyleyemediği bir şeyi dile getiriyor: Şu başa, şu gövdeye bakın – yanlış eğitilmiş, kötü beslenmiş, paçavralar içinde, angarya çekmiş. Dünyanın sunabileceğinin en iyisini hak ediyor bu beden.

Giardini Pubblici'nin eteklerinde oğlan, sakallı gencin bir ağaçtan kalabalığa seslendiğini görüyor. Nereye gideceklerini bildiriyor sesi.

Kalabalık, çevresindeki kente bambaşka bir gözle bakıyor. Fabrikaları üretimden alıkoydular, kepenkleri indirttiler, trafiği durdurdular, sokakları işgal ettiler. Kenti kuran da onlar, besleyen de. Şimdi yaratıcılıklarını keşfediyorlar. Öteden beri günlük yaşamlarında, kendilerine sunulanlarda ılımlı değişiklikler yapıyorlardı yalnızca, oysa burada, sokakları doldurarak, önlerine geleni silip süpürerek, kendi varlıklarını sunulanların tam karşısına yerleştiriyorlar. Alışkanlık sonucu, ellerinde olmadan benimsedikleri ne varsa dışlıyorlar. Bir kere daha hep birlikte, hiçbirinin tek tek soramayacağı o soruyu soruyorlar: Neden sırf ölmemek adına yaşamımı parça parça satmak zorunda kalayım?

Kalabalıktakilerin çoğu siyasa gerçeğinden habersiz. Siyasa, onları baskı altında tutma, gitgide yoksullaştırma aracı. Siyasa, onları kandırma ve ellerini kollarını bağlama aracı. Siyasa, onları ezen Devlet. Her birinin yüreğinde, siyasal sömürücülerin bütün siyasal donanımlarına hakseverliğin tek ve yalın silahıyla meydan okuma isteği yatıyor; davalarının haklılığını, Milano göğüne

ve gelecek günlere haykırma isteği. Ne var ki adalet dendi mi bir yargıç söz konusudur. Oysa ne yargıç var ortalıkta ne yargı.

İlk kurşunlarla birlikte süvariler saldırıya geçiyor. Kurşunlar kalabalığın üzerinde uçuşuyor.

Beşli-altılı saflarla saldırıyorlar. Bir dalga insanları yarıp geçtikten sonra kalabalık kısmen yeniden oluşuyor; direnmek için değil, direnme şu anda aklın ucundan geçemez, ama demin atlardan kaçmak isterken öylesine üst üste yığıldılar ki tehlike bir an geçince ister istemez açılıyorlar. Süvariler dönüp kalabalığın üstüne sürüyorlar atlarını. Yer yer bir sıkışıp bir açılıyor kalabalık, atan bir yürek gibi. Çığlıklar yükselip havada eriyor. Haykırmalar sürüyor.

Bir süvari bölüğü sökün ediyor. En öndeki at, bir küme insanın burnu dibinde şaha kalkıyor. Oğlan, daha önce atın silah olarak kullanıldığını hiç görmemiş. Dayısı gibi bir binici o. Şahlanan atın alttan görünen sağrısı müthiş korkunç. İri gövdesi, çiğneyip ezme gücü açıkça görülen bacaklardaki dört madeni nalla daha da ağırlaşmış. Yine de bu fiziksel gözdağında başka bir şey var. At da kaslardan, kemiklerden, etten ve kandan yapılma. Hızla soluyor, ürktü. Binicisinin zorbalığı, huyunu bozdu bile. At, sizi ezip geçeceği sırada çaresizliğinizi paylaşır. Korkunuz, ister istemez size gözdağı veren ata da bulaşır gibidir.

Binicinin gözleri ötelere dikili, ara sıra kaçamak bakışlarla aşağıdakileri süzüyor. Dişlerini sımsıkı kenetlediğinden yutkunamıyor. Başı, kalabalığın bir buçuk metre üstüne gerilmiş bir ipe –aldığı emirlerden ibaret bir çizgiye– gözlerinden geçirilmiş bir kafaya benziyor. Mahmuzlu çizmelerini yakalamaya çalışan kolları, elleri çılgınca tekmeliyor. Mahmuzları durmaksızın atın böğrüne iniyor, atı ilerlemeye zorluyor.

Atın ve binicinin karşısında donup kalan oğlan, Romalı kız kolundan çekene kadar kımıldamıyor, kolu çekilince düşer gibi oluyor. Koşmaya başlıyorlar. Koşarken öbür eliyle eteklerini toplu-

yor kız. Oğlan onun kollarının ne kadar cılız olduğunu fark ediyor yine; ama eli iri, avucunu sarıyor. Nereye koşacağını uzun boylu düşünmüyor kız – Giardini Pubblici'deki ağaçlara doğru.

Yaralı bir adamı taşıyan bir kümenin yanından geçiyorlar. Başka koşuşanlar da var. Kanla çığlıklar aynı anda yükseliyor – ama hep aynı kişiden değil. Bir kadının yüzünden kanlar akıyor, kanla örtülü gözleri sımsıkı yumulu. Şişman bir adam kaldırmaya çalışıyor onu, kolunu kadının beline dolamış. Boşaltılan alanlar sayesinde süvariler geride kalanların üstüne daha hızla sürüyorlar atlarını. Corso'nun ortasında tek başına duran orta yaşlı bir adam, yumruklarını havaya sıkıp askerlere sövgüler yağdırıyor. Ödlekler! diye haykırıyor, *Rinnegati!** Komut bekleyen atlılara doğru yürüyor. Safın gerisindeki bir subay dur! diye haykırıyor. Adam durmuyor. Vurulunca, yüzüstü yere kapaklanıyor.

Kumtaşı renginde kelebekler ile hanımeli rengindekiler. Dizboyunu bulan otlar, kır çiçekleri. Taçyaprakları güneşten solmuş, nerdeyse beyaza dönmüş, ama toprakta zaman zaman ortaya çıkan küçümen salyangozlar gibi boz beyaz değil. Ametist renginde incecik, yabanıl kuzgun kılıçları neredeyse saydam, bir parmağın boğumundan daha minik. Gelinciklerin kızılı – bir çocuğun ateş resmini boyadığı renk. Solan gelincikler, nemli, eğik başları şarap lekesi renginde. Düz kayaların alçak engebeleri yunus karnı gibi pürüzsüz ve boz. Çayır, çobanpüsküllerivle çevrili. O çayırda ölmek, kanın kurak toprağa akışı. Vurulmak, tramvay raylarına yıkılmak, kanın taşları kayganlaştırması. İlk ölümü, ikinciye bir çelenk olarak resmediyorum.

Kız, onu bahçelerden geçirip demiryoluna, Piazza della Republica istasyonu yakınındaki sokaklara götürüyor. Elini hiç bırakmıyor. Ne aşkla ne anaçça tutuyor elini, telaşla kavrıyor, onu koşturmak, daha hızlı yürütmek için, ara sıra durduklarında da gördük-

* Dönekler.

lerini daha çabuk kavramasını sağlamak için. Bazen İtalyanca bir şeyler söylüyor, söylediklerini onun anlayamadığını bildiği halde. O sarsıntı, içinde bulundukları durumun garipliği, belki de doğuştan taşıdığı bir umutsuzluk, şaka olarak başlamış bir fantaziyi geliştirmesine yol açıyor. Az sonra bir gün evleneceklermiş havasına giriyor. Çevrelerinde olup bitenlerden daha az inandırıcı değil bu oyun. Böylelikle, sezgilerini kullanarak, mevcut koşulların şiddetiyle kendi aklından geçenlerin şiddeti arasında bir denge kuruyor; bu denge biraz sakinleşmesini sağlıyor.

Bir atlı tramvayın, barikat yapılmak üzere ters çevrilişini gözlüyorlar. Tramvay devrilirken bütün camları kırılıyor. Atı çözdükten sonra bir araba çekip getiriyor kadınlarla erkekler, onu da tramvayın yanına deviriyorlar. Demiryolu işçileri, demiryolu deposundan kazmalar ve koldemirleri taşıyor. Söylentilere göre orduya kenti sokak sokak tarayıp her "bozguncu"yu ele geçirme görevi verilmiş. Bir başka işçi grubu rayları söküyor.

Her şey bir değişime uğramak üzere.

Dev ağzı kent çapında bir giyotin getirin gözlerinizin önüne. O ağzın usulca indiğini, kentin bir kesimini, içinde ne varsa hepsiyle birlikte biçtiğini getirin – duvarlar, demiryolu hatları, arabalar, tezgâhlar, kiliseler, meyve sandıkları, ağaçlar, gök, kaldırımlar. İşte, savaşmaya kararlı herkesin birkaç metre önüne böyle bir bıçak ağzı inmiş. Herkes yalnız kendisinin görebildiği uçsuz bucaksız bir yarığın baş döndüren sarp kenarından birkaç metre beride buluyor kendini. Yarık, ete işlemiş derin bir kesik gibi, o kadar su götürmez bir gerçek; neler olup bittiği apaçık ortada. Gelgelelim başlangıçta acı duyulmuyor.

Acı, kişinin kendi ölümünün büyük bir olasılıkla çok yaklaştığı düşüncesidir. Barikatları kuran erkeklerle kadınların aklına, ellerindeki işle kafalarındaki düşüncenin, büyük bir olasılıkla, kendilerince son kere işlendiği ve düşünüldüğü geliyor. Savunma hatları kurulurken, acı artıyor.

 Çatılardan bir adam, Via Manin'in köşesinde yüzlerce asker biriktiğini haykırıyor.

Umberto'nun otel personeli arasından parayla tuttuğu, oğlunu bulurlarsa yüz liretlik bir de ödül vadettiği dört kişi, otelin arkasına düşen sokakları arıyorlar, orada ne askerler var ne barikatlar.

Önceleri, diyor Romalı kız İtalyanca, Roma'da otururuz, orada daha mutlu oluruz bana kalırsa.

O konuşurken, oğlan yüzüne bakıyor, söylediklerini anlasaydı nasıl bakacaksa öyle bakıyor. Sözlerinin anlamı önemsiz geliyor; önemli olan, şu gördüklerini kızın yanındayken görmesi.

Bana birkaç çift beyaz çorap alırsın, diyor İtalyanca, bir de şifon kurdeleli şapka.

Barikatların orada acı dindi. Değişim tamama erdi. Çatılardan, askerlerin yürüyüşe geçtiklerini bildiren bir haykırışla tamama erdi. Birdenbire, pişmanlık duyacak bir şey kalmıyor artık. Barikatlar, savunucularıyla onlara yaşamları süresince uygulanan şiddet arasında yükseliyor. Pişmanlık duyacak bir şey yok, çünkü şu anda kendilerine doğru ilerleyen ne varsa, geçmişlerinin tortusu. Barikatların beri yanında, gelecek başladı bile.

Her azınlık yönetimi, sürekli bir şimdiki zaman önererek sömürdüklerinin zaman duygusunu uyuşturmaya, hatta hepten köreltmeye gerek duyar. Bütün hapsetme yöntemlerinin otoriter gizi budur. Barikatlar o şimdiki zamanı parçalıyor işte.

Romalı kız, barikatlardan birkaç metre ötedeki bir eşiğe sürüklüyor onu. Burada biraz bekleyeceğiz, diyor İtalyanca, sağanak altında yaşlı kocasıyla konuşan bir kadın sesiyle.

Askerler yaklaşıyor. Harekâtın ertelenmesine ilişkin son umut da uçup gidiyor. Barikatın bir köşesinde, sırtını bir bodrum katının

demir mazgalına vermiş ak saçlı bir adam duruyor, dizlerinde eski bir tüfek. Tüfek dolu; adamın cebinde bir mermi daha var. Genç erkeklerle kadınlar, rayları söküp kaldırımlara yığmayı sürdürüyorlar. Kimileri, demir çubuklar ve sopalarla silahlanmış.

Kimseden çıt çıkmıyor. Uzaktaki depolardan çekiç sesleri geliyor, yakındaki bir saatin şaşmaz tik takı gibi (sonsuzluk vadedişiyle avutuyor oğlanı; ama kayda geçirdiği zamanı dolduruşuyla da içini eziyor) marş marş yürüyen ayakların sesi. *La Rivoluzione o la morte!** diye haykırıyor ak saçlı adam sessizliğin yüreğine. Sonra da: Haykırın şarkılarınızı, Allah belalarını versin, söyleyin! Şarkı söyledi̇ğimizi duysunlar!

İlk, Şarkı Söyleyin! buyruğunda Romalı kız, eşiğin üst basamağına doğru yürüdü sahneye çıkar gibi ve başladı "*Canto dei Malfattori*"yi** söylemeye:

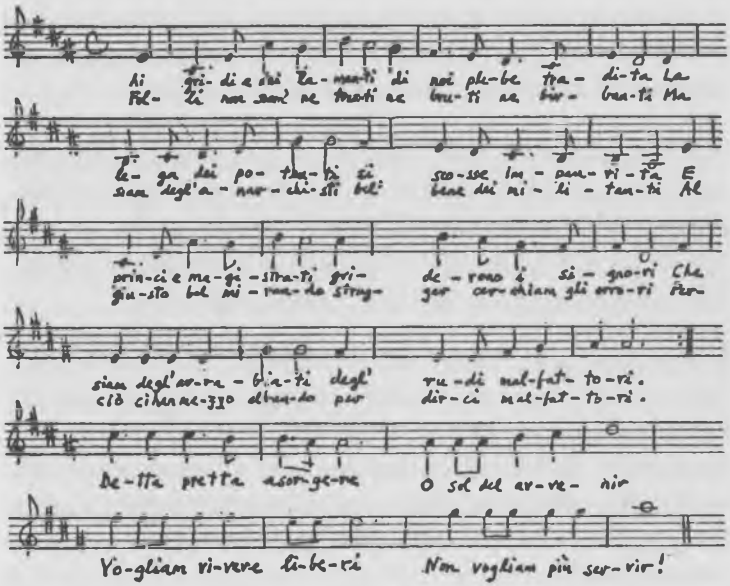

* Ya İhtilal ya ölüm! ** Namussuzların Türküsü.

 Sesini romantize etmemek zor. Önceleri sesi, oğlanı onca etkileyen kolları kadar cılızdır diye düşünmüştüm. Oysa dopdolu ve sert. Bir an, sokaktakilerden hiçbiri katılmıyor şarkıya, kızın sesinin sokağı nasıl doldurduğunu, birdenbire her yüzeyi, her köşeyi nasıl yumuşattığını daha iyi hissetmek istiyorlar.

Askerler barikatlara ilk ateşi açıyor.

İlk ateş, olanları basite indirgiyor, yankısıyla belirsizliğe son veriyor. Elde kalandan başka hiçbir şey yok artık. Birkaç adam, askerlere taş fırlatıyor; taşlar erişmiyor. Bir kepenk iniyor gürültüyle, bir subay bir evin penceresine ateş ediyor tabancasıyla. Askerlerle barikat arasında kalan alanda, hedefe ulaşamamış yedi taş duruyor.

Barikatın gerisinde kadınlar, kazdıkları çukurların çevresine dizdikleri taşları erkeklere uzatmak için çömeliyorlar. Hâlâ başındaki sarı-kırmızı şeritli kasketiyle haykırıyor bir demiryolcu: Durun! Bırakın da iyice yaklaşsınlar! Durun! Ben başla deyince – hep birlikte! Durun! Yüzü kemikli, canlı, gülümsüyor.

Askerler yaklaşıyor. İkinci ateş. İkinci keresinde de yaralanan yok. Kimse gözlerine inanamıyor, yine de ortak davalarının haklılığının onları koruyabileceği inancı hepsinin içinden geçiyor. Şimdi! Yirmi adam taşlarını fırlatıyorlar. Askerler hafifçe geri çekiliyor, bir kadın alayla bağırıyor: *Faccie di merda!**

İş önlüklü bir genç, demiryolcudan söz ediyor: Bu herif de topçu subayı kesildi başımıza. *Fuoco*** sözcüğü duyulduğu anda bir mermi sesi ve demiryolcu yere yıkılıyor. Kurşun, üst kattaki pencerelerden birinden atıldı, sokaktan değil. Yüzüne saplandı. Bu kurşun, diye düşünüyor, kendi çocukluğunun da gerisine uzanan bir geçmişin malı. Yüzündeki yara, üç kadının ebeliğinde, ölümünü doğuruyor.

* Bok suratlılar! ** Ateş.

Bir metreküplük uzam; o uzama ilişkin kavrayışınızı silerek uzamı boşaltın; geriye kalan, ölüme benzer.

Askerler yine ilerliyor, aynı şekilde püskürtülüyorlar. Ama bu keresinde yüz metre kadar geri çekiliyorlar, suskunluğu kimseleri kandırmayan bir uğultu var ortalıkta. Barikatın gerisinde, en korkulu an bu galiba. Düşmanlar, direnişçilerin gözü pekliğini sınadılar, ona göre yeniden saldırıya hazırlanıyorlar; direnişçilerse, ölü yoldaşlarının başında beklemekten, sayıca ve silahça onmaz bir azınlığa düşmenin umutsuzluğunu yaşamaktan başka bir şey yapamıyorlar.

Kız, İtalyanca diyor ki: Yemin ederim, bir asker bana el sürecek olursa, sırtına bıçağı saplayıveririm. Bıçağı saplayacağı yeri göstermek için oğlanın sırtına parmağıyla hafifçe dokunuyor. Oğlan, onun söylediklerini anlamışçasına ölmüş numarası yapıyor, ağırlığını kızın omzuna veriyor. Yemin ederim, diyor kız. Oğlanın başı, omzuna düşüyor. Bacakları titriyor, bayılmaktan korkuyor. Kız, kolunu onun beline dolayarak, evin altındaki geçitten bir avluya yöneliyor, çeşmeden su çarpıyor oğlanın yüzüne, su iç diyor. Su buz gibi: Kana kana içerken, sokaktan bir yaylım ateşi daha duyuyor oğlan. Kulaklarındaki sesle boğazından geçen soğuk su, tek bir duyum oluşturuyor. Kızın yüzünü, ortada birleşen kalın kaşlarını, dolgun dudaklarıyla dudaklarını kaplayan bıyığı görüyor, çamura belenmiş, bozgun bir yüz; yüzün anlamını, anlatımını görüyor; daha önce hiç kimse ona kendi duygularını böylesine açık seçik anlatamamıştı.

*Che Dio li maledica,** diyor kız.

Bir sürü piyade, sokak boyunca, üst katların pencerelerinde, barikatlarda, direnişçilere yukardan, rahatça ateş edebilecekleri yerlerde mevzilendiler. Sokaktaki askerler, onların destek ateşi altında ilerliyorlar. Direnişçilerden üçü şimdiden yaralandı.

* Allah belalarını versin.

 İzninizle, yaralılardan birinden söz edeceğim. Kurşun, sağ köprücük kemiğinin tam altına saplanmış. Sağ kolunu oynatmazsa, acı artmıyor; saldırıya geçerek gövdesinin yara almamış yerleri de olduğunu anımsatan bilincini yutmaya kalkışmıyor. Acıdan da askerler kadar nefret ediyor. Acı, gövdesindeki askerler. Sol eliyle bir taş alıp fırlatmaya çalışıyor. Fırlatırken ister istemez sağ omzunu oynatıyor. Taş sekerek bir duvara çarpıyor.

Ne yazarsan yaz. Doğru ya da yalan olsun, fark etmez. Yeter ki konuş, sevecen bir sesle konuş azıcık yardımın dokunsun istiyorsan; elinden tek gelen bu. Anlamları ne olursa olsun bir barikat kur sözcüklerden. Konuş ki yaralı, senin varlığının bilincine varsın. Konuş ki orada olduğunu, onun çektiği acıyı çekmediğini bilsin. Ne söylersen söyle. Nasılsa onun duyduğu acı senin yapabileceğin doğru-yalan ayrımından çok daha büyük. Başkaları yaralarını nasıl sarıyorlarsa sen de sözcüklerle sağalt onu. Evet. Şimdi, şuracıkta. Az kaldı.

Yargıç yok ki.

Askerler otuz metre kadar uzaktayken iki kadın, tramvay hattına çıkılmasını önlemek üzere dikilmiş demir parmaklığa tırmanıyor. Açık hedef olarak belirdiklerinde, askerlere sesleniyorlar: Vursanıza bizi! Neden ateş etmiyorsunuz? Tüfekler doğrultuluyor ama kimse ateş etmiyor. Kadınlar dimdik duruyor, kırık tramvay camları üstünde dikeliyorlar. Askerlere haykırıyorlar: *Figli di puttana!** Sonra: *Castrati!*** *Castrati!* Oğlan, aşağıdan, sokaktan gözlüyor onları. Birinin topuğu, çorabındaki kocaman delikten fırlamış. Çorapsız olanın bileğinden kan akıyor. *Castrati! Castrati!* Öbür kadınlar da parmaklığa tırmanıyor, onların yanına.

Subaylardan birinin gözüne, altıncı kat korkuluklarında duran bir adam ilişiyor, sokağın ötelerinde, barikatın gerisinde. Adam el-kol işaretleri yapıyor. Subay, bir bölük askere ona ateş etmelerini emrediyor.

* Orospu dölleri! ** Hadım ağalar!

Adam, askerlerin tüfekleri omuzlarına götürüşlerini, kendisine nişan alışlarını izliyor. Aşağı atlarsam, diye düşünüyor, yere düşmeden vururlar beni. Atlıyor.

Subayın gözünde, raylar üstünde tepinen, sövgüler yağdıran genç kadınlar, sonradan nasılsa tutuklatacağı orospular yalnızca. Gelgelelim bazı askerlerin, başka bölgelerden gelme köylü ve işçi çocuklarının gözünde, çocukluk anılarını canlandırıyorlar. Kadınların sesleri, öfkelerinin ciddi ve tutkulu olduğunu, bütün yanıtları saf dışı bıraktığını belirtiyor. Bu askerlerin gözünde, tramvayın üstünde duran kadınlar, gerçek yaşları ne olursa olsun, yaşlıların yetkisine ermişler, öfkeleri yargıdan ayrı tutulamaz; böyle bir öfke karşısında ancak özür dilenebilir.

Askerlere ilerleme komutu verildi. Bu komut, bir anlığına yitirme tehlikesiyle karşılaştıkları "erkeklik" duygusunu yeniden kazandırıyor onlara. Karşı koymadan öne çıkıyorlar, tüfekleri ateşe hazır: kimileri erkekleri avlamak, kimileri kadınları tramvaydan indirmek üzere.

Castrati! Ödlekler!

Sözcükler bir çığlıkta yoğunlaşıyor. Bir korku çığlığı değil bu, toptan bir yadsıma çığlığı. Ölü doğmuş çocuklarına ağıt yakan kadınları andırıyorlar.

Bundan böyle Milano'da 6 Mayıs 1898'de bizim on bir yaşındaki oğlanın başından geçenleri yazmayı sürdüremem. Şu andan sonra her yazdığım, ya nihai bir noktada çakışacak, ya da tutarsız görünecek kadar dağılacak. Oysa olayın aslında ne böyle bir çakışma vardı, ne de öyle bir tutarsızlık. Anlatmadığım onca şeye karşın burada kesmek, öyküyü belli bir sona bağlama çabasına oranla, hakikate daha yakın. Yazarın sonlandırma isteği, hakikatin

 ölümüdür. Çünkü son, birleştiricidir. Yazıda birlik, başka yoldan kurulmalıdır demek ki.

Milano'da sıkıyönetimin ilan edildiği 6 Mayıs ile 9 Mayıs arasında yüz işçi öldürüldü, dört yüz elli işçi yaralandı. Bu dört gün, İtalya tarihinde bir sayfayı noktaladı. Sosyalist liderler, parlamenterler, giderek sosyal demokraside odaklaştılar ve doğrudan devrimci eylem –ya da devrimci direnişler– bir yana atıldı. Aynı doğrultuda, egemen sınıf, işçilere ve köylülere karşı yeni yöntemler benimsedi; kaba baskı siyasal dümene bıraktı yerini. İtalya'da, olayı izleyen yirmi yıl süresince –tıpkı Batı Avrupa'nın öbür yörelerinde de görüldüğü gibi– ihtilal hayali bütünüyle silindi insanların kafasından.

Livorno'daki bahçede fıskıye akıyor. Fıskıye, palmiyeler, amberler ve çiçeğe durmuş fundalar, Umberto'nun karısının üç yıl önce, 1895'te öldüğü tarihten bu yana hiç bakımsız kalmamış. Umberto iki bahçıvana maaş ödüyor. Değerli bitkiler ısmarlamaya, özellikle Settignano'ya gidiyor. Karısının anısı, her geçen yıl, tanışlarıyla dostlarının belleğinde kalan imgeye daha da yaklaşıyor. Karısının olağanüstü tinselliğini tartışmıyor artık.

Ara sıra, bir mermerin suya düşüşüne benzeyen bir ses yükseliyor. Suyun yüzeyinde keyif çatan bir tatlı su levreğinin ansızın dalışı sonucu. Umberto bahçenin dinginliğinin tadına tek başına varamıyor. Yalnızken, ihtiyar, sinirli oluyor. Oğlunu Livorno'ya bir getirtebilse, karşılığında Laura'nın isteyeceği her şeye peki diyecek.

Umberto, oğlunu çağdaş bir İtalyan delikanlısından çok bir Rönesans portresine benzetiyor; yüzü, ruhunun penceresi sanki. Oğlan güldüğünde görünen diş boşlukları canını sıkıyor biraz ama altın dolgularla bu çirkinlik giderilebilir. Laura'ya, oğluna Livorno'da yaşamanın getireceği yararları sayıp döküyor. Laura, düşüncelerini açığa vurmuyor. Durmadan yakınıyor, üstü örtülü sözler söylüyor, çelişkiye düşüyor. Umberto bastırdıkça, onun burnu büyüyor. Umberto yalvarıyor, diz çöküyor önünde.

Olmaz. Hayır, diye bağırıyor Laura, kollarına yapışıp onu ayağa kaldırıyor.
Umberto, birlikte geçirdikleri günlerden dem vuruyor.
Küçüğüm benim, deliydin sen, düpedüz deli, deli.
İtalya, bir çocuğun yaşayacağı ülke değil, diye diretiyor Laura.
Sen de gel, diyor Umberto gittikçe heyecanlanarak, bir ev alırım. Size...
Babanın duygusallığı, annenin istediğini elde etmesini sağlayacak.

İyice tanınmayan anne ile yeni keşfedilmiş baba, onun nerede ve kimle yaşayacağını tartışadursunlar, oğlan, kızın elini tutup gittiği avluyu, çeşmeyi anımsıyor sık sık. Romalı kız, bir daha su çarpıyor yüzüne. Bir kere daha onun yüzünde okuduğu anlama şaşıyor. Bir kere daha açıklık kazanıyor bazı şeyler. Bu açıklama da yüzüne çarpılan suyun renksizliği ölçüsünde sözcüksüz.

Nerede olduğu (Livorno'daki bahçede) ya da bir zaman nerede olduğu (Via Manin'de) önemsiz artık; karşısındaki yüz (annesinin yuvarlak yüzü, teli kıpırdamayan örgü topuzu) ya da bir zaman gördüğü yüz (Romalı kızın çamura belenmiş aralık dudakları) belli bir anın parçaları; duydukları (fıskıyenin sesi) ya da bir zaman duydukları (kadınların çığlıkları ve sövgüleri) basit seçenekler sunuyor; önemli olan, o avluda kızın, yüzündeki anlam aracılığıyla vurguladığı, bu âna kadar söze dökülmeden kalan. Önemli olan, ölümden paçayı sıyırmak.

4

Başladı bir kere, olana karşı ölesiye mücadele.

St. Veronica'nın tülü: bir başörtüsü; üstünde İsa'nın dikenli tacının sureti.

Kumaşa olağanüstü bir beceriyle basılmış başka bir suret görüyorum. Geriye atılmış başı ve kapalı gözleriyle onun bedeni. Doğalcı üslupla çizilmiş bir suret bu, pek stilize edilmemiş. Tüylerinin olduğu bölgeler koyu renk. Solgun ten, üstünde yattığı keten çarşaftan ayırt edilemiyor nerdeyse.

İki güvercin durmaksızın önce ormana doğru uçuyor, sonra ormandan dışarı; erkek hep arkada. Başı çeken dişi kuş, birlikte ormana yaklaştıklarında, havada dikey durarak kendini kolluyor, kuyruğu aşağı sarkmış, açılmış kanatları fren işlevi görüyor. Başını geriye atmış, gagası göğe doğru. Orada kıpırtısız, düşmeden asılı kalıyor. Erkek kuş, onun yanında buluyor kendini. Dişi kuş, süzülmeye başlıyor, başını eğip kuyruğunu kaldırıyor, dalışa geçiyor, birlikte giriyorlar ormana. Bir dakika sonra, ormanın öte ucundan çıkıyor, aynı uçuşu yineliyorlar.

Şu ana kadar yapılan betimleme, gerçeğe tıpatıp uyuyor. Gelgelelim benim (gerek gerçekleri, gerek onları betimleyen sözcükleri) eleme yetim metne bir seçim boyutu ekliyor, iki güvercinin önündeki seçimin sınırları ve niteliği konusunda okuru yanlış bir çıkarsamaya götürüyor. Evet, betimleme gerçeği çarpıtır.

1902 Mayısının sonlarında bir ikindi (Boer Savaşı'nın bitiminden birkaç hafta önce) Beatrice baştan çıkarıyor oğlanı. Betimlenmeyen doğal bir olay gibi olup bitiyor her şey.

Laura ile oğlu, 1898 Mayısının sonunda Milano'dan döndüklerinde, Beatrice'i 17. Mızraklı Süvari Alayı'ndan Yüzbaşı Patrick Bierce'le nişanlanmış buldular. Oğlan, yatılı bir okula gönderildi. Tatillerin çoğunu çiftlikte Jocelyn'le geçirdi. (Kocası Güney Afrika'ya sevk edilince Beatrice de onunla gitmişti.)

Oğlanın gittiği okul türü sık sık betimlenmiştir. Günlük yaşam, kaskatı kurallarla yönetiliyordu; ideoloji emperyalizm ve dine dayalıydı; sosyal yaşamsa otorite ve sadizme. Okulun verdiği eğitimin amacı, imparatorluk kuracak kişiler yetiştirmekti.

Öbür oğlanların çoğu gibi bizimki de okul yaşamına ayak uydurdu. Araya koyduğu mesafeyi, arkadaşları hemen yabancı oluşuna yordu. Yine de çok eziyet görmedi. Kayıtsızlığı ona bir korunma sağlıyordu zaten. Babasının İtalyan olduğunu söylediği için Garibaldi takma adıyla anılıyordu. Boş zamanlarının hemen tümünü okulun müzik salonundaki piyanoyu çalarak geçiriyordu. Müziğe duyduğu ilgi, güdük yeteneğine taban tabana ters düşüyordu.

On dördüne bastığında yüzü, çocuk yüzü değildi artık. Bu değişmeye bazen bir sertleşme süreci gözüyle bakılır; gerçek gözden kaçar. On dört ile yirmi dört yaş arasında herhangi bir dönemde olabilecek bu değişme, yüzün anlamı bakımından hem bir kazanç, hem de bir yitim getirir yedeğinde. Derinin dokusuyla, kemikleri kaplayan etin hamuru suskunlaşır; dıştan bakıldığında bir zırhı andırır, oysa çocuklukta bir varoluş bildirisidir. (Çocuklara verdiğimiz tepkiyle yetişkinlere verdiğimizi bir karşılaştırın: Çocukların varlığına, yetişkinlerin gönlünden geçenle aynı değeri

 veririz.) Yine de zırhın yırtıldığı yerler –özellikle göz ve ağız çevresi– derinlerde gizlenen şeylere ışık tuttuğundan, anlatımdan yana çok zengindir.

Olgunlaşma ve ihtiyarlama, benliğin, bedenin dış yüzeyinden belli evrelerle gitgide içerlere çekilmesi sürecidir. İhtiyarların derileri bir giysiye benzer. Oğlanın yanındaki erkeğin –Jocelyn'in– ağzı, şimdiden anlamsızlaşmış; benliği ağzından çekilmiş; dudakların, dış zırhın bir eklentisi olmaktan öte bir özelliği yok. Zırh, sahibi üstüne bilgi veriyor biraz: taşra beyi, açık havada geçen bir yaşam, suskun, küskün biri. Onun kişiliğinin hâlâ tepki vermeye yatkın parçasını ancak gözlerinde, o da şöyle bir görebilirsiniz.

Birlikte sarp dönemeçli bir patikayı tırmanıyorlardı, patikanın iki yanı çitle sınırlıydı. Kasım sonlarında bir ikindiydi (1900), çullu adamın oğlana ölü beygirleri gösterdiği ikindiye tıpatıp benziyordu. O olaydan kimseye söz etmemişti oğlan. Hiçbir açıklama aramadan, olayı olanca canlılığıyla anımsıyordu. Bir görüntü gibi özgül kesinliğine bürünmüştü olay. Oğlanın gözünde tek açıklaması, bir zaman kendi başından geçmesiydi, o kadar.

Gün boyunca yağmur bindirmişti. Patikanın yanından seller, otlarla kaplı, taş yataklı bir hendek boyunca hızla aşağılara akıyordu. Suyu duyabiliyor ama göremiyorlardı. İkisinin de kollarına çifteleri asılıydı.

Biraz önce oğlan, Jocelyn'e gördüğü bir düşü aktarmıştı.

... Martin'deymişim, hava çok sıcakmış, geçen yazki gibi. Düşümde yüzüyordum, kocaman kuşlar, suyun üstünde alçaktan uçuyorlardı – ama yırtıcı kuşlar değildiler. Ara sıra birinin ayağı saçlarıma değiyordu. Derken kuşların sayısı öyle artıyordu ki kıyıya yüzüp sete tırmanmak zorunda kalıyordum.

Tedder, geçende önümüzdeki yıl dalyanda ördek avı çok verimli geçecek diyordu, dedi Jocelyn.

Giysilerimi arıyordum. Ama biri gelmiş, değiştirmiş giysilerimi. Aynı giysiler değildiler. Bir üniforma, bir asker üniforması. Tam tamına oturuyordu üstüme – sanki benim için yapılmıştı.

Hangi alaydı, aklında mı? diye sordu Jocelyn.

Düşümde hangi alay olduğunu bilmiyordum.

Süvari subayı mıydın?

Bilmiyorum.

Belki de Sekizinci Hafif Süvari Alayı'ydı, dedi Jocelyn. Bir kapıya varmışlardı. Jocelyn, elini oğlanın tüfeğinin namlusuna dayadı, kapıdan geçmeden önce kırması gerektiğini anımsatmak için. O anda, oğlanın yüzüne baktı, gördüğü yüzün yabancılığı karşısında donakaldı. İtalyana benziyordu bu oğlan: İtalyan esnaf babasının hık demiş burnundan düşmüş oğluydu. Sert dudaklarını pek kıpırdatmadan, yine de sevecen bir sesle, yoo, yoo Sekizinci Hafif Süvari Alayı olamaz, dedi, düşünde bile olamaz.

Elimi ceketimin cebine attım, diye sürdürdü oğlan, cebimde ne varmış dersiniz – bir yengeç! Kocaman bir yengeç, elimi kaptı. Hemen çektim, işin olağanüstü yanı, meğer yengeç benim elimmiş! Bir kolum, bir bileğim varmış, elimin yerinde de bir yengeç.

Ne garip bir düş! Neden anlatıyorsun bana?

Askere gidersem yaralanacağım anlamına geliyor bence.

Hafif bir yara belki.

Hayır, ağır.

Bu sabah bir dişi porsuk gördüm, dedi Jocelyn, keşke benimle gelseydin.

Çıktığınızı duydum. Kısrağın gemini yeterince kasmamışsın deyip azarladınız Tedder'ı.

 O kısrağın ağzına vurulacak gemi daha bulamadım, dedi Jocelyn.

Sonra ikisi aynı anda sustu.

Daracık, sarp patikada oğlan sordu: Beatrice Teyze'den haber var mı?

Jocelyn duymazdan geldi. Oğlan, yan gözle süzdü onu.

Dayısı gözlerini kısmıştı, yüzünü ıslak, gittikçe soğuyan havaya doğru öne uzatmıştı. Seyrelen ışıkta bir şey bulup çıkarma peşindeydi sanki. Ya da bir daha asla geri dönmeme kararıyla evini terk etmeye hazırlanan bir adamdı da bilinmeze, acımasıza bir an önce karışmak için yüzünü öteye uzatıyordu.

Birkaç dakika sonra, Durban'da kalıyorlarmış, dedi, savaş bitti bitecekmiş. Lort Roberts, eve dönmek üzereymiş.

Teyzem yakında burada olur öyleyse.

Onun evli olduğunu unutuyorsun, dedi Jocelyn.

Nerede oturacaklar?

Hiç bilmiyorum.

Peki teyzemin odasındaki eşyalar neden olduğu gibi duruyor?

Hâlâ onun odası da ondan.

Birlikte buraya mı gelecekler?

Jocelyn yine duymazdan geldi. Patikadan çıkıp bir koruya girdiler. Yolun bitiminde Jocelyn'in köpeği, sahibini bekliyordu. Silver adında Spanyel bir av köpeği.

Neden böyle kötü düşler görüyorsun, biliyor musun dedi Jocelyn, evden pek çıkmıyorsun da ondan. Yeterince idman yapmıyorsun. Zamanının çoğu evde geçiyor. Kadınlara yaraşan bir yaşam biçi-

mi bu. Erkeklere değil. Benimle birlikte daha sık açık havaya çıkmalısın.

Sizi düş kırıklığına uğrattıysam, özür dilerim, dedi oğlan. Sesi biraz üst perdeden çıkmıştı, sanki karşısındaki erkeğin düş kırıklığına uğrama hakkı yoktu. İlk konserimi verdiğimde, benimle övüneceksiniz.

Bu loş ışıkta, bilemedin yirmi dakikamız kaldı, dedi Jocelyn. Hadi ormanı tarayıp av alanına girelim. Sen soldan git, ben aşağıdan, sağdan gideceğim. Silver, buraya gel Silver!

Köpeğe seslenirken sesi değişmiş, daha kesin ama daha yumuşak olmuştu. Oğlanla konuşurken sesi daha tiz çıkıyordu ama daha bir kararsızdı, titrekti.

Ayrıldılar, ormanda ilerlemeye başladılar. Ağaçlar ve eğimli toprak, birbirlerini görmelerini engelliyordu.

Hup! Hup! diye bağırdı Jocelyn, ne uzaklıkta olduğunu belirtmek amacıyla.

Hup! Hup! diye yanıtladı oğlan, atbaşı gittiklerini belirtmek amacıyla.

Bu seslenişin kuşları ürkütmediğine inanılır. Sesten çok, kof bir tahta çanağa (içi su doludur) vuran bir sopanın çıkardığı gürültüyü andırır.

Ormanda çıt yoktu. Ağaç gövdeleri boz renkteydi. Spanyel, ıslak yaprakların nemli, ağır yeşillik kokusundan hoşlanmamıştı besbelli, isteksizce dolanıyordu.

Hup! Hup!

Jocelyn'e göre bu sesleniş, kuramsal açıdan sonsuza uzanan bir dilin parçasıydı. Yinelenen şu iki tahtamsı hece, hiçbir tümcenin, deyişin ya da müziğin ulaşamayacağı bir geleneğin görkemiyle

 dolduruyordu koruyu. Bu seslenişte ve yanıtında, hiçbir kişisel sivriliş kollamayan onurlu kişilerin, pürüzsüz bir üslubun tadına varmak adına bir uyumda buluşmalarını çağrıştıran bir şey vardı.

Hup! Hup!

Bu kere Jocelyn usulca ve özellikle oğlana sesleniyordu. Seslenerek geleneğe katıyordu onu. Oğlan, sesteki değişikliği ayırt etti ama eski yanıtını değiştirmedi.

Hup! Hup!

Bu gelenek, erkeklerin doğayla sıkı fıkı, çok özel bir bağ içinde olduklarını öngörür. Kent rahatı onları bozmamıştır, ama yine de doğadan faydalanma gereksiniminden bir ölçüde sıyrılmışlardır. Doğaya bir yüzücü gibi dalarlar, suları aşmaya gerek duymadığından ırmağa dalan bir yüzücü gibi. Akıntıda debelenip dururlar: Akıntının içindedirler ama bir parçası değildirler. Sürüklenmelerini engelleyen tek şey de, hiç sorgulamaksızın uydukları, saygınlığı zamanla sınanmış bu kurallardır. Kuralların tümü, belli nesneleri ya da durumları –tüfekler, çizmeler, çantalar, köpekler, ağaçlar, geyikler vb.– nasıl ele alacaklarını ve nasıl işleyeceklerini belirler. Böylelikle doğanın gücü (hem içsel, hem dışsal gücü) asla birikme yapmaz; kurallar, kanal havuzları gibi dinginliği korur. Bu erkekler, yalnızca kişisel, resmi girişimlerinde gözettikleri zamanlama ve özel üslupla doğayı estetik bir düzene zorladıkları sanısıyla kendilerini tanrı katında duyarlar.

Hup! Hup!

Silver bir çulluk bulsa, diye düşündü Jocelyn, hava nerdeyse kararacak.

Bu gelenek, gün sonunda bastıran yorgunluğun erkekleri eninde sonunda dinginliğe götüreceğini öngörür. Eve döndüklerinde kasları tutulmuştur, açtırlar, üşümüş ya da sırılsıklamdırlar, çamura belenmişlerdir. Evde, kadınlara ve dostlara doğada bir anlığına yarattıkları gözle görülmez başyapıtları sunarlar: üstlerinden çı-

karıp attıkları çamurlu, yırtık giysileriyle, tutulmuş kaslarıyla, coşkulu ama dalgın gözleriyle, kimlikleriyle, kimlerle nerelerde olduklarıyla.

Hup! Hup!

Yanıt sırası oğlandaydı. Deminki gibi dümdüzdü sesi, dayısının sesindeki örtülülük, sinsilik yoktu yanıtında.

Dayısıyla yan yana at sürerken, varlığının tek göstergesi, bekleneni yapmak, bir seslenişe önceden kararlaştırılmış bir yanıt vermekten öteye gitmezken, bir an, dayısının yanındaki herhangi bir erkekten kalır yanı olmadığı düşmüştü aklına. Çaktırmadan, erkeklerin dünyasına adım atmıştı.

Ormandan çıktılar, açık av alanından geçmeye başladılar. Seslenmek gerekmiyordu şimdi, birbirlerini görebiliyorlardı. Jocelyn telaşla fısıldıyordu köpeğine, fazla uzaklaşmasını önlemek için. Köpeğe seslenişi de aynı dilin bir parçasıydı.

Yirmi metre ötedeki bir delikten bir yaban tavşanı sıçradı. Jocelyn bir el ateş etti. Silah sesiyle sesin av alanından gelen yankısı, bir an için, tekdüze bozluktaki sise bir eksen sağladı, bu iki ses, akşam sisinin her tozanının biriktiği manyetik kutuplardı sanki.

Tavşan, sıçrayışlarının ritmi bozulmadan koşmayı sürdürdü. Çaprazlama koşuyor, oğlanın çapraz ateşine giriyordu.

Oğlan, onun koştuğunu gördü. Kahverengi, kürklü bir lekeydi. Zikzaklar çizen hayvanın omuz ve kalça kaslarının esnediğini gördü. Tetiği çektiğini fark etmedi, hatta bir an sonraki geri tepmenin bile bilincinde değildi: Yalnızca tavşanın zıplarken küçüldüğünü gördü ve düştüğünü.

Havada uçabilen ama tıpkı bir rüzgâr hortumu gibi ucu açık, görünmez bir ağ getirin gözlerinizin önüne: Bu ağ tavşana doğru uçmaktadır, tavşan, yalnızca başını ve omuzlarını alabilecek genişlikteki bu ağa doğru atılır, öyle ki ağa girdiğinde deliğine sığ-

 maya çalışan bir tavşan gibi büzülmek zorundadır. Yaban tavşanı büzülürken, ağın tabanına kurşunlar dolar. Yere yığılır.

Köpek uluyup duruyordu. Bu ışıkta, dedi Jocelyn oğlanın dirseğini tutarak, tavşanı arka ayaklarından kavrayıp yüzleri hizasına kaldırırken, ben başaramazdım doğrusu.

O

Castrati ne demek? diye sormuştu Umberto'ya İtalya'dayken.

Castrati mi? *Castrati!*

Umberto bu soruya şaşmış ama sevinmişti. Oğlana açıklamak istediği her şeyin karşıtını içeriyordu bu soru.

Un castrato baba olamaz, sözgelimi.

Umberto, coşarak ayrıntılı açıklamalara girişti. Şarap doldurdu, oğluna içmesi için üsteledi. Konuşma sırasında, Umberto'nun parmakları sembolik olarak birbirini kesti, çengele dönüştü, köpek kuyruğu gibi sallandı.

Oğlan, Tom'un kuzuları iğdiş edişini görmüştü: Bir bıçak vurulur, hayalar emilir ve yere tükürülür. Ne var ki İtalyanca sözcükle İngilizcesi arasında bir benzerlik kurmamıştı.

Umberto, kendisinin baba olduğunu söyleyerek kasığına bir şaplak attı. Masanın öte yanına eğildi, iri yüzünü oğlununkine yaklaştırdı. Ama bugün, *il castrato* küfür olarak kullanılıyor, dedi. Tam o anlamda değil yani. Zayıf, iktidarsız bir erkek demek. Beceriksiz biri. (Umberto. *Quest'uomo é castrato*. Ona da öyle denebilirdi. *Un Castrato*.) Umberto, oğluna öyle yakındı ki, onun yüzünü okşamadan edemedi. *Ecco*,* yaa böyle oğlum.

* İşte.

Silah odası küçüktü, kareydi, tavanı yüksekti. Duvarlardan birinde, ta yukarlarda, bir çift geyik boynuzu asılıydı, tozlu ve boz. Karanlık, perdesiz pencereye gaz lambasının ışığı vuruyordu. Jocelyn, tahta bir sırayı andıran masanın başındaydı, çiftesi üç parçaya ayrılmış, masanın üstünde duruyordu. Oğlan, yanmamış şöminenin önündeki, yayları fırlamış koltuğa kurulmuştu.

Jocelyn'e değil kara pencereye bakarak, neden, diye sordu, neden Beatrice Teyze'nin evliliğini onaylamıyorsunuz?

Bu konuyu tartışmak bize düşmez.

Oğlan, tıkış tıkış odaya bir göz attı: çizmeler, yağmurluklar, oltalar, sepetler, *The Sportsman* dergisinin eski sayıları, iki tilki başı, bir pipoluk, bir merdiven – sivri ucu yukarı dönük olan her şeyin üstüne asılmış eski şapkalar ya da kasketler. Odayı çocukluğunda algıladığı haliyle anımsadı. İçeri adım atamazdı. Ama aralık bir kapıdan gömlekli adamlar görmüştü, yanan bir ateş, bir de alışılmadık bir koku. Biraz durduktan sonra konuşmayı sürdürdü.

Teyzem gideli her şey değişti, dedi.

Jocelyn, pirinç vidalarla iki harbiyi birbirine tutturuyordu. Masa, tüfek yağı kokuyordu. Koku, babasını anımsattı Jocelyn'e. Belleğinde, dumansız barut ve metal kokusuyla ilintiliydi av kokusu. Eşe dosta hazırlanan aşın kokusunu çağrıştırıyordu. Dolayısıyla avdan sonra eve arkadaşlarla dönmekle de ilintiliydi; ama kim bilir, belki bu sonuncu çağrışım, kokunun özünde zaten vardı. Onca grafite karşın tüfek yağı kokusu, nedense demir bir ocakta sımsıcak duran kurabiye ya da çöreğin tereyağı kokusundan bir şeyler taşır. Leylak kokusunun antitezidir. Buz gibi, ateşsiz odada Jocelyn, iliklerine kadar titredi, kendi sesini duydu: Teyzeni engellemem olanaksızdı.

 Demek adam, onun ayaklarını yerden kesmiş, değil mi? diye sordu oğlan.

Herif, köpek gibi siftindi ayaklarına.

Teyzem mutlu mu onunla?

Onunla asla mutlu olamaz, dedi Jocelyn, sonra da romantik bir çellocu tavrıyla harbiyi namluya itti. Bunu yapmayı pek severdi. Elini namlunun mavimsi, cilalı metalinde gezdirdi. Bu arada konuşmayı sürdürmekten alamamıştı kendini. Teyzenin standartları çok yüksektir, diyordu, öyle yetiştirildi.

Adam yakışıklıydı ama, dedi oğlan kışkırtıcı bir tonlamayla.
Aşağılık herifin teki, dedi Jocelyn, eli titremeye başlamıştı.
Onunla yüzleşmiş miydiniz?
Olmadı, yapamadım.
Aşağılık herifin teki, ha?
Jocelyn, namluları bıraktı, ellerini masaya dayayıp doğruldu.
Bu konuyu uzatmamakta yarar var, dedi.
Oğlanın yaşını hesaba kattığından değil. Bu konuyu kimseyle tartışmak istemiyordu.

Gelgelelim oğlan, Jocelyn'i konuşturmakta kararlı: Kişisel bir düşmanlıkla değil, ne pahasına olursa olsun her konuyu bilmek ve tartışmak hakkını –ve yeteneğini– elinde tutmak amacıyla. Yaşamında bildik hiçbir şey kalmamıştı artık: Bu yüzden de her soruyu irdelemeyi hakkı sayıyordu.
Her iki tarafın ailesini mutlu eden evlilikler var mıdır acaba? diye sordu.
Bir zamanlar vardı.
Taraflardan biri daima özveri gösteriyor. Genellikle de yoksul olan.

Bu saptamaların garipliğinden ve dile getiriliş biçiminden şaşkına dönen Jocelyn döndü, koltuğuna gömülmüş, yüzü gölgede kalan oğlana baktı. Yüzünde küstahlık belirtisi bulamadı. Göz göze

geldiklerinde oğlan dedi ki:
Benim annemle babamın ilişkisini de onaylamamıştınız, değil mi?
O çok farklı bir durumdu.
Resmen evlenmedikleri için mi demek istiyorsunuz?
Bunu kim söyledi sana?
Okuldaki bir oğlan, adı Charles Hay.
Jocelyn, pencereye döndü. Bu oğlan aldığı yarım yamalak terbiye ve annesinin anlık kaprisleri yüzünden kötü yetişiyor, diye düşündü.
Oğlan sözü sürdürüyordu: Bakar bakmaz hiç evlenmediklerini anlıyorsunuz. Birbirlerine karıkoca gibi davranmıyorlar. Hiçbir ortak yanları yok – benden başka tabii.
Anababadan böyle söz edilmez.
Yalan söylemek daha mı iyi?
Okulda böyle şeyler duymana üzüldüm.
Bana Garibaldi diyorlar, annem onun da metresi olabilirmiş pekâlâ.
Feci.
Ben gülüp geçiyorum.
Gülüyor musun?
Yoksa annemin onuruna sahip çıkmamı mı bekliyordunuz?
Jocelyn, oğlana açılmak istedi. Laura'yla kaç kere çocuğa doğruyu söylemek gerektiğini tartışmıştı. Ama biliyordu ki şu anda ne söylese anlaşılmayacaktı, çünkü söyleyeceği, kendi belleğinde varolan geçmişin parçası olacaktı.
Masaya döndü, namluyu silmeye koyuldu.
Yüzbaşı Bierce neden aşağılık bir herif? diye sordu oğlan, yumuşacık, nerdeyse sevecen bir sesle.
Palavracı İrlandalı zorbanın teki – yüksekten atan, hiçbir boka yaramaz bir beygir çobanı!
Enişteden böyle söz edilir mi!

Bunu dedikten sonra güldü oğlan. Jocelyn de güldü. Çevrelerini kuşatan eski resmiyetin yerle bir oluşuna birlikte güldüler. Bu yı-

 kıntı karşısında bir anlığına eşit oldular. Oğlan koltuktan kalktı, masaya doğru gitti. Jocelyn oturdu, koltuğuna yaslandı. Tir tir titriyordu.

Oğlan çifteyi eline aldığında, horozların gevşetilmemiş olduğunu gördü. Çiftenin ucunu masaya dayayarak namluları sıkıştırdı. Kundakların tahtayı sıyırışıyla sessizlik bozuldu. Masanın yüzeyi, tetik yaylarının laçkalaşmasını önleyici bu yöntem yüzünden, delik deşik olmuştu.

Jocelyn, gömüldüğü koltukta konuşmaya başladı, şömineye dikmişti gözlerini, kendi kendine söylenir gibiydi:

Kızcağızı yuvasından kopardı. Ben tanımam mı kardeşimi. Porselen gibi inceciktir o. Şu biblo var ya, beline çiçekler dolamış kız, ona benzer. Korunması ve özgür bırakılması gerekir.

Koltuğun arkalığı, oğlanın onu görmesini engelliyordu. Koltuğun üstündeki rafı görebiliyordu: Rafta bir deste tozlu zarf, bir tomar sicim, bir meşin kayış, bir de otuz santim boyunda, porselen bir çoban kızı duruyordu.

Kardeşimi yuvasından kopardı. Buranın bir parçasıydı o. Bilirdi. Bilmediği şey yoktu. Buranın, bu evin kanı canıydı o. Burada yaşamamın nedeniydi.

Oğlan, porselen bibloya baktı uzun uzun, lamba ışığında gözü alan pembe, nerdeyse bembeyaz ışıltısına.

Yaşamımın yarısını tükettiğime sevinmeye başlıyorum. Bir bölümü oldukça iyiydi. Bundan böyle her şey gittikçe kötüleşecek. İnsanlar cahilleşiyor, bir boka yaramaz hale geliyor, herkes başkasını yargılamak derdinde. Birazdan vaazlar ve ticaret de sökün edecek. Şu lanet olası çiftlikten nefret ediyorum. Artık hiç kimse beklemeyi bilmiyor, çünkü beklemeye değecek bir şeyleri yok. Kendi adıma ben de nasıl bekleyeceğimi bilmiyorum. Beatrice'i beklerdim bir zamanlar.

Sustu.

Gidip üstümü değişeyim, dedi sonra, burası soğudu. Oğlan, gözleri çoban kızı biblosunda, rafa yanaştı.

Nasıl oldu da 2 Mayıs 1902 ikindisinde, üstünde yalnızca geceliği, sırtında şalı, saçları çözük, yine eski odasındaydı Beatrice?

Önceki gün, duvarla çevrili sebze bahçesinden geçerken, kuzeydoğu köşesindeki leylağın yeni dallar sürdüğünü görmüştü. Koparıp eve götürmek istedi. Ne var ki ağaca erişmek için ıslak toprağı, çürümek üzere olan brüksel lahanalarını aşmak gerekiyordu. Pabuçlarını, çoraplarını çıkarıp patikada bıraktı. Ayakları, bileklerine kadar çamura gömüldü. Ağaca vardığında, boyunun yetmediğini fark etti. Duvarın az ötesinde kara, çürük bir merdiven duruyordu. (Güney Afrika'da bulunduğu süre içinde ev ile çiftlik, belirgin bir biçimde çürümeye yüz tutmuştu.) İlk üç basamağı yokladı, sağlam görünüyorlardı oldukça. Merdiveni leylak ağacına çekerek tırmanmaya başladı. Eteğiyle duvar arasına kıstırılan bir eşekarısı o anda tabanını sokuverdi. Haykırdı (bir çocuğun ya da martının kısık haykırışıyla) ama önemsemedi, leylak dalını kesip yalınayak eve döndü, ayaklarını yıkamaya. Akşama doğru ayağı kızarıp şişmişti, geceyi uykusuz geçirdi.

Ertesi sabah yataktan çıkmamaya karar verdi. Evlenmeden, daha çiftlikten ayrılmadan önce olsaydı, asla böyle bir karar veremeyeceğini biliyordu. Jocelyn, evi çekip çevirmesini, mandırayı denetlemesini beklerdi: Şu anda Leicestershire'daki bir kros yarışındaydı ağabeyi. Beatrice'in o ikindi gelecek müfettişe birtakım belgeler vermesi gerekiyordu. Herkes, şişi inmiş bu arı sokuğunu önemsemeyeceğini sanıyordu. Evlenmeden önce, kendisinden beklenen her ödevi yerine getirirdi. Artık getirmeyecekti.

 Günlük işleri sıraladıktan sonra yıkandı. İyice kurulanmadan önce banyodaki uzun, döner aynada inceledi kendini.

Bir erkek gözüyle bakmaya yeltenmedi. Kendini incelerken cinsel sonuçlara varmadı. Bedenini bütün giysiler sıyrıldıktan sonra geri kalan bir çekirdek gibi gördü. Çekirdeğin çevresinde banyo bölümünün boşluğu uzanıyordu. Yine de çekirdekle o boşluk arasında değişen bir şey vardı, döndüğünden bu yana evi ve çiftliği kendisine değişik gösteren şey. Memelerini avuçladı, usulca aşağı kaydırdı ellerini, kalçalarına, kasıklarının arasına. Ya bedeninin yüzeyi değişmişti, ya ellerinin dokunuşu.

Önceleri, bedeninde bir mağarada yaşar gibi yaşamıştı, kendi ölçülerine uyan bir mağarada. Mağaranın çevresindeki toprak ve kaya kütlesi, dünyanın geri kalan bölümüydü. Dış yüzeyi bütün nesnelerle kaynaşıp süreklilik kazanan bir eldivene elinizi soktuğunuzu düşünün.

Bedeni, içinde barındığı bir mağara değildi artık. Somdu. Ve çevresindeki her şey, yani onun dışındaki her şey, yerinden oynayabiliyordu. Artık kendisine sunulan şey her neyse, bedeninin yüzeyinde kalakalıyordu.

Geceliği ve şalıyla yatağına döndü. Yastıklara yaslanarak hindi gibi gıdakladı. Babasının portresine ilişti gözü, sustu. Bu durumda, bazı kadınlar akıllarını kaçırmak üzere olduklarını düşünebilirler. Beatrice yastıkların üstünde başını bir sağa bir sola çevirmeye, gördüğü odayı sağa-sola devirmeye başladı. Başı dönünce kalktı, dört ayak üstüne çöktü: Halıyla kaplı zemin düzdü, hareketsizdi. Boş alanda, düz zeminde mutluluğunun bilincine vardı.

Tuvalet masının başında, elinde arkası denizkızı kakmalı gümüş fırçası, kendine altı aydır kaç kere sorduğu soruyu bir daha sordu: Neden önemli bir şeyimi yitirmişim gibi gelmiyor? Bu soruyu yanıtlarken önce, varsayımının doğruluğunu pekiştirmek için

kendini uzun uzun yokladı. Sonunda, tam anlamıyla doyurucu gelen yanıtı verdi: Gelmiyor da ondan.

Yüzbaşı Patrick Bierce, 17 Eylül 1901'de Büyük Karoo'da, Cape Colony'nin kuzeyindeki dağlarda öldürülmüştü. Bir İngiliz karargâhı, General Smuts komutasındaki Boer komandolarının saldırısına uğramıştı. Komandolar çılgına dönmüşlerdi, ne silahları vardı, ne de cephaneleri. Kayalar arasındaki çatışmada Yüzbaşı Bierce'in kafasının yarısı uçmuştu. Onu yakın mesafeden vuran Boer, cephane yokluğundan bir mavzer fişeği (genellikle iri av hayvanlarını öldürmede kullanılan bir domdom kurşunu) kullanmıştı. İngilizler teslim olduktan sonra Boer, öldürdüğü yüzbaşıyı bulmuş, bu tür bir kurşun kullandığına yanmıştı. Yine de şöyle düşünmüştü içinden: Birini domdomla öldürmekle lidit mermisiyle parçalamak arasında ne fark var ki.

Beatrice'e kocasının ölüm haberini veren albay, şöyle demişti: Biz askerler, kayıplarımızı kazanç sayarız. En yüce payeyi yakıştırdığımız kişiler, büyük bir dava uğruna can verenlerdir.

Beatrice'i en çok etkileyen, kocasının ölümle yüz yüze geldiği anda geçirdiğini sandığı sarsıntıydı. Onu ölümcül bir düş kırıklığı içinde can verirken getiriyordu gözlerinin önüne. Gelgelelim birlikte geçirdikleri yaşamın sona ermesi de kayıptan çok kazanç gibi geliyordu. Afrika'dan ayrılabilirdi. Onu bırakabilirdi. Onun subay kardeşlerini de bırakabilirdi.

Jocelyn ile Beatrice arasındaki yasak ilişki ne zamandır sürüyordu, bilmem.

 Ama Beatrice'in, yaşamını basitleştirmek için Yüzbaşı Bierce ile evlenmiş olabileceğini biliyorum.

Jocelyn'in kardeşi üstündeki baskısı, çocukluk yıllarındaki ağabeylik üstünlüğünün yetişkinlik yıllarına sarkmasından doğuyordu. Koruyucuydu, sahipleniciydi: Kız kardeşinden daha iyi bildiği bir dünyanın kılavuzuydu. Beatrice'in erdemi, ona boyun eğmek, başkalarının yargılarına kayıtsız kalmak olmalıydı. Gelgelelim ergenlik döneminden sonra Jocelyn'in Beatrice üstündeki gücü artık kız kardeşin işbirliğini gerektiriyordu. Daha da ötesi, bu işbirliği, Jocelyn'in üstünlük kurma adına göstereceği yetişkin ağabey becerisinden çok daha büyük katkılarda bulundu ilişkilerine. Jocelyn'in egemenliği, Beatrice'in iradesini bütünüyle onun ellerine bırakmasının sonucuydu. İkisinde görülen duygu iniş çıkışlarının, aralarındaki gizli yakınlığın çarkı böyle dönmeye başlamıştı...

İşte bu kapalı devreye birdenbire kendine güvenen, iriyarı, güleç, açık sözlü Yüzbaşı Bierce girdi – ancak üniformalı adamlarda görülebilen yalınlığı, dolambaçsızlığıyla. Beatrice'in peşinde koştu. Önünde diz çöküp onun kölesi olduğunu söyledi – dev bir köle. Senin bastığın toprağa tapıyorum, dedi.

Görüldüğü kadarıyla Beatrice'ten ne müsamaha bekliyordu, ne de suç ortaklığı. Tam tersine, Beatrice'in parmağına nikâh yüzüğünü geçirmek istiyordu. Beylik benzetmeler basitlikleri yüzünden inandırıcıdır ya... Yani elinden tutacak, dünyayı gösterecekti ona.

Beatrice bu öneriyi kabul etti.

Bölge kilisesi St. Catherine'de evlendiler.

Afrika'ya doğru yola çıktılar.

Dünyadaki kara yüzeyinin yüzölçümünün 52.500.000 mil kareyi aştığı hesaplanmıştır. Bu alanın yaklaşık dörtte birini Britanya İmparatorluğu kaplar, 12.000.000 mil karelik bir alana yayılarak. Kara yüzeyinin büyük bölümü, ılıman bölgelerdedir, beyazların yerleşimine uygundur. ... İmparatorluğun toprakları, hemen hemen eşit bir biçimde güney ve kuzey yarıkürelerine dağılmıştır, Avustralasya ile Güney Afrika, güney yarıkürede 5.308.506 mil karelik alan kaplarlarken, Birleşik Krallık, Kanada ve Hindistan, yerel devletleri de katarsak, kuzey yarıkürede 5.271.375 mil kare tutarlar. Böylelikle mevsim değişmeleri tamamlanır, İmparatorluğun yarısı yazın tadını çıkarırken öteki yarısı kış içindedir.

Durban'a varışlarından birkaç hafta sonra Beatrice, bir yanılsamayla kıvranmaya başladı: Çevresindeki her şeyin tepetaklak olduğuna inanıyordu gittikçe, sanki bütün olup bitenler, gitgide sarplaşan bir eğimde geçiyordu. Eğim dikleştikçe, üstündekiler ona bağlı olarak aşağıya, tabana doğru kayıyordu. Bu eğimli alan, bütün altkıtayı kaplayarak Hint Okyanusu'na açılıyordu.

1899 Şubatında bir gün öğle saatlerinde, Pietermaritzburg'da bir çekçeke bindi Beatrice, son günlerde Yüzbaşı Bierce'in sakın çekçeke binme yollu gizemli ısrarlarına karşın. Kocasının gizemlerinden umudu kesmişti ne de olsa.

Çekçekçi Zulu oğlanı, boyanmış tavuskuşu tüylerinden partal bir sarık sarmıştı, sarığı yanık tüy kokuyordu. Uzun bacaklarını merhemle sıvamıştı. Bir önceki gece çıkan fırtına yüzünden şimdi tertemiz görünen gökyüzü, alışılmadık hırçın bir mavilikteydi. Zulu oğlanı çekçekin okları arasında koşarken, tavuskuşu tüyleri de sallanıyor, elle dokunulur boyalı bir yüzeyi andıran mavi göğü süpürüyordu sanki.

 Yürüyüş halinde bir bölük İngiliz askerini geçtiler. Mavi göğün altında, basık, gecekondumsu yapıların önünde, gizemsiz, apaçık yollarda, her müfreze, yirmi-otuz kişinin kapatıldığı, içinde tir tir titreştiği bir kasayı andırıyordu.

Burada da, Durban'da olduğu gibi, Beatrice'in yurttaşlarının etkinlikleri bitmek bilmiyordu. Her an yeni bir görev vardı. Çekçek, Beatrice'i yüzüne bakmadan hafifçe eğilip selamlayan atlı subayların yanından süzüldü. Onların gözünde yalnızca bir subay karısıydı. Yüzbaşı Bierce'in subay kardeşleri arasında, Ladysmith'te ölmelerine sevineceği subayların bir dökümünü yapmıştı, ille de birilerinin ölmesi gerekiyorsa tabii.

Gözlerini, atların beyaz bacaklarına dikti. Biri kaskatı, sürekli olarak esnek bacağa veriyor ağırlığını. Bu devinim biçimi, bir faytonda otururken koşumların arkasından gözlenen hayvanın arka bacaklarının devinimine hiç benzemiyordu; bu başkalık tedirgin etti Beatrice'i. Yine de bir sonuç çıkarmaya yeltenmedi. Zamanının çoğunu birlikte geçirdiği öbür İngiliz eşlerden onu ayıran özellik, kişisel bir görüşten yoksun olmasıydı. Konuşma sesinden tiksinir hale gelmişti. İçinden gelen duygulara güvenmesinin nedeni, tam da onu birtakım sonuçlara götürmemeleriydi.

Daha dar ama aynı derecede düz, tek katlı kulübelerle, boş arsaların arkasından dolanan bir sokağa saptılar. Ağaçlar ara ara gölgeliyordu yolu. Çimli alanın sınırında, tek sıra halinde yürüyen bir küme Afrikalı kadına rastladılar. Bir yerleşme merkezinden kente doğru geldikleri giysilerinden belliydi. (Önemli günlerde kısa bir süre için kadınların çalışan erkeklerini yoklamalarına izin verilirdi.) Başlarının üstünde kocaman su kabakları taşıyorlardı. Çekçek yavaşladı. Kadınlardan biri Beatrice'in anlamını sökemediği bir şeyler haykırdı Zulu oğlanına. Bir başkası, elini sallayıp güldü. Kadınlardan hiçbiri yüzüne bakmadı. Kadınların ikisi ihtiyardı, göğüsleri sarkmıştı. Birinin kucağında bir çocuk vardı.

Dar sokağın ucundaki işlek caddeye, yani Beatrice'in gideceği

yere vardılar: botanik bahçelerinin giriş kapısına. Beatrice arabadan indi ve çekçekçi oğlana kadınların taşıdıkları su kabaklarının içinde ne olduğunu sordu. Oğlan başını eğerek –Beatrice ondan çok kısaydı çünkü– kefir birası dedi. İşte ilk o anda tepetaklak oldu her şey. Botanik bahçelerinin demir parmaklıklarına tutunmak zorunda kaldı Beatrice. Parmaklıklara yapıştı, döndü, başını iki parmaklık arasına soktu. Çekçekçi oğlan dili tutulmuş gibi bakıyordu ona, bir polis gelip çıkışıncaya kadar öylece bakakaldı.

İkinci olay Durban'da liman şefinin verdiği yemekte geçti. Masanın devrildiğini gördü Beatrice. Elini uzatıp gümüş şamdanın yanan mumlarıyla birlikte yere düşmesini önlemek istedi. O ani atılış sırasında (yanında oturanlar, hiçbir anlam verememişlerdi) konuklardan birinin şarap bardağına çarptı.

O gece geç saatlerde, içkinin gevşettiği ve zalimleştirdiği Yüzbaşı Bierce, karısına sevgiyle kustu nefretini: Beceriksiz bir kölenin, sevgilim, cezalandırılması gerek, seni yine bağlamaktan başka çarem yok. Kaçmaya çalış hele, ipi biraz daha kısarım. Konuş benimle Beatrice. Bağlılık andı iç...

Bu yanılsama sıklaştıkça, her şeyin tepetaklak olduğuna ilişkin fiziksel duyum, her şeyin tepetaklak edildiği inancına bıraktı yerini. Yalnızca duymakla kalmıyor kesinlikle biliyordu artık.

Artık kendisini ve çevresindekileri görmenin bir başka yolu olduğunun bilincindeydi, ama bunu ancak kendisinin hiçbir zaman kestiremeyeceği bir yol olarak tanımlayabilirdi. İşte o bakışla karşı karşıya artık. Dudakları kupkuru. Korsesi daha sıkı sarıyor bedenini. Her şey tepetaklak. Her şeyi duru, olağan halinde görüyor. Bir devrilme falan yok. Yine de ta içinden, her şeyin tepetaklak edildiğine kalıbını basıyor.

Yanılsama geçtikten sonra bile, altkıtanın tepetaklak durduğu fikri akıldan uzak gelmedi ona; tam tersine, günlük yaşantısıyla bağdaşıyor göründü, bu yaşantıyı daha da inanılır kıldı.

 Zaman geçtikçe, yanılsamaya eşlik eden yürek yanması azaldı. Bu konuda kimselere danışmadı. Yanılsamanın olağandışılığı onu kaygılandırmaz oldu. Olduğu gibi kabul etti. Önce Pietermaritzburg'da, sonra Durban'da, daha sonra da Capetown'da yaşamanın bir sonucu olarak kabul etti. Artık, delirecek miyim diye düşünmekten de vazgeçti; bir kaçış fırsatı kolluyordu yalnızca.

Beatrice'in tedirginliği, sanırım bir ölçüde, kocasının üniformasız kimliğini keşfetmekten kaynaklanıyordu. Bierce'in tek beklediği, Beatrice'in, kocası tarafından bağlanmaya ve sevecen bir biçimde hırpalanmaya izin vermesiydi. Onu öylece bağlanmış görmek bile cinsel doyuma götürebiliyordu Yüzbaşı Bierce'i; Beatrice ise onun zorbalığından ötürü değil, kendi utancıyla, düş kırıklığından acı çekiyordu. Natal ile Cape Colony'nin farklı iklimi de sinirsel durumunu etkilemiş olabilirdi. Ama başka bir etmen de vardı.

BÜYÜK AMAXOSA YANILSAMASI

23 Aralık 1847'de, Cape Colony'nin İngiliz Valisi Sir Harry Smith, Doğu Sınırı'ndaki Amaxosa kabilelerinin şeflerini topladı. Yaşadıkları toprağın –Güney Afrika'nın en verimli toprağı– İmparatorluğa katılacağını, bağımlı bir devlet olacağını bildirdi: İngiliz Kafiristanı. Bir süre sonra Gaika kabilesinin ve şef Sandila'nın amansız bir direnç gösterecekleri anlaşıldı. Sir Harry Smith, bir toplantı daha yaptı şeflerle. Sandila katılmayı reddetti. Bunun üstüne Sir Harry onun şefliğini geri aldı ve yerine Gaika şefi olarak Mr. Brownlee adında bir yargıcı atadı. Konuyu ustalıkla çözüme kavuşturduklarına gönül erinciyle inanan iki İngiliz, Sandila'nın tutuklanmasını buyurdular. 24 Aralık 1850'de, onu tutuklamaya yollanan birlik pusuya düşürüldü ve Gaika kabilesi ayaklandı. Sınır boyundaki askeri bölgelere yerleşmiş beyazlar, Noel kutlamaları sırasında saldırıya uğrayıp öldürüldüler. Dördüncü Kafir Sa-

vaşı işte böyle başladı: Bu savaş Amaxosa'nın altmış yıldır bağımsızlığını korumak uğruna yürüttüğü direnişin sondan bir önceki aşamasıydı.

1853'e gelindiğinde, İngilizler, üstün askeri güçlerinden yararlanarak (savaş, Sömürge Bakanlığı'na yaklaşık bir milyon pounda patlamıştı) kabileleri askeri yenilgiyi kabule zorladılar. 1856'da, İngilizlerin sonradan "Büyük Amaxosa Yanılsaması" adını yakıştıracakları dönem başladı. Bu "yanılsama" Amaxosa ulusunun bağımsızlığını koruma savaşında son aşamayı noktalıyordu.

Nongkwase adında bir kız, suya giderken ırmak boyunca garip görünüşlü birtakım yabancılara rastladığını söyledi. Babası hemen onları görmeye koştu. Adamlar, ona ölülerin ruhları olduklarını, beyaz adamları denize sürmek için halklarına yardıma geldiklerini bildirdiler. Baba, gördüklerini Sarili adında bir Amaxosa şefine aktardı; şef de ruhların gösterdiği yoldan gitmelerini buyurdu kabilesine. Ruhlar, bütün büyükbaş hayvanların öldürülmesini, bütün tahılların son taneciğe kadar imhasını buyurdular. Hayvanlar zaten bir deri bir kemiktiler, beyaz adamın talanına uğramış topraklar da, ekin de bereketsizdi. Hayvanların tümü öldürüldükten, tahıllar son tanelerine kadar imha edildikten sonra, toprakta besili, güzelim inekler bitecekti, tarlalar dolusu iri taneli başaklar fışkıracaktı, dertlerle hastalıklar yok olacaktı, herkes gençleşecek, güzelleşecekti ve işte o gün beyaz adam da silinecekti yeryüzünden.

Kabile adamları, buyruklara uydular. Büyükbaş hayvanların ayrı bir yeri vardı kültürlerinde. Köylerde zenginlik, hayvan sayısıyla ölçülüyordu. Bir genç kız kocaya vardığında, babası zenginse bir inek armağan ederdi kızına, bir *ubulungu*, yani "uğur" olan bu ineğin asla kesilmemesi, kuyruğundan koparılacak bir kılın, kızın doğuracağı çocukların boynuna bağlanması gerekirdi. Halk, yine de buyruklara uydu. Hayvanları kestiler, kutsal ineklerini ve tahıllarını ateşe verdiler.

 Topraktan bitecek yeni besili davarlar için geniş, yepyeni ağıllar yaptılar. Yakında sudan daha gür akacak süt için kırbalar hazırladılar. Sabırla, öç alacakları günü beklediler.

Derken kehanet günü geldi çattı. Güneş doğdu ve yüz binlerce kişinin umudunu da götürerek battı. Gece yarısı olduğu halde, hiçbir şey değişmemişti.

Yaklaşık elli bin kişi açlıktan öldü. Binlercesi topraklarını bırakıp Cape Colony'ye iş aramaya gitti. Kalanlar, topraksız işgücü oldu. (Kısa bir süre sonra, kuzeydeki elmas ve altın madenlerinde ücretli kölelik yapacaklardı.) Artık bomboş kalan bitek Amaxosa'ya Avrupalı çiftçiler yerleşip toprağın hayrını gördüler.

O

O kim? diye sordu oğlan.
Büyük Dük: Ferdinando Primo. Livorno'nun babasıydı o. Kenti o kurdu, Floransalıydı, dedi Umberto.
Neden yapılmış bu?
Anlamadım.
Taştan mı? diye sordu oğlan.
Tunçtan, *precioso** bir madenden.
Adamlar niye zincirli?
Köle onlar. Afrika'dan gelen köleler.
Çok güçlü görünüyorlar.
Güçlü olmaları gerekir. Şey – nasıl denir? Umberto, kürek çeker gibi yaptı.
Kürek mi çekerlermiş?
Evet. Evet. Evet.
Peki onların anıtını dikmek nereden akıllarına gelmiş?
*Ma perché son magnifici?*** Çok güzel adamlar.

* değerli. ** Görkemli değiller mi?

Beatrice, denizkızı kakmalı gümüş saç fırçasını bırakarak pencereye yürüdü, leylak vazosunun yanında durdu.

Oğlan odaya girdiğinde, bu kadar keskin kokulu leylaklar gördüğümü hiç anımsamıyorum, dedi. Sonra ondan sığırtmaç yardımcısının iyileşip iyileşmediğini lütfen öğrenmesini istedi. Oğlan odadan çıkınca, yaşım onunkinin iki katı, belki fazla, diye düşündü.

BEATRICE İÇİN ŞİİR

Sisler durmaksızın boyutlarımı değiştiriyor
Sadece haritalardaki bölgeler ölçülebilir
Çıkardığım seslerin başka yerde kaynağı
Memelerimin şaşılası suskunluğuyla sarmalanmışım
Saçımı tümcelere örüyorum
Çözmüyorum asla
Gönlümce geziniyorum
Kelepçelerim yalnız benim bileklerime uygun
Boz
Boz hadi memelerimin şaşılası suskunluğunu.

BOERLER

"Yüzyılımız, bütün tarihsel dönemlerin çalkalanıp kaynaştığı dev bir kazandır." – Octavio Paz

Güney Afrika'daki Afrika uygarlığını Boerler silip süpürdü. Boerler, Güney Afrika'yı kolonileştirip İngilizlere sundu. İngilizler bu işlem sırasında zaman zaman onlara yardım ettiyse de, sömür-

 gecilerle sömürgeleştirilenler arasındaki ilişkiyi yürüten Boerlerdi. Boerler göçmen yapıdaydı – sözcüğün hem coğrafi, hem tarihi anlamı açısından. Sırf yenmek için yenerlerdi. On sekizinci yüzyılda High Veld'e sızmalarının nedeni, Cape Town'da Hollandalıların idaresindeki Doğu Hindistan Şirketi'nin denetiminden kurtulmaktı, buraya gelir gelmez de tarihsel bir gerilemeye girmişlerdi. Düzenli çiftliklerini terk etmiş, göçebe çoban, avcı olmuşlardı.

Boerlerin 1835'te Matal'a, Transvaal'a ve Oranj Bağımsız Devleti'ne girmelerini sağlayan Büyük Göç, on dokuzuncu yüzyıl Avrupası'nın her türlü etkinlik alanında –üretim, siyasa, ahlak– şart koştuğu taleplerden ve özdenetimden kaçış anlamına geliyordu. Öteki sömürgecilerin aksine Boerler, "kara derili kıta"ya "uygarlık" götürdüklerini kavrayacak bilinçte değildiler, o "uygarlık"tan kaçıyorlardı çünkü.

Üretim araçları topraklarına el koydukları, ekinlerini yaktıkları, davarlarını çaldıkları Bantularınkinden daha gelişkin değildi. Gerçi ateşli silahları, hızlı atları ve arabaları onlara taktik bir üstünlük veriyordu ama ellerine geçeni değerlendirmekten âcizdiler. Gittikleri yerlerde kendileriyle birlikte boy gösteren yoksul gecekondulardaki işgücünü kullanmaktan bile âcizdiler. Tanrı bağışı saydıkları kutsal efendilik ve mülkiyet haklarına karşın elleri kolları bağlıydı. İktidarsızdılar, iş olsun diye yendikleri kişiler arasında yapayalnızdılar.

Avrupa'nın sömürgeleştirdiği, köleleştirdiği ve zulüm uyguladığı öteki bölgelerde yerli nüfus, kıyıma uğruyor, yok ediliyordu (Avustralya'da, Kuzey Amerika'da), toprağından sürülüyordu (Batı Afrika'dan köleler getiriliyordu), ya da sömürgeciliği akılcı yoldan açıklayan, haklı çıkaran bir ahlak, din, toplum sistemine ayak uyduruluyordu (Latin Amerika'da Katoliklik; Hindistan'ın imparatorluk düzeniyle bütünleşen prenslikler, kast sistemi). Boerler, Güney Afrika'da bu türden aklayıcı bir "ahlaki" hegemonya kuramadılar. Ne kazandıkları yengiye kılıf uydurabiliyorlardı, ne de

kıydıkları zavallı kurbanlarına. Yerinden ettikleri nüfusla anlaşmalar yapamıyorlardı. Toprağa yerleşmeleri olanaksızdı, el koydukları hiçbir şeyi kullanamıyorlardı çünkü. Bu yüzden de Boerler arasında ikiyüzlülük, kendini beğenmişlik ve yozlaşma, öteki sömürgecilere oranla çok daha az görülüyordu. Ne var ki onlara göre her Afrikalı, sürekli korktukları o kara öcün alevini tutuşturacak bir kıvılcımdı. Yerleşiklik söz konusu olmadığından, konumlarının aklanışı ve açıklaması, sürekli olarak bireysel duygularla desteklenmeliydi. Her Boer, gece gündüz, efendilik duygusunun kendi korkusuna baskın çıktığına inanmalıydı. Korkudan kurtulmanın tek yolu da nefretti.

Beatrice'e göre siyasa, erkeklere açık bir alandı: o kadar. (Laura'nın siyasaya gönül verişini, onun acımasızlığının bir kanıtı sayıyordu.) Yunan mitolojisinin öykülerine ve kişilerine ilgi duyuyordu ama tarihe asla. Amaxosa'nın yazgısından haberi bile yoktu. Durban'da Musgrave Sokağı'nda ya da Royal Hotel'de çevresindekiler "Boerlerin ihaneti"nden ya da "Boer vahşeti"nden söz ettiklerinde, onları bir şarkı yarışmasındaki adaylara benzetiyordu, gerekli tümceleri kendi yorum ve duygularıyla aktarmaya can atan yarışmacılara. İkinci bir kişi mevcut olduğu sürece bitmiyordu bu yarış. Konuşulan öteki konular arasında İmparatorluk, Kafirlerin kişiliği, İngiliz askerinin nitelikleri, misyonerliğin işlevi başı çekiyordu. Beatrice, tümcelerin altında yatan varsayımları sorgulamıyordu. Bu varsayımlar da en az yarışma kadar sıkıyordu onu. Zamanla, konuşanın parmaklarını inceleyerek, pencereden bakarak ya da yarım saat sonra neler yapacağını kurarak dinler görünme alışkanlığını edindi. Böylelikle hem zamanı boş kalıyordu, hem de ilgisi. Tedirginliğine, yani alt-kıtanın yakasını bırakmadığı saplantısına da bu boşluk yol açtı.

Özellikle beylik kalıplarla yargıların koruyuculuğuna karşı bağışık olduğu, düşüncelerinin daldan dala uçmasına göz yumduğu,

 ayrıca yabancı bir ulusu sömüren yöneticilerle askerlerde bulunması şart sayılan sınırsız görev duygusundan da yoksun olduğu için, toplumsal göreneklerde açılan gedikten nefretin şiddetini, alınacak öcün şiddetini sezmeye başladı.

Pietermaritzburg'da, sadık bir Hollandalının (Kraliçe'ye sadık anlamında) Kafir kölesini dövdüğünü gördü. Köleyi döverken, kahkahayı andıran bir hırıltı çıkıyordu adamın gırtlağından. Ağzı açıktı, dilini dişlerinin arasına kıstırmıştı. Öyle büyüktü ki hırsı, dövdüğü gövdeyi bütünüyle ortadan kaldırmadan dinmeyecekti: Ama ne kadar hızlı vurursa vursun gövdeyi ortadan kaldıramıyordu. Kahkahayı andıran haykırışın nedeni de buydu. Yüzü, gözünüzün içine baka baka altına eden bir çocuğun yüzü gibiydi. Köle, ses çıkarmadan yumruklara karşı kapanmıştı, iki büklümdü.

Ara sıra bir Afrikalının koşuş biçiminde, ırkının olanca başkaldırısını okurdu Beatrice.

Duygularını kendine açıklayamıyordu. Psikolojideki bilinçaltına atma işlemine eş bir süreç tarihte de vardır. Bazı deneyimler, çok erken yaşandıkları için tam tanımlanamazlar. Devralınan bir dünya görüşünün, öngörmediği yepyeni bir durum veya uç noktada bir deneyimin harekete geçirdiği duygularla sezgileri kapsamakta, çözümlemekte yaya kaldığı anlarda görülür bu. İdeolojik sistemin içinde veya çevresinde birtakım "gizemler" oluşur. Bunlar da eninde sonunda yeni bir dünya görüşünün temelini atarak o sistemi yıkar. Sözgelimi ortaçağ büyücülüğü, bu ışıkta incelenebilir.

Bir anlık içgözlem, kendi deneyimlerimizin büyük bölümünün tanımlanamadığını gösterecektir: Bunun için genel olarak insanlık durumunu daha iyi anlamak gerekir. Bizi izleyenler, belki bazı bakımlardan kendimizden daha iyi değerlendirecekler bizi. Gelgelelim onların değerlendirmesi, şimdi bize yabancı gelen sözcüklerle dile getirilecek. Tanımlanmamış deneyimimizi tanımayacağımız ölçüde değiştirecekler. Biz Beatrice'inkini nasıl değiştirdiysek.

Artık kendisini ve çevresindekileri görmenin bir başka yolu olduğunun bilincindeydi, ama bunu ancak kendisinin hiçbir zaman kestiremeyeceği bir yol diye tanımlayabilirdi. İşte o bakışla karşı karşıya artık. Dudakları kupkuru. Korsesi daha sıkı sarıyor bedenini. Her şey tepetaklak. Her şeyi duru, olağan halinde görüyor. Bir devrilme falan yok. Yine de ta içinden, her şeyin tepetaklak edildiğine kalıbını basıyor.

○

Tabanındaki arı sokuğunu incelemek için halıya bağdaş kurdu. Yarım peni boyundaki pembe halka hâlâ oradaydı ama ayağının şişi inmişti. Ayağı elinin üstünde bir köpek başı gibi duruyordu, gözlerini kapıya dikmiş bir köpek başı. Şalını hızla atarak, geceliğini dizlerinin üstüne doğru sıyırarak ayağını kaldırdı, başını öne eğerek ayağı ensesine dayadı. Ayağa dökülen saçlar serindi. Elinden geldiğince sırtını dikleştirmeye çalıştı. Bir süre sonra başını eğdi, ayağını indirdi, bağdaşını bozmadan, gülümseyerek oturdu.

Çiftlik evinin giriş kapısına tek atın çektiği bir arabanın yanaştığını görüyorum. İçinde siyahlar giymiş, melon şapkalı bir adam var. Şişman, anlatılamayacak kadar gülünç biri. At siyah, araba da siyah, beyaz süslemeleri dışında. O ata, arabaya ve gülünç denilecek kadar düzenli, derli toplu adama Beatrice'in odasının penceresinden bakıyorum.

Pencereyle dört çubuklu kocaman karyolanın arasında beyaz leylak vazosu duruyor. Bugün, yazıya dökülürken şaşmaz canlılığını koruyan tek öğe, o leylakların kokusu.

Beatrice, otuz altısında olmalı. Genellikle küçük bir topuz yaptı-

 ğı saçlarını omuzlarına dökmüş. İşlemeli bir şal sarınmış. Yaprak işlemeler, omuzlarına tırmanıyor. Ayakları çıplak.

Oğlan odaya giriyor, arabadaki adama verilen kâğıtların, doğru belgeler olduğunu söylüyor.

Oğlan on beşinde: Beatrice'ten daha uzun, siyah saçlı, iri burunlu ama elleri incecik, Beatrice'in ellerinden daha iri sayılmaz. Başıyla omuzlarının oranında, babasını anımsatan bir şey var – bir çeşit saldırgan özgüven.

Beatrice, kolunu ona doğru sallıyor, elini uzatıyor.

Oğlan kapıyı çekerek ona doğru yürüyor, elini tutuyor.

Beatrice birbirine kenetlenmiş elleri yönlendirerek pencereden baş başa bakmalarını sağlıyor. Yola koyulmak üzere olan kara giysili adamı görünce gülmeye başlıyorlar.

El ele tutuşmuş gülerlerken, kollarını bir ileri bir geri sallıyorlar, sallarken de gittikçe pencereden uzaklaşıyor, yatağa yaklaşıyorlar.

Yatağın kenarına iliştiklerinde gülmeleri daha kesilmemiş.

Başları karyolanın demirine değene kadar geriye yaslanıyorlar. Bu geriye yaslanış sırasında, Beatrice biraz daha aceleci davranıyor.

Tatlı bir şey geçiyor boğazlarından. (Tatlı üzüm yerkenki tadı oldukça andırıyor.) Aşırı bir tatlılığı yok gerçi ama tatma deneyiminin kendisi aşırı. Akut bir acıya benziyor. Ne var ki acı, kendisi var olmadan önceki geçmişin geri gelmesinden başka her türlü beklentiye kapalıyken, onların şu anda özledikleri daha önce hiç var olmadı.

Oğlan odaya gireli beri, ikisinin ayrı ayrı eylemleri bir tek edimi oluşturma doğrultusunda sanki, bir tek okşayışı.

Beatrice, elini ensesine dolayıp onu kendine doğru çekiyor.

Şalın altında Beatrice'in teni, oğlanın o âna kadar düşünebildiği en yumuşak şeyden daha yumuşak. Daha önceleri yumuşaklığı ya küçük ve yoğun bir nesnenin (şeftali gibi) ya da kabına sığmayan, seyrek bir nesnenin (süt gibi) bir özelliği olarak düşünmüştü. Beatrice'in yumuşaklığı, elle tutulur, kocaman bir gövdenin özelliği. Kendisine kıyasla kocaman değil tabii, şu anda algıladığı her şeye kıyasla kocaman. Onun gövdesinin böyle büyümesi, bir ölçüde yakınlıktan ve odaklanmadan kaynaklanıyor, bir ölçüde de görme duyusunun yerini alan dokunma duyusundan. Beatrice'in belli bir sınır çizgisi yok artık, süreğen bir yüzey o.

Oğlan eğilip onun memesini öpüyor, meme ucunu ağzına alıyor. Davranışının bilincine varmasıyla çocukluğunun ölümü kesinleşiyor. Bu bilinç, ağzına yerleşen duygunluktan ve tattan ayrı düşünülemez. Dipdiri bir lokma, memenin dolgunluğundan her nasılsa tam kopamamış – salkımından sarkıyor sanki. Duyduğu tat, lokmanın dokusuna ve etine, ısı derecesine öylesine bağlı ki, onu başka sözcüklerle tanımlamak güç. Bir otun sapındaki beyazımsı özsuyun tadını anımsatıyor azıcık. Oğlan, bundan böyle, duyuma ve tada kendi kişisel girişimiyle erişebileceğini seziyor. Beatrice' in memeleri, ona bağımsızlık sunuyor. Yüzünü, memelerin arasına gömüyor.

Beatrice'in farklılığı bir ayna işlevi üstleniyor. Onda dikkatini çeken, ilgisini diri tutan her özellik, kendine ilişkin bilincini artırıyor, dikkatini Beatrice'ten ayırmadan.

Eskiden Beatrice Teyze dediği kadın o. Bir zaman evi çekip çevirirdi, hizmetçilere buyruklar yağdırırdı. Ağabeyiyle kol kola çimenlikte gezerdi. Çocukken, onu kiliseye götürmüştü. Sınıfta neler öğrendikleri konusunda sorular sorardı: Afrika'nın belli başlı ırmakları hangileridir? gibi sorular.

Çocukken ara sıra şaşırtırdı onu. Bir keresinde, tarlanın bir köşesine çömeldiğini görmüştü, acaba çişini mi yapıyordu diye düşünmüştü sonradan. Bir gece yarısı onun kahkahasıyla uyanmıştı, öyle çılgınca gülüyordu ki çığlık atıyor sanmıştı. Bir ikindi, mutfağa girdiğinde onun taşlara bir inek resmi çizdiğini görmüştü bir parça tebeşirle – kendisinin birkaç yıl önce yapacağı türden çocuksu bir resim. Bu olaylar karşısında oğlanın duyduğu şaşkınlık, Beatrice'in tek başına kaldığı ya da kendisini ortalıkta yok sandığında bambaşka bir kişi olduğunu keşfetmekten doğuyordu.

Bu sabah, odasına gelmesini söylemiş, ona bambaşka bir benlik sunmuştu, ama oğlan, bunun artık rastlantısal bir keşif sayılamayacağını, Beatrice açısından bile isteye atılan bir adım olduğunu biliyordu. Saçları omuzlarına dökülmüştü. Daha önceleri onu hiç böyle görmemişti, gözlerinin önüne getirmemişti. Yüzü ufacık görünüyordu, kendisininkinden çok daha ufak. Başının tepesi olağanüstü yassıydı, bu yassı bölümün üstünden fışkıran saçlarsa ışıl ışıl. Gözlerindeki anlam, ciddiden öte resmiydi. İki küçük pabuç, halının üstünde yan yatıyordu. Çıplaktı ayakları. Sesi de başkaydı, sözcükler daha yavaş çıkıyordu ağzından.

Daha önce hiç böyle keskin kokulu leylak görmemiştim, demişti.

Bu sabah şaşırmadı oğlan. Değişiklikleri kabul etti. Yine de bu sabah, Beatrice'i, çocukluğunu geçirdiği evin hanımı olarak düşünüyordu hâlâ.

Oğlanın, parçalarını ve özelliklerini bir araya getirerek kurduğu mitik bir kişilik o. Yumuşaklığı –ama yayıldığı bütün alan değil elbet– anımsayabildiğinden daha yakın, bildik. Onun kızışmış, terli teni, Miss Helen'ın giysilerinde duyduğu sıcaklığın kaynağı. Onun bu bağımsızlığını, öptüğü ağaç gövdesinde de tatmıştı. Bedeninin beyazlığı, ara sıra, iç etek ya da eteklik şöyle bir sıyrıldığında gözüne çarpan ak tenin ipucunu verdiği çıplaklık. Teninin kokusu, sabahın erken saatlerinde denizden onca uzak tarlalardaki balık kokusu. Şu iki memeyi, sağduyusunu kullanarak çoktan yakıştırmıştı ona, yine de şimdi apayrılıklarına, birbirlerinden bağımsızlık derecelerine akıl erdiremiyor. Duvarlara çizilen resimlerden onun kamışı ve taşakları olmadığını öğrenmişti. (Sakalımsı, koyu tüy üçgeni, onların yokluğunu sandığından daha yalın, daha doğal kılıyor.) Bu mitik kişilik, tiksindirici, itici olabilecek her şeye tatlı bir seçenek getiriyor. Onun uğruna, korunma içgüdüsünü boşlamadı mı – tıpkı çullu adamlarla ölü atlardan tiksintiyle uzaklaştığı gün yaptığı gibi. İkisi birlikteyken, gizemli ve çıplak, oğlanın ödüllendirilmiş erdeminin ta kendisi oluyorlar.

Mitik tanışla bir zaman Beatrice Teyze dediği kadın aynı kişide birleşiyor. Bu birleşme her ikisinin de sonu demek. İkisi de yaşamayacak bir daha.

Tanımadığı bir kadının, yüzüne çevrilmiş gözlerini görüyor. Kadın gözlerini onun gözlerine dikmiyor, sanki oğlan doğa misali her yerdeymiş gibi.

Tanımadığı bir kadının sesini, seslenişini duyuyor: canım, canım, bir tanem. Hadi.

Hiç duralamadan elini kadının kıllarına götürüyor. Kılları parmaklarının arasına alıyor. Elinde çok bildik bir şey tuttuğu duygusu.

Kadın, bacaklarını açıyor. Oğlan, parmağını içeri itiyor hafifçe. Sıcak salgı, dokuzuncu bir deri gibi sarıyor parmağını. Parmağı-

 nı oynattıkça, sarmalayıcı sıvının yüzeyi geriliyor – patlama noktasına dek. Patlama gelip çattığında, parmağının orasında bir serinlik duyuyor – ılık, kaygan sıvı çatlağı yeniden örtmeden önce.

Kadın iki eliyle kavrıyor kamışını, bir testiden ağzına su akıtacakmışçasına.

Yana kayıyor, altına giriyor.

Kadınlık organı, ayak parmaklarından başlıyor; memeleri de içinde, gözleri de; organ onu sarmalamış.

Oğlanı sarmalıyor.

O gevşeklik.

Önceden kestirilemezdi; doğan, doğum olayını kestirebilir mi?

Bir aralık sabahı saat sekiz. İnsanlar ya işlerindeler, ya da işe gidiyorlar. Gün daha tam ağarmamış, karanlık oldukça puslu. Bir çamaşırhaneden çıktım demin, mor floresan ışık, lekelerin çoğunu beyaza boyuyor, çamaşırları kendi odanızda gözden geçirene kadar. Floresan ışıkta, tezgâhın arkasındaki kızın yüzü, yeşil göz farı ve morumsu, neredeyse beyaz dudaklarıyla bir palyaçonun beyaz yüzünü andırıyordu. Rue d'Odessa'da yanımdan geçen insanlar çevik adımlarla ama kaskatı yürüyor, kimileri rüzgâra direnmeye çalışıyorlardı. Çoğunun iki saat önce, tembel, uyuşuk, yataklarında yattıklarını düşünmek güç. Giysileri –en büyük özenle hatta romantik bir coşkuyla seçilmiş olanlar bile– herkesin katılmak zorunda kaldığı bir kamu hizmetinin üniformalarını andırıyor. Kişisel her tutku, seçim ya da umut uygunsuz kaçıyor. Otobüs durağında bekliyorum. Paris otobüsünün köşeyi dönerken yanıp sönen kırmızı ışığı, ateşte kızdırılmış damga gibi. O

anda cinselliği konu alan şiirlerin değerinden kuşkulanmaya başlıyorum.

Cinsellik, doğası gereği kesindir, daha doğrusu hedefi kesindir. Beş duyudan birinin saptadığı herhangi bir belirsizlik, cinsel isteği köstekleyebilir. Cinsel isteğin odağı yoğun ve keskindir. Meme, böyle bir odağın taslağı olarak alınabilir: tanıma gelmeyen yumuşak, değişken bir biçimden başlayarak, önce bir hâleye, ardından da meme ucunun kesinliğine ulaşır.

Devinim içindeki ne idüğü belirsiz bir dünyada cinsel istek, kesinliğe ve güvene duyulan özlemle vurgulanır: Sevgilimle, yaşamım biçim kazanıyor.

Durağan, hiyerarşiye dayalı bir dünyada cinsel istek, bir başka güven seçeneğine duyulan özlemle vurgulanır: Sevgilimle özgürüm.

Genellemelerin tümü temelde ters düşer cinselliğe.

Sevgiliyi alımlı kılan her çizgi, her özellik, kendi olumsallığını sunar – burada, burada, burada, burada, burada. Cinsellik hakkında yazılabilen tek şiir bu işte – burada, burada, burada, burada.

Cinsel deneyim hakkında yazmak neden, edebiyatın aslında tüm deneyimler için geçerli olabilecek yetersizliğini böyle çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer?

Cinsellikte "ilklik" duygusu sürekli olarak yaşanabilirmiş gibi gelir. Cinsel coşumda, her keresinde, düş gücümüzü ilkliğiyle saran bir öğe vardır.

 Bu "ilklik"in niteliği nedir peki? İlk deneyimler, sonrakilere göre ne gibi farklar gösterir genelde?

Bir mevsim meyvesini örnek alalım: böğürtleni. Bu örneğin avantajı şu ki, her yıl ilk böğürtlen yiyişimizde bize ilk, özgün böğürtlen yeme deneyimimizi hatırlatan düzmece bir ilklik öğesi bulunur. İlk tadıldığında bir avuç böğürtlen, bütün böğürtlenlerin simgesidir. Sonralarıysa o bir avuç böğürtlen, bir avuç olgun/ham/geçkin/tatlı/buruk vb. böğürtlen olur. Farklılık, deneyim sonucu geliştirilmiştir. Ne var ki yalnızca sayısal değildir bu gelişme. Niteliksel değişmeyi özel ile genelin ilişkisinde bulabilirsiniz. Karşınızdaki deneyimin simgesel bütünlüğünü gittikçe elden kaçırırsınız. İlk deneyimse, bastığı olağanüstü damganın korumasındadır: Büyüsü bitmek bilmez.

İlk deneyimle yinelenen deneyim arasındaki fark, bir'in hepsini temsil etmesidir: Oysa iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sonsuza kadar bütün sayılarda bu temsil gücü yoktur. İlk deneyimler, sonraki deneyimlerin söze dökmede yetersiz kaldığı özgün anlamın keşfedilişidirler.

İnsandaki cinsel isteğin gücü, doğal cinsel dürtüyle açıklanabilir. Ne var ki bir isteğin gücü, ancak ürettiği tek amaçlılık duygusuyla ölçülebilir. Cinsel istekle sınırsız bir tek amaçlılık, hep atbaşı gider. Bu tek amaçlılık bir inanç olup çıkar; istenenden başka ve o ölçüde istenecek hiçbir şey yoktur, göz başka hiçbir şeyi görmez. Kamışın sertleşmesi, toptan bir yüceltme sürecinin ilk adımıdır.

Herhangi bir anda cinsel istek gem tanımaz hale gelir. Ölüm tehdidi bile işlemez. Yalnızca o istenir, bir tek o; bir başkası söz konusu değildir.

Bu toptan adanma ânı en az orgazm ânı kadar sürer. Tutku artıp da isteği aştı mı, süre uzayacaktır. Yine de bu deneyimin en kısa sürenini bile yalnızca fiziksel/sinirsel bir güdü gibi değerlendir-

memek gerekir. Düş gücünün dokusu da (bellek, dil, düşler) gündeme gelmiştir. Kollarınızdaki kadın ya da erkek, o somut, biricik kişi, birkaç saniyeliğine de olsa böylesine körü körüne isteniyorsa, her türlü nitelemeden ve farklılıktan öte yaşamı temsil ediyordur. Deneyim = ben + yaşam.

Bunu nasıl anlatmalı acaba? Bu denklem üçüncü kişi ağzından ve anlatı kalıbıyla söze dökülemez ki. Üçüncü kişi ile anlatı kalıbı, yazarla okur arasındaki bir sözleşmenin maddeleridir, sözleşmenin özü, ikisinin de üçüncü kişiyi, üçüncü kişinin kendisini anladığından daha iyi anlamalarıdır; bu görüş de denklemin ana terimlerini ortadan kaldırır.

Cinsel coşum ânını yazıya dökmede kullanılan adların hepsi, yakıştırıldıkları nesneleri yadırgatıcı bir biçimde tanımlarlar, onları, yaşadıkları deneyimin anlamını dışlamaya zorlarlar. Am, *quim, motte, trou,* kutu, *bilderbuch,* vajina, çük, maslahat, kamış, *pego, spatz,* penis, *bique* gibi cinsel hazzın organlarıyla alanlarını belirleyen nice sözcük, cinsel eyleme uygulandığında bütün dillerde garip bir ecnebilik içindedir. Sanki dolaylarındaki sözcüklerle birlikte geçtikleri paragraftan çıkan anlam onları italiklere dökmüştür. Bu ecnebiliğin nedeni, okura ya da yazara bildik gelmemeleri değildir, tam tersine okur ile yazarın "üçüncü kişi ağzı"nı oluşturmalarıdır.

Oysa yazıya aktarılan günlük konuşmalarda –ister küfür, ister betimleme olsun– aynı sözcükler başka bir karaktere bürünerek italiklerini yitirirler, çünkü artık doğrudan doğruya cinsel edimlerle değil, yalnızca konuşan kişinin kendi diliyle ilintilidirler. Cinsel edimi anlatan fiiller (düzmek, zımbalamak, emmek, yalamak vb.) bu adlardan daha az ecnebidirler nedense. İlklik niteliği, girişilen edimlere değil özne-nesne ilişkisine bağlı olsa gerek. Cinsel deneyimin odağındaki nesne –böylesine körü körüne istendiğinden– bir değişime uğrar, evrenselleşir. Dışında hiçbir şey yoktur artık, dolayısıyla özel adını yitirir.

 İki taslak çiziyorum şuraya:

Bunlar belki adlar kadar saptırıcı değil. Bu taslaklar aracılığıyla cinsel deneyimde ilklik diye adlandırdığım niteliği kavramak daha kolaylaşır. Neden derseniz, görsel özellikleriyle fiziksel algılamaya daha yakın düştüklerinden. Asıl açıklama bu mu, doğrusu bilmiyorum. Usta işi bir Roma ya da Rönesans pornografik resmi, görsel algılamaya belki daha da yakın düşebilir, ama yine de bizim amacımız açısından anlamı tam olarak iletemeyebilirdi.

Sebep çizimlerin kaba ve şematik olması mı yoksa? Yine kesin bir şey söyleyemem. Tıp çizelgeleri bazen daha da şematik olmalarına karşın anlamı iletmede yine yetersiz kalabiliyorlar. Bu çizimleri sözcüklerle seçkin imgelere göre daha bir saydam, anlaşılır kılan, kültürel yüklerinin asgari oluşu. Gelin tersinden kanıtlayalım.

Birinci çizimi ele alın. Üstüne *büyük* sözcüğünü yazın. Bakın şimdiden değişti bile, yük arttı birden. Gittikçe yazarın okura özellikle ilettiği bir bildiriye dönüyor. *Büyük*'ün önüne *oğlanın* sözcüğünü koyarsanız çizim daha da değişiyor.

İkinci çizimi alın, şu sözcükleri yazın üstüne: *Bir kadın adı seç ve buraya yaz*. Sözcük sayısı arttıysa da çizim olduğu gibi duruyor. Sözcükler, çizimi ne betimliyor, ne de sözdizimine katıyorlar. Bu yüzden de çizim, bakan kişinin kişisel değerlendirmesine oldukça açık daha. Şimdi de denileni yapın. Bir kadın adı, diyelim Beatrice'in adını yazın. Bir kere daha kültürel yükteki artışın çizimi

karmaşıklaştırdığını göreceksiniz. Beatrice adı, çizimi hepten dışında kalan bir sınıflamalar sistemine bağlayacak. Çizimin şu anda temsil ettiği, Beatrice'in bir parçası haline geldi, Beatrice de tarihsel Avrupa kültürünün bir parçası. Sonuçta, bir cinsel organın, bir parçanın kaba çizimiyle karşı karşıyayız. Oysa cinsel deneyimin önerdiği bütünlüktür.

İki çizimi de alın şimdi, üstlerine *Ben* sözcüğünü yazın.

Yataktaki âşıkları yazıyorum şu anda.

Beatrice'in bakışları yine onda karar kılıyor. Bir ev ya da belli bir kapı kadar belirgin, bir o kadar süreğen geliyor oğlana bu bakış. Oraya dönüş yolunu bulacak.

Romalı kız, dört yıl önce bu bakışın yolunu açmıştı. Böyle bir bakışın gerisinde kesin bir güven yatıyor: şu anda bir şey anlatmanın –düşünmeksizin, konuşmaksızın, yalnızca kayıp giden gözlerle bir şeyler anlatmanın– anında anlaşılmak olduğuna duyulan güven. Şu anda var olmak, bilinmek anlamına gelir. Böylelikle kişisel olanla olmayan arasındaki bütün farklar silinmiştir.

Lütfen bu bakışı kıl payıyla da olsa yanlış yorumlamayalım. Bu bakış aynı anda ve eş ölçüde yakarıcı ve şükran dolu. Tabii bu dediğim, Beatrice olanlar için teşekkür ediyor, olacaklar için yakarıyor anlamına gelmez.

Durma canım, kesme, diyebilirdi oğlana ya da o anlama gelecek şekilde davranabilirdi, ama bu bakış o değil.

Yoksa öyle bir yoruma göre, her şey Beatrice'in gönlünce olursa, bakışı katışıksız bir teşekküre dönüşecek. Özellikle, besleyen ve doyuran efendi sıfatıyla erkeğe hoş gelen, yanlış bir yorum bu.

 Beatrice'in gözlerindeki bakışın eşit ölçüde yakarıcı ve şükran dolu oluşu, iki duygunun yan yana varoluşundan doğmuyor. Bir tek duygu söz konusu. Beatrice'in hazdan kayan gözleriyle söyleyebileceği tek şey var. Bu tek duygudan başka şey görmüyor gözü. Yakardığı şey için şükran duyuyor, zaten şükran duyduğu şey için yakarıyor.

Bakışını izlerken onun ruh durumuna giriyoruz. Bu durumda istek, kendi doyumunu getirir, veya belki de ne istekten, ne de doyumundan söz edebiliriz, zira aralarında bir karşıtlık yoktur: O noktada her yaşantı, bir özgürlük deneyimine dönüşür, özgürlükse kendisi hariç her şeyi dışlar.

Onun bakışı –oğlanın alımladığı gibi– özgürlüğün açığa vuruluşu, ama bizler bu bakışı üçüncü kişilerden oluşma dünyamıza yerleştirmek için "eşit ölçüde yakarıcı ve şükran dolu" gibi sıfatlarla donatıyoruz.

Birkaç dakika sonra oğlanın sırtını okşuyor, fısıldıyor: Gördün mü canım, yaa.

Dünya, ona yuvalandığımız ilk günkü gibi değil. İçimizde bir kesip biçme hevesi ve becerisi var. İçimizde dünyayı boydan boya yaracak keskinlikte bir neşter var, bir parçamızmış sanısını uyandıran, nice ödünler ve aşınmalar sonucu kendimizi bir parçası sandığımız dünyayı yarabilecek bir neşter, tabii onu kullanacak kadar gözü peksek. Şimdi söyle bana. Şimdi bana, söyle bana.

Avucunu, onun taşaklarının altına uzatıyor Beatrice.

Uzun, kapalı tomurcuktan, daha boylu taçyaprakları çözülüyor bir bir: Uçları ayrılıyor, çiçeğin tepesinde açık bir ağız var artık. Sonra serbest kalan taçyapraklar, usulca, pervaneler gibi dönme-

ye başlıyor: Sekiz saatte, kırk beş ile doksan derece arasında bir dönüş yapabilirler. Dönerken şu anda iyice belirginleşen küçücük, yuvarlak çanaklarına geri kaykılıyorlar.

Böyle açılıyor siklamen çiçeği. Yine böyle, büyük bir hızla birden kamışının yeniden sertleştiğini, gulfenin tacından bir kere daha sıyrıldığını duyuyor oğlan.

Saatin ölçtüğü zamansa bambaşka.

Bir kadınla ormandan geçiyordum, benden daha ufak tefekti, sarışındı. Mutluyduk ama birbirimize özel bir ilgi göstermiyorduk.

Ölü bir hayvan çıktı karşımıza, kafası gövdesinden ayrılmıştı. Tilki, eşek ya da geyik olabilirdi. Kafası, bir maske gibi, bir eldiven gibi boş bir oyuktu. İç kapayıcı bir görüntü olması gerekirken değildi. Tam tersine yüreklendirdi bizi. Hayvanın ağzı gülümsüyor gibiydi, gözleri dingindi. Boynunun örselenmiş derisi, kocaman, eprimiş bir kol yenini andırıyordu. Bu ortalama büyüklükteki hayvanın yan yatmış, gülümseyen kesik başı, onun öldüğü anlamına gelmiyordu: Yalnızca bir göstergeydi, bizi yolumuzda yüreklendirmek için oradaydı.

Ormandan, geniş bir vadiye çıktık. Gök koyuydu, mordu, vadiyse uçuk altın rengindeydi. Vadinin güzelliği, göğe oranla birkaç ton açık ışıltısı, katışıksız bir mutlulukla doldurdu beni (sanırım onu da). Yakınlarda ahır görünümünde iki sıra ahşap yapı vardı, küçük, ahşap Rus evleri gibi birbirinden bağımsız yapılar. Bu yapıların çevresinde, uzun boz giysilerle kadınlı erkekli bir kalabalık göze çarpıyordu. Sığır pazarlığı yapıyorlardı. (Zengin alıcılarla satıcılar değildiler: Göçebe çobanlardılar.) Bir beyaz inek sürüsünün (bizon mu yoksa?) vadide tozu dumana katarak bize

 doğru geldiğini gördük. Altın toz bulutlarını çifteliyor, göğe savuruyorlardı. Birdenbire yanımdaki kadın ürktü. Ben ürkmedim – belki de ormanda karşıma çıkan işaretten ötürü. Kollarımı boynuna doladım, sıkıca göğsüme bastırdım onu. Bu sarılışın verdiği yoğun haz, bir süre sonra çevremizde olanlardan duyduğum hazla birleşti, ayırt edilmezleşti. Kıpırdama sakın, dedim, kıpırdamazsak, bizi sıyırıp geçerler. Sürü, birbirine kenetlenmiş gövdelerimizi altın bir tozla kaplayarak fırtına gibi geçti yanı başımızdan. Bize bir kuyruk bile değmedi.

Bitkin, yan yana yatıyorlar. Açık pencereden giren hava, gövdelerini serinletiyor, ne kadar terlediklerini anımsatıyor, hele karınları nasıl ıslak.

Sonsuza kadar sürmeliydi, diyor Beatrice. Ama yakınma yok sesinde. Oğlanın iki parmağını kavrıyor. Zamanın akışının olağana döndüğünün bilincinde. Daha demin, ötesinde uzamın, uzaklığın, zamanın anlamsızlaştığı bir eşikten atlamıştı. Ilıktı eşik, ıslaktı, titriyordu; belki de jeolojik dönemin Jura dağları dışında hiçbir cansızda niteliksel karşılığını bulamayacağımız ölçüde canlıydı: Maddenin tepeden tırnağa ses kesildiği bir boyutta canlıydı.

Sonsuza kadar sürmeliydi.

Sırtüstü yatıyorlar. Oğlana gövdesi iki yana çekiliyormuş gibi geliyor. Yatağın, döşemenin, evin altındaki toprağın dümdüzlüğünün bilincinde. Ayakta duran her şey uygunsuz, eksik görünüyor. Güldü gülecek. Derken yatağın karşısındaki duvarda Beatrice'in babasının portresini görüyor. Taşra işi bir tablo bu, portredeki yüz, benzetildiği yüzle bir kasaba hanındaki kanlı canlı taşra beyinin kalıplaşmış saflığı arasında gidip geliyor. Yüze pembe bo-

ya vurulmuş sanki. Gözler dalgın, ötelere dikilmiş. Portreye bakarken, Beatrice'in babasına elini sallıyor oğlan.

OĞLAN İÇİN ŞİİR

`göz kamaştıran büyüsüyle
ipek gibi
sınırsız dişi gövdesi
odağı bir toprak ağzı

ey akışkan gırtlak
(ey 19. yüzyıl şiirinin bülbülleri)
zavallı varlığın aştığı yol
çıkmaz sokak

oraya ulaşmış olmak
toprağı büyülemeye
göz kamaştırmak

3

5

DÜŞ OLARAK BAŞLANGIÇ

Düşlerin garip yanı, olup bitenlerden çok, kişinin düş sırasında duyduklarıdır. Düşlerde yeni duyum sınıflamaları vardır. Bütün düşlerde, kötü olanlarda bile, kişinin uyanıkken eşine sık rastlamadığı ani bir çözüm duygusu tadılır. Çözüm sözcüğüyle bütün soruların yanıtlanışını kastediyorum. Düşümde bir kentten geçiyorduk. Belki de Londra'ydı kent; her neyse, bildik bir kentti; her şeyiyle ilginç bir kent, her şeyin hem çarpıcı, hem de son kertede tanıdık geldiği bir kent. Bu kenti bir otobüsün üst katında katediyordum (iki katlı, üstü açık bir otobüstü). Yolculuğun başlangıcında alacakaranlık bastırmıştı, ya da geceydi. Dışardaki havanın soğukluğunu, tavansız otobüsün koltuklarında savrulan rüzgârın soğukluğunu anımsıyorum, aynı zamanda giysiler içindeki bedenimin güzelim sıcaklığını. Otobüs, kalabalık sokakları geçti, ışıkları, sinemaları, yeraltı istasyonlarını. Uzun bir yolculuktu, kentin öte ucunda biriyle sözümüz varmış, o anda çok önemli görünen bir buluşma. Gelgelelim bir saat kadar yol aldıktan sonra anladık ki, otobüs doğru yönde ilerlese de hiç hesaba katmadığımız kadar uzun sürüyordu yolculuğumuz. Bir sonraki durakta, taksi bulabileceğimiz kalabalık bir yerde inmeye karar verdim. Yolun geri kalan bölümünü taksiyle gidebilirdik. Bu kararı verdikten sonra, önceden aldığımız karara pişman olmadım; otobüse binmek yerinde bir davranıştı aslında. Ama ben inmeye karar verir vermez otobüs, anacaddelerden saptı ve artık hiç durmayarak dar arka sokaklarda, ambarların, köprülerin, arkasını göremediğimiz yüksek tuğla duvarların altından süzülmeye başladı. Buralar ken-

 tin dış mahalleleriydi, hâlâ bildik, hâlâ son kertede yakın, hâlâ görülmeye değer. Bir koya, belki de denize yaklaştığımız duygusuna kapıldım. Artık otobüsün yanlış yöne saptığı kesinleşmişti; dahası, ıssız bir yoldu burası, evet bana öyle geliyordu, gerçi düşümde, duyduklarımı böyle dile getirmiyordum. Yine de, böyle bırakılmış bir yolda ilerleyen bir otobüste giderken bile o güçlü haklılık duygusu yerli yerindeydi. Otobüsün yanındaki yüksek duvar ansızın yitip de aşağıdaki deniz parçası rıhtımdaki gemilerle açığa çıktığında, bu haklılık duygusu perçinlendi, gemilerin berisindeki deniz parçasında yemyeşil bir ışık sağanağı vardı, üstünden beyaz bir kuş, kocaman beyaz bir kuş uçuyordu. Kuş, kuğu gibi uçmuyordu; uçarken bacaklarını toplamıyordu, salıyordu, boynu da kıvrık değil, gergindi; kocaman, ağır kanatları oldukça hantal ve bembeyazdı, yer yer alttaki sudan vuran yeşil yansımalarla gölgeliydi. Daha önce hiç görmediğim bir kuş görüntüsüydü bu. Ve olup bitenleri, o anda olanları ve olacakları doğrulamaya, açıklamaya yetiyordu. Otobüs durmadı. Koltuklarımıza yaslandık, soğuk gece havası yüzlerimize çarpıyordu.

Sonra baştan beri pek hızlı gitmeyen otobüs, bir trene dönüştü, bizim sürmekle yükümlü olduğumuz bir trene. Mekanik açıdan, çok karmaşık bir iş değildi. Artık aracın ön bölmesindeydik, taşıt da farklı hatlar boyunca ilerliyor, otobüsün izlediği yolu izliyordu. Habire "biz" diyorum çünkü tek başıma değildim, ama belli biriyle beraber de değildim, birinci çoğul kişiydim. Derken, tek hatlı rayda biraz daha hızlanan trenin ön bölmesinde bulduk kendimizi. Duvarları taş (yoksa tuğla mı? kara tuğla) bir geçitte, derin bir mağarada olmamıza karşın bana çok yükseklerdeymişiz gibi geliyordu.

Önümüzde hattın kıvrıldığını gördüm. Aracı süren ben değildim o anda, ta yukarlarda geçidin tepesini ören tuğlaların kümeleniş biçimine bakıyordum; sıkışık tuğlaların kavisler çizmesi, bir dönemeç sonra geçidin açılacağı, içeri ışığın dolacağı izlenimini veriyordu. Gece değildi artık. Bu gerçeği duvarlardan okumak bana müthiş bir doyum verdi (ama belki de hoşnutluğum, kıs-

men, bizi dönemeçten sonra bekleyen açıklığı, ışık selini önceden bilmemden kaynaklanıyordu). Tren iyice hızlanmıştı şimdi. Dönemeçte, önceden kestirdiğim gibi geçitin duvarları yok oldu. Ta tepelerdeydik, ta yukarda, koskoca bir kır görünümüne, gözalabildiğine bir koya, deniziyle bir koya bakıyorduk – pastoral bir kır görünümü, mavi deniz, tepeler, yumuşacık kumsallar, ormanlar. Hepsi aşağımızdaydı. Yine aynı anda, dönemeçten hemen sonra rayların son derece dik bir açıyla aşağılara indiğini gördük, bir manevra lokomotifinin rayları gibi; bu kadarla da kalmıyordu, raylar, yüzlerce metre aşağılara, denize iniyordu dimdik.

İşte sözünü ettiğim ölümcül çözüm anlarından biriydi bu. Hattın bitimi, böyle denizde son buluşu, deminki yolculuğumuzun garipliğini, saptığımız yolun neden kullanılmadığını da açıklıyordu. Altımızda uzanan görünüm anlatılmaz güzellikteydi, önceki beyaz kuştan daha anlamlı bir açıklama getiriyordu yolculuğa. O ışık çemberiyle kaplı beyaz kuş. İşte gözalabildiğine bir kır ve deniz görünümü altımızda. Treni durdurmak söz konusu değildi. Bir anlığına, sarp yokuşun başında durup dengemizi bulduk, sonra yokuş aşağı, büyük bir hızla, tehlikeli bir biçimde kaymaya başladık. Daha köşeyi döndüğümüzde beklenebilirdi bu düşüş, yine de duyduğum hazzı azaltmamıştı. Yaklaştığımız son, olanca ciddiliği ve kaçınılmazlığıyla ne trajik geliyordu, ne de acınılası. Ötekilere seslendim: Yüzün! diye haykırdım tepeüstü inerken. Tren, derin sulara gömüldü. Ben boğulmadım. Ama bazılarımız (benim birinci çoğul kişilerimden bazıları) boğuldular.

"Günümüzde her alanda kaydedilen ilerleme, geçmişin saçma'sından başka bir şey değildir."

– Luigi Barzini, *Corriere della Sera*, 1910

Bugün, Eylül 1910'da geçen bir olay üstüne yazmak istiyorum.

 Milano Aero Kulübü, Alpler'in üstünden uçacak ilk kişiye 3.000 İngiliz lirası tutarında bir armağan vereceğini duyurmuştu. Yirmi dört yaşındaki Geo Chavez, uçuculuk dünyasının yakından tanıdığı bir Perulu, İsviçre'de Simplon Geçidi'nin altındaki Brig'de havanın düzelmesini bekliyor günlerdir. Bir sürü başka yarışçı da beklemekte.

Pilotların çoğu, uçuş için bu yıl geç kalındığı kanısında; haziran ya da temmuz daha elverişli aylardı. Son beş gündür deneme uçuşları yapıyorlar, bin metreye kadar yükseliyor, sonra çadırların kurulduğu, Sibirya diye anılan küçük alana dönüyorlar. Hepsi de dağ kitlesine girerken uçaklara tebelleş olan hava akımlarının hainliğinden yakınıyor: Weymann dışında hepsi; kelebek gözlük takan bu Amerikalı, hangi konu açılsa, ne yapalım alışmak zorundayız diyor.

Birkaç hafta önce Chavez, dünya yükselme rekorunu kırdı. Alpler'i geçerken o yüksekliğe çıkmaya gerek yok. Gelgelelim dağlar, aşılmaz bir cephe oluşturuyor gibi. Brig'in yapıları, onların ayaklarının dibinde kalıyor. Dağlara bakan, arkalarında hiçbir şey yok izlenimine kapılabilir. Gerçi İtalya ile Domodossola'nın öte yanda olduğu konusundaki inancımız, Simplon Geçidi'ndeki trafikle, ayrıca tarih bilgimizle destekleniyor, çünkü Hannibal ile Napolyon'un ordularıyla Alpler'i aşarken bu yakınlardan geçtiklerini biliyoruz, öyleyken her insanın içinde yapayalnız kaldığı kafesi ören beş duyu, yadsıyor bu gerçeği.

Yukardaki alıntı tanınmış İtalyan gazeteci Luigi Barzini'den. 23 Eylül 1910 tarihli *Corriere della Sera*'da çıkan haberinden. "Bu sabah saat on sularında, Simplon'dan gelen haberler hiç de iç açıcı değildi. Kuzeyde hava durgundu. Ne var ki vadiye doğru bir rüzgâr esiyordu, tabandaki kar kaplı köy evleri, yer kaymasından sonra oluşan küçük beyaz taşları andırıyordu. Oysa Monscera'da ve İtalya'da hava nefisti.

"'Gitmeyi çok istiyorum,' dedi bana Chavez, üzgündü. 'İtalya kesiminde daha elverişli hava koşulları asla bulamam.'

"Sık sık Kulm'da meteoroloji gözlemleri yapan arkadaşı Christiaens'e telefon ediyordu.

"Ansızın: 'Gidip bir bakayım. Bir araba bulayım,' dedi Chavez. Genç bir Amerikalı'nın yarış arabasını aldık, hızla dağa tırmanmaya başladık, motorun gürültüsünden sağırlaşmıştık, dönemeçlerde dışarı fırlamamak için sıkı sıkı yapışmıştık yerlerimize.

"Doruklarda, yaklaşık 3.000 metreyi bulan uç doruklarda çok sert bir doğu rüzgârı esiyor, bulutları önü sıra sürüklüyordu. Ama aşağılarda hava nefisti. Ağaçlarda yaprak kımıldamıyordu. Turistlerin ormanda yaktığı ateşlerin dumanı usulca göğe yükseliyordu. Çok soğuk da değildi hava, oysa 1.300 metreyi aştıktan sonra her şey bembeyazdı, karla kaplıydı...

"Chavez bakındı, havayı inceledi. Çenesinin sürekli oynamasından, dişlerini gıcırdattığı anlaşılıyordu. Düşünceli ya da endişeli olduğunu gösterir başka bir belirti yoktu. Tıraş olmamıştı; sabah erkenden kalkmış, o şanlı günün doğuş saatlerinde giyinirken bu ayrıntıyı unutmuştu.

"Az konuşuyordu. Saati sordu. 'Gitmeliyim,' diye haykırdı. Birkaç dakika sonra da ekledi. 'Dağları aşamazsam, Simplon Manastırı Bakımevi'nde inerim, oraya kadar gitmek nasılsa işten değil.'

"Christiaens arabaya bindi, uçucuyla biraz konuştular – ciddi bir konuşma.
"'Ya rüzgâr?' diye sordu Chavez.
"'Rüzgâr durmadı daha,' dedi Christiaens.
"'Aradan sıyrılma olanağı yok mu yani?'
"'Yok.'
"'Rüzgârın hızı ne?'
"'On beş, artıyor gittikçe.'

 "Krummbach vadisinde çamlar iki yana sallanıyordu, çimenler buzlu rüzgârın etkisiyle toprağa yapışıyordu.
"'Çok sert bir rüzgâr!' dedi Chavez, 'Çamları sallıyor, düşünsene ne kadar sert...'

"Bir araba vadiyi tırmanıyordu. Paulhan'dı; araştırma yapmaya çıkmış. Paulhan'ı durdurduk, bize Monscera yolunda havanın çok sakin olduğunu söyledi. İki uçucu, karşılaşılabilecek hava akımlarını incelemeye koyuldular.

"Rüzgâr, karla kaplı Fletschhorn'dan esiyordu.

"'Değişeceğe pek benzemiyor,' dedi Paulhan, 'Hava akımları burgaçlar yapabilir. Birine yakalanacak olursan...' Zarif bir hareketle tümceyi noktaladı.

"Chavez ile Paulhan, Hubschhorn yönünde birkaç yüz metre tırmandılar, birkaç dakika oradan çevreyi gözlediler. Rüzgâr, hafiflemiş gibiydi. İnerlerken Chavez, kuşkuyla kıvranıyordu.

"'Yarına kadar bekle,' dedi Christiaens.
"'Şimdi gidiyorum,' dedi Chavez ansızın. 'Çabuk Brig'e dönelim, hadi.'"

İş kılığını giymesi gerekiyor şimdi. Kendi koyduğu kurallardan başka kural tanımıyor. Ama bu konuda kendisini öyle sınamış ki hiçbir yaptığını ilk kez yapıyormuş gibi değil. Bu andan başlayarak hiçbir şey özgün olmayacak gözünde – denetleyemediği yazgısı ve Milano'ya indiğinde alacağı alkış dışında. Kalın Çin kâğıdından, sıkı yapışan bir giysi geçiriyor üstüne – Çinli hat ustalarının kullandıkları kâğıttan. Giyinirken bacaklarına bakıp yürekleniyor. Koşu şampiyonluğu da var. Yarışlardan önce kaç kere bacaklarında bir çözülme duymuştu, şimdikiyse çözülme değil, başlangıcı bekleme. Birdenbire, nedense hangardaki makinistlerden birinden bir kurşunkalem istiyor, iki bacağına da, *Vive Chavez!** yazıyor. Kâğıt giysinin üstüne, astarına pamuk doldurulmuş

özel, su geçirmez bir tulum, üst üste birkaç kazak, hepsinin üstüne de deri bir avcı ceketi giyiyor.

Her şey gözden geçirildikten ve borular soğuğa karşı paçavralarla sarıldıktan sonra Chavez uçuşa hazırdı. Dağlara baktı; mavi göğün önünde bir önceki haftaya göre çok daha yakın görünüyorlardı. Alanın kıyısına sıralanmış seyircilere baktı: Geri dönmemeye, Sibirya'ya bir daha inmemeye kararlıydı.

Şurada bir rahip var baksana, dedi makinistlerinden birine, bir de mezar kazıcımız olsa, tamam.

Arkadaşlarına el salladı. Elli metrelik bir koşudan sonra ayaklarını yerden kesecek motorun bildik, sağırlaştırıcı gürültüsüyle sarmalanmış, güven içinde.

Seyirciler, uçağın havalandığını, rahatça süzülüp göğe yükseldiğini görüyorlar. Motorun sesi düzenli. İnce, kıvrık kanatlarıyla süzülen uçağa bakıyorlar ve başka başka açılardan, hepsi de bir kuşa benzetiyorlar onu. Gelgelelim Chavez dağ kitlesine yöneldiğinde, uçağı yitiriyorlar. Hepten siliniyor gözlerden.

Çarptı! diye haykırıyor biri.
Çamların oradaki tepeye tosladı.
Olamaz, daha yüksekteydi.
Nereden bilebiliriz ki.
Bak! Bak! İşte orada.
Nerede?
Ormanın ortalarında bir yerde! Yarı yolda.
Ve uçağı yine yakalıyorlar. Ama artık gökte süzülen bir kuşa benzemiyor. Boz çamların, boz tortulu şistlerin önünde bir pervaneye benziyor, artık uçamayan, boz bir camın yüzeyinde usulca sürünen bir pervaneye.

* Yaşa Chavez!

 Chavez, kendisini daha şimdiden uzaklara, doğuya sürükleyen rüzgârla savaşıyor, bir gerçekdışılık duygusuyla da savaşıyor aynı anda. Daha önce hiç böyle uçmamıştı: İrtifa kazandıkça aşağılara iniyor: İrtifa kazanan, dağ aslında.

Bunun yeni bir deneme uçuşu olmadığı anlaşılınca, haber Avrupa kentlerine telefonla bildirildi. Milano'da Duomo'nun çatısına beyaz bir bayrak çekildi. Bu parolaya göre pilotlardan biri Brig'den havalanmıştı, Milano'ya gelmek üzere Alpler'i aşacaktı. Dağları aştığı anda, göndere kırmızı bir bayrak çekilecekti. Katedralin çevresinde bir kalabalık birikmeye başlamıştı. Kırmızı bayrağın çekilmesini beklerken gevezelik ediyor, sık sık göğe bakıyorlardı. Ruh hali ve oluşma koşulları bakımından bu kalabalık, 1898 Mayısında aynı alanda toplanan kalabalıktan bambaşkaydı.

Brig'deki Hotel Victoria, gazetecilerle, uçuş meraklılarıyla, yarışmacıların arkadaşlarıyla dolup taşıyor. Aralarında bu kitabın kahramanı da var, kolaylık olsun diye ona G. diyeceğim. Kendisi yirmi üç yaşında ve kelebek gözlüklü Amerikalı pilot Charles Weymann'ın dostu.

Birkaç ay önce, o günlerde gerçekleştirilen ilk gece uçuşlarından birinde Weymann'ın konuk yolcusu sıfatıyla bulunmuştu. Weymann ondaki sakin, usta uçuculuk sezgisinden etkilenmişti bayağı. Beklenmedik bir anda bulutlar ayı örtmüştü ve bastıran yoğun karanlık yüzünden bilmedikleri dağlık bir yöreye inmek zorunda kalmışlardı. Weymann, gazetecilere olaydan söz ederken, umarım bir daha başıma gelmez demişti. Sonra da eklemişti, tek başıma olsaydım daha da beterdi ya.

Weymann, uçuş heveslisi genç dostunun kendi başına uçmayı neden öğrenmek istemediğini bir türlü anlayamıyordu. Sana öğret-

menlik etmeye hazırım, diyordu, başlarına böyle bir talih kuşu konsun diye Pau'da, New York'ta kuyruğa girenler var.

G. on beş yaşında bir oğlanken nasılsa öyleydi yine. Beatrice görse onu, hemen tanırdı. Yalnız benzi biraz daha soluk, yüzü daha zayıftı, burnu daha iri görünüyordu o yüzden. Gülümserken de, diş boşluklarından ötürü, yine sırıtır gibiydi.

Tabii, dedi Weymann, ağır Amerikancasıyla, paran olmasaydı durum değişirdi. Uçmak için para elde birdir. Ama sanırım sende para bol.

İlgilendiğim yığınla başka şey var bu arada.
Neymiş onlar? Ne iş yaparsın sen?

G. hınzırca gülümsedi Weymann'a, onun burnunun dibindeki gerçeği bile göremeyen bir adam olduğunu biliyordu. Yolculuk ederim, dedi.

Kelebek gözlük, Amerikalının mavi gözlerinin saflığını daha da abartıyordu. İyi ya, dedi, istesen pekâlâ uçabilirdin. Gereken iki özellik de var sende: doğru bir yaklaşım ve kararlılık.
Weymann, bu özellikleri iki parmağıyla gösterdi.

Çok sabırsızım ben. Kendi başıma bir ay dayanamam.
Zaten tezcanlı olmak gerek, dedi Weymann. Ufak tefek, şık bir adamdı, papyon takmıştı.
Aklım başka şeylerde olurdu.
Sözgelimi? diye sordu Weymann, gözlerini iri iri açarak.
Kahvaltımızı getiren kızda.
Şirin bir kız, diye katıldı Weymann gözlerini kırpıştırarak.
Yaşamımı boydan boya dolduruyor.
Ama biz buraya geleli daha bir gün oldu.
Belediyede çalışan bir memurla nişanlı. Noel'de evleneceklermiş.
Şaka ediyorsun, dedi Weymann işletildiğinden kuşkulanarak.
Yooo, dedi G.

 Weymann, sabırlı bir öğretmen gibi konuşuyordu: Tarihi biz yapıyoruz. Öncüleriz, yeni bir çığır açıyoruz. Galiba biraz çılgınız da. Ama bizim yaptığımız işle –biz erkenci kuşlarla– daha doğru dürüst konuşmadığın bir İsviçreli hizmetçi kızcağıza duyduğun yirmi dört saatlik karasevdayı nasıl karşılaştırabilirsin? Nasıl böyle pat diye onu birinci plana alırsın? Okul çağında değilsin. Ciddi olamazsın. Söylediklerine inanamıyorum. Arkadaşının kolunu tuttu. Derdini açsana bana.

Kız, pusulamı öğle yemeğinden önce aldı mı acaba?

Weymann, bir kahkaha koyverdi. Bu çirkin, duygulu genç adam (birlikte yaşadıkları serüvenden ötürü seviyordu onu) içini açmak istemediğine göre, susmak daha uygundu, karar vermişti. Gülmekle, sorusunu geri aldığını belirtmişti. Bu gece pokere ne dersin? diye sordu.

Ertesi gün bir başka arkadaşına şöyle diyordu Weymann: Mübarek, kapalı kutu. Aklından ne geçiyor bilmiyorum. Paraya mı tutkun, serüvene mi, anlayamıyorum – belki bizler gibi her ikisine de.

Chavez'nin geri dönmeme kararıyla uçuşa çıktığı haberi Hotel Victoria'ya öğle üstü erişiyor. Herkes taraçaya fırlıyor, dağ kütlesine, güneye yönelmeden önce Ron vadisi boyunca uçan uçağa bakıyor. Bağırıp el sallıyorlar.

Bir hafta süren yalan yanlış söylentilerden ve düş kırıklıklarından sonra herkes, bu yıl Alpler'in uçakla aşılamayacağında birleşmişti ister istemez. Neden hiçbirinin aklına bu girişimin de düş kırıklığıyla sonuçlanabileceği, Saltina koyağına varınca Chavez'nin karşı konmaz hava akımlarıyla karşılaşıp dönmek zorunda kalacağı gelmiyor? Belki de bu son fırsat olduğundan: Ertesi gün herkes gidiyor buradan: Bu yüzden son bir olayın umuduna yapışı-

yorlar. Belki de Chavez'yi yakından görmelerinin, bir hafta boyunca izlemelerinin, onu okumaya çalışmalarının da payı var. Yazgısını değil kişiliğini kastediyorum.

Chavez aşağıda, taraçada birikmiş kalabalığı görüyor ama onlara el sallamıyor. Batıl bir inanca saplanmış. Artık ancak bir daha yere indikten sonra kalabalığa el sallayacak.

Geçen hafta süresince yığınla köylü, uçan bir makinenin dağların üstünden süzülüşünü görmek umuduyla Brig'e geldi. Şu anda otel yöneticileri, garsonlar, hizmetçiler, aşçı, bulaşıkçılar, bahçıvan ve karısı da konuklar kadar heyecanlı görünüyorlar. Birçok öğe yatıyor bu heyecanda – merak, sonucun belirsizliği, gökte gördükleri adamın bir zaman yakınında olmanın getirdiği bir tür başarıyı paylaşma duygusu; ama en derinde yatan, tarihsel bir olay sayılacağına inandıkları bir olaya tanık olmak, böylelikle ona katılmak. Çok ilkel bir doyum biçimi bu, kişinin kendi yaşam süresini ataların ya da torunların yaşam süresine bağlaması. Tarihin yüce direğinin, kişinin özel yaşamının minicik değneğiyle çakışması.

G. yemek salonundan çıkınca taraçaya koşmadı, otelin arkasındaki avluya, oradaki kocaman ahşap yapıya seğirtti. Yapının zemin katı, ambar gibiydi, açıktaydı, taş bir yalak, çevresinde geniş bir oluk; otelin çamaşırı burada yıkanıyordu. Hizmetçi odaları üst kattaydı. Kız, avluya bakan ahşap merdivende durmuş, göğe bakıyordu. G. ona adıyla seslendi – Leonie! Sonra elini uzatıp onun aşağı inmesini bekledi. Kız indiğinde koluna yapıştı, çabuk: Odasının balkonundan olayı çok daha iyi izleyebilirlerdi.

Kız, önerisini geri çevirebilirdi. Kurduğu stratejinin en sallantılı anıydı bu. Kız, iki ayrı şeyin aynı anda olup bittiğinin bal gibi farkındaydı: Uçak, tepede bir kuş gibi süzülüyordu ve o arada, beş gündür pusulalarla, şakalarla, fısıltılarla, aşk sözcükleriyle, abartılı övgülerle peşini bırakmayan erkek, kendisini odasına atmaya çalışıyordu, üstelik, her ikindi iki saat izinli olduğunu onun bildi-

 ğini de biliyordu Leonie. Yine de ardından gitti, olayların olağandışılığı, yaşadığı durumun özelliğini pekiştiriyordu çünkü. Motor gürültüsü, heyecanlı haykırışlar, sırtlarını dönüp göğü işaret edenler, Leonie'yi sıradan, olağandışılıktan çok uzak benliğinden faydalanmaya sürükledi. G. eşikte durup ona yol verdi; kız bir anlamda onun koruyuculuğunda atlattı benliğini. Merdivenlerde kıkır kıkır gülmeye başladı.

Odaya girdiklerinde sustu. G. geniş balkon camlarını açtı, aşağıda kalabalık taraça uzanıyordu. Uçak, dönerken yan yatmıştı, durdukları yerden Chavez'nin başıyla omuzlarının düğme iriliğindeki karaltısını seçiyorlardı.

Leonie, taraçadaki kalabalıktan birinin yukarı bakıp kendisini göreceğinden korktuğundan, pencereye yanaşmaya çekiniyordu. Pencereden uzakta, odanın ortasında dururken, bu odaya sırf dağlara doğru yol alan uçağı gözlemek için gelmiş gibi davranmak artık sökmeyecek bir numaraydı. (Biliyorum, kaçabilirdi istese diyorsunuz. Ne var ki Leonie, uçarı bir kız değildi. Karşısındaki erkek, hiçbir adım atmamıştı daha. Onun getireceği önerilerin bazılarını biliyordu: Ne uçarıydı, ne de saf. Ama benliğinin öbür kısmı girmişti devreye; tıpkı motorun gittikçe azalan uğultusunun sessizlikle kuşatılışı gibi, kendi yaşamından başka bir yaşamla kuşatılan öteki, istisnai benliğine erkeğin getirdiği öneri.)

Göz açıp kapayana kadar, camları kapatmış, dönüp önünde dikilmişti G. Başarmıştı işte, karşısında durup yüzüne kuşkuyla bakan, gerçekten Leonie'ydi; bu gerçek, kızın en belirgin özellikleriyle birleşip bir daha silinmemecesine yer etti kafasında: iri parmaklar, geniş, yassı burun, hizmetçi başlığından taşan kalın telli saçlar, sol çenesindeki tırnak büyüklüğünde leke, pudralanmamış köylü kız yüzü, yuvarlak omuzlar ve göğüsler, koyu ahşap renginde gözler. Weymann'ın onu şirin bulmasını sağlayan özelliklerini görmedi pek,.çünkü onlar birçok kadınla ortak özellikleriydi.

Kollarını beline doladı. Kız da yanağını onun göğsüne yaslamış

duruyor, bekliyordu. Söylediklerini dinliyordu. Hayatım. Mutluluğum benim. Kahve gözlü kuzucuğum. Leonie, Alpler Kraliçesi. (Ne yapalım, bu tür sözcükler, üçüncü bir kişiye aktarıldıklarında canalıcı anlamlarını ve dokunaklılıklarını yitirirler.) Leonie hiç de edilgin değildi: ne söz dinleyişiyle, ne de boyun eğer görünüşüyle. Müthiş bir telaşla, başına geleni enine boyuna kavramaya çalışıyordu.

Daha bir hafta önce, bu adamın varlığından habersizdi, böyle bir erkeği gözlerinin önüne getiremezdi. Zengin bir adam. Uçak kullanan adamların dostu. Kendisi de uçağa binmiş. Bir sürü ülkede bulunmuş. Garip bir Almancası var. Yüzü, bir masal kahramanının yüzü. Leonie, bu gerçeklerin tek başına verdiği ipuçlarına bel bağlamıyordu. Onlar, bu adamın şimdiye kadar kendisiyle konuşan kişilerden bambaşka olduğunu kanıtlıyor yalnızca. Hepsi bu kadarla kalsa, onun başkalığına ayrı bir önem vermeyecek. Yaşamdan fazla bir şey beklemiyordu Leonie. Dünyanın, Brig kasabasında yaşayanlardan ya da Valais köylülerinden apayrı insanlarla dolup taştığını biliyordu, kendisiyle hiçbir alışverişi olmayan kişilerle. Oysa bu adam –onu derinden etkileyen de buydu ya– adını söylemişti, Leonie demişti. Bir hafta süreyle peşini bırakmamış, armağanlar vermiş, övgüler düzmüş, dil dökmüş, onun benzersizliğini, kendine özgülüğünü sermişti gözlerinin önüne. Kendini kandırmayı seçmeyen bütün insanlar gibi Leonie de içtenlik ve sahteliği sezgileriyle ayırt edebiliyordu. Bu adamın açıkladığı doğruya kapalı olsa da onun yalan söylemediğini biliyordu. Ayrıca çoğu kadın gibi o da, elde etmek amacıyla yaltaklanan ya da tam tersine zorbalığa başvuran erkekle, özel bir kadın görünce kişiliğini olduğu gibi sunmaktan kaçınmayacak erkek arasındaki farkı görebiliyordu. Kendi kendine, "benim için geldi buraya" dediği zaman, biraz da bunu demek istiyordu.

Tutulduğu kadına yanaşırken Zeus'un boğa, satir, kartal, kuğu kılıklarına girmesi, yalnızca şaşırtıdan yararlanma amacı gütmüyordu: Kadının karşısına (bu garip mitlerin terimleriyle) bir ya-

 bancı suretiyle çıkmaktı isteği. Sizi tutkuyla isteyen, bütün özelliklerinizle gerçekten yalnızca sizi istediğine inandıran biri, bürünebileceğiniz bütün benliklerden şimdiki gerçek benliğinize bir bildiri getiriyordur. Bu bildiriyi alma hevesi, yaşamınızın anlamı kadar güçlüdür nerdeyse. Kişinin kendini tanıma isteği, meraktan kat kat üstündür. Ama karşınızdaki bir yabancı olmalıdır, çünkü şimdiki benliğinizle onu ne kadar iyi tanırsanız ve o da sizi ne kadar iyi tanırsa, size bilinmeyen, olası benliğinizi göstermesi o derece zorlaşır. Bu yüzden yabancı olmalıdır. Ama aranızda aynı ölçüde gizemli bir yakınlığın kurulması da şarttır, yoksa bilinmeyen benliğinizi açığa çıkarmak yerine, asla bilemeyeceğiniz ve sizi asla bilemeyecek benliklerinizi temsil etmekten öteye gidemez. Yakınlık ve yabancılık. İşte bu çelişkiden, bu düşten her kadının hayalinde ya beslediği ya da açlıktan öldürdüğü yüce erotik tanrı doğacaktır.

Weymann'ın "Ne iş yaparsın sen?" sorusuna karşılık "Yolculuk ederim," dediğinde yanıtı ne yapmacıktı, ne de kaypak. Daimi yabancı yolunda gerek.

Kızın kolları bir an iki yanında kalakaldı. Pencereden, dağların üstündeki göğü görebiliyordu. Eylül mavisiydi gök, bir porselen kadar bildikti. Blériot'nun sesi, kulaklara güçlükle erişiyordu.

Uçak, fırlatılmış bir pisibalığı gibi elli metrelik bir düşüş kaydetti. Chavez geri dönmeye can atıyordu. Tek engel, kendine önceden verdiği sözdü, oysa o sırada uçağının ölü bir balık gibi çakılacağını hiç düşünmemişti.

Bundan böyle hiçbir öykü, biricik öyküymüş gibi anlatılmayacak.

Leonie'nin yetişme koşulları, evde, okulda, kilisede aldığı eğitim, şu anda içinde bulunduğu duruma hazırlamış onu. Hayatını mahvedecek olan bu yabancı erkeği yüzüstü bırakması gerekiyor. Namusunu, bekâretini koruması, iki yıldır peşinden koşan, ileride oturacağı ırmak kıyısındaki kutu gibi yuvasında arıcılık yapan,

Brig'de kendi gittiği okula gidecek yavrularına babalık edecek sevgili Eduard'ına saklaması gerekiyor. Ölümcül bir günahın eşiğinde. Kötülüğün çağrısına kapılmasın sakın. Leonie bu bakımdan hazırlıklı. Anasını düşünmesi gerek, anası kızından neler bekliyor şu an. Anasının sevgili kızı, Tanrı'nın çocuğu, sevgili Eduard'ının *sözlüsü* Leonie, iki ay sonra güveye gelin gidecek Leonie, doğuracağı çocukların anası, kardeşlerinin ablası Leonie, namusunu bir kız, bir Hıristiyan, *sözlü*, gelin, ana ve abla olarak korumak zorunda. Ya *Ben* olarak? Ben Leonie, namusumu korumak için ne yapmalıyım? *Ne yapacağımı kestiremiyordum.* Buna hazırlıklı değil işte. Şimdiki yaşamının sınırları içinde bu erkeği öpemez. Gelgelelim erkek, o yaşamın sınırları içinde değil ki, dışında. *Onunla baş başaydım. Hiç kimse yoktu.* Bir daha asla onun gibi birinin, yaşamının sınırları dışında kalan bir erkeğin kollarında olmayacağını seziyor. *Bir düş gibiydi.* Onunlayken yaptıkları yaşamının bir parçası değil – ne var ki başkaları öyle düşünecek, bunun sonuçları da bir yaşam boyu acı verecek belki. Onunlayken yaptıkları, yaşamında yeri olmayan bir benlik parçasının tamamlanışı: *Zayıflığım benden daha güçlüydü.*

G. ellerini onun sırtından kaydırarak kabalarına indi. Sonra onu ağır ağır havaya kaldırdı. Leonie'nin ayakları havalandı. G. usulca onu yere bıraktı, ağırlığı yalnızca parmak uçlarına vererek.

Onun eli neresine değerse, ayakları yerden kesiliyormuş gibi geliyordu Leonie'ye, ağırlığını atıyordu sanki. O, bedeniyle yerçekiminin arasına koyuyordu ellerini. Gözlerine baktı. Gülümsüyordu, diş boşlukları, gözleri kadar karaydı. Pencereden içeri dolan gün ışığını hâlâ görmesine karşın, arkasına kara bir perde çekildiğine, onun gözleri ve diş boşlukları kadar kara bu perdenin de usulca çevrelerini sardığına, en sonunda kara bir çadıra dönüşeceğine inanıyordu. O ellerin, gövdesinin doğuştan ağır çeken, hantal, sarkık bölgelerine gittiğini duyuyordu ama eller her değişte havaya kaldırıyordu o bölgeleri, ağırlığı azaltıyordu. O zaman kollarını onun boynuna doladı.

 Kütlesel ağırlığını duyumsadığı bedeninde dolaşan, her dokunuşta, dokunduğu bölgedeki yerçekimini yok eden bu ellerin daha büyük bir etkisi de vardı. Bu bölgelerin her birinde, o bölgeyi karşısındaki bedenin daha geniş kütlesine –henüz sürekli sayılamayacak kesik kesik güdülerle– yaklaştıran bir çekim uyandırıyorlardı. (Memelerinde duyduğu belirgin çekilişe benziyordu, ama daha derinden, daha yaygındı.)

Onun adını sayıklamaya başladı aralıksız.

Leonie'nin o anda yaşadıklarını uzun uzun anlatmaya çalışmak, saçma bir çaba olacak. Yaşadığı, bütün yaşamının can damarıydı: Önceki benliği, şimdiki deneyimini tepeden tırnağa kuşatıyordu, toprağın gölü kuşatışı gibi. Önceki benliği ufalanmış, bu deneyimin kıyılarına toslayıp sularında yiterek görünmez, gizemli göl yatağını oluşturmuştu. Onun yaşadığını dile getirmek için bizim kendi çerçevemiz içinde, o benzersiz dili yeniden kurmamız gerekiyor. Bu da elimizden gelmez. Edebiyat dilinin olanca zenginliğiyle donansak da onun yaşadığının kıyısından geçemiyoruz. Bu deneyimi yaşamanın tek bir yolu var: onunla sevişmek. Öyleyse neden onun deneyimini uzun uzadıya, kılı kılına betimlemek istiyorum, olanaksızlığını yüzde yüz bilirken? Onu seviyorum da ondan. Seni seviyorum Leonie. Güzelsin. Sevecensin. Acıya ve hazza açıksın. Küçücüksün, seni avucuma alıyorum. Gök kadar enginsin, senin altında yürüyorum. Bunları G. söylüyor.

Onu yatağa oturttu, kapıya yürüdü. Kız, yattığı yerden kollarını uzattı.

Yoo, dedi G., sarhoş köylüler gibi olmasın.

Birdenbire sertleşmesi, kızı ne incitti, ne de şaşırttı. Onun birazdan ne yapacağını beklemeye koyuldu merakla.

G. soyunmasını söyledi. Leonie duraladı – isteksizlikten değil, onun önünde nasıl soyunacağını kestiremediğinden. G. kendi giy-

silerini çıkarmaya başladı. Kız, düğmelerini çözdü yalnızca, kalakaldı. G. odanın öbür ucunda çırılçıplak dikelmişti. Leonie, sık sık süpürmüş, temizlemişti bu odayı. G. karşısında çırılçıplaktı. Onun demin çektiği perdeleri kendisinin yıkadığını anımsayınca başını önüne eğdi.

Başını kaldır Leonie. Bak, seni görüyor. Onun seni nasıl gördüğüne bir bak. Olduğun gibi görülüyorsun. Doğduğun an, daha büzüşmüş dudaklarını açıp bağırmadan, kendin olarak değil, bir oğlan çocuğa ikincil bir seçenek olarak görülmüştün. Hepsinin gözü cinsel organına gitti –pembe, ıslak göbeğindeki çizgiye– iri iri açılan gözlerine bakmadan önce. Bir kız çocuğuydun, sana Leonie adını verdiler. Bak şimdi, onun bakışları kuşatıyor seni. Önünde durduğun her aynanın yansıtışı gibi gerçek kimliğinle tanıyor seni. Ayna yansıtıyor: O tanıyor. Seni görürken ayakta, çırılçıplak. Sen, kol altı delik fanilanı çıkarmak için öne eğilirken, iki memenin hiç de azımsanmayacak bir kabartıyla taştığını görüyor.

Senin imgen, onun bedeninin yüzeyini boydan boya bir başka deri gibi kaplıyor. Senin görüntülerinin tümü onun kamışını kuşatıyor.

Kendini daha önce böyle görmemiştin hiç.

Bakarken, tanıyor seni o. Bu tanıma ateşi söndürülemez. Tanıdığını yakar geçer. Ve yangının ateşinde gittikçe bileylenir, daha önce hiç görmediğini tanıdıklaştıran bir yalaza varır.

O seni daha önce çıplak görmemişti, şimdi çıplaksın.

Kimileri, yazımın gereksiz eğretilemelerle, benzetilerle doldurulduğunu söylüyor: Hiçbir şey aslında kendisi değilmiş, her zaman başka bir şeye benziyormuş. Doğru, ama nedeni ne acaba?

 Gördüğüm ya da düşlediğim her şey, özgünlüğüyle şaşırtıyor beni. Başka şeylerle paylaştığı nitelikler –ağaçsa, yaprakları, gövdesi, dalları; insansa eli kolu, gözleri, saçı– yüzeysel geliyor. Her olay beni benzersizliğiyle çarpıyor. Bundan da bir yazar olarak çektiğim güçlük doğuyor – belki de yazarlığımın görkemli imkânsızlığı. Böyle bir tekniği, biricikliği nasıl iletebilirim? Akla ilk gelen yöntem, tekniği öyküyü geliştirerek belirlemek. Sözgelimi sizi Leonie'nin başından geçenin tekliğine, benzersizliğine inandırmak için Eduard'ın bu ihaneti öğrenince neler olup bittiğini sayıp dökmek. Böylelikle bir olayın özgünlüğü, nedenleri ve sonuçlarıyla anlatılmış olur. Ama ben zamanı düzene sokmayı pek beceremem. Nesneler arasında gördüğüm ilişkiler –çoğu kere nedensel ve tarihsel ilişkilerdir– kafamda karmaşık, eşzamanlı bir doku oluşturmaya yatkındır. Başkalarının paragraf araları gördüğü yerde ben geniş araziler görürüm. Bundan ötürü olayları zamana yerleştirmede ve betimlemede başka bir yöntem kullanmak zorundayım. Bu yöntem, zamanın akışındaki nedenselliken çok uzamdaki koordinatları kovalamalı. Ben bir geometrici tavrıyla yazıyorum. Koordinatları yaygın bir biçimde yerleştirmenin bir yolu da, eğretileme aracılığıyla bir şeylerin kimi özelliklerini karşılaştırmak. Nesnelerin, yalnızca benim adlandırdığım şeyler olduğuna inanarak itibari olana tutsak düşmek istemem. Âşıklar hiç de tutsak değildi o anlamda.

Kulm geçidinde Chavez, kendisine el sallayan birilerini görüyor. Aralarında Christiaens ile Luigi Barzini de var. Birkaç saat sonra *Corriere della Sera* bu anın haberini geçecek.

"Yoğun bir duygu, yerlerimize çakıyor bizi. Kıpırdamıyoruz. Cansızız, ruhlarımız gözlerimizde parlıyor, yüreklerimiz gümbür gümbür atıyor. Gördüğümüz sahnenin görkemli güzelliği karşısında dilimiz tutulmuş. Yaşamın bin yılı bu anıyı silemez.

"Birkaç saniye sonra arabaya atlıyoruz yine. Christiaens de yanımızda. İki İsviçre polisi de atlıyor – doğru yola! Birbirimize bakıyoruz; gözlerimiz kızarmış. İsviçrelilerin de gözleri yaşarmış, Almanca mırıldanıyorlar: *Mein Gott, Mein Gott.** Uçak, iki saat önce rüzgâr ve şimşekle kasıp kavrulan Krummbach vadisine girmek üzere. Bakımevinin çevresindeki tarlaların üstünde. İrtifa kaybediyor gibi.

"'İnişe geçiyor," diye haykırıyoruz. 'İşte orada! İnişe geçiyor!'

"Pilotun bir an bocaladığı belli. Belki inişe geçmeyi düşünüyor; sonra rüzgârın korktuğu kadar müthiş olmadığını düşünerek yoluna devam ediyor..."

O dönemde bütün pilotlar, yerde gördüklerine göre kerteriz alırlardı. Yer, güven verirdi onlara, yere inmeyi, yardım istemeyi umabilirlerdi ne de olsa... Önceki yıl Blériot, Manş'ı geçerken bir Fransız destroyeri eşlik etmişti ona. Kısa bir süre, on dakika kadar, gemiyle bağlantıyı yitirmiş, yalnız denizi görmüştü; sonradan, o geçmek bilmeyen dakikalar süresince korkunç bir yalnızlık çektiğini söylemişti. Bu kararıyla Chavez, başka insanların görme ve erişme sınırının ötesine bile isteye uçan ilk kişi katına yükseliyor.

Soğuk, bir hücrenin dört duvarı gibi kuşatıyor çevresini; ama aynı zamanda hücreye de giriyor. Duvarlardan biri acımasızca, sürekli olarak bastırıyor bedenini. Yüzünün ve gövdesinin sağ yanı buz kesmiş. Rüzgârın duvarı bu: demin (yirmi dakika önce) hızını küçümsemek yanlışını yaptığı rüzgârın. Bu yanılgı, artık basit bir hesap yanlışı gibi görünmüyor, bir günah işledi düpedüz. Artık uçuşla örtüşen yaşamını açıklayacak bir "ilk günah" bu. Rüzgâr duvarının karşısındaki duvar, kayalardan ve kardan.

* Tanrım, Tanrım!

 Solunda Monte Leone'yi görebiliyor. Güneş ışığında beyaz kar, dağın varlığını hem vurguluyor, hem de bir tür yokluğa dönüştürüyor.

Bu beyazlıkta tek leke bile kalmaz.

Chavez, rüzgârın duvarını yarmaya çabalıyor. Sağa her dönüşünde Gnome motorunun uğultusu daha da artıyor, çünkü rüzgâr, gerisin geri kulaklarına doğru savuruyor uğultuyu, yine de uçak hemen hemen kımıltısız duruyor havada. Monscera'yı aşmakta kararlıysa, yitirdiği irtifayı kazanması gerek. Ne var ki tırmanmaktan korkuyor. Tepesinde esen rüzgâr, yüzüne doğru esenden daha sert, üstelik her yönden esiyor. Uçak yalpaladığında durum kötü gerçi ama rüzgârın itişiyle yükseldiğinde daha da beter. Chavez'nin bacakları, çizmelerinin içindeki ayakları motorun üstünde iç bulandırıcı bir hızla sarsılmaya başlıyor; kanatların üst yüzeyini kaplayan bez, düzensiz aralarla şişip şişip iniyor, rüzgâr şimdiden altta delikler açmış gibi.

Monte Leone'nin hörgüçlerinin altında, Chavez'nin çok yakınında, daha alçak tepeler, yarım halka bir amfinin kırılmış, aşınmış galerileri gibi yükseliyor, tam ortada kendisi, tek başına.

Paulhan'ın son öğüdünü anımsıyor: Yüksel! Yüksekte kal! Sözcüklerin anlamı kalmadı, saçma.

Karşısına dikilen ilk güçlük, arenayı aştıktan sonra amfinin ötedeki yamacını sıyırtmak. Rüzgâr, yarım halkaya, çıkmaz galerilere doğru bastırdıkça bastırıyor onu. Yamacın bel verdiği noktadan (Glatthorn'un batısında) sıyırtırsa daha büyük güçlüklerle karşı karşıya kalacak. Fazla doğuda şu anda, Monscera'yı aşmak için üç yüz - dört yüz metre yükselmesi gerektiğine inanıyor. Aşağılara bastıran, doğuya sürükleyen rüzgâr, onu gittikçe köşeye sıkıştırıyor, unufak edeceği yere: Gondo koyağına.

Rüzgâra teslim olup arenada halkalar çizerek yükselmeyi düşünmüştür mutlaka. Yine de bence, bir anlığına bile olsa bu dönme

düşüncesi yüreğini ürküyle doldurmuştur. Dipsiz çukurlar ve yamaçlarla dolu bu amfinin çevresinde bir kerecik dönse çemberi asla yaramazdı, ancak motoru durduğunda can verebilirdi. Kıstırıldığı köşede savaş vermeyi yeğliyor.

Artık kayalarla sessizlik arasında bir ayrım yapmıyor. Gövdesinin yüzeyi soğuktan uyuşmuş. Çevresini saran dağlara karşı bilincinin koyabildiği tek direnç, hava, bir de ayaklarının altındaki motorun uğultusu. Hedefine koşan bir ok gibi uçuyor, Glatthorn'a doğru.

Bir kayanın yanından geçiyor, bir A harfinin üzerine gevşekçe gerilmiş bir katır postunu andırıyor kaya; kendisine ve uçağına doğru savrulan rüzgâr, postu da harfin bacaklarından içeri sürüklemiş gibi. Kayanın katır postunda Chavez, kanatlarının gölgesini görüyor, kıvrımları aşarken zaman zaman uzaklaşıyor, zaman zaman da hızla üstüne geliyor kanatlar. Aşağıya bakınca, sivri kayalar alıyor gözünü. Ötede, daha da yüce doruklar var. Motorun uğultusu, yandaki, alttaki kaya kütlesinde titreşerek, yankılanarak, tıpkı kendi gölgesi gibi inip inip çıkıyor; gölgesi, motorun ve yuvarlanan taşların uğultusuyla çınlıyor sanki.

Bu noktada bilinçli kararlar söz konusu olamaz.
Bu noktada yazarken hesap kitap yapamam.

Chavez, gırtlağı, damarları, midesi, kabaları som bir kayadan oluşmuş bir hayvanın ağzına sürüklendiği izlenimine kapılıyor, sindirimi jeolojik olan bir hayvan. Cansızken can alabilen, ölüyken yemek yiyebilen bir hayvan.

Bu noktada yüreklilik ya da yüreksizlik söz konusu edilemez, bu noktada insanlar yaşamı sürdürmek isteyenler ve istemeyenler diye ikiye ayrılırlar. Hangi yanda oldukları çığlıklarından anlaşılabilir. Bazıları çığlıklarıyla havalanır; bazılarıysa çığlıklarıyla yıkılıp ölür. Chavez, uçağın yalpalamasını hiçe sayarak, her şeyi

 hiçe sayarak yükseldi, hayvanın ağzından kaçması gerekiyordu, o kadar: ta tepelere.

Gondo'daydı.

○

Brig'le telefon bağlantısı kuran Domodossola'da herkes bir bekleme telaşında. Fabrikalar işi durdurdu. İşçiler göğü gözlüyorlar. İhtiyarlar, *siesta*'dan* vazgeçmiş. Gençler, Chavez'nin inip yakıt alacağı, sonra Milano'ya doğru havalanacağı piste gidiyorlar. Çam ormanlarıyla başlayıp yalçın kayalıklara tırmanan yeşil, dingin Ossala vadisine bakan her balkonda, her pencerede, gözlerini kısmış insanlar duruyor. Alpler'in tepesini kaplayan göğe bakıyorlar. Hiç rüzgâr yok.

Feci bir şey! Şimdiye kadar çoktan görmemiz gerekirdi onu.
Belki de geri dönmüştür.
Ama Simplon'u aşmış.
Nereden biliyorsunuz?
Roberto söyledi bize.
Roberto da kim?
Belediye Başkanı'nın kâtibi Signor Lucchini, yirmi dakika önce Garibaldi'ye geldi. Chavez'nin manastırı geride bıraktığını bildirdi.
Tanrı'ya şükür.
Bu sabahtan beri bir trajedi yaşayanacağından emindim. Dün gece düşümde gördüm onu.
Ona âşıksın da ondan.
Bir kerecik yüzünü görebilseydim!
Hep birden haykıracağız – Geo! Geo!

Domodossola'da toplanan binlerce kişi, çam ormanında ufacık

* öğle uykusu.

görünen uçağı seçiyorlar. Umduklarından daha alçakta. İzleyiciler bağırıp çağırarak birbirlerini susturmaya çalışıyorlar, motorun sesini duymak için. Çok uzaklarda daha. Yavaş yavaş uçağın devinimleri belirginleşiyor. Domodossola'ya doğru inişe geçiyor.

Chavez'nin arkadaşı araba yarışçısı Duray, pistteki çimenlerin üstüne iki top patiska yayarak, gökten görülebilen bir haç yapıyor; oğlanlar, bezi tutturmasına yardımda yarışıyorlar sanki.

Uçak öyle dengeli süzülüyor, öyle düzenli bir biçimde alçalıyor ki gözleyenlerin hepsinin içi coşkuyla doluyor.

Alpler'in üstünden uçan ilk adam o; bir zamanlar olamaz sanılanı oldurdu. Unutulmayacak bir olaya tanık oluyoruz şu anda, ama baksanıza! sandığımızdan daha kolaymış, hiç çaba göstermeden bir kuştan daha düzgün uçuyor, Alpler'in üstünden de böyle uçtu; büyük bir iş başarmak, belki de bize öğretildiği kadar güç değildir. Bu duygular zinciri (başka başka yollardan dile getirilen duygular) toplu bir coşkuda noktalanıyor. Neden hepimiz gönlümüzden geçenleri gerçekleştiremeyelim öyleyse?

Bir otomobille büyük uçucuyu karşılamaya gelen, tören giysileri giymiş Belediye Başkanı, arka koltuktaki dostlarına bildiriyor, dağları dize getiren kahraman Chavez'nin adı, kasabanın bir sokağına verilip ölümsüzleştirilecek.

Milano ekspresi, Domodossola garından 14:18'de kalktı. Trende bir genç, vagonun penceresinden göğü tararken tek kanatlı Bleriot uçağını yakalıyor, imdat kolunu çekiyor hemen. Tren, zınk diye duruyor. Genç, trenden atlıyor, vagonlar boyunca raylarda koşarak öbür yolculara göğe bakmalarını söylüyor, bir yandan da artık ağaçlar hizasında seyreden uçağı gösteriyor, uçaktaki Chavez iyiden iyiye seçiliyor. Lokomotife vardığında duruyor genç, iki kolunu sallıyor göğe doğru, Chavez belki de görür, karşılık verir umuduyla; o zaman kahramanı selamlayan ilk kişi kendisi olacak. Gelgelelim Chavez karşılık vermiyor. Genç adamla uçuş

 meraklısı arkadaşları, sonraları, yıllar yılı bu davranışı üstüne kafa yoracaklar.

Leonie, bir şarkıcı gibi hafif geriye atmış başını. Gözleri kaymış. G. onun gözbebeklerini göremiyor, yalnızca göz akları açıkta. Ağzı aralık, boğazı şişmiş. Boğazından bir hırıltı yükseliyor, usulca söylenmiş bir sözcük, G. anlamını sökemiyor.

Bazıları haykırır, bazıları kıpırdamadan yatar, bazıları yatağı yumruklar, bazıları tortop olur, bazıları dillerini dudaklarının arasına kıstırır, bazıları kaşlarını çatıp dudaklarını kesin bir kararlılıkla gerer, bazıları ellerini sıkarken bazıları denizyıldızı gibi açar parmaklarını: Davranış kalıbı aşılana kadar hiçbiri birbirine benzemez, her şeyin eşzamanlı olduğu, her birinin topluca buluştuğu o âna iç içe varana kadar.

G.'ye her orgazm, öteki orgazmlarla eşzamanlıymış gibi geliyor. Daha önce olup bitenler yeniden olup bitecek iki kişi arasında. Zamanla, bir kadını öbüründen farklı kılmış-kılacak bütün olaylar, bütün eylemler, bütün nedenler ve sonuçlar bu zamandışı ânı kuşatıyor, bir çemberin, sınırlarını belirlediği daireyi kuşatışı gibi. Bütün farklılıklarına karşın hepsi hep birlikte buradalar. G. hepsine sesleniyor.

Cinsel istek, yaşanan durumla kızışmasına ya da uyanmasına karşın, nesnel koşulları ve süresi ne olursa olsun, öznel olarak zamanın iki noktasına çakılıdır: başlangıcımıza ve sonumuza. Çözümlendiğinde, cinsel istekte son derece nostaljik öğeler buluruz, bunlar doğum deneyimine kadar geriye götürebilir bizi: Başka birtakım öğelerse, bilinmeze, en ötedekine, yaşamın son gerçeğine duyduğumuz giderilmez açlığın sonucudur, ki bunlar nihayetinde yalnızca yaşamın olumsuzlanmasında, yani ölümde bulunabilir. Orgazm anında bu iki nokta, başlangıcımız ve sonumuz, kaynaş-

mış gibi görünebilir. O zaman, iki nokta arasındaki her şey, yani bütün yaşamımız "anlık" oluverir. Kitabımın başkişisini böyle açıklıyorum kendime.

Leonie'nin yanında sırtüstü yatıyordu, onun elini tutmuş, gözleri yumulu. Kız, gizli vaatler görmüyordu artık yüzünde. Vaadini biliyordu, bu giz ikisine değgindi. Öbür eliyle onun yüzüne dokundu. İki parmağının ucuyla kaşının çevresinden dolanıp burnundan aşağı kaydı, eli değince seğiren ağzın köşesini geçti, çeneye indi. Onun yüzünü elleyerek tanışlık duygusunu daha da doğallaştırıyor, gizemin hiç değilse bir parçacığını ortadan kaldırabiliyordu. Tanışlık duygusunu, parmak uçlarında duyduklarıyla yerelleştirebiliyordu. Böylelikle ürküntüsü azalıyordu. Onun burnunu tutmak istedi. Elini, kendi burnuna götürüp kokladı. Onun alnına koydu sonra. Böyle oynamaya devam edebilirdi; ara sıra zihninde beliren tek tük kelimeler garip bir aydınlanma duygusu yaratıyordu – sanki gördüğü ya da düşlediği her şeyin arkasında kar beyazı bir ışık olduğunu ve onu görene kadar her şeye beyaz bir dış çizgi çektiğini biliyordu. Evet, böyle devam edebilirdi, yanındaki erkek konuşmadığı ya da kıpırdamadığı sürece. Gelgelelim merdivenlerden gelen bir erkek sesi, oyuna son verdi. Bir dakika sonra taraçadan, pencerenin tam altından bir kadın haykırdı. Bir sürü haykırış izledi.

Leonie başka bir toplumsal sınıftan gelseydi, başka türlü davranırdı belki. İlk tepkisi, otel müşterilerinin seslerini yükseltip kendisini böyle tedirgin etmeye ne hakları olduğunu sormak olabilirdi pekâlâ. Ama şu durumda, yükselen ses, bir uyarıydı onun gözünde; çocukluğundan beri biliyordu: Birisi sesini yükseltti mi ya ortalıktan sıvışırdın, ya da haksız yere azarlanmaya hazırlanırdın. Müşterilerin kendisini bulamadıkları için bağırdıklarından korkuyordu.

 Elini, G.'nin elinden çekti. G. gözlerini açtı.

Beni arıyorlar, diye fısıldadı, beni aramaya geliyorlar. Kimse giremez buraya dedi G., gözlerini yumdu yine. Kapı vuruldu.

Ne var? diye seslendi G.
Kapının arkasından bir erkek sesi yükseldi: Chavez yere çakıldı.
Nerde?
Domodossola'ya inerken.
Yani Alpler'i aştıktan sonra mı?
Son anda, evet, pistin birkaç metre üstünde, dengeyi tutturamadı, saatte yaklaşık yüz kilometrelik bir hızla yere çakıldı.
Öldü mü?
Hayır. İki bacağı da kırılmış ama telefonda dediklerine göre ciddi bir durum yokmuş. Hastaneye kaldırmışlar.
Yaa. Teşekkürler aradığın için.
Aşağı iniyor musun?
Biraz sonra. Leonie'ye döndü. Gördün mü, dedi, seni aramıyorlarmış. Gülmeye başladı.
Arkadaşın acı çekerken nasıl gülebiliyorsun, diye sordu Leonie.
Halimize gülüyorum ben.
Bana mı gülüyorsun, korktum diye mi?
Yok canım, o Alpler'i aştığı andaki halimize.
Ölebilir ama.
Ben de öleceğim bir gün, o güzel, kahverengi gözlerin, beyaz dişlerinle sen de öleceksin. Zamanı değerlendirmek gerek.
Ona hiç üzülmüyor musun yani?
Zamanım olmadı daha.
Ne dediğini anlamıyorum.
Hiçbir fırsat iki kere gelmez kapıya.
Yere çakıldı dediler.
Ben de nişanlısını avutmaya çalışırım öyleyse.
Kimsin sen? Leonie, öfkeli bir sesle ama yine de fısıldayarak sordu bu soruyu, sanki onun bütün oteli ayağa kaldıracak kadar yüksek sesle yanıtlamasından korkuyordu. Belki de Şeytanın ta ken-

disiydi bu adam. Ona sırtını döndü, yüzünü yastığa gömdü.
Neden ben? diye sordu.
Sen sensin de ondan.
Neden herkesin içinden ben? Bir sürü kız var.
Bir sürü kız var, sen de varsın.
Yoksa ben – başını kaldırdı, içinden geçenleri söylememeye karar verdi: Gideyim artık, dedi, beni ararlar. Bırak gideyim.
Peki.
Sakatlanan arkadaşını umursamıyor musun gerçekten?
Ondan söz ediyor gibisin ama aslında onu kastetmiyorsun.
Ne dediğini anlamadım.
Onu sorarken aslında kendini düşünüyorsun.
Hayır – onu havalanırken gördüğümde...
... ama o sırada ben çoktan seni bulmaya gelmiştim ya.

G. elini onun omzuna dayadı. Leonie, bütün gövdesiyle döndü ona, sırtüstü yattı, yüzüne baktı. Onun yüzünde, kendisini bulmaya geldiği andan beri birlikte geçirdikleri değişimi görebiliyordu; yüzü değişmişti ama Şeytanın yüzü değildi.

Giderken kendisini yanında götürmeyeceğini biliyordu. Sormaya değmezdi. Yarın mı ertesi gün mü gideceğini de sormaya değmezdi. Kat hamalından öğrenebilirdi. Belki Brig'e dönüp dönmeyeceğini sorabilirdi. Ne var ki yanıtı şimdiden biliyordu. Chavez, Alpler'i aşmıştı. Bir daha hiçbir pilot buradan havalanmayı denemezdi. Geri dönmeyecekti. Leonie'nin o âna kadar dünyada gözlemlediği ne varsa, bu erkeğin yaşamıyla kendininki arasına dikilmiş duruyordu.

Yarın seni görecek miyim?
Tabii, ben bulurum seni.

Onun yalan söylediğini anladı. Olayın beklenmezliği, bir daha olabileceğini göstermezdi. Daha seçkin, ayrıcalıklı bir kadın, bu buluşmanın bir daha gerçekleşmeyeceğini kabullenmekte güçlük

 çeker, o yüzden bu yalana ihtiyaç duyardı belki, yalan olduğunu anlamazdı. Leonie içinse, durumu kabullenmek güç değildi. Ona sunulan seçenekler hep sınırlı olmuştu; onun gözünde yaşamın çoğu koşulu değiştirilemezdi; bundan ötürü de "olağanüstü" kavramı yaşamının can damarıydı. Batıl inançların tutsağıydı Leonie.

Titredi. G., onun üstünü örttü. Örtüyü çekerken gövdesinin yatakta boylu boyunca uzandığını gördü, bir kalçası hafif kalkıktı. Bazı kadınlar –çoğu kere geniş kalçalı ve tombul olanlar– boylu boyunca uzandıklarında, gövdeleri önceden kestirilemeyecek kadar güzelleşir. Doğal yapıları, tıpkı bir kır görünümü gibi yataydır sanki. Ve kır görünümleri nasıl bitimsizse, yolcunun ileri attığı her adımda ufuk çizgisi nasıl geri çekilirse, bu gövdeler de gerçek boyutlarını aşar, dokunana sınırsız ve sonsuz gelir. G.'nin eli ona doğru uzandı. Beyaz tenindeki siyah tüy üçgeni, gizemini su götürmez bir biçimde ifşa ediyordu.

Leonie yıkanmadan önce, daha olağanüstülükleri sürüp giderken, yatakta yatarlarken, ona açılmak istemişti, isterse onunla birlikte gelmeye razıydı. Duygularını açmanın bir yoluydu bu: Kendisine ilişkin bütün varsayımları doğru çıkmıştı bu adamın; daha önce hiç kimsenin tanımadığı ölçüde tanıyordu onu, öyleyse bilmesi gerekirdi –bir daha göreceğini sanmıyordu çünkü– onu sevdiğini, çocuğu gibi sevdiğini bilmeliydi. Gelgelelim birlikte gitmeyi önerirse, bir yalan uyduracak, dediğini yanlış anlayacaktı. Başka bir yol bulmalıydı, evet. G.'ye içinden geçenleri söylemezse, Eduard'ın kendi canına kıymasından ya da onu, Leonie'yi öldürmesinden korkuyordu. G.'ye açılmanın üçünü de koruyacağına inanıyordu.

Ve birdenbire, bir buçuk saat önce G.'nin karşısında soyunmaya çekinen köy gelini, çarşafları bir savuruşta attı, yatağın üstünde diz çökerek onun başını kollarının arasına aldı, yüzünü karnına bastırdı, tavandan sarkan armut biçimindeki damla kristallerin mavi ışığına bakarak başını geriye attı, gözlerinde yaşlarla, aralıksız adını sayıkladı.

G. o akşam geç saatlerde Weymann'ı gördü. Öteden beri hiçbir şeyden etkilenmez görünen Weymann, düpedüz sinirliydi. İkindiüstü, Chavez'nin yere çakılma haberi duyulduktan sonra uçağına binip havalanmış, Simplon'a varmaya çalışmıştı; Milano'ya ulaşma ödülü ortadaydı daha. Ne var ki rüzgâr çok sertti, o da geriye dönüp henüz sökülmemiş çadırların durduğu piste inmişti.

Saat kaçta havalandın?
3:43'te, Geo'dan iki saat kadar sonra.
Rüzgâr daha sert miydi?
Yerdeyken belli olmuyordu. Ama bin metre kadar yükseldiğimde, Napolyon köprüsünden hemen sonra tosladım rüzgâra bodoslamadan. Hep ordadır zaten, aynı noktada. Birdenbire gelir vurur, uçağı yan yatırır, ekspres vantilatöründen gelen hava akımı gibi. Chavez'nin geçtiği saatte daha hafif olamazdı. Ama ben anlamsız tehlikeleri göze almaktan yana değilim, o göze aldı.
Başardı da. Böylelikle tehlikelerin önemi de azalmadı mı? Tehlikelerin büyüttüğümüz kadar önemli olmadığını kanıtladı.
Hastanede kanıtlıyor korkarım.
Alpler'i aştı ya!
O rüzgâra tosladığın zaman böyle düşünmüyorsun. Aracın her bağlantısını, her eklentisini sökeceğini sanıyorsun rüzgârın.
Diyelim ki dağları aştı, güvenle yere indi ama sonradan yerde motoru bozuldu, sen olsan geri döner miydin? Yani diyelim ki hiçbir aksilik çıkmadan kanıtladın kendini, geri döner miydin sen olsan?
Evet, ben uçağıma ve hava koşullarına bakarım, o kadar. Havada tetikte olman gerekir dostum. Ne yapıp yapamayacağını kesinlikle bilmen gerekir. Kuşkuya düşmüşsen, asla atak davranmamalısın. Geo, kahraman olmak istiyordu. Havada, ölümcül olabilir bu istek.
Yine de herkesin imkânsız saydığı bir şeyin olabileceğini göster-

di. Bu bir başarı değil mi?
Cesaretine saygım sonsuz ama çok tehlikeli bir örnek bence.
Ödül de bu yüzden veriliyor ya. Tehlike söz konusu olmasaydı...
Yoo, yoo. Uçuşun olağan tehlikelerini demiyorum. Çılgınlığın yüreklendirilmesi, gereksiz risklerin göze alınması tehlikesini kastediyorum. Sonuçta, uçmak da başka işlere benzer, başarının anahtarı, göze aldığın tehlikeyi sağlıklı bir biçimde değerlendirmektir. Yolunda ilerlemek istiyorsan rüzgâra karşı işemezsin. Ben ödlek değilim ama ahmak da değilim.
Yani o ahmak demek istiyorsun.
O bir kahraman. Ama nesine istersen bahse girerim ki şu anda ahmaklığı için lanet ediyordur kendine. Bacaklarını eskisi gibi kullanacağından kuşkuluymuşlar.
Geri dönme meselesine bozuluyorsun anlaşılan.
Sen de gel benimle. Yarın Domodossola'ya onu görmeye gidiyorum. Bir Fiat ayarladım. Yoksa hâlâ o hizmetçi kıza yazdığın mektupların yanıtını mı bekliyorsun? Adı neydi?
Leonie.
Şuradaki dağın adı gibi mi? Leone.
Yazılışı başka.
Ben olsam ikisine de bel bağlamam! diye güldü Weymann.
Domodossola'ya geliyorum.

6

Bu sabah tıraş olurken Madrid'de oturan, on beş yıldır görmediğim bir arkadaşımı düşündüm. Aynadaki yansıma bakarak kendi kendime, acaba dedim, bunca zaman sonra bir rastlantı sonucu sokakta karşılaşsak birbirimizi tanır mıyız? Madrid'de karşılaşışımızı gözümün önüne getirdim, onun duygularını kestirmeye çalıştım. Yürekten bağlı olduğum bir arkadaşımdır, ama ondan yılda ya bir, ya da iki mektup alırım, benim kafam da sürekli onda değildir doğrusu. Tıraşım bittikten sonra, aşağı inip posta kutuma baktım ve ondan gelen on sayfalık bir mektup buldum.

Bu tür "rastlantılar" ender değildir, herkes üç aşağı beş yukarı yaşamıştır. Bu rastlantılar, zamana olağan bakışımızın ne kadar yaklaşık ve görece olduğuna ilişkin bir içgörü sunar. Takvimler ve saatler yetersiz buluşlardır. Kafalarımızın yapısı yüzünden, zamanın gerçek doğası genellikle gözümüzden kaçar. Yine de işin içinde bir gizem olduğunu biliriz. Tıpkı karanlıkta görmediğimiz bir nesne gibi el yordamıyla onun yüzeylerinde gezinebiliriz. Gelgelelim ne olduğunu saptamamışızdır.

Beni bu öyküyü yazmaya zorlayan düş gücüm, bunu, zamanın el yordamıyla dokunduğum ama ne olduğunu asla öğrenemediğim yönleriyle kurduğu yakınlıklar aracılığıyla yapıyor. Bu kitabı işte o karanlıkta yazıyorum.

BİR KADINLIK DURUMU

O güne kadar kadının toplumsal varlığı, erkeğinkinden ayrı bir türe girerdi. Erkeğin varlığı, kişiliğinde simgelenen "egemenlik vaadi"ne bağlıydı. Bu vaat büyük ve inandırıcıysa, erkeğin varlığı da çarpıcıydı. Ama zayıfsa, inandırıcı değilse, pek kayda değer sayılmazdı. Birtakım erkekler, hatta çoğu erkek, bu çeşit bir varlıktan hepten yoksundu. Vadedilen egemenlik, töresel, fiziksel, ruhsal, ekonomik, toplumsal ya da cinsel olabilirdi – yalnız yöneldiği amaç, erkeğin dışındaydı hep. Erkeğin varlığı, size neler yapabileceğinin, sizin için neler yapabileceğinin göstergesiydi.

Kadının varlığıysa, tam tersine, onun kendine karşı tavrını açığa çıkarırdı, kendisine nelerin yapılabileceğini, nelerin yapılamayacağını tanımlardı. Varlıktan bütünüyle yoksun kadın yoktu. Varlığı, tavırlarında, sesinde, düşüncelerinde, sözlerinde, giysilerinde, seçtiği çevrede ve beğenilerinde beliriyordu – kısaca, varlığına katkıda bulunmadan bir adım atamazdı.

Kadın olarak doğmak, bağışlanmış, sınırlı bir ortama erkeğin gözetimi altında doğmak demekti. Kadının varlığı işte böyle bir vesayet altında, kısıtlı bir hücrede yaşama becerisinin tortusu halinde gelişiyordu. Bu hücreyi varlığıyla donatırdı; kendisine daha hoş görünmesi için değil, başkalarını da içeriye çelmek umuduyla.

Kadının varlığı, kişiliğinin ikiye bölünmesinin ve enerjisinin kendi içine dönmesinin bir sonucuydu. Yalnız kalabileceği anları saymazsak, sürekli olarak kendi imgesiyle birlikteydi kadın. Bir odada dolaşırken, babasının ölümüne ağlarken, kendini dolaşır ve ağlar görmekten geri duramazdı. Çocukluk yıllarından başlayarak, benliğini sürekli göz altında tutması öğretilmişti ona, buna inandırılmıştı. Böylece, kişiliğindeki gözlemleyen ve gözlemlenen yanları, kadın kimliğinin tamamlayıcı ama apayrı iki öğesi sayagelmişti.

Kadın, her özelliğini, her yaptığını gözlemlemek zorundaydı, çünkü benliğini bulmasında, başkalarına, dahası erkeklere nasıl göründüğü büyük önem taşıyordu. *Aslında ne olduğu* bilinci, *başka birinin değerlendirmesiyle ne olduğu* bilincine bırakmıştı yerini. Ancak başka birini hoşnut edince yaşamı ve yaşadıkları anlamlı geliyordu ona. Yaşaması için, başka birinin yaşamına yerleşmesi şarttı.

Erkekler, öyle veya böyle davranmadan önce kadını ölçer biçerlerdi. Bundan ötürü de kadının erkeğin gözüne nasıl göründüğü, ondan nasıl bir yüz göreceğini belirleyebilirdi. Bu süreçte biraz söz sahibi olmak için kadın, bir denetim koymak ve süreci içselleştirmek zorundaydı. Kadının gözlemleyen parçası, gözlemlenen parçaya takındığı tavırla, başkalarına bu kişiliğe "bir bütün" olarak nasıl davranılacağını sergilerdi. Bu örnek tavır, yani kendine karşı tavrı oluştururdu varlığını. Onun her eylemi, dolaysız amacı ne olursa olsun, nasıl bir davranış beklediğinin ipucu sayılırdı.

Bir kadın bardağını yere fırlatmışsa, öfkesini nasıl çıkardığına bir örnek veriyordu aslında, dolayısıyla başkalarının bu öfkeyle nasıl baş edebileceğini gösteriyordu. Oysa aynı şeyi bir erkek yapsa, yalnızca öfkesini göstermiş oluyordu. Bir kadın iyi yemek pişiriyorsa, içindeki aşçıya nasıl davrandığını ve aynı zamanda başkalarının bu aşçı kadına nasıl davranması gerektiğini örnekliyordu. Salt yemek pişirmek adına yemek pişirmek, erkeğe özgüydü.

Kadının şart kipinde geçen dünyası, varlığının bu doğası, girişti-ği hiçbir eylemin bütünlük taşımayacağını kesinleştiriyordu; her eyleme, gözlemleyene ve gözlemlenene bölünmüş kişiliğin kaypaklığı yansıyordu. Kadının bu sözde çift kişilikliliği, erkeğin bütüncül egemenliğinin sonucuydu.

Evet, kadının varlığı, nasıl bir davranış beklediği konusunda başkalarına bir örnek sunuyordu – seçtiği yolda ardından gelirler-

 ken, yanında yürürlerken nasıl bir yol izleyecekleri konusunda. Bu örneği vermekten alıkoyamıyordu kendini, çünkü varlığının temel işlevi buydu. Ne var ki, toplumsal göreneklerle olayların akışı, vermek istediği örnekle çelişecek biçimde davranmasını gerektirdiğinde "hoppa" sayılıyordu. Toplumsal görenek, kadının, kendisine yanaşan erkeği "tersler gibi yapmasını" bekler. Kıpkırmızı kesilip arkasını dönecek, ama aynı zamanda gerdanlığıyla oynayacak, göğüslerine ara sıra attığı bakış kadar yumuşak bir hareketle gerdanlığını tutup tutup boynuna bırakacaktır.

Odasında yalnız kaldığında, tek başınalığın bilincine vardığında bir kadın, aynada kendine bakıp dilini çıkartabilir. Güler bu davranışına, ara sıra gözyaşı da döker.

O zamanlar, aslında kadının varlığına âşık olunurdu. Erkeğin uysal parçası, kadının kendi kişiliğine gösterdiği özenle büyülenir, aynı özenin kendisine de gösterileceğini umardı. Kadının dünyasındayken, kendi gövdesinin onunkinin yerine geçtiğini düşlerdi. Karşılıksız aşkı işleyen romantik şiirlerde sık rastlanan bir izlekti bu. Erkek, kişiliğinin egemen parçasıyla, kadının gövdesine değil –bunu azgın tutku diye adlandırırdı– onun varlığının değişken gizemine el koymayı kurardı.

Âşık olan bir kadının varlığı çok şey anlatabilirdi. Bakışı, koşuşu, konuşuşu, âşığını karşılayışı, şiir için gerekli hammaddeyi sağlayabilirdi. Yalnızca sevdiği erkek değil, dışardan herhangi bir izleyici de fark edebilirdi durumu. Neden mi? Gözlemleyenle gözlemlenen, bir anlığına da olsa kadının benliğinde kaynaşıyordu da ondan – ve bu olağandışı birlikten su katılmamış bir tek amaçlılık doğuyordu. Gözlemleyen, kesiyordu gözlem yapmayı. Kadının kendine karşı tavrı, âşığından beklediği tavır kadar kontrolsüz oluyordu. Nihayetinde verdiği örnek, örnekleri falan bir kenara bırakmaktı. Ancak böyle anlarda bütünlendiğini duyuyordu.

Âşık olma durumu, kısa sürerdi genellikle – karşılıksız aşkın mutsuz uzantılarını saymazsak. On dokuzuncu yüzyılın bu konudaki

romantik vurgulamasına kapılıp biçtiğimiz süreden çok daha kısa. Yazılı tarih boyunca cinsel tutku, ufak tefek değişiklikler göstermiştir. Öyleyken kişinin benliğine sunduğu aşk tanımı, her zaman, yaşanan dönemin kendine özgü kültürüyle, toplumsal ilişkileriyle biçimlenip yoğrulmuştur.

On dokuzuncu yüzyıl Avrupası'nın orta sınıfına göre, âşık olma, her yönden pekâlâ güvenilir olan bir dünyada aşırı bir güvensizlik duygusuyla tanımlanırdı. Çağın "İlerleme" beklentisinden bağışık bir durumdu bu. Altını çizen güvensizlik duygusu, sevilen kadını ya da erkeği özgür sanma yanılgısından kaynaklanıyordu. Sevgilinin dileklerine ilişkin hiçbir belirtiye kesin gözüyle bakılamazdı. Sevgilinin hiçbir kararı bir sonraki kararını güvenceye almıyordu. Her davranış, taşıdığı yepyeni anlamla değerlendirilmeliydi. Olay yaşanıp bitene kadar hiçbir tasarıya bel bağlanamazdı. Kuşku, kendine özgü bir erotik uyarı yarattı böylece: Seven, sevilenin tam bir özgürlükle verdiği kararın ereği oldu. Ya da âşık çiftlere öyleymiş gibi geldi. Aslına bakılırsa, karşıdakine böyle bir özgürlük bağışlamak, onun böylesine özgür olduğunu varsaymak, genel yüceltme sürecinin, yani sevileni eşsiz görmenin bir parçasıydı.

Kadın ya da erkek her âşık, kendini karşısındakinin sınırsız özgürlüğünün bilinçli bir seçimi olarak görüyordu, aynı zamanda da o âna kadar bunca kısıtlı olan kişisel özgürlüğünün neden sonra onun yüce sevgisinde kesin bir güvence bulduğuna içten inanıyordu. Bundan ötürü âşıklar için evlilik, kişisel özgürlüğe kavuşmak demekti. Gelgelelim kadın, bu kanıya varır varmaz (resmi nişandan bile çok önce) tek amaçlılığını, bütünlenmişlik duygusunu yitiriyordu. Artık kendisini, geleceğin nişanlısı, geleceğin eşi, gelecekte X'ten doğacak çocukların anası kimliğiyle gözlemlemek zorundaydı.

Kadında âşık olma durumu, iki sahip arasında, babasının yerini alan damatla, sonraları belki kocasının yerini alacak bir âşık arasındaki sanrılı "fetret devri"ydi.

 Kadının gözlemleyen yanı, yeni sahibiyle çarçabuk özdeşleşirdi. Kendine onun gözüyle bakmaya başlardı. Acaba kocamın karısı (yani ben) şunu yapsam, diye sorardı kendine, Maurice ne derdi? Bana bak, diye aynayla konuşurdu, bak da Maurice'in karısı nasılmış gör. Gözlemleyen yanı, yeni sahibin vekiliydi artık. (Her mal sahibiyle vekili arasında görülür türden, yalana dolana oldukça açık bir ilişkiydi bu.)

Gözlemlenen yan, mal sahibiyle vekilinin kölesiydi artık, ikisinin de onunla övünmeleri gerekiyordu. O, yani gözlemlenen yan, her ikisinin toplumsal kuklası ve cinsel nesnesiydi. Gözlemleyen, akşam yemeklerinde kuklayı iyi bir eş kimliğiyle konuştururdu. Canı istediğinde onu yatağa götürüp mal sahibinin keyfine sunardı. Kadın gebe kalıp çocuk doğurduğunda, gözlemleyen ile gözlemlenen yanların kısa bir süre için kaynaştığı varsayılabilir. Belki böyle olmuştur ara sıra. Ne var ki doğum olayı, batıl inançlar ve korkularla öylesine kuşatılmıştı ki, çoğu kadın, bağırarak, ne yapacağını şaşırarak, kendinden geçerek teslim oluyordu doğuma – yaradılışındaki ikiliğin cezasını çekercesine. Kadınlar sınavı atlatıp bebeği kollarına aldıklarında bir de bakıyorlardı ki bu kere de kocalarının çocuğunun sevecen annesine vekil atanmışlar.

Şu son birkaç sayfa, anlatacağım öyküye, özellikle Camille'in "tek başına" (yani kendi vekilliğince gözlemlenmeden) yaşamasında G.'nin neden direttiğine biraz ışık tutar umarım.

KARL MARX TAVAN ARASINA SÜRÜLDÜ

Giolitti, 1911'de

Babasının 1908 yılında ölümünden sonra G.'nin İtalya'ya ilk dönüşü. Livorno'daki avukatlar, miras sorununu çözdüler; babasından üç fabrika, iki şilep, kent merkezine yakın on beş ev kaldı.

Maggiore Gölü üstündeki akşam sisi, her şeye bir tiyatro fonu havası veriyor. Adalar boyanmış gibi. Stresa'nın arkasında yükselen tepede zenginlerin villaları var. Çoğu on dokuzuncu yüzyılda yapılmış. Pencerelerin ve kapıların çevresine asma yaprakları, portakallar, kuşlar çizilmiş. Bu villaların en görkemlilerinden birine, Rönesans taklidi bir saat kulesi olanına, Weymann ile G. akşam yemeğine çağrılılar.

Neden yere çakıldı acaba?

Yüzlerce tanık olmasına karşın olayın içyüzüne ilişkin haberler de, açıklamalar da birbirini tutmuyor. Yemek sofrasında çeşitli kuramlar ileri sürülüyor.

Chavez duruma tam anlamıyla hâkimdi, kusursuz bir iniş yapmak üzereydi. Ne yazık ki, uçuş gerginliği ve rüzgârın bastırması yüzünden tekerleklerin yere değmesine birkaç saniye kala kanatlardan biri büküldü. Uçağın burnu yere döndü tabii, motor bodoslamadan yere çakıldı.

Bu öneriyi ileri süren ve savunan Mösyö Maurice Hennequin, Peugeot fabrikalarında mühendis; yarışmada aslında yarı resmi

 bir Peugeot temsilcisi sıfatıyla bulunduğundan ona saygıyla kulak vermek gerekiyor. Bir tümcenin ortasında ansızın durup dinleyenlerin ilgisini çektikten sonra ağzına yemek tıkıştırmak gibi bir huyu var. İri ellerini sert hareketlerle açıp kapıyor, sanki bunlar el değil de kendi sözcüklerini dışarı salıvermek, başkalarının sözcüklerinin kendi tartışma alanına girmesini önlemek için açılıp kapanan ahşap kapılar.

Asla kusursuz bir iniş olamazdı. Chavez hızını hesaplayamamıştı. Saatte altmış kilometre yerine doksan kilometreyle inmeye çalışıyordu. Yine de kazaya yol açan, bir tek kanadın değil, iki kanadın birden, konan bir kelebeğin kanatları gibi bükülmesiydi.

Bu da İtalyan ev sahibinin görüşü. Milano'daki Pirelli lastik firmasının yöneticilerinden, Aero Kulübü'ne cömert bağışlarda bulunmuş; Lort Northcliffe gibi o da uçuculuğun büyük bir askeri ve ticari geleceği olduğuna inanıyor. Sağduyunun tatlı sesini duyurmak için sık sık ayarlıyor gırtlağını. Villasının konumu, boyalı tavanları, minyatür saat kulesinin çevresindeki açıklıkta Çin fenerleri altında yemek yeme düşüncesi, alt bahçedeki canlı flamingolar, açılan yeni fabrika, hepsi, görüşlerinin ne kadar sağlam olduğuna tanıklık ediyor. Sendikaları desteklemekten, işçilerine ikramiye vermekten yana. Kendisinden daha başarısız, daha hızlı iş arkadaşlarına kaç kereler aktardı büyük Giolitti'nin, başbakanlığı sırasında söylediklerini:

"Halk tabakasının yukarlara tırmanışı her gün daha hızlanıyor, karşı konmaz bir akım bu, çünkü uygar ülkelerin tümünde görülüyor ve insanların eşitliği ilkesine dayanıyor. Hiç kimse, halk tabakasının siyasal ve ekonomik nüfuzdan payına düşeni ele geçirmesini önleyebileceğini sanıp kendini kandırmasın. Bu, büyük ölçüde bize bağlı, anayasaya bağlı partilerin halk tabakasıyla ilişkilerinde benimseyecekleri tutuma bağlı: Bu sınıfların yükselişinden yeni bir muhafazakâr güç, yeni bir esenlik ve görkem mi doğacak, yoksa tam tersine, ülkemizin refahını silip süpürecek bir kasırga mı?"

Ev sahibi, amcasının sözlerine benzer sözlere ancak son çare olarak başvuracak anlaşılan: Süvariler! Oyalanmayın hadi! Gelsin sıkıyönetim! Ama o, Milano'da bir otelde bağırıp çağırmazdı; çaktırmadan telefona sarılırdı.

Karısı, göle inmek daha güvenli bir yol olmaz mıydı, diye soruyor.

Bence dağları aşarken, soğuktan pilotun elleri öyle uyuşmuş, öyle donmuştur ki uçağı doğru dürüst denetleyememiştir.

Bu da Kontes R.'nin açıklaması; Milano operasının önemli mesenlerinden kendisi.

Kontes elini kaldırıyor, parmaklarını yumuşacık bir hareketle birleştiriyor. Bir dansçının açmak üzere olan bir çiçeği anlatışı gibi: Aynı zamanda kavanozdan bir şey çalmaya çalışan bir çocuğun hınzırlığını da andırıyor. "Donmuştur" sözcüğü ağzından çıkarken birdenbire açıyor parmaklarını, başparmağını da iyice geriyor, bu arada öbür elini donduğu varsayılan elin üstüne ara ara değdirerek yüzeyin ne kadar soğuk olduğunu gösteriyor.

Ne zekâ! diye fısıldıyor bir adam yanındaki genç bayana, şu ak saçların gerisinde ne zekâ yatıyor! Noel'e kalmaz, diyor genç bayan, Gino'nun acısını unutur, saçları beş yıl önceki kadar siyah olur yine.

Peki ama neden kimse Mösyö Chavez'nin görüşünü almıyor? Soruyu soran, otuz yaşlarında bir kadın. Sesi hafif çatlak, bir zamanlar bir gülme krizi sırasında ses telleri yırtılmış gibi. Denetim aygıtlarının çoğu ayakla çalıştırılmaz mı?

Bayanın adını söyler miydiniz lütfen?
Madam Hennequin. Tanıştırılmamış olamazsınız.
Küçük adını demiştim.
Kızlık adını bilmiyorum.
Ön adını canım.

Ha... Özür dilerim. Camille.
Geo, Gondo koyağından sonrasını anımsamıyor.
Zavallı Geo!

Ev sahibesi, eski bir Etrüsk takısından esinlenilerek yapılmış bir bilezikle süslü kolunu uzatıyor, Weymann'ı çağırıyor yanına. Mösyö Weymann, diyor (Weymann, Maurice Hennequin'in yakın dostu – bu çağrıyı ona borçlular), siz hem bir uçucusunuz, hem onur konuğumuzsunuz, fikrinizi söylesenize bize.

Weymann gülümsüyor ama İngilizce olarak verdiği yanıt oldukça ters: Model uçaklara güvenemezsiniz. Kanatları neden yapılır, biliyor musunuz? Pamuk ve tahtadan.

Bence Chavez bir çeşit sarhoşluğa kaptırmıştı kendini. Serüvenini başarıyla tamamladığına, en kötü bölümünü atlattığına inanıyordu; son anda gözü hiçbir şey görmedi.

Bu da, Belçikalı bir sanayici olan Harry Schuwey'in kuramı.

Biraz önce Camille Hennequin'le gülüşüp şakalaşan kadın dönüyor. Bu pek inandırıcı gelmiyor Harry. Adama sesleniş tarzından onun metresi olduğu sanılabilir.

Ya bu kim?
Mathilde. Mathilde Le Diraison.

Sevgili Mathilde, diyor Belçikalı, sende düş gücü hiç yok da ondan. Tarihte ilk kez Alpler'i aşmayı başaran yirmi dört yaşındaki bir genç, ölümsüz olduğuna inanır, dünya ayaklarının dibindeymiş gibi gelir (Belçikalı küçük bir kahkaha atıyor) ve inan bana, en tehlikeli anlar, başarı anlarıdır.

Ama o *zaten* ölümsüz, diyor Madam Hennequin, okul çocukları adını tarih kitaplarından öğrenecekler.

Bu kadar iyi giyinmiş olmasa onu öğretmen sanabilirsiniz. Yüzü-

nün ve gövdesinin çizgilerindeki köşelilik, belki sınırlı ama yine de aydınlık, özgür bir kafa yapısı olduğunu ele veriyor.

Bu, daha sonraki serüvenlerine bağlı, diyor kocası. (Mösyö Hennequin'in "serüven" sözcüğünü seçişinde, kıskançlık belirtisi, bilinçsiz bir hafifseme seziliyor.) Gerçekten büyük bir iş başardı, buna en son karşı çıkacak da benim, ama önümüzdeki yıllarda daha göz kamaştırıcı başarılar elde edilecek mutlaka. Haksız mıyım? Ev sahibine dönüyor; onun onayını alacağı kesin.

On yıla kalmaz, biri Atlantik'in üstünden uçar, diyor ev sahibi. Dünyanın çevresinde uçan ilk adam! diyor ev sahibinin eşi yorgun bir sesle.
Bir gün de biri aya uçar mı acaba? diye soruyor Madam Hennequin.
Mösyö Hennequin, egzotik eşine hoşgörüyle gülümsüyor, gururla: Hep aşırı uçlardadır böyle, düşçünün biridir bizim Camille, diyor.

Ben bu kadına G.'den daha az ilgi duyuyor değilim. Size şu anda gözlerimin önüne geldiği gibi betimleyeceğim onu. İnce bir kadın. Kemikleri derisine sığmıyor sanki; küçülmüş giysiler giymiş bir çocuğun uyandırabileceği bir izlenim veriyor. Hareketleri çok sinirli, telaşlı, sanki onlar da dar geliyor bedenine, ama abartmamaya özen gösteriyor. Yüzü ışıl ışıl, gözleri hem yumuşak, hem yarı saydam, bir postu yansıtan duru su gibi.

G.'nin kendisine baktığını görüyor. Erkeklerin çoğu, daha kendilerini çeken bir kadına baktıkları anda onu baştan çıkarıp soymayı kurmaya başlamışlardır bile; onu birtakım durumlarda, yüzünde belli birtakım anlamlarla gözlerinin önüne getirmişlerdir; onu düşlemeye başlamışlardır. Kadınla göz göze geldiklerinde: Ya onun gerçek varlığı bu düşlerini bozmaz ve utanmadan ona bakmayı sürdürürler: Ya da kadın, onların gözlerinde anlık bir bocalamayla açığa vurulan utanç parıltısını okur ve buna ya yüreklendirici ya da cesaret kırıcı bir yanıt vermek zorunda kalır.

 G. ise ne utanç, ne küstahlık belirtisi gösteriyor. Düşünde daha parmağını bile değdirmedi ona. Amacı kendini olduğu gibi ortaya koymak. Gerisi ne olursa olsun. Kendisini onun karşısında çırılçıplak düşlüyor gibi. Kadın da bunun farkında. Kendisine gözlerini diken erkeğin sonuna kadar güvenli olduğunu, hiçbir şey saklamaya, hiçbir kandırmacaya, yalan dolana gerek duymadığını anlıyor. Böyle bir gözü karalığa nasıl bir yanıt vermeli? Bu kez yüreklendirmeyle cesaret kırma arasında bir seçme yapmak söz konusu değil. Gözlerini yere indirirse ya da kaçırırsa, onun cüretine göz yumduğu anlamına gelecek; sırt çevirmekse onu gerçek yüzüyle gördüğünü kabullenmek olacak. (Onun bu görkemli gözü karalığını kendine saklayacak, anısını hep koruyacak.) Daha alçakgönüllü bir yanıt, onun bakışıyla yüzleşmek, hiçbir şeyin farkında değilmişçesine açıkça gözlerine bakmak olabilir. Bu yolu seçiyor. Gelgelelim bakıştıkları süre uzadıkça onun hiç kaçınmaksızın, bütün benliğiyle yalnız kendisine açıldığını kavrıyor. Çevrede durumu fark edecek bir sürü insan olmasına, kendisinden metrelerce uzakta oturmasına, adını bile henüz bilmemesine karşın, yalnızca bakışmaları ilk kaçamak buluşmalarına dönüştü.

Mallarmé'nin bana bu sabah aktardığın o olağanüstü dizeleri neydi sevgilim? diye soruyor Mösyö Hennequin karısına.
Bir kadın dansçı, diye tek tek söylüyor Camille, dans eden bir kadın değildir, çünkü dans da etmiyordur, kadın da değildir.
Belçikalı, bardağındaki şarabı usulca yudumluyor.
Çok güzel, diyor Kontes, doğru da. Büyük bir sanatçı, kadının ve erkeğin ötesindedir, büyük bir sanatçı, bir tanrıdır.
Bana sorarsanız, Mallarmé dili yıkmaya çalışıyordu, diyor Mösyö Hennequin, anlamlarından yoksun bırakmak istiyordu sözcükleri, galiba uzun uzun tasarlanmış bir öç alma biçimi bu.
Öç mü? Anlayamadım, diyor ev sahibi, karaltıları göle karşı seçilen palmiyelere bakarak, öte yandan kafasının özel bölmesinde, evi ve bahçeleri elektrikle aydınlatmak için bir jeneratör alma düşüncesiyle oyalanarak.

Okurundan, kendisini dilediğince değerlendirmeyen kitleden öç alıyordu.

Çok güzel, diye yineliyor Kontes, dansçı dansçı değildir, şarkıcı da şarkıcı değildir. Ne kadar doğru. Bazen ben de ne olduğumu merak ederim.

Brüksel'de birkaç tanıdık var ki, diyor Belçikalı, size katılmazlardı sanırım. Onlar, mazur görün ama, birtakım kadın dansçılarla yakın ilişkiler kurmuşlar. Yalnızca Mathilde gülüyor, Belçikalı da teşekkür eder gibi selamlıyor onu. (Çevresine tahakküm ediyor bu adam. Yaptığından ya da söylediğinden kuşku duyulmasına neden olabilecek her şeyin üstüne koca götünü yerleştiriyor.)

Yani sen Maurice, diyor ev sahibi, Mallarmé'nin dehasını kabul etmiyorsun? Bu bahçeye bakan bu evde şiir üstüne konuşulmasını istiyor, yüreklendiriyor onları.

Mallarmé dâhi olabilir de, olmayabilir de. Yargılayacak durumda değilim. Ama o kapalılıktan yanaydı, bense açıklığa inanıyorum. Bir mühendis olarak, mesleğimizin özünde yatıyor açıklık inancı. Çetrefil makineler işlemez.

Mallarmé bir dâhiydi, ölümsüzdü, diyor Madam Hennequin, zamanından çok ilerideydi.

Hepimiz bin yıl yaşayabilseydik, diyor G., o süre içinde en az bir kere dâhi gözüyle görülebilirdik. Yaşımızdan ötürü değil, herhangi bir yeteneğimiz ya da becerimiz –aslında önemsiz de olsa– insanların o özel tarihsel anda deha göstergesi olarak benimsedikleri bir mihenk taşıyla çakışırdı da ondan.

Dehaya inanmıyorsunuz! diyor Kontes, şaşkına dönmüş bir hali var.

Hayır, bence deha bir buluştur.

Konuklardan bir bölüğü sofradan kalktılar, korkuluğun orada, ay ışığıyla aydınlanmış bahçelere bakmaya gittiler. G., beyaz, bol kıvrımlı, dış çizgileri belirsiz bir yontu görüyor. Gelgelelim yerleştirildiği yer, dümdüz patikaları, taş basamakları ve köşeli fıskıyeleriyle bahçenin geometrisine katıyor yontuyu. Gölün öte yanındaki adalarda ışıklar titreşiyor, geri kalan her şey, geçmiş kadar kıpırtısız.

 Böylesi bir tarihsel sessizlik uzun süremez.

G., Mösyö Hennequin'e dönüyor: Mallarmé'yi pek iyi bilmem; şiir okumam aslında ama Madam'ın bize aktarma inceliğini gösterdiği düşünce çok mu karmaşıktı aslında? Kimi deneyimler tanıma gelmez, yine de gerçektirler. Sözgelimi siz Mösyö Hennequin, karınızın sesinin tınısını, niteliğini tanımlayabilir misiniz? Ama eminim, nerde duysanız tanırsınız bu sesi, ben de tanırım Madam Hennequin.

Madam Hennequin, kendisini böyle ayırıp bir kenara koyan yabancı gence kocasının nasıl bir tepki göstereceğini bekliyor.

Chavez'nin yere çakılışının gizemli trajedisini konuşuyoruz, diyor G., yüzlerce insan olaya tanıktı ama hiç kimse gördüğünü tanımlayamadı. Neden? Olay hiç beklenmiyordu da ondan. Umulmayan, çoğu kere tanıma gelmez.

Camille'e bakıyor. Ona Camomille demeye karar veriyor.

Mallarmé, diye sürdürüyor sözünü, bir kadının dans ederken bir değişim geçirebileceğini söylüyor. Daha önce ona yakıştırılan sözcüklerin o andan sonra ona yakıştırılamayacağını. Hatta adının değişmesi de gerekebilir belki.

Mösyö Hennequin, genç adamla karısının arasında duruyor. Yaşına göre zarif bir adam ama kalçaları çok hantal. Nerden baksanız kadın kadındır, diyor ellerini barın üst kirişlerine dayayarak, ister dans ederken, ister giyinirken, ister konuklarımızı ağırlarken, çocuklarımıza bakarken ya da bizi mutlu ederken. Buna şükredelim.

Güzel bayanlarımız, diyor ev sahibi, gölden yükselen soğukta üşüyebilirler. Hadi içeri geçelim.

Çekimden ve manyetizmadan konuşuyorlar, bu kavramlar, ele alınan iki gövde arasında bir gücün harekete geçtiğini öngörür; hesaba katmadığımız şey, gövdelerin kendilerinin ne büyük bir değişmeye uğradıklarıdır; artık başta ele alınan gövdeler değildir onlar. Ele alınmaları onları değiştirmiştir.

Neden, bu kadını bambaşka bir gözle görmen değil; bambaşka bir dünyanın çerçevesi o. Burnu pek değişmiyor. Dış çizgileri aynı hep. Gelgelelim onun değişmez çerçevesinin içinde gördüğün her şey başka. Kıyı çizgisi haritadakine tıpatıp uyan bir adaya benziyor, ama sen o adadasın, o adayla çevrili yaşıyorsun şimdi. Bütün kumsallarında denizin sesi: Zekânın boyunduruğuna girmediğin sürece, ölüme karşı sürebileceğin tek pay bu eninde sonunda.

Çürüklerde kum serin, ipek gibi gelir. Yaralarda yangılıdır, acıtır, kumun her tanesi kendi acı payıyla katılır acıya.

Ama soyut eğretileme aracılığıyla, kendimle onda bulduğum benzersiz imge arasına mesafe koyuyorum, görüyorsunuz.

Tırnakları yenmiş her parmağının ucu, bana bakan bir göz kadar ifade yüklü. Her parmağın ucundan, elle birleştikleri boğumlara gidiyor gözüm. Eli garip bir biçimde cılız ve güçsüz görünüyor. Önemsenmemiş bir nesne gibi. Bu eli başka durumlarda gözlerimin önüne getirebilirim, kestirebilirim önceden. Beni okşayabilir. Sırtıma vurabilir. Beş emcikli bir meme kesilip parmaklarını bana emdirebilir. Bunların hiçbir önemi yok yine de. Gözüm eline ilişti, o kadar. Başka bir yeri de olabilirdi. Dirseği sivri, kemiği derisini zorluyor, beyazlaştırıyor, kanı çekiliyor. Dirseğini ne yaparken gözümün önüne getiriyorum peki? Kayda değer bir şey değil. Yine de eline baktığım gözle bakıyorum dirseğine. Aynı vaadi alıyorum ondan ve o da aynı şaşmazlıkla tutuyor vaadini. Bakışlarımı an an, büyük bir bağlılıkla izlemek için Camille'i parçalara ayırıyorum. Ama gözlerim onu çarçabuk tarayıp okuyor. Her parçanın sunduğu yeni kanıt, her yeni görünüm onu bütün olarak

 kavramama katkıda bulunuyor ve bu bütünlüğün durmaksızın devinmesini, bir yürek gibi, kendi yüreğim gibi atmasını sağlıyor.

Nedir vaadi? Gelecekteki aşkı mı? Ama aşk daha gerçekleşmedi. Onunla sevişmek, şimdi yaşadığımız duyguyu tamamlamak, sonlandırmak demek. Bir şeyin tanımını yaptığınızda, adını koyduğunuzda onu kendinizden uzaklaştırmış olursunuz. Hiç değilse bir ölçüde. Olup bitenin, aktarmaya elverişli tek dilde adını koymak gibidir düzüşmek. (Ancak daha ortada bir şey yokken cinselliği aşktan ayırabiliriz.) Fiziksel aşkın bütün edimleri ileriye ve geriye dönüktür. Bundan ötürü benzersizdirler ya.

Gözlerim, ellerimin değebileceği gibi değiyor ona, ama tam tamına öyle değil. Ona dokunsaydım, tenine, gövdesinin yüzeyine dokunsaydım, dokunma duyuma çelişkili bir duyu eşlik ederdi. Dokunduğum şeyin beni de içine aldığı duygusuna kapılırdım: Bu dış yüzeyin (renkli gözenekleri, değişken yumuşaklığı, ısısı ve çeşitli kokularıyla teninin) başka bir deneyim türüne göre aynı zamanda bir iç yüzey olduğunu duyardım. Simgesel bir şey söylemiyorum: Duyumun özünü kastediyorum. Ona dışardan dokunmak, içerde olduğumu fark ettirirdi bana.

Her birinde tek tek barınıyormuşçasına bakıyorum parmaklarına, bu biçimlerin içeriğiyim sanki. Ben ve onun parmakları. Saçma. Peki saçma nedir? İki apayrı düşünce dizgesindeki anlık uyuşmazlık. Hem onun parmaklarından, yani başka birinin etinden ve kemiğinden söz ediyorum, hem de kendi imgelemimden. Oysa imgelemim kendi gövdemden ayrılamaz; onunki de.

Yüzüne vurarak onu açığa çıkaran ışık, kentlere ve okyanuslara vurup onları açığa çıkaran ışığın tıpkısı. Onun fiziksel varlığına ilişkin gerçekler, dünyada geçen olaylar aslında; içinde dolandığı uzamsa evrenin uzamı – gözüm ondan başka bir şey görmediğinden değil, o olmayan her şeyi, her şeyiyle onun uğruna ateşe atmaya hazır olduğumdan.

Ayaklarını yere basışı, sırtının milimi milimine uzunluğu, çatlak sesinin tınısı (nerede duysa tanıyabileceğini söylemişti ya) – bunların hepsi ve bütün öbür özellikleri bir tansık kadar önemli. Verebileceklerinin sonu yok: sonsuz. Kendimi kandırmıyorum. Bir tek onu istiyorum. Onun niteliklerinin değeri, en ufak devinimlerinin anlamı, onu başka kadınlardan ayıran o şeyin gücü onun uğruna göze aldıklarımla belirlenecek artık, ikimiz için de. Bu da dünyanın ta kendisi demek. Böylelikle o, dünyanın değerini üstlenecek: İkimiz açısından, kendi dışında kalan her şeyi kapsayacak, beni de. Beni sarmalayacak. Yine de ben özgür olacağım çünkü orada olmayı kendim seçtim bir kere – burada, bu dünyada olmayı, onun uğruna vazgeçmeye hazırlandığım şu yaşamı hiç seçmediğim gibi hem de.

*Je t'aime, Camomille, comment je t'aime.** Böyle demesi gerek.

Konuklar ağır mobilyalarla, koyu renklerle döşenmiş büyük bir salona girdiler; lambaların saçtığı parlak, keskin ışık halkalarıyla, devlet adamlarını antlaşmalar imzalarken gördüğümüz konferans masalarının aydınlatılmış özel bölmelerine benziyordu. Odanın düzenlenişinden, öncelikle birtakım Milanolu politikacılarla işadamlarının, tedirgin edilmeden tasarıları üstünde çalışacakları bir yer olması amaçlandığı anlaşılıyordu; rahat sunuyordu ama aklı çelmiyordu: Erkeksi bir odaydı, bir bakanın meclisteki özel odası gibi. Bahçedeki flamingolara uyan hiçbir şey (kadınların çıplak kollarını saymazsak) yoktu ortalıkta. Konuklar, Giolitti'nin fırçasından çıkma bir portrenin altındaki çift kanatlı kapıdan bu ciddi ama rahat odaya girerlerken, G., Madam Hennequin'in arkadaşı Mathilde Le Diraison'la konuştuğunu ayırt etti; bu iki kadının ilişkisinde merakını uyandıran bir şey vardı. Sakla-

* Seni seviyorum Camomille, nasıl seviyorum seni.

 maya gerek duymadıkları bir suç ortaklığı, kız kardeşlerin yetişkin yaşa eriştikten sonra, hatta anababaları öldükten sonra da ara sıra paylaştıkları bir sırdaşlık.

Bir koridorda Madam Hennequin, güneş şeklinde kocaman bir aynanın önünden geçmiş, omuzlarındaki şalı, alnına düşen perçemi G.'nin gözünden görmeye çalışmıştı. Onun gözünden bakınca, kendini beğenmişti.

Şimdi salonda, onu kocasıyla karşılaştırıyordu. Birbirlerine hiç benzemiyorlardı. Mösyö Hennequin daha güçlü kuvvetliydi, yetkesi daha büyüktü. Bir baba gibiydi; evindeki çocuğu gibi kendisi de Babamız diye söz ederdi kocasından; dünyayı bilen bir adamdı. Metresi konusundaki zarif tutumu –bu bile– dünyayı ne kadar iyi bildiğinin bir örneğiydi. Oysa öteki, kötü Fransızca konuşuyor, şiir okumadığı halde kalkıp Mallarmé'yi açıklayabiliyordu: Kendisi, Mallarmé'nin şiirini anlaşılmaz olduğu için severdi: Evet, öteki gözü pek ve savruktu. Ama kocasıyla boy ölçüşecek hiçbir özelliği olmadığına göre ona gülümseyebilirdi. Aşırılığa kaçmadan, aradaki mesafeyi koruyarak ve tabii kendisini çocuksu davranışlarının kötü sonuçlarından her an kurtarabilecek kocasına sığınarak, bu akşam süresince, Amerikalı uçucunun arkadaşıyla uzaktan sevişmeye istekliydi: Aralarında hiçbir ilişki yokken varmış gibi davranmaya istekliydi.

Chavez'nin nasıl bir adam olduğunu sordu. G. onu yalnızca biriki kere gördüğünü, ama Chavez'nin sinirli, kim bilir belki de umutsuz bir adam olduğunu söyledi. Soruyu yanıtlarken, Madam Hennequin'e baktığı kadar Mösyö Hennequin'e de bakıyordu. Sanki yapılan karşılaştırmadan da haberliydi, varılan sonuçlardan da. Kadını kendi ilgi alanına çektikten sonra bundan böyle ikisinin de ilgilerini kocada, yani onun sahibinde yoğunlaştırmaları işine geliyordu G.'nin.

Yanı başlarındaki alçak sehpada kocaman, cam bir kuğu biblo duruyordu, pembeydi, gümüş bir döner kaideye yerleştirilmişti.

Ne bir sanat yapıtıydı, ne de bir oyuncak, zenginliğin bir süsüydü yalnızca. Madam Hennequin, gözlerini G.'nin gözlerine dikerek kolunu kuğunun boynuna doladı ve Mallarmé'nin ünlü dizelerini mırıldandı:

Un cygne d'autrefois se souvient que c'est lui
*Magnifique mais qui sans espoir se délivre...**

Gül rengindeki kaskatı cam, cılız elinin derisini süt gibi, yarı saydam gösteriyordu.

Bu kadarcık mı? diye sordu Mösyö Hennequin yüreklendirerek. Amerikalı uçucunun arkadaşı, karısının ilgisini uyandırmıştı, farkındaydı, ayrıca Mallarmé'den nefret ederdi, yine de bu konularda ne kadar hoşgörülü olduğunu göstermek istiyordu.

Şöyle sürüyor, dedi Madam Hennequin, anlamaya çalışmayacaksın ama, sözlerin tınısını dinleyeceksin yalnız.

Dörtlüğü baştan sona okuduktan sonra öbür dörtlüğü de okudu, şiirdeki sıla özlemini sesiyle bir aşk özlemine dönüştürerek. Bu şiir, kaçırılan fırsatlar üstünedir, gelgelelim Madam Hennequin onu yüksek sesle okumakla düpedüz bir fırsat ele geçiriyordu: kendi bağımsızlık alanında saydığı ne varsa, kocasının varsayımları ve gözetimi dışında nesi varsa, sözcüklerin tınısıyla açığa vurma fırsatını. Kocasının bahçesindeki toprakta yetişen ama yaprakları rüzgârda bağımsızca sallanan bir ağaca benzetiyordu kendini.

Karısı şiiri okurken, Mösyö Hennequin arkasına yaslanmış, çelenk resimleriyle süslü tavana bakıyordu. Karımı böylesine iyi bir ana yapan, kişiliğindeki tinsel yan, diye kutluyordu kendini, aynı tinsellik onun kocasına gösterdiği çekingenliği, aşırı alçak-

* Bendim, diyor bir eski zaman kuğusu; / Şahane ve umutsuz kanat sıyıran. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu)

 gönüllülüğünü de açıklıyordu. Mösyö Hennequin'in şişman butlarıyla şiş göbeği giysilerini geriyor, kırıştırıyordu. Tutku yok onda, diye bağladı düşüncelerini, ama öte yandan hep saf kalacak.

G., Camille'e bakmaktan kaçınıyordu.

Sizde şair sesi var, dedi ev sahibi, sonra son iki sözcüğü daha şiirsel, daha dokunaklı kılmak için bir kere de İtalyanca söyledi.

Kontes hemen çevresindekilerle konuşmaya girişti.

G. öne eğildi, cam kuğuyu hızla itti, gümüş kaide dönmeye başladı. Biblo artık bir kuğuyu değil, uzun boyunlu, köşeli bir roze şarabı testisini andırıyordu.

Kuğu kafayı buldu, dedi genç bir adam.

G., Mösyö Hennequin'e döndü: Aklımı kurcalayan bir şey var, sık sık üstünde düşünmeme karşın çözemiyorum, sanırım siz Mösyö bana bir açıklama getirebileceksiniz.

Elimden geleni yaparım.
Muhtemelen sık sık panayırları dolaşma olanağı geçmiyordur elinize?
Ticaret fuarlarını mı demek istiyorsunuz?
Sokak panayırları, atış bölmeleri, canlandırma resimler, pire sirkleri, dönme dolaplar, korku tünelleri falan olan yerler...
Uzaktan görmüşümdür, evet.
Ben bu tip panayırların tiryakisiyim. Büyülüyorlar beni.
Neden büyülüyorlar? diye kesti Madam Hennequin.
Çünkü yetişkinlerin oynayacakları yüzlerce oyun var, yetişkinleri oynarken seyredeceğiniz yerlerin sayısıysa üçü-beşi geçmez.
Oldukça saf yetişkinler tabii, dedi Mösyö Hennequin, bu panayırları düzenleyenlerin çapları çok düşüktür.
Çok haklısınız Mösyö Hennequin. Bu kadar iyi değerlendirdiğinize bakılırsa, mutlaka bir kere gitmişsiniz. Şimdi soruma gele-

lim. Durmaksızın bir çember içinde dönmek –böyle bir dönme dolap gördüm de– yalnızca fizyolojik etmenlerden ötürü beyinde geçici bir iz bırakabilir mi?
Baş dönmesine yol açabilir...
Daha fazlasını demek istiyorum. Yani kişilik de geçici olarak değişebilir mi?
Lütfen aklınızdan geçeni açıklayın, dedi Mösyö Hennequin.
Bu çeşit panayırlarda özel bir dönme dolap var, dönme dolapla salıncak karışımı bir şey. İskemleler zincirlere tutturulmuş, dönerken...
Merkezkaç gücü karışıyor işin içine, dedi Mösyö Hennequin, dışarı savruluyorlar. Sizin sözünü ettiğiniz dönme dolabı gördüm. Biz *les petites chaises* deriz.

Güzel. Şimdi: Belli bir ölçüde, dışa doğru nasıl ya da hangi yöne savrulacağınızı denetleyebilirsiniz. Bu, geriye ne kadar yaslanacağınıza, ayaklarınızı ne kadar yükseğe kaldıracağınıza, omuzlarınızı kullanışınıza ve iki yandaki zincirlere asılışınıza bağlı. Kızların salıncakta sallanırken edindikleri bilgilerden pek farklı değil.
Biliyorum, dedi Madam Hennequin.
İskemleler dönmeye başlar başlamaz, çoğu kişi önlerindekine ya da arkalarındakine yaklaşma, el ele tutuşup birlikte savrulma oyunu oynar, birbirlerinin zincirlerini tutan bir çift oluştururlar. Bunu başarmak oldukça güçtür, çoğu kere ancak parmak uçları değebilir birbirine...
İskemleler, oturanların yan yana gelmesini önlemek amacıyla belli aralarla yerleştirilir, diye kesti Mösyö Hennequin. Yoksa tehlike büyüktür.
Çok haklısınız tabii. Gelgelelim bu çeşit dönme dolaba binenlerin hepsi bir dönüşüm geçiriyor. Dönmeye başlayınca, savrulup yükselti kazandıkça, yüzleri ve yüzlerindeki anlam değişime uğruyor. Toprağı aşağılarda bırakıyorlar, başlarını geriye atıyorlar, ayakları göğe savruluyor. Acaba çalan müziği duyuyorlar mı, sanmam. Her biri, önü sıra uçan kolu tutmaya çalışıyor, hızlan-

 dıkça sevinç çığlıkları atıyorlar, hızlandıkça daha da özgür oluyor oyunları, yükselip alçaldıkça, uzaklaşıp yaklaştıkça. Birbirine tutunmayı beceren çiftler, ötekilere oranla daha düzgün ve daha yüksekten uçuyorlar. Kaç kere gözledim bu oyunu, kimse bu dönüşümün dışında kalmıyor. Utangaçlar cesaretleniyor. Hantallar zarifleşiyor. Sonra dönme dolap durduğu anda çoğu kendi eski kişiliklerine dönüyor. Ayakları yere basar basmaz yüzlerindeki anlatım yine kuşkulu, yine kapanık ya da uysal oluyor; bir dakika önce havada böylesine özgür ve kaygısız dönenen erkeklerle kadınlar olduklarına inanmak neredeyse olanaksız.

Madam Hennequin, G.'nin daha önce yaptığı gibi döndürüyor kuğuyu.

Size sormak istediğim şu, Mösyö Hennequin, sizce bu dönüşüm, merkezkaç güçle azalan yerçekiminin sinir sistemi üstündeki etkisinin sonucu olabilir mi? Ne dersiniz?

Bence, bu tür yerlere giden sınıftaki zekâ düşüklüğünün sonucu olması daha akla yakın. Birçok bakımdan, çocuktan farkları yoktur.

Bizleri aynı biçimde etkilemezdi diyorsunuz?

Hiç sanmam.

Baştan beri insanoğlunun düşü uçmak değil miydi? Çok mu çocukça yani? diye sordu Madam Hennequin.

Korkarım, düş gücün seni gerçeklerden uzaklaştırıyor sevgilim, dedi Mösyö Hennequin. Böyle bir panayır alayının uçmakla hiçbir ilgisi yok. Mösyö Weymann'a sorabilirsin.

Konu değişmişti. Biri, Giolitti'nin yapıtına değindi. Ev sahibi güldü, ressamın siyasal hasmı olduğunu söyledi. Giolitti'nin düşmanları ona ne derler biliyor musunuz? Bologna sosu, yarı eşek yarı domuz olduğundan.

Onu beğendiğinizi sanmıştım, dedi Belçikalı.

Bologna'da domuz sevimli bir takma addır belki, dedi Mathilde Le Diraison.

Evet, onu gerçekten beğenirim, dedi ev sahibi. Çağdaş İtalya'nın yaratıcısıdır o. Buraya, bu odaya sık sık gelmişliği vardır, portresi hakkında bu görüşü kendi ileri sürmüştür, ressamın Bolognalı olduğunu ekleyerek tabii! Bu yüzden büyük adamdır ya. Kişisel görüşlerin ne kadar önemsiz olduğunu biliyor. Önemli olan, örgütlenmedir. Örgütlenme ve inandırıcılık.

Konuşma siyasaya, oradan Almanya'ya, Berlin'deki ardı kesilmeyen sokak gösterilerine döndü. Mösyö Hennequin, Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde patlayan bir ihtilalin çarçabuk öteki ülkelere yayılmasından korkuyordu. Mösyö Hennequin durmadan, tartışılmaz bir güvenle anlık korku arasında gidip geliyordu.

Başını güven verircesine salladı ev sahibi. Avrupa'da ihtilal olmayacaktır, tehlike geçmiştir, nedeni de basit. Emekçi kitlelerin önderleri egemenlik peşinde değil, reform istiyorlar yalnızca. Pazarlık yöntemlerini öğrenmişler, istediklerini elde etmek için daha fazlasını ister gibi yapıyorlar. Ara sıra da Sosyalizm lafını ileri sürüyorlar. Bu sözcük, görüşmelere geçici olarak –ama hep yeniden başlanması niyetiyle– ara verme anlamına geliyor. İnsanlarımızı doğru dürüst eğitirsek, çağdaş bilimin verilerinden yararlanırsak, monarşinin gücünü bastırıp parlamenter yönetime güvenirsek, şimdiki toplumsal düzenin zorbalıkla değiştirilmesi için hiçbir neden kalmaz.

Ev sahibi, o yana geldi. Mösyö Hennequin'in arkasında durdu, elini onun omzuna koydu. Çok kuşkucusunuz siz, dedi, gelin de size Turati ile Sosyalist milletvekillerin Roma'da çekilmiş son fotoğraflarından birini göstereyim. Garip bir resim. Çok da rahatlatıcı.

 Mösyö Hennequin ayağa kalktı. Madam Hennequin bir şey söyleyecekti, yarım kaldı...

Çok güzelsiniz. Gözleriniz nasıl konuşuyor. Bıldırcın kılavuzunu andıran bir sesiniz var.
Gülüyor. Bıldırcın kılavuzu mu? Bir övgü mü bu yani?
Sizi seviyorum. Nasıl seviyorum. Yarın görmeliyim sizi.

Bu bağlamda hiçbir olağanüstülüğü olmayan 1910 yılında, yarım milyonu aşkın İtalyan, iş bulmak ve açlıktan ölmemek için dış ülkelere göç etti.

BENZERLİĞİN DOĞASI

Camille hakkında yazarken, yeterince yaklaşamıyorum ona.

Kim çiziyor beni
kalemle kâğıt arasına?
Bir gün yargılayacağım bu benzerliği
ne ki benzerliği yargılayan kadın
şu anda çizilmeye
can atan model olmayacak.

Neysem oyum ben.

Senin gözünde neysem o.

○

Domodossola da Brig gibi gazetecilerle, uçuş meraklılarıyla dolup taşıyordu. Taş döşeli daracık sokaklarıyla küçük bir kasabadır Domodossola. Çatılar, koyu kırmızı irili ufaklı taşlarla, renkleri Gondo kayalarını andıran taşlarla acemice örülmüştür. Havadan bakıldığında saçaklar, küçük sokakları gözden gizler ve kasaba, bir yer kayması sonucunda ortalığa saçılmış koyu kırmızı şist öbeklerini andırır.

Belediye Başkanı, Mercato Alanı'na kocaman bir karatahtanın asılmasını buyurmuştu. Tahtaya özenli bir el yazısıyla ve tebeşirle Chavez'nin sağlığındaki en son gelişme yazılmıştı.

Pazar sabahıydı, o yüzden kasaba pazarı vardı, alan ve sokaklar tıklım tıklımdı. Gece, hava değişmişti, akşam yemeğini yirmi kilometre ötede, Maggiore Gölü'ne bakan kulede, açık havada yediklerine inanmak şimdi güç geliyordu. G. yavaş yavaş hastaneye doğru yürüyordu. Tam önünde Camille'i görünce şaşırmadı.

Soluk leylak renginde bir yürüyüş giysisi giymişti. Giysisinin kesimi ve rengi, resmi gece giyiminden çok daha atak bir hava veriyordu ona. Adımları usul ve kararlıydı. Başında basık siperlikli, öne yatan beyaz çiçeklerle süslü bir şapka vardı. Kumral saçları ensesinde, küçük bir topuzda toplanmıştı. Onun bu taşra kasabasında, sabahın bu erken saatinde böylesine şık oluşunu gece az uyumasına ya da kötü bir gece geçirmesine yordu G.

Okşanan saçın ısısı, çevrenin ısısından bağımsız olarak, kişiden kişiye büyük farklılıklar gösterir. Her zaman serin olmaya yatkın saçlar vardır; en soğuk koşullarda bile kendi ısılarını üreten saçlar vardır. Bu soğuk havada onun varlığından habersiz, birkaç metre önünde yürüyen Camille'in saçlarının alışılmadık bir sıcaklık yayacağını kestirebiliyordu G.

Camille, eldiven ve kürk satan bir mağazanın camına bakmak için duraladı. G. ansızın ona arkadan yanaşıp kolunu yakaladı. Camille, ufak bir çığlık atarak, yumruklarını öfkeyle sıkarak döndü. Kolunu tutanın bir yabancı değil de o olduğunu görünce yüzü gevşedi ister istemez. Kaşlarını çatmayı sürdürdü gerçi, ama dudaklarına hafif bir gülümseme yayıldı.

G., kocasının sağlığını sordu, hava ikindiye kadar değişmezse, Mösyö Schuwey ve Madam Le Diraison'la birlikte Santa Maria Maggiore'ye bir motor gezintisinde kendisine eşlik ederler mi diye soracaktı da.

Gece boyunca o saçma sapan aşk ilanı üstüne düşünmüştü Camille. Neden ona sırtını dönmemişti ki? Neden sesini yükseltmemişti? Çok şaşırmıştım da ondan, dedi kendi kendine. Ama olacakları kestirebilirdi pekâlâ. Onun kendisine gösterdiği apaçık ilgiyi bile isteye körüklememiş miydi? Ne ki, önceden kestiremeyeceği bir şey vardı, kafasını hâlâ kurcalıyordu: onun odada başka hiç kimse yokmuşçasına, baş başa kalmışlarcasına, gökten düşer ya da yerden biter gibi yanı başında dikilip çevredekilerin kişisel alanlarını çiğnemeden, aşmadan, ansızın kesin bir kararlılıkla kendisine açılışı. Odada yardım isteyeceği kimse yok gibiydi, nasıl yükseltebilirdi sesini; genç adamı kimse görmüş olamazdı. Bağırıp çağırsaydı, geçmiş bir olayı büyütmüş olacaktı. Gece bir ara onun pencerede durduğunu sanarak uyanmıştı. Aynı nedenden ötürü yine bağıramamıştı.

Şimdi bu erkeğe, Paris'ten trenle gelirken bir çift eldivenini nasıl yitirdiğini anlatıyordu. G., mağazaya birlikte girmeyi önerdi. Camille bocalıyordu. Ama kasabada başka mağaza yok ki, dedi G., hem ona seve seve tercümanlık yapabilirdi.

Bu sabah, dünkü olayı başka türlü değerlendiriyordu Camille. Olan biten (gizemli bir biçimde) olup bitmişti; iyi ki günlük yaşamının düzeni ve aksamazlığı sayesinde sonuçta kötü bir olay

patlak vermemişti. Domodossola'da kocasıyla birlikteydi. Dört-beş gün sonra Paris'e, çocuklarının yanına dönecekti. Karşısındaki erkek (eldiven mağazasında birlikte bulunduğu, bir çift uzun beyaz eldiven istediğini açıkladığı erkek) bir akşam yemeğinde bir anlık boşluğundan yararlanmıştı, bir daha asla olmazdı. Daha başlamadan bitmişti olay.

Mağazadaki tezgâhtar kadın, uzun uzun Chavez'nin kahramanlığından söz etti. G. Camille'e kadının söylediklerini çeviriyordu: Geo Chavez dağların hâkimiymiş, bir fatihmiş; tezgâhtar kadın onun yaralarına bütün gece merhem sürmekten, en ufak isteklerine köle olmaktan övünç duyarmış. Bir ana sıfatıyla konuşuyordu kadın, ne yazık ki oğlu olmamıştı. Kızlarından biri Milano'da çalışıyordu, öbürü de mağazada kendisine yardım ediyordu.

Camille'in denemek istediği eldivenler, en ince deriden sımsıkı oturan eldivenlerdi. Chavez'yi sağlığına kavuşturacak bu kasabada yaşamaktan gurur duyan kadın, eldiveni tezgâhın üstünden Camille'e uzatmadan önce ağzına tuttu, içine üfledi. Giymekte hâlâ güçlük çekerse, talk pudrası serpebilirdi.

Bellek iki deneyim arasında bağlantı kurduğunda, bağlantının yapısı değişkenlik gösterir. Karşıtlığa dayalı bağlantılar vardır, benzerliğe dayalı, cinsel eğreltilemelere dayalı, sağduyu zincirine dayalı vb., vb. İki deneyim arasındaki ilişki karşılıklı bir yorum da olabilir bazen. Söz konusu durumdaki bağlantı çok yanlı ve karmaşık. Yorum ise son derece kesin olmasına karşın ancak bir müzik akordu kadar söze dökülebilir, yani dökülemez. İtalyan tezgâhtarın eldivenin içine üfleyişini gözlemek, bir zamanlar son mürebbiyesi Miss Helen'ın giysilerinde bulduğu gizemli sıcaklığın anısını uyandırdı G.'nin belleğinde, onu yorumladı. Aynı biçimde, söz konusu anı da şu andaki deneyimini yorumladı. Gelgelelim bu yorumlar yazılamaz kalacak.

İtalyan kadın, Camille'e uzatmadan önce ikinci eldivene de üfledi. Soluğuyla dolan eldiven, Camille'i ansızın derin bir ürküye

 salan bir el biçimini aldı. Uyuşuk, kemiksiz bir eldi bu, iradeden yoksun bir el, havada beyaz karnını açmış ölü bir balık gibi yüzen bir el. İstemediği bir el. Yumruk sıkamayan bir el. Okşarken asla el olmayan, okşamayan bir el; birini ardı sıra sürükleyen bir el. Birden erkeğin kendisine ne önerdiğini anladı: Şu anda sadece taklit ettiği, oymuş gibi yaptığı kişi olma olanağı sunuyordu ona. Mallarmé'nin sözcüklerini yaşanan sabahlara ve ikindilere çevirmesini öneriyordu. Ne ki Camille, bu önerinin farkına varan benliğini ciddiyetsiz bularak bu bilgiyi kafasından silip attı. Güvende kalmak için yapmak gereken tek şey, diye düşündü kendi kendine, gerçekleri görmeyecek duruma düşmekten kaçınmak.

Eldivenler sımsıkı sardı ellerini. Küçücük parmak boğumlarını kaplayan deri öyle gergindi ki ıslak ıslak parlıyordu.
Bir elinizi öbür avucunuza alın, dedi G.
Camille, dediğini yaptı.
Gördünüz mü, dedi, sol elinizi sağ avucunuza alıyorsunuz.
Nesi garip bunun? diye sordu.
Garip değil, kendinize güvendiğinizi gösteriyor, yazgınıza söz geçirdiğinizi.
Güldü Camille. Onun bunu anlaması içini rahatlatmıştı. Oldukça hoşnut sayılırım, dedi.
Hem hoşnut, hem de köle olabilirsiniz. Hoşnutluğun bununla ilgisi yok. Neden "hoşnut" diyorsunuz?
En iyisi, yanıt vermemekti. Ama çok çabuk ürküyorum, dedi, demin sokakta nasıl ürktüm gördünüz.
Ürkmek mi! Onurunu koruyan bir savaşçı hışmıyla döndünüz, sonra da dokunanın ben olduğumu anlayınca son derece kendinden emin bir yakınlık gösterdiniz.
Camille öfkeyle çıkardı eldivenleri, tezgâha bırakıp kapıya döndü.
G. eldivenlerin fiyatını sordu tezgâhtara.
İstemiyorum, dedi Camille.
G. parayı ödedi. Tezgâhtar, eldivenleri ince, mor bir kâğıda sardı. Camille, yüzü kapıya dönük, duruyordu. G. arkadan yaklaşıp

onun dirseklerini tuttu.

(Dirseğini ne yaparken gözümün önüne getiriyorum peki? Kayda değer bir şey değil. Aynı vaadi alıyorum ondan ve o da aynı şaşmazlıkla tutuyor vaadini. Onun dirsekleri, G.'nin avuçlarının içinde işte.)

Güvenin bana. Benden başka kimse sol elinizi sağ avucunuza neden aldığınızı bilemez. Ödün vermiş değilsiniz.

İstemiyorum o eldivenleri.

Onlar da ödün değil. Nasılsa alacaktınız. Bu sabahki şıklığınıza duyduğum hayranlığın bir nişanesi olarak kabul edin lütfen, Madam Hennequin.

Konuşma tarzındaki resmilik kafa karıştırıcıydı. Yapma bir incelik mi yoksa dili çok iyi bilmemesinden mi kaynaklanıyor, belli değildi. Her iki durumda da Camille'in öfkesini açığa vurmakla düşüncesiz davrandığı ortadaydı.

Çekişmemiz için daha çok erken, dedi G.; eldivenleri uzatarak eğildi, selam verdi.

Camille aldı eldivenleri.

*Je t'aime Camille,** dedi mağazanın kapısını açarken.

○

Hastane, kasaba merkezine yakın. Dört köşe, sarı bir yapı, bahçesiyle, on dokuzuncu yüzyıl başı klasik villalarını andırıyor. Ana giriş kapısı Japon gülleriyle kaplı. Girişte bir masa var, üstünde açık bir defter. Uçucuyu rahatsız etmek istemeyen ziyaretçilerin yazacakları notlar, döşenecekleri övgüler için. Kimilerine göre bir uğursuzluk belirtisi bu, çünkü Akdeniz'in bazı yörelerinde ancak evde ölü varsa girişe bir defter koyulur; eş dost defteri imzalar, duydukları üzüntüyü dile getirirler.

Weymann, merdivenlerin başında onu bekliyor.

* Seni seviyorum Camille.

 Gondo'dan sonra hiçbir şey anımsamadığını söylüyor, diye fısıldıyor Weymann.
Nasıl durumu?
Çok sarsılmış, davranışları tutarsız.
Doktorların düşüncesi ne?
Yaraları önemli değilmiş. Sarsıntı geçirmemiş. Tamamen iyileşmemesi için hiçbir neden yokmuş.
Yalnız?
Yalnız demedim ki ben.
Yalnız?
Çok sinirli görünüyor, diyor Weymann.
Odada en az yarım düzine insan var, Christiaens ile Chavez'nin yakın dostu Duray da aralarında. Yatağın karşısına düşen duvara dünyanın dört bucağından gelen telgraflar iliştirilmiş, duvarda yer kalmamış nerdeyse.
Bu duvar, başarısının dünyaya yansıyışını simgeleyen saydam bir pencere gibi görünebilir yaralıya; ama görünmüyor, kapı açıldıkça hafifçe kıpırdayan, karmakarışık, anlamsız kâğıt parçalarıyla kaplı bir duvar olarak kalıyor. Ateşi normalin biraz üstünde. Beyninde bulanıklık yok. Zaman zaman, "Şimdi gidiyorum" açıklamasını yaptıktan sonra gelişen olayların geri döndürülmezliğine takılıyor. Bu geri döndürülmezlik, başını çevirirken, gözlerini oynatırken, yanından hiç eksik olmayan bir kaya yüzeyi gibi gelip gelip vuruyor. Ne kadar yükseğe tırmanırsa tırmansın, batıya esen rüzgârın cephesini ne kadar yiğitçe yararsa yarsın, orada hâlâ, gözlerinin önünde, dudaklarının üstünde. Bir daha deniyor ama olayların jeolojisi değişmiyor. Bu arada, bu sessiz, durmaksızın yinelenen çabaları, odasında konuşulan ya da görülen her şeyi, telgraflardaki okuyamadığı sözcükler kadar uzak kılıyor.

Onu uçağın yıkıntısı altında, yüzü toprağa yapışmış buldular. Kendindeydi.

G. onun elini tutuyor, kutluyor. Bir erkeği gizemli bulmaya alışık değil; onun gözünde gizem, kadınlara özgü bir ayrıcalık. Erkek-

ler konusunda birtakım soruları var yalnızca, yanıtları sınırlı sorular, karşı duvardaki ya da bileğinizdeki saat kaçı gösteriyor gibi. Chavez'nin ikircikli kara gözlerine bakıyor, şişmeden önce de gülünç bir biçimde dolgun, kıvrık olan şiş dudaklarına, ellerine. Domodossola'daki bahçeli hastanenin bir odasında hiç beklenmedik bir nedenle yatmak zorunda kalan ufak tefek genç adamın dış görünüşü, en az bacaklarındaki biçimsiz sargılar kadar rastlantısal ve geçirimsiz bir zırh gibi görünüyor gözüne. Bir kadının göğsünü tutan bir el de aynı gizemi duyar. Dokunulanın gerisinde, dokunulamayan ve görülemeyen vardır. Doktor, bacaklardaki bu sargıları sökebilir. Ama eti yarıp organları açan bir cerrah, gizemi yine açıklığa kavuşturamaz. Gizem, Chavez'nin –sağ kaldığı sürece– yaşadığı dünyayı (ki herhangi birinin, onun elini sıkması da dahildir bu dünyaya) kendi biricik deneyimi olarak biçimlendirmesini sağlayan sistemin enginliğinde.

Bu sabah bir eldiven mağazasındaydım, tezgâhtar kadın senden bir azizmişsin gibi söz etti, bir kahraman kadar gözü pek bir azizmişsin.

Biliyorum, diye kesti Chavez, beni öyle görüyorlar. Belki haklılar, belki değiller. Bu soru asla yanıtlanmayacak çünkü ölmek üzereyim.

Hava düzelmişti. G., arabayı Mösyö Hennequin'in sürmesini önerdi. İkindinin geç saatlerinde, göle bakan bir çam ormanından geçiyorlardı. Madam Hennequin durmalarını istedi, ormanda kısa bir yürüyüş yapabilirlerdi.

Işık, hemen hemen yatay bir biçimde vuruyor ormana. Ağaçların arasından ormanın derinliğine uzanan her yol, bu ışıkta oldukça abartılı bir çiçek dürbünü görünümü alıyor. Işığa karşı, bütün

 ağaçlar kapkara. Güneşle aydınlanan ağaç gövdeleri boz, bal renginde. Aynı ışık, iki kadının incimsi ışıltılı tafta ve ipek giysilerine de vuruyor. Kadınlar yürüdükçe, düğmeli botlar giymiş ayakları, çam iğnelerinden, çürümüş kozalaklardan, yosunlardan, taçyapraklarından oluşan halıya hafifçe basıp derinlere gömülüyor. Yüzeyler her zamankinden daha canlı, ama ormanda her şey, gerçekliğinden bir şeyler yitirir.

G., Camille'e resmi bir nezaket gösterdi yalnızca, ikisini bağlayan suç ortaklığının derinliğini ve önemini vurgulamak istedi. Dikkatini Mösyö Hennequin ile Harry Schuwey'e yöneltti. Belçikalıyı Kongo'nun kaynakları üstüne konuşturmaya çalışıyor. İlgiyle dinler gibi yapıyor; arada ek bir soru soruyor, onun görüşünü benimsediğini belirtiyor. Ama verdiği izlenime karşın söylenenleri pek dinlediği yok. Sözcüklerin yalnızca bir başka anlatım aracı olduğu çetrefil bir dilde –çocukken kendine sorular yönelttiği dilden aslında farklı olmayan ama artık daha zengin anlatım alanlarına sahip bir dilde– aralarında yürüdüğü iki erkeğe sesleniyor sessizce.

Neye göre seçtiniz onları? Herhangi bir kadını da aynı nedenlerle seçerdiniz. Sizin konumunuzdaki erkekler, en iyiyi elde etmelidir. Ama en iyi, mutlak değildir. Sizin konumunuzdaki erkekler, sizin konumunuzdaki erkeklere göre en iyi olanı elde etmelidir. Bunu hesaba katmadan bir kadın seçerseniz, konumunuzu ateşe atmış olursunuz ve konumunuzu ateşe atmanız da sizi –dolayısıyla onu– mutsuzluğa götürür. Kesenize göre kestirin kumaşı, kumaşı giyecek kişiyi de kumaşın kesimine göre seçin. Gelgelelim mevkileri olan adamlar sıfatının ötesinde, kamışları olan erkeklersiniz siz.

Sollarında, toprak birdenbire yükseliyor dik bir yamaçla, öyle ki uzaktaki ağaçların kökleri, yakındakilerin üst yapraklarıyla aynı çizgide. Uzaktaki yüksek ağaçların arasında, girintili çıkıntılı, yeşil yosunla kaplı kayalar var. Sağda, görüşü kesmeyen dolam-

başsız geçite vardıklarında, aşağılarda mika gibi ışıldayan gölün yüzeyini görebiliyorlar.

Gelgelelim sizin kamışlar da eni konu yüceltmeye adanmış. Mümkün olanın en iyisini istiyor kamışlarınız – mevkilerinizin canı cehenneme. İki hırsı birden nasıl doyurabilirsiniz ki?

Orman, dağ gibi kül yutmaz değildir. Deniz gibidir, içinde olup biten her şeye hoşgörülüdür.

Doyuramazsınız tabii. Yine de önünüzde açılan bir uçurumun en kötü cilvelerinden koruyabilirsiniz kendinizi ya da korumaya çalışabilirsiniz. Zaten sorumluluk yaşına eriştiğinizden bu yana, iş arkadaşlarınızın, dostlarınızın, kilisenizin, profesörlerinizin, romancılarınızın, terzilerinizin, komedyenlerinizin, avukatlarınızın, devlet güçlerinizin, devlet adamlarınızın ve tabii kadınlarınızın yardımıyla bunu yapmadınız mı?

Mösyö Hennequin, arkadaşının Peugot'yu ilgilendirebilecek bir şey söyleyip söylemediğini merak ediyor. Arabaların her türlü gereksinimi bir yerde Peugot'ya dokunur. Kongo'ya o da gitmek isterdi. Cezayir'e gitti gerçi ama orası pek Afrika sayılmaz. Afrika, cengelle başlar. Patikadan kuru bir dal alıyor ve yürürken, yanlarından geçtikleri ağaçların gövdelerine vuruyor yavaşça.

Üçüncü bir değer bulmak zorundaydınız, toplumsal ihtirasınızın (ki salt başarı ihtirasının aksine daima uyumluluk kılığına bürünmek zorundadır bu tutku) ve kamışlarınızın idealizminin hakem olarak görebileceği bir üçüncü buluş şarttı. Bu üçüncü değer, mal mülktü işte. Üçüncü ilgi alanı, sahip olma kaygısıydı. Yalnızca parasal çıkarlara dayalı serinkanlı bir ilgi değil, sizi fiziksel olarak uyaran, dokunma duyusu kadar keskin bir duyuya dönüşen, tutku yüklü bir ilgi. Hatta çocuklarınıza da kendilerinin olmayan şeylere dokunmamayı belletiniz; ne bir çiçeğe ne bir hayvana, ne bir yabancının eline. Dokunmak, öz malı saymak demektir. Düz-

 mek de, sahip olmaktır. Siz de ya kiralayarak ya doğrudan satın alarak sahipliği elde ediyorsunuz.

Kadınlar, erkeklerin arkasında yürüyorlar. Henry Schuwey, günümüzde fildişinin lüks bir madde sayıldığını, ama motor sanayiinin gelişmesi sonucu lastiğin gün geçtikçe hayati bir önem kazandığını, bundan ötürü de Kongo'nun geleceğinin lastiğe bağlı olduğunu anlatıyor. Patikada ilerleyenler dışında çıt çıkmıyor ormanda. Ara sıra, dallardan birinde, ta tepelerde, bir kuş azıcık şakıyor, sonra susuyor.

Hiç kimse size evlerinizden söz etmedi mi? Uzun bir süre önce keşfetmiştim. Avrupa'nın hangi kentinde olursa olsun, kalabalıktan uzak bir yerleşim alanında, kendinize ait evlerin ve apartmanların sıralandığı seçkin bir sokak boyunca salınıyorsunuz nicedir.

Ağaçlar ladin ve karaçam. Liken, ladinde daha kolay yetişir. Ölü dalların çoğu, kurumuş yosunu andıran soluk yeşil örgülerle bezenmiş. Öbürlerinde, paslanmış çelik çivileri andıran liken alg izleri, öbekleri göze çarpıyor.

Evlerinizin pervazlarıyla kepenkleri daha yeni boyanmış ama renkleri cepheden güçlükle ayırt edilebiliyor, güneşi alabildiğine emen, ama kolalı keten sofra peçeteleri gibi belli belirsiz bir ışık yansıtan cephelerinizden. Sokaktan, pencerelerinizin perdelerine bir göz atıyorsunuz, öyle kıpırtısız ki perdeler, taşa oyulmuş gibi, sonra bitkilere öykünen oymalı demirli balkonlarınıza bakıyorsunuz, başka kentleri, başka dönemleri anımsatan bezeklerinize, pirinç zilli, pirinç plakalı, cilalı, ahşap çifte kapılardan geçiyorsunuz, sokağın sessizliğinde, uzak bir kalabalığın kulağa ancak erişen uğultusu var, sokak insanlardan öylesine uzak ki, o insanların bireysel çabalamaları, bireysel soluk alışverişleri kesintisiz, dur duraksız bir soluğun sesine dönüşüyor, tatlı bir esinti gibi, tam bir sessizlik olmayan bir sessizlik, öyle ki bir hizmetçinin giriş kapısını örtüşünü de, döşeme ve ağır halılar arasında bir köpeğin havlayışını da, içine yerleştirilen bıçak çatalı kabul eden, yeşil çuha

astarlı bir çekmece gibi kendine mal ediyor. Her şey dingin ve yerli yerinde. Derken birdenbire ürküye kapılıyorsunuz, bu evler sessiz belki ama her birinin ayıbı ortada, hepsi çırılçıplak! Daha da kötüsü, duruşları. Geçenlere utanmadan sergiliyorlar içlerini dışlarını.

Yürüyenler yol aldıkça, ağaçların gövdeleriyle dalları arasında gördükleri boşluklar da biçim ve renk değiştiriyor. Renkle biçim bir olup şurada, şu iki ağacın arasında bir geyiğin durduğu sanısını uyandırabilir.

Bakın! diye fısıldıyor Mathilde.

Hayvanların çevreleriyle uyum sağlama adına başvurdukları doğal gizlenmenin tam tersi bir süreç bu; geyiklerin ormanda yaşadığını bilmesi, çevrenin görünümünden bir hayvan yaratmaya itti Mathilde'i.

Mathilde'in kendisine gülüşünden Camille'in ona açıldığını sezdi G. Tavrında bir açıklık, apaçık bir merak görülüyor, kadınların yalnızca yeni bir âşığa ya da yakın bir dostun sözlüsüne göstermekten kaçınmadıkları merak.

Gerçekten geyik sanmıştım, diyor Mathilde.

Patika bir düzlüğe, her otun, yataylamasına vuran ışıkta tek tek belirdiği, güz başı ikindisinin durgunluğu ve erinciyle dolu bir otlağa açılıyor, burada bütün gelişmeler askıya alınmış sanki, bütün sonuçlar belirsiz bir tarihe ertelenmiş. Mösyö Hennequin, Harry Schuwey'in savlarını duymazdan gelerek eğiliyor, bir mahmurçiçeği koparıp karısına uzatıyor. Bu an, ona karısının gönlünü çelmeye çalıştığı yılı anımsattı.

Sahiplenişin doğrultusunda seçtin bu kadını. Yaptığın seçime duyduğun güven, ona ne derece sahip olduğuna bağlıydı. Sonunda hepten senin oldu, sen de, onu ben seçtim, diyebildin.

 Camille eldivenli eline alıyor çiçekleri. Mathilde, çiçekleri arkadaşının bluzuna iliştiriyor.

Seçiminin doğru olduğuna inanman şart. Yine de kişiliğinin bir parçası –kurnaz, başka erkeklere kulak veren, çocukluktan bu yana, yaşamın, çıkarlarını gözetmeyi bilenleri gözeteceğini bilen parçası– işte o parça, kuşkulu oldu hep. Onunla evlenerek, başka biriyle evlenme fırsatını kaçırıyordun. Doğru, metresini seçmekte özgürdün hâlâ. Ama eninde sonunda metresini seçmene de uygulanabilirdi bu ölçüt. Kişiliğinin kuşkucu yanı şöyle soruyordu: Onu kendime mal etmekle yerinde davrandığıma beni sürekli olarak inandıracak çekicilikte bir kadın mı bu? Çekiciliği, onu bir başka kadından daha çekici bulmamı sağlayacak ölçüde mi?

Camille, Mathilde'in yaptığı bir şakaya gülüyor. Mösyö Hennequin, suya giden bir adam gibi yürüyor sazlar arasında. Harry Schuwey, Kongo'nun iki yıl önce topluluğa resmen katılışının ticareti nasıl olumlu yönde etkileyeceğini anlatıyor.

Yanıtı Hayır olsaydı, artık yaşamıyormuşçasına silip atardın onu.

Hiç bu kadar iri kelebek görmedim, diye haykırıyor Mösyö Hennequin, koşarak kasketiyle bir kelebek yakalamaya çalışıyor.

Seni dünyadaki bütün kadınlardan ya da yaklaşık bütün kadınlardan yoksun bırakma karşılığında, ideal biri olması gerekiyordu. Yüceltilecek nitelikleri konusunda seninle işbirliği yaptı. Sen de Camille'in saflığını, inceliğini, anaçlığını, tinselliğini seçtin. Bunları senin uğruna abarttı o. Onlarla çelişen öteki özelliklerini bastırdı. Senin mitin oldu. Tamamen senin olan tek mit.

Schuwey, Kral Leopold'un ve onun kontrolündeki Kongo Bağımsız Devleti'nin uyguladığı kolonileştirme yöntemlerinin yirmi yıl önce epey etkili olduğunu, Avrupa'daki öteki güçlerin bu tür angaryayı ve bastırma önlemlerini kınamasını –hele kendileri bir zamanlar aynı yöntemleri daha beceriksizce kullanmışken– ikiyüzlü bulduğunu ileri sürüyor. Yine de, diyor Schuwey, yatı-

rım karşısında vergiye öncelik tanıdıkları için bütün kralların kötü işadamları olduğu, tartışılmaz bir gerçek.

Sen – sense Mathilde'in başka niteliklerini yücelttin. Huyu farklı onun, hem senin karın değil, metresin o. Dünyanın en güzel boynu onun boynudur, diyorsun. Onun keyfe düşkün kadınlar gibi tembel olduğuna inanıyorsun. Erkekleri şeytanca kendine çeker diye övünüyorsun. Sonuncu niteliği yüceltmek senin adına benzersiz bir doyum – pek bel bağlayamadığın şu ikinci önerme geçerli olduğu sürece: Ama beni aldatmadığını biliyorum.

Sen Camille'i bırakmayı düşündüğünde, sense Mathilde'i eninde sonunda çok savurgan, çok tutarsız bulduğunda, onların asıl kişilikleri olmayacak sizi yarı yolda bırakan, bundan böyle asılsız kişilikleriyle sizin isteklerinizi karşılayamamaları olacak!

Nefret ediyorum senden. Zenginliğinden ötürü değil, insanların boyun eğişine yaslamışsın egemenliğini. Öğrendikleri her şey, seni gözlerinde büyütmelerine yol açıyor, bu büyütme de sana boyun eğmelerine. Senin gibi olmak istiyorlar. Böylelikle aynı yasalara uyuyorlar ve sonunda boyun eğmeyi kendilerine tanrı seçiyorlar.

Oysa kendi bünyendeki egemenliğin acıklı. Gözlerin, sokaktaki kalabalığı gözlendiklerine inandırmak için pencereye yaslandırılmış cesetlere benziyor. Yüzün en suçsuz, en duyarlı organı olan kulaklar, eski çağlardan kalma işlevsiz uzantılara benziyor kafanın iki yanında, göğsündeki işlevsiz meme uçları gibi. Nerede yaşıyorsun sen? Parmak uçlarında mı? Yüreğinde mi? Düşlerinin çukurunda mı? Omuzların boyunca mı?

Üstteki deri tabakasıyla giysilerin arasındaki loş, havasız boşlukta yaşıyorsun sen. Asma kattaki gözlem odanda yaşıyorsun. Tutkuların isilik kızartısından farksız.

Tarlakuşunu duyuyorum, diyor Camille, göremiyorum ama.

 Benim gözümü korkutamazsın sen. Senin varlığın, ölümüme usulca alıştırıyor beni.

Senin egemenlik kurduğun bir dünyada sonsuza kadar yaşamak istemem; öyle bir dünyada geçen yaşam çok kısa olurdu. Yaşam, senin dostluğuna sığınmaktansa ölümü yeğlerdi. Bak, ölüm bile seni götürmekte çekimser. Çok uzun yaşayacaksın.

Mösyö Hennequin, otlağın köşesinde duran topluluğa yaklaşıyor. Kapalı avucunu uzatıyor. Bir kelebek yakalamış besbelli.

Salıver onu, diyor Camille, küçük bir oğlandan daha yaramazsın.

Linnaeus'a böyle demezdin ama, diyor Mösyö Hennequin.

O kim? diye soruyor Schuwey.

Mösyö Hennequin ellerini havaya kaldırıp avuçlarını açıyor. Kelebek falan yok. Kahkahadan kırılıyor.

Güldüğün zaman, çılgınlar gibi gülüyorsun (bir an rahatlayarak, soluk soluğa), yerinde olabileceğin başka birine gülüyorsun, bu şakanın şöyle bir anımsattığı birine.

Sizlerden biri yok olur olmaz, yerini alacak bir başkası hazırdır, yerlerinizin sayısı da gittikçe kabarıyor. Dünyadaki her şeyin kıtlığına kıran girer, en son sizin!

Çayır bittikten sonra patika, boydan boya bir vadiye ve Alpler'in güneydeki ilk yamaçlarına bakan bir tepeye varıyor. Konuşmadıkları zaman, çevrelerindeki sessizlik, engin göl, tek başına yükselen bir Alp tepesindeki kar, akşama sarkan güz ikindisi bir potada eriyor, düş güçlerini çalıştırmaya alışkın olmayanların düş gücüne bile bir mercek tutuyor; onun aracılığıyla kendi yaşamlarını kuşatan uzama göz atabiliyorlar.

Neden korkacakmışım senden? Gelecekten söz eden, geleceğe inanan sensin. Hiçbir zaman yaşamadığın bir gençliğin avuntusu

olarak kullanıyorsun geleceği. Ben öyle değilim. Senin gülünç ve kıyıcı sürekliliğinin ulaşamayacağı bir yerde olacağım ben, Geo Chavez'nin yaptığı gibi. Ölmüş olacağım, neden korkayım ki?

Şu anda bir düşünce korkutuyor beni: senin ölümsüz olman: sağlara, ölmeden önce zorla benimsettiğin ölümsüzlüğün.

Arabaya dönerlerken G. yine nazikçe eşlik ediyor beylere. Orman daha karanlık artık, daha serin. Çam kokusu daha keskin. Alacakaranlıkları içinde ağaçların kurdukları birlik daha da belirgin. Karaçamın ince bir dalı, boylu boyunca pütürlerle, kabartılarla kaplı. Dal daha gençken bunların her biri dikendi. Dal yaşlanınca her biri bir dal sürecek. Gövdeden çıkan dallar da böyle büyür. Orman aynı ilmeğin sonsuza kadar yinelenmesiyle oluşur.

Camille'in arka koltuğa geçmesine yardım ederken, bir pusula sıkıştırıyor eline. Sonra okusun diye. Şöyle yazıyor pusulada: Bıldırcın kılavuzum benim, miniciğim, bir tanem, sana, yalnız sana söyleyeceğim bir şey var. Yarın öğleden sonra buluşalım. Seni yarın öğleden sonra Stresa İstasyonu'nda bir arabada bekleyeceğim.

Mösyö Hennequin o akşam ele geçirdi pusulayı. Camille, pusulayı o günlerde yanından eksik etmediği Mallarmé'nin *Poésies*'sinin sayfaları arasına koymuştu. Yazı masasındaki yağ kandili tütmeye başlamıştı; bitişikteki odadan kocasını yardıma çağırdı. (Paris'teki evlerinde elektrik kullanmaya başlamışlardı.) Mösyö Hennequin, yanlışlıkla masaya çarptı, kitabı devirdi. Pusula süzülerek indi yere. Eğilip kitapla pusulayı almaya davrandı. Katlanmış kâğıt parçası ilgisini çekti: Acaba Camille şiir yazmaya mı başlamıştı? Kâğıdı açtı. Pusula imzalanmıştı. Yine kitabın bir sayfasına sıkıştırdı onu, Camille'i alnından öperek bir şey olmamış gibi çıktı odadan.
Hiçbir şeyden kuşkulanmayan Camille, hizmetçisine küveti dol-

 durmasını söyledi. Pusulayı unutmaya karar vermişti. Yine de kendine şu soruyu sormaktan ve yanıtını aramaktan vazgeçemiyordu: Onu böylesine bir gözü karalığa ve üstelemeye götüren ne var bende?

On beş dakika sonra Mösyö Hennequin, uğradığı ihaneti bütün korkunçluğuyla kavramıştı, kapıyı vurmadan girdi karısının odasına, kendisini aldattığını o anda fark etmişçesine. Kapı hızla duvara çarptı. Camille, saçını çözmüştü, sabahlıklaydı. Mösyö Hennequin, sesini yükseltmedi. Dişlerinin arasından tısladı.

Galiba delirmişsin sen Camille. Nasıl açıklayacaksın bunu?

Camille, şaşkın gözleriyle baktı.

Aç şu kitabı, içinde ne olduğunu biliyorsun. Bir pusula var – sana yazılmış, bir buluşma önerisi. Kimden geliyor bu?

Beni gözetlemeye hakkın yok. İkimiz için de aşağılayıcı oluyor.

Kimden geliyor dedim.

Okuduğuna, imzayı da gördüğüne göre anlamışsındır.

Kimden geliyor?

Sen söyle bakalım – aynı beyden daha kaç pusula aldığımı da söyle. Çok aptalca davranıyorsun Maurice.

Kimden geliyor?

Karşısına dikilmişti, yumrukları sıkılı, başı hafifçe yana eğik; bu durumda ne yapması gerektiğini kararlaştırmak için odadan çıkmadan önce karısını alnından öpmüştü, alnındaki o noktayı görebiliyor. Camille, yerinden hiç kıpırdamadan ya iskemlesine gömülüp korkmuş gibi yapabilir, ya da kocasının birkaç santim ötedeki saat kösteğine gözlerini dikebilirdi. Altın zincire bakmayı yeğledi.

Utanacak hiçbir şey yapmadım, dedi. Pusulayı yanıtlamayı düşünmedim, saçma sapan bir şey zaten, ayrıca ona cesaret verecek bir davranışta da bulunmadım asla. Bana inanmalısın.

Kimden geliyor?

Başka bir şey söyleyemez misin Maurice? Olup bitenleri neden bana sormuyorsun? Bana. Alelacele sonuç çıkarmadan önce.

Kimden geliyor?

Tanrım, ne oldu sana böyle?

Onun adını senin ağzından duymak istiyorum.
Öyleyse korkarım bu zevki esirgeyeceğim senden.
Tabii. Çünkü sen de biliyorsun ki sesin seni ele verecek. Duygularını gizleyemeyeceksin –bunlara duygu diyebilirsek tabii– duygularının sesinden anlaşılmasını önleyemeyeceksin. Söyle şimdi onun adını.
Hayır. Gülünç oluyorsun.
Hayır diyorsun. Tabii hayır diyeceksin, ikinizi gördüm. Kördüm ama. Sana olan güvenim beni körleştirmişti. Şimdi gözlerim açıldı. Daha ilk karşılaştığınız anda ona göz süzmeye başladın, ona yanaştın, gizli bakışlar atarak, fısıl fısıl...
Çıldırmışsın sen. Bana böyle şeyler söylemeye hakkın yok. Hiçbir şey yapmadım ben.
Hiçbir şey ha! İki gün içinde "bir şey yapacak" zamanın olmadı tabii – kibarca ifade ettiğin gibi. Ama yapmak istedin ve tıpkı – tıpkı bir orospu gibi aklını çeldin onun.
Camille yumruklarıyla itmeye çalıştı kocasını. Sonra başını önüne eğdi, ağlamaya başladı.
Yarın öğleden sonra Paris'e gidiyoruz. Yvonne'a bavulları hazırlamasını söyle. Kapıya doğru yürüdü, sonra dönüp karısının yüzüne baktı yine. Asıl tiksindiğim, şu utanmazlık, şu bayağılık! İki gün içinde, hem de burnumun dibinde, hepimizin birbirimizin yuvalarına sığınmak zorunda kaldığımız şu küçük kasabada!
Yuvalar! dedi Camille, öfkeyle ağlayarak.
Yarın onu uyaracağım, bir daha onu senin yanında görürsem vururum – Fransa'daki bütün mahkemeleri de arkama alırım. Onu geberteceğim, hem de...
Düelloya çağırmak daha onurlu bir davranış olmaz mıydı?
Galiba bir saray orospusu sanıyorsun sen kendini. Ama o iş için gereken ne zekâ var sende, ne de albeni. Ayrıca yirminci yüzyılda yaşıyorsun unutma.
Yalvarırım, görüşme onunla!
Onunlaymış!
Sabahlığın yakalarının kavuştuğu yerde karısının beyaz, kabarık memelerini görüyor.

Peki Paris'e döneriz, diyor Camille, istediğin buysa döneriz, ama onunla konuşma.

Görüyorum ki, sevgili Camille, ondan öğreneceklerimden korkuyorsun.

Sen bilirsin.

Anahtarı kapıdan alarak odadan çıktı. Anahtarı almazsa, Camille kapıyı kilitleyip onu dışarda bırakabilirdi – tartışmalardan sonra birçok kere yaptığı gibi. Oysa gecenin geç saatlerinde –şimdi farkına varmıştı bunun– bir orospuyu düzer gibi düzebilirdi onu.

O

Camille rahat uyudu. Saat altıda kalktı. Kocası, odasında değildi, yatağı bozulmamıştı. Kepenkleri açtı. Gök masmavi, bulutsuzdu. Günün hızı belirlenmemişti daha; zaman, tıpkı sadece birkaç kişinin dolaştığı sokaklar gibi, olduğundan uzun görünüyordu. Günün uzunluğuyla mavi göğün derinliği, bütün boyutlarıyla içini titreten bir tiyatro sahnesi oluşturuyordu. Pencereden, istasyonu görebiliyordu.

Yvonne ile Mathilde'e bir haber uçuracağı, bir an önce gelmesini, yardımına gereksinim duyduğunu bildireceği ânı sabırsızlıkla bekliyordu.

Beklerken bir kahve istedi.

Pencereden, bir kedinin avludan geçtiğini gördü, hem de istediklerini hemen elde edeceklerini anlayan kedilere özgü o kararlı koşuşla. Kedi, hizmetçi kızın mutfakta kahve öğüttüğünü duymuştu, kız bir tabureye çökmüş, değirmeni bacakları arasına kıstırmıştı. Bu ses, kedi için krema demekti. Hizmetçi kız, kahveyi öğüttükten sonra mutfak dolabına gidip krema kavanozunu indirecekti. Kavanozdan gümüş fincanlara krema koyduktan sonra, kedi bacaklarına sürtünürse, avluya açılan kapıda duran mavili beyazlı küçük kedi çanağına krema dökecekti biraz.

Camille, giysi dolabını birkaç kere gözden geçirerek o gün ne gi-

yeceğini kararlaştırmaya çalıştı. Paris trenine yetişeceklerdi. Haşarılık etmiş bir çocuk gibi, çocuklarının yanına sürülüyordu. Saten işlemeli koyu renk ketenden yolculuk giysisi çok uygundu. Yine de soluk leylak rengindeki spor giysisini seçti. Evine zorla gönderiliyordu ya.

Mathilde'den istediği, öğüt değil yardımdı. Camille'in gözünde Mathilde, değer ölçüleri bambaşka, çok daha şatafatlı şeylerden zevk alan biriydi. Mathilde, yaptığı sözleşmelerin bilincindeydi, o yüzden de verdiği sözü tutardı. Altmış dört yaşındaki Mösyö Diraison'la evlendiğinde, bir gün konacağı miras karşılığında kocasının geri kalan günlerini hoşça geçirtmeye sıvanmıştı. Beş yıldır da bu hasta ihtiyarı çocuk gibi şımartıyordu. Kendisi böyle bir pazarlığı asla yürütemezdi; yaşamın daha güzel olması gerektiğine inanıyordu. Özünde tinsellik yatan bir hakseverlikten yanaydı. Bağda çalışan işçiler meseline bayılırdı, hani en son tutulan ve yalnızca bir saat çalışan işçiler, günün bütün ağırlığını ve güneşin kızgınlığını çeken işçilerle aynı ücreti alırlar, işte o mesel.

Mathilde'den yardım bekliyordu, özellikle bir haksızlığın giderilmesi için. Kocası, dediği gibi o erkekle konuşmuşsa (evde olmamasından öyle anlaşılıyordu), bu sabah Mathilde'i yanına katıp kasabaya inmeyi, ona rastlamayı tasarlıyordu. Onu bir daha görmek istemiyordu gerçi ama belirtmek istediği bir şey vardı: Peşinden koşmasını uygunsuz, çocukça ve yanlış bulsa da asla bayağı bulmadığını söylemek istiyordu.

Bu tasarının Mathilde'e fazla romantik ve çocuksu geleceğini kestirebiliyordu. Ama Mathilde'in kendisini kırmayacağını da biliyordu; hem aralarındaki arkadaşlık, hem de –daha önemlisi– can sıkıntısı yüzünden.

Bu sevimsiz taşra kasabasında ne bekliyoruz ki? diye sormuştu Mathilde dün sabah. Galiba şekerim, kahramanın ölümünü.

○

Banliyö treni Domodossola garına girerken Mösyö Hennequin, vagonun kapısını açıp atlamaya hazırlandı. Sabırsızlanmıyordu aslında, herifi öldürmek için yeterince zamanı vardı ama ne kadar çabuk harekete geçerse, kararının doğruluğuna o kadar çok güvenecekti. Aynı trenden işçiler de indiler ama onlar çıkışa değil rayları aşarak yan hatta yöneldiler. İstasyonun dışında taksi yoktu görünürde, Corso'nun öte ucunda bir tek kişi görebiliyordu.

Yan cebini üstten yoklayarak otomatik tabancayı bir daha sağlama aldı, uğruna sıkıcı bir gece yolculuğuna katlandığı silah, yerli yerindeydi. Onun somutluğu, kendi hareketlerinin çabukluğu kadar güven vericiydi; sanki bir tanıdığı şöyle diyordu: Maurice, o gün serinkanlı ve kararlı davrandı.

Otelin önünden geçerken, onun yatak odasının penceresine baktı, Camille'in düello önererek kendisine meydan okuyuşunu anımsadı. Günün düellolar ve idamlara elverişli bir saatiydi. Uykusuz bir geceden sonra, sabahın erken saatlerinde, gün birçok kişi için daha başlamamışken, kişi alışılmadık bir bakışla değerlendirebiliyordu yazgısını.

Eski kasaba merkezine doğru yürüdü, dükkânların sıralandığı dağınık çarşının kemeraltına. Chavez'nin sağlık durumunu bildiren karatahta, gece yağmur yağması olasılığına karşı kemeraltına çekilmişti. Yazının bir köşesi silinmişti. *Hastanın kalp atışlarında gözlemlenen iniş çıkışlar, düzensizlik, tehlikenin henüz...*

Kemeraltındaki dükkân camları, geniş tahta kepenklerle kaplıydı. Hepsi yeşildi; ama başka başka dönemlerde boyandıklarından, her yeşil başka tondaydı. Kepenklerin üstünde tabelalar vardı. Bazı soyadları birkaç kere geçiyordu tabelalarda. Kepenkler açıkken, camlarında sergilenen mallara bakıp buncağızların uzak bir kasabanın yoksul taşra dükkânları olduğunu anlamak hiç de güç değildi. Ama kepenkler kapalıyken, görünüşleri başkaydı.

Eşsiz eşyalarla dolup taştıklarını sanabilirdiniz. Mösyö Hennequin kemeraltının çevresinde birkaç kere dolaştı.

Camille'in bu karşılaşmayı görmesini isterdi doğrusu. Genç adamı gerçek yüzüyle tanıyabilirdi o zaman – aşağılık bir katilin ruh yapısında hin bir zampara. Ayrıca, kendisinin, yani kocasının onu korumak için neleri göze aldığını da öğrenebilirdi o zaman.

Artık Camille'i suçlamıyordu. Dün gece ondaki orospu yanı görmüştü, ki bu orospuluk her kadında vardı Mösyö Hennequin'e göre – ama tabii ancak, kadın, doğasının şart koştuğu denetimden uzaklaştığında ortaya çıkardı. Karısının Mallarmé'nin şiirine tutkunluğunda yatan uyarıyı atlamıştı: O şiir, karısının sınırsızlık, uçsuz bucaksızlık sevdasını uyandırmış, kamçılamıştı. Son hesaplaşmada onun suçsuz olduğuna inanıyordu: Masumdu o. Zayıflığı, kadın cinsinin zayıflığıydı.

Onu bu zaafa karşı korumakla, bu azgın gencin çevirdiği dümenlere son vermekle, dünyadaki bütün karıları bütün kocalar adına korumuş oluyordu. Camille'den çok daha zeki, çıkarlarını gözetmede çok daha usta olan kadınlar da aynı zaafın pençesindeydiler: İlk yalan yanlış izlenimlerine gözü kapalı kapılıverirlerdi. Yakından tanıdıkları an erkekleri parmaklarında oynatabilen kadınlar, tanımadıkları bir yabancı karşısında on bir yaşında bir çocuk havasına girebilirlerdi. Kadınlar, hesap kitap yapabilir, çetrefil stratejiler, ince taktikler kurabilirlerdi, acımasız da, cömert de olabilirlerdi – ama ne olursa olsun ilk izlenimleri hep yanlıştı, hiç şaşmazdı. Burunlarının dibini görmezlerdi. Zampara erkeklerin –kadınlar söz konusu olduğunda– en ufak bir seçkinlik maskesine ya da kendilerini gizlemeye gerek duymamaları buna bağlıydı.

Mösyö Hennequin, başkalarının zayıf ve aşağılık kişilikleri yüzünden böyle bir görevi üstlenmek zorunda kaldığına inanıyordu gitgide. Kendi çıkarlarını koruma, yalnızlıktan kaçma zorunluluğunu duyduğu aklının köşesinden geçmiyordu. Kemeraltını, kepenkleri kapalı dükkânları geride bıraktı.

 Mösyö Hennequin, yatak odasının eşiğinde duruyordu. Beni gördüğünüze pek şaşmadınız herhalde, diyerek kapıyı kapattı. Biz erkekler, diye sürdürdü, sizlerin sandığı kadar budala değiliz, sizin gibilerle nasıl baş edileceğini de çok iyi biliriz.

Yatak odası gösterişsizdi, yerler tahtaydı. Yatakta battaniye yerine üstüne beyaz nevresim geçirilmiş bir yorgan vardı. Yastıklara kuş tüyü yerine ot doldurulmuştu. Simplon posta arabasının sürücülerinin konakladığı bir handı burası. G. yataktaydı, dirseğinin üstünde doğrulmuştu.

Mösyö Hennequin, kapıyı kapar kapamaz yataktaki adama doğrulttu tabancasını. Kıpırdama, vururum seni.

Yataktaki adam tabancaya baktı. (Yalnızca silahın metali miydi çocukluğundaki silah odasının kokusunu belleğinde böylesine tazeleyen?) Mösyö Hennequin'in bitişikteki odada konuşuyormuş gibi gelen sesini duydu.

Seni bir daha karımın yanında görecek olursam, burada ya da başka bir yerde, yemin ederim gördüğüm an vururum.

Mösyö Hennequin, elindeki silahın nereye doğrultulduğunu çok iyi biliyordu – tehlikede olan kendi yaşamı değildi. Dahası, ilk gördüğü andan başlayarak o pusulaya, bu adamı yatakta öldürse bile, işlediği suçu göstermelik bir cezayla geçiştirmesini sağlayacak sağlam bir kanıt gözüyle bakmıştı. Yaşamında önemli bir sarsıntı olmamıştı, şu andaysa sonraları baş gösterebilecek ciddi bir tehlikeyi kökünden kazıyordu. Ne var ki ölüm tehdidini dile getirmek, bazen amacından çok daha kapsamlı bir etki yaratabilir. Ölüm bir kere ağza alındı mı, kimin öleceği garip bir biçimde rastlantısal görünebilir. Her nedense, Mösyö Hennequin titremeye başladı.

Korkmuyordu, ama o anda bütün yaşamını akladığını seziyordu. Sanki o anda yaşamının anlamından ödün vermektense ya da o anlamı yadsımaktansa ölümü seçmeye hazırdı. Önemli olan ölü-

mün seçilmesiydi; kendisi ya da başkası için seçilmesi –karşısında, yatakta yatan adamın üstünden silahını bir an ayırmıyordu– önemsiz görünüyordu. Artık Camille'in bu karşılaşmayı görmesi de önem taşımıyordu. Bir can düşmanını ölümle korkutmak ya da öldürmek, kişinin kendi ömrünü artırması demekti. Büyük bir coşkuyla içinde yeni bir güç keşfediyordu.

Onunla buluştuğundan bir nebze kuşkulanacak olursam, köpek gibi uykunda vururum seni.

G. gülmeye başladı. Sahte tavırlar bir yana atılmıştı ve ortaya çıkan gerçek gülünç bir biçimde bildikti. Gerçek, şu sapır sapır titreyen, konuşurken garip zevk çığlıkları atan, eli silahlı Mösyö Hennequin'di.

Karıma ya da bir arkadaşımın, bir tanıdığımın karısına el uzattığını görürsem, o anda vururum seni.

Sık sık sormuşlardı ona: Neden gülüyorsun sevgilim?

Gizli tasarılar, umutlanmalar ve taktiklerle geçen günlerden sonra, kuşkulardan ve yürek yoklamalardan sonra, ataklıktan, çekingenlikten ve daha büyük bir ataklıktan sonra ne, hangi gerçek çıkıyor ortaya? Pantolon iskemleye atılmış, kadının şalı bir yanda, yatak örtüsü sıyrılmış, esmer kıllarla kaplı iki üçgen serilmiş ortaya, üçgenlerin içinde, birinci sınıfa giden tıp öğrencilerine, yapıları insan soyuna özgüdür diye belletilen organlar. Yanılma söz konusu olamaz ve belirsizlikten alabildiğine uzak olan bu gerçekte gülünç bir bayağılık var. Maske ne kadar uzun süre takılırsa, bilinen ne kadar uzun süre gizlenirse, açıklanış o kadar saçma oluyor, çünkü iki sevgiliden, bilegeldikleri karşısında göstermeleri beklenen şaşkınlık da o oranda büyüyor.

Karımın saflığından yararlanmak istedin – bilmez miyim şimdiye kadar kim bilir kaç zavallı kadından yararlanmışsındır böyle. Ama Tanrıya şükür, geç kalmadık.

 Beatrice, kahkahalar atarak yatağa yığıldığında, arabadaki karalar giymiş adama gülmüyordu artık, bir eşekarısı sokuğunun bağışladığı o garip özgürlük içinde, yatağında biraz sonra kesinlikle olacaklara gülüyordu, hem de babasının portresinin altında.

Sus. Gülmeyi kes. Yoksa göğsüne kurşunu yersin.

G. gülmekten alıkoyamadı kendini çünkü şu anda neden sonra sıradanla yüz yüzeydi. Bir rahatlama gülüşüydü bu, sanki bir aralık karşısındakinin, (bütün mantık kurallarına aykırı düşse de) sıradışı olabileceğinden korkmuştu. Ayrıca sıradanın sertleşen bir penis gibi kaskatı, amansız kesilmesi de birinci sınıf bir gırgırdı, ona da gülüyordu.

Mösyö Hennequin, bu kahkahayı hücresinde tek başına kalan bir delinin kahkahasına benzetti. Yataktaki yılışık herifin pekâlâ deli olabileceği düşüncesiyle sinirleri bozuldu, eli ayağı çözüldü, çünkü her ne kadar delilerin kapatılması, hatta bazı durumlarda itlaf edilmesi gerektiğine inansa da deliliğin kendi kendini yiyip bitirdiğini bilirdi, bu yüzden de can düşmanı hiç duraksamadan, hiç ödün vermeksizin işini bitirmeye karar verdiği düşmandan çok daha zararsız bir kötülük simgesi oluvermişti bir anda.

Delisin sen, dedi. Ama ister deli ol ister olma; ikinci bir kere uyarılmayacaksın.

Mösyö Hennequin silahını karısını baştan çıkartmaya yeltenen adama doğrultma heyecanını (ki o delice kahkaha yüzünden epey azalmıştı bu heyecan) son ana kadar diri tutmak amacıyla, geri geri gitti kapıya.

○

Madam Hennequin ile Mathilde Le Diraison, tentesi delik deşik, sürücüsü hasır şapkalı, döküntü bir arabayla Via al Calvario'dan

güneydeki San Quirico Kilisesi'ne doğru ilerliyorlar, Domodossola'nın merkezinden on dakika ötede kilise.

G. ile Mercato Alanı'nda karşılaştılar. G. telaşla selamladı onları, sonra Camille'e bakarak, demin kocanız tabancayla tehdit etti beni, dedi, bir daha sizinle görüşürsem, vuracakmış. Konuşmamız gerekiyor. İkinizi San Quirico Kilisesi'nde bekleyeceğim. Burada konuşamayız. Olabildiğince çabuk gelin. Sonra, karşılık vermelerine kalmadan, kemerin altına girdi, yok oldu.

Dostunun çarpıcılığına diyecek yok, diyor Mathilde.
Sence doğru mu dediği?
Maurice'in onu tehdit ettiği mi, evet.
Tabancası yoktu ki.
Her erkeğin tabancalı bir arkadaşı vardır.
Sence Maurice onu öldürebilir mi?
Senin uğruna erkekler her şeyi yapabilir, şekerim! diye gülüyor Mathilde.
Ciddi ol lütfen.
Sen duygularında ciddi misin ki?

Kocasının onu tabancayla tehdit ettiğini duyunca, düğün gününü anımsamıştı Camille. Kocasının davranışına duyduğu öfke, onun adına duyduğu utanç, bütün karşı koymalarını ve yakarmalarını hiçe saymasının getirdiği kin, "onun karısı" olduğu bilincini pekiştirmişti, daha doğrusu kendi isteğiyle onun karısı olduğu bilincini. Şu ana kadar Madam Hennequin olmayı doğal yaşamının bir parçası saymıştı; evliliği, çocukluktan genç kadınlığa ve şimdiye uzanan sürekliliğin bir parçasıydı. Gerçi aralarında yanlış anlamalar, anlaşmazlıklar yok değildi ama şu ana kadar yaşamının kendi özdenetimi dışında aktığını, olan bitenlerin doğaya aykırılığını iliklerinde duymamıştı böyle. Düğün günü, Maurice'le birlikte, konukların önünde kutsanırken, nasıl yapayalnız, bir başlarına diz çöktüklerini anımsadı, ama sonuçta yan yanaydılar, kocasının sıcaklığını duyabiliyordu. Çekinerek diz çökmüştü Mauri-

 ce, o zamanlar Camille'in gerçek alçakgönüllülük diye nitelediği bir tavırla. Şimdi onu tabancaya davranırken, bomboş, duyarsız bir yüzle dikelirken getiriyordu gözlerinin önüne.

Ansızın, duyduğu şaşkınlık öfkesine baskın çıktı; zedelenmiş gerçek benliğini azıcık onaran, ona tam tamına çaresiz olmadığını, kocasının haksızlığına pisi pisine kurban gittiğini hissettiren bir düşünce geldi aklına: O, ölüm tehdidi altında bile benimle konuşmak istiyor çünkü gerçek yüzümle görebiliyor beni.

Yok canım, duygularım pek ciddi değil, diyor Camille.
Senin uğruna düello etmelerini sağlamalıydın.
Maurice'e söyledim. Çağdaş değilmiş.
Çağdaş olup olmamasının konuyla ne ilgisi var anlayamadım. Erkekler bu bakımlardan hiç değişmezler.
Biz değişir miyiz sanki? diye soruyor Camille.
Sen değişiyorsun. Bir dönüşüm geçirdin sen. İki gün öncekinden bambaşka bir insansın. Kendini şu an görebilseydin...
Ne görürdüm?
İki erkeğin âşık olduğu bir kadın!
Mathilde, lütfen bir konuda söz ver bana – ne olursa olsun beni onunla yalnız bırakmayacaksın.
İkiniz de diretseniz de mi?
Şu anda ciddiyim. Söz vermezsen, onunla görüşemem.
İyi ki Harry kıskanç değil. Yani kıskançtır ama öyle, birini vuracak, tehdit yağdıracak kadar değil. Sonradan, baş başayken hır çıkarabilir, ben hemen onu yatıştırırım.
O, yaşamını ortaya sürüyor, diyor Camille, söz ver bana.
Bence Harry, bazı durumlarda kendini öldürebilecek erkeklerdendir ama başka birini asla vurmaz. *O* ne yapardı sence –Mathilde gittikleri yöne doğru başını sallıyor– yani kıskanmak için bir nedeni olsaydı?
Beni kıskanmak için mi? diye soruyor Camille.
Evet, diye gülümsüyor Mathilde.
Vurulma tehdidi altındayken bile beni görmek istiyor, diye düşüneli beri onun dış görünüşü de değişmişti Camille'in gözünde. Bu

değişme, ta gerilere uzanıyordu. Fark edip sonradan anımsamadıkları da gün ışığına çıkmıştı. Yüzlerce ayrıntı birleşip karşısındaki adamı bütünlüyordu. Camille'in tanıklık ettiği her davranışını çevresine çekiyordu. Camille'in izlenimleri doludizgin koşuyordu ona doğru, sonra kenetlenip onun kişisel çekim alanına giriyor, kişiliğini baştan başa kapladıktan sonra kendi kişisel özelliklerine dönüşüyordu. Kafası ona sesleniyordu. Camille, onun kafasının içini okuyordu. Kafası oldukça iriydi. Kulakları da saç öbeklerine gömülüydü. Konuşurken öne fırlıyordu. Ensesine kalın telli saçlar dökülüyordu. Konuşurken sık kullandığı elleri küçüktü oldukça. Damarları belirgindi. Ağzı, açıkken, diş boşluklarından ötürü daha büyük görünüyordu. Bakışları inatçıydı. Ayakları da elleri gibi küçüktü. Yürüyüşü yumuşak, sakıngandı; başıyla omuzlarının ağır devinimine ters düşüyordu. Onun bütün fiziksel özelliklerinde kişiliğinin bir yanını okuyordu Camille. Tıpkı daha konuşamayan ya da yürüyemeyen bebeğinin kişiliğini okuyan bir ana gibi.

Sanırım önce beni vururdu, sonra da kendisini, diyor Camille gülerek.
Nerede oturuyormuş? Paris'teyse kötü.
Bilmem. Yarı İngiliz yarı İtalyanmış dediğine göre.
Bak bu çok anlamlı, diyor Mathilde.
N'olur söz ver bana, diyor Camille.
Dişlerinin nasıl kırıldığını anlattı mı sana?
Mathilde, lütfen dinle, bu bir ölüm kalım sorunu olabilir.
Onun yüzündeki anlatımı bir erkekte daha görmüştüm.
Kimdi? diyor Camille.
Kocamın bir dostuydu, bir Ermeni, bana âşık olmuştu.
Camille'in gözlerine çaresizlik yaşları doluyor. Mathilde, sesini alçaltıp fısıldıyor: Bana güvenebilirsin Camille. Ama bu gibi durumlarda toysun. Tek tehlike Maurice, onu da bana bırak, güven bana.
Camille, tozlu, deri arkalığa yaslanıyor, eldivenli beyaz elini Mathilde'in koluna bırakıyor.

 Bugün hava amma sıcak! diyor Mathilde. Büyük tutkulara elverişsiz günler vardır. Kadının en iyi dostu havadır!

Neredeyse varacağız. Onu beklemek istemem. Mathilde, arabacıya yavaşlamasını söyle.

Camille, perçemini elliyor, sonra eline bakıyor. Eli, son derece minik ve zarif görünüyor gözüne, bilekleri ve kolları da. Beyaz danteller kadar pırıl pırıl, özenli görünmek istiyor (bir zamanlar gördüğü bir resim, Montpellier'de, bahçede salıncakta sallanan, iç eteği dantelli kız resmi geliyor aklına). Birkaç dakika süreyle, bu yeşil, bitek, uzak kır görünümünde tam tamına öyle görünmek istiyor, giysi sayısının ağaç sayısını aştığı, sokakların odalara benzediği Paris'e zorla sürüklenmeden önce.

Araba, kilisenin yanında duruyor. Santa Maria Maggiore'ye hep birlikte gittikleri Fiat, bir çınarın altına park etmiş. Görünürde kimse yok. Arabacıya beklemesini söylüyorlar. Peki diyor, arabadan inip yol kıyısındaki çimenlere uzanıyor. Fiat'ın pirinç farlarından biri, güneşte gözü alıyor. Camille başını öne eğiyor, şemsiyesini yere tutup açıyor; Mathilde ise kendininkini göğe doğru tutup açıyor. Birlikte kilisenin çevresini dolanıyorlar.

G. kuzey kesimde, taş bir sırada oturuyor. Camille'in elini öper öpmez Mathilde'in koluna sarılıyor. Siz onun dostusunuz diyor, size açılıyordur, o yüzden olanları açıklamama gerek yok. Mezar taşlarının kıyısından geçen patikaya götürüyor onu. Camille, onların arkalarından gelir gibi yapıyor. G. dönüyor. Hayır, lütfen bekle, diyor. Benim oturduğum sırada bekle bizi.

Çıt çıkmıyor ortalıkta. Kilisenin kapıları kilitli. Yol bomboş. Kasabanın olsa olsa eteklerine geldiklerine inanmak güç. Camille'e bu sessizlik olağandışı geliyor. Öbür günlerde bu yoldan arabaların geçtiğini, çocukların oynadığını, papazın kilisede dua ettiğini, köylülerin tarlalarda çalıştığını düşünüyor. Sessizlikte yüreğinin atışını ve G.'nin sesini duyuyor, ama sözcükleri seçemiyor.

G. nasıl olsa bir gün yine karşılaşacaklarını, istediğini yaparsa

ona her zaman borçlu kalacağını söylüyor Mathilde'e. Camille'e âşık, onunla hiç baş başa kalamadı, artık mektup da yazamayacak; tek isteği, Mathilde'in arabaya atlayıp Rosmini Koleji'nin orada –arabacı bilir– biraz beklemesi, yarım saat içinde Camille'le birlikte ona yetişecekler. Delicesine âşık olduğu kadına duygularını anlatabilmesi için bu kadarcık zamanı var. Mathilde'i kandırmaya gerek duymuyormuş gibi, daha doğrusu, onu kandırmaya çalışmanın olanaksızlığını biliyormuş gibi konuşuyor.

Mathilde'e yalvarırken Camille'in görüş alanı içinde kalmaya, Mathilde'in kulağına gizli gizli fısıldayarak bir-iki kere kahkaha atmasını sağlamaya, onun kolunu hiç bırakmadan aralarındaki suç ortaklığına özel bir çeşni katmaya çalışıyor.

Konuşmasındaki rahatlık, Mathilde'in kafasını karıştırıyor. Bu rahatlık, onun doğru söyleyip söylemediği konusunda bir karar vermeye zorlamıyor Mathilde'i. Dedikleri çok inandırıcı olsaydı, Camille'in yakın dostu sıfatıyla onları inandırıcı bulmamak zorunda kalacaktı. Düpedüz yalan söyleseydi, açıkça yüzüne vurması gerekecekti. Ama bu durumda, dediklerinin doğru olup olmaması bir sorun yaratmıyor, çünkü konuşma biçiminden Mathilde'in doğruyu zaten bildiğini varsaydığı anlaşılıyor. Ki bilmiyor Mathilde. Ve bilmeyişi, müthiş kamçılıyor merakını. Kendisi doğruyu ilk elden keşfedemezse, Camille'in keşfedip kendisine aktarması gerek. O kadar da korkunç olmamalı, diyor içinden, olsaydı, bu korkunç doğruyu zaten bildiğimi böyle rahatlıkla, doğallıkla varsayamazdı. Hiçbir neden ileri sürmediği için de yürekten güveniyor ona. Mathilde'in güvenmediği biri varsa, Maurice. Arkadaşı hesabına çılgınca bir adım atmadığına kendini inandırmak için de, Harry'ye açılsam nasıl olur, diye düşünüyor, iş yaşamında Maurice'e önemli bir baskı yapabilecek durumda. Harry, Maurice'i daha sağduyulu davranmaya çağırabilir. Camille peki derse, onları arabada, kolejde bekleyeceğini söylüyor.

Camille, ikisinin yarısı ısırılmış çörekleri andıran eski, aşınmış mezar taşlarının arkasında bir aşağı bir yukarı yürüyüşlerini izli-

 yor. Durumun kurallara aykırılığı yüzünden öfkeli, sinirli. Neden, diye soruyor kendine, bunca tehlikeyi göğüsledikten sonra neden ben burada oturayım da o Mathilde'le gözümün önünde şakalaşsın? Onunla teke tek konuşmaya karar veriyor.

Birkaç dakika sonra arabacı dizlerini oğuşturarak kalkıyor çimenlerden. Mathilde arabaya binip Camille'e el sallıyor. Gecikme, diye bağırıyor, mucize bekleme benden. Arka dingilinin üstünde yaylanan araba ıssız yolda uzaklaşırken şöyle düşünüyor Camille: Demin baş başa kalmaya karar verdiğim şu adamın Paris'te metresi olabileceğime inanıyor Mathilde.

Bazen bir kadının (binde bir de bir erkeğin) gözlerine bir bakış yerleşir, ne gurur vardır bu bakışta, ne alttan alma, ne bir talep, ne de bir serüven vaadi. Gözlerin verdiği bir işaret olduğundan, bir başka bakışla kesişebilir; gelgelelim sözcüğün gündelik anlamıyla ille de bir başkasına yöneltilmemiştir; kimin üstüne alınacağı umurunda değildir. Bir çocuğun gözlerine yerleşecek bir bakış değildir bu, çünkü çocuklar, kendilerini gereğince tanımazlar; erkeklerin çoğunun gözlerine de yerleşemez, çünkü erkeklerin çoğu açıkgözlülük taslar; hayvanların gözlerine de yerleşemez, çünkü hayvanlar, zamanın geçişinden habersizdirler. Romantik şairler, bu tür bir bakışta kadının ruhuna giden kestirme yolu gördüklerine inanırlardı. Ama böyle bir yaklaşım, bakışın saydam olduğu izlenimini veriyor, oysa aslında dünyada ondan daha az saydam bir şey yok. Kendini kendi olarak ortaya süren bir bakış bu, başka bakışlara benzemiyor. İlle de bir şeye benzetmek gerekirse, bir çiçeğin rengine benzetilebilir. Kendi mavisini söyleyen bir güneş çiçeği gibi. Toplulukta bu tür bakışlar çabucak solar, çünkü ne söyleşilere ortam hazırlarlar, ne de alışverişlere. Toplumsal yoklamada kaçaktırlar.

G.'nin tek isteği, tek amacı, bir kadınla baş başa kalmaktı. O kadar. Ne var ki bile isteye yalnız kalmaları gerekiyordu, rastlantısal olarak değil. Bir evden son ayrılan konuklar gibi odada baş başa kalmaları yetmezdi. Bir seçim söz konusuydu. Baş başa kalmak için buluşmalıydılar. Ondan sonra gelen olaylar, baş başa kalışın doğal sonuçları olmalıydı, önceden ustalıkla kurulmuş bir tasarının sonuçları değil.

Kadınlar, başkalarının yanında her zaman odak dışında görünürlerdi ona. İlgisini onlarda yoğunlaştıramadığından değil, kadınların çevredekilerin baskılarına ve beklentilerine uyup sürekli olarak yüz değiştirmelerinden.

Şimdi Camille ile baş başaydı, kilisenin gölgelik kuzey kesimine dönüyorlardı. Onun kolunu tuttu. Kolunun iç kısmının çok daha sıcak olduğunu duydu parmaklarında. Olağanüstü bir kaçınılmazlık duygusu bastırmıştı. Şaşmıyordu buna. Eninde sonunda geleceğini biliyordu, ama her çağırdığı anda değil tabii. Camille'in, şu anda olduğundan farklı olamayacağını, en ufak ayrıntıya kadar mutlak değişmezliğini hissediyordu. O, zamanda kendisinden önce gelen ve uzamda kendisinden ayrı olan şeylerce biçimlendirilmişti; dünyada ona ayrılan yer, tam tamına şu gövdeydi, şu mizaçtı; dudaklarına zarifçe aykırı düşen gözleriydi, küçücük memeleriydi, tırnakları yenmiş çatalımsı elleriydi, dimdik yürüyüşüydü, saçının alışılmadık sıcaklığı, sesinin çatlaklığıydı, Mallarmé'den en sevdiği dizelerdi, ufak tefekliğinin düzgün orantılarıydı ve tabii solgunluğu – G. bu anlam yoğunluğunu bir kaçınılmazlık duygusuyla yaşarken, cinsel istek saldırıya geçiverdi.

Sana söylemek istediğim, dedi Camille...

Sesin, diye sözünü kesti, yalnızca bir bıldırcın kılavuzunu değil, bir ağustosböceğini de andırıyor. Ağustosböceği söylencesini bilir misin? Söylenceye göre bu böcekler, sağken yazmak istedikleri şiirleri yazamayan şairlerin ruhlarıymış, o yüzden bir türlü dillerini tutamıyorlarmış.

 Sana söylemek istediğim, diye yineledi, kocamı yürekten sevdiğim. O benim yaşamımın can damarı, onun çocuklarının annesiyim. Seni tehdit etmekle yanlış davrandığını biliyorum, ama bilmeni isterim, seni tehdit etmesini haklı kılacak bir şey söylemedim ona, en ufak bir kışkırtmam olmadı, en ufak. Bana yazdığın o saçma sapan pusulayı görmüş...

Saçma sapan mı? İşte buluştuk, baş başayız, konuşuyoruz – senden tek istediğim buydu. Nesi saçma sapan?

Kullandığın sözcükler saçma sapandı, öyle bir pusula yazmak saçmaydı.

Hangi sözcükler saçma sapandı?

Camille, kunt bir selviye dalıp gitmişti. Her yanda o olağandışı sessizlik sürüyordu. Anımsamıyorum, dedi boğuk bir sesle. Bunu söylerken Mallarmé'nin bir dizesini anımsadı:

...vous mentez, ô fleur nue
*De mes lèvres.**

Bir tanem, bıldırcın kılavuzum demiştim.
Saçmaydı.
Ama öylesin.
Mezar taşlarındaki yazıtlar okunaksızdı. Yuvarlak harfler (U gibi, G gibi), düz çizgilerden oluşanlardan (N gibi, T gibi) daha çabuk siliniyormuş gibi görünüyordu.
O zaman git. Lütfen.
Sabahın sıcağı, el ya da göz eriminden uzaktaki her şeyi olağandışı bir uzaklıkta gösteriyordu.
Kocanın beni tehdit etmesi boşuna değildi, kıskançlığının kabarması için her türlü nedeni var.
Hayır yok! Onun karısıyım ve onu seviyorum. Ayrıca senin duygularından sorumlu tutulamam. Yanıldın –hepsi o kadar– beni

* ...yalan söylüyorsun ey çıplak çiçeği / Dudaklarımın.

değerlendirişinde yanıldın. Adi bir insan değilsin. Duygularının soyluluğuna inanıyorum. Sana söylemek istediğim de buydu zaten, beni senden korumasını istemedim kocamdan, korunmaya gereksinim duymuyordum çünkü. Seni iki gündür tanıyorum. Böylesine kısa bir sürede bir kadının gönlünün kazanılabileceğine inanıyor musun gerçekten? İki hafta olsa ya da iki ay, belki. Ama iki gün topu topu! Yanılıyorsun. Sanırım sen yaşamı, geçende tanımladığın salıncak gibi görüyorsun. Öyle değil. Burada konuşmakla boş yere tehlikeye atıyoruz kendimizi. Bir kazancımız olamaz. Lütfen beni arabada bekleyen arkadaşıma götür. Kocamla bu ikindi Paris'e doğru yola çıkıyoruz.

Camille, konuşmakta güçlük çekiyordu. Bunları söylemek güç geliyordu artık. Yine de içtendi söyledikleri. Şu duruma dürüstçe son vermek, kocasının tehditlerindeki haksızlığı, hakareti silmek için düşündüğü en uygun yöntem, çekip gitmekti. Neyi bırakıp gittiği hâlâ önemli değildi. Yazgıya inanırdı. Yaşamı süresince, yazgısına söz geçirebileceği kanısını uyandıran hiçbir olayla karşılaşmamıştı. Geleceği, alabildiğine gizemsiz, bugünkü kararların ışığında tepeden tırnağa önceden görülebilirmiş gibi düşünmüyordu. Bu sahici vazgeçme, feragat ânına daha sonra yeniden bakabilmek istiyordu, bu feragat gerekliydi çünkü. Gelgelelim bu andan sonra başına gelebilecek umulur ya da umulmadık olayların hesabını vermekle yükümlü değildi. Denetimini aşabilirlerdi; alçakgönüllülükle, umutla, ikircikler içinde değerlendiriyordu durumu.

Ben de seni Paris'te bulurum o zaman! dedi G.

Seni vurur.

Beni ele vermezsen, vurmaz.

Ele vermek mi!

O pusulayı saklaman saçmaydı. Paris'te daha akıllıca davranman gerekecek.

Paris'te seni görmek istemiyorum.

Bize karşı gelen bir şeyler olmasaydı, ikimiz de ne yapabileceği-

 mizi asla tartamazdık.
Benim ne yapabileceğimi bilmiyorsun ve bilemezsin. Kimse de bilmeyecek. Lütfen götür burdan beni.
Galiba yaşamım süresince seni düşlemişim, senin varolduğunu bilmeden. Şu anda ne söyleyeceğini de kestirebiliyorum: Yanılıyorsun, diyeceksin.
Yanılıyorsun! diye yineledi Camille, dilini de kahkahasını da tutamadı.
Hep sendin Camomille!

Arabaya döndüklerinde, G., ona direksiyonun başına geçmesini söyledi, kendisi arabanın kolunu çevirirken hangi düğmelere basacağını gösterdi. Onun dediklerini yapmak Camille'in hoşuna gitmişti, böylelikle bunu yapabileceğini, yani feragatinin beceriksizliğini gizleme amacı gütmediğini kanıtlamış oluyordu.

Kaportanın başında kolu çevirirken, hızla iki yana savrulan güçlü başını ve omuzlarını görebiliyordu. Kolları çelimsizdi. Alnı terden parlıyordu. Birkaç başarısız çevirişten sonra motor çalıştı. Araba sarsılmaya başladı, Camille'in direksiyonu kavrayan eldivenli elleri de aynı hızla sarsılıyordu. G.'nin bağıra bağıra söylediklerini anlayamadı Camille. Şu anda arabadan atlarsa, tozlu yolun ve kilise duvarlarının katışıksız sessizliğine dalıverecekti sanki. Atladı. G., arabanın arka kapısını açarak elini uzattı, koltuğa geçmesine yardım etti. Camille oturduktan sonra kadının kolunu hafifçe kaldırarak, kapıya doğru çekerek eldivenle giysinin yeni arasındaki boşluğu öptü. Camille, onun eğik başına baktı. Öbür elinin onun saçlarına kayışını izledi. G., bu okşayışı hiç fark etmemiş gibiydi.

Viezzo vadisinden geçen yoldan gideceğiz, dedi, en fazla üç-dört kilometre daha uzundur.

SI TU VEUX NOUS NOUS AIMERONS AVEC
TES LEVRES SANS LE DIRE*

Mallarmé

Ahlak, gizem kaldırmaz. O yüzden ahlaki gerçekler yoktur, yalnızca ahlaki yargılar vardır. Ahlaki yargılar, süreklilik ve önceden bilinebilirlik gerektirir. Yeni, beklenmedik şaşırtıcılıkta bir gerçeği özümsemez ahlak. Yok sayabilir böyle bir gerçeği ya da bastırabilir; ama gerçeğin varlığı bir kere su yüzüne çıktı mı, açıklanmazlığı, doğrudan bir ahlaki yargıya karşı bağışık kılar onu.

Camille, arabasıyla kendisini bir yerlere götüren bu adamın, düzenli yaşamında yarattığı kargaşayı umursamadığını biliyor. Bu umursamazlıktan ötürü de onu düşman bellemek istiyor. Kocasına karşı onu nasıl savunduğunu umursamıyor bu adam. Feragatindeki çabayı umursamıyor. Yetindiği mutluluğu umursamıyor. G., onun çıkarlarına tamamen ters düşüyor ve bunu kanıtlayan her belirtiyi canla başla benimsiyor Camille; öte yandan bulup çıkardığı her kanıt, kendi yaşamına daha eleştirel bir gözle bakmasına yol açıyor.

Üstü açık araba, kendi serin esintisini yaratıyor. Yüzüne, boynuna ve kollarına vuran serin rüzgârla yoldaki ağaçların dallarında sürekli kımıldayan yaprak gümüşleri arasında bir ilinti varmış gibi geliyor Camille'e. Ağaçların arasında yeşil çimen tümsekleri var. Bu kır görünümü, her ayrıntısıyla, baş başa kalmalarını sağlayan tertibe uygun bir sahne.

Onun bu umursamazlığını, kocasının, çocuklarının, bütün ailesinin sevgisiyle karşılaştırıyor Camille. Hepsinin kendisine adıyla seslendiklerini duyuyor.

* Dilersen adını koymadan sevişiriz dudaklarınla.

 Onların seslendikleri bu adla kendisinden bekledikleri arasında bir fark yok. Camille olmak onun yaşamı.

Camomille, diyor G. Okuldayken bir sınıf arkadaşı da aynı şakayı yapardı. Bir hecelik bir fark.

Benim neyimi seviyorsun? diye soruyor.

Düşlerini, dirseklerini, güvenliğinin dört yanını kuşatan kuşkularını, saçının olağandışı sıcaklığını, elde etmek istediğin ama korktuğun her şeyi, şu ufacık...

Ben kendimden hiç korkmam, hiçbir şey bilmiyorsun hakkımda.

Hiçbir şey mi? Senin için yazdıklarımı ezbere biliyorum.

Bilmeyen kim acaba?

Başıma geleceklere aldırdığın yok, diye diretiyor Camille.

Öyleyse neden soruyorsun?

Kendimi senin gözünle görmek istiyorum. Nerede yanıldığını anlamak istiyorum.

Hiçbir şeyde yanılmadım. Yaşamım boyunca sendeki doğruya koşmuşum demek.

Sen de onun kadar çılgınsın.

Kim o?

Maurice de sen de çılgınsınız.

Ama senle ben değiliz.

Paris'te vurur seni.

Bir köprüyü geçtikten sonra durduruyor arabayı, aşağılarda bir dereye kavuştuğu izlenimi veren bir patikada.

Sekiz gün sonra Paris'teyim.

Camille arabadan, çimenlerin ve tozların dinginliğine atlıyor. Dimdik duruyor yine, dönüp kaşlarını çatıyor. Sonra birkaç adım koşarak yoldan uzaktaki yabani akasya ağaçlarının arasına dalıyor. Nasıl davranması gerektiği konusunda öğrendiği ne varsa, bir kadın olarak kökleşmiş ne kadar huyu varsa uçup gidiyor birden. Acemi bir çocuk gibi, yasa boğulmuş bir yetişkin gibi yürüyor.

Şimdi, şu anda, diye haykırıyor boğuk sesiyle –kollarını iki yana açarak– burası bir hafta sonranın Paris'i dersem! Diyecek olursam!

Ağaçların arasında tökezleyerek koşuyor.

G. onu kovalamaya başlıyor. Duyuyor onu Camille, ona dönüyor. Biraz ötede ahşap bir kafes var, üstü gür, arsız bir sarmaşıkla kaplı.

Yerinden kıpırdama, diye haykırıyor Camille, kafesin arkasındaki ağaçlara seğirtiyor.

Onun gözünden uzaklaşınca duruyor. Telaşa kapılmadan, ara sıra dönüp arkasına bakarak soyunmaya başlıyor. Ağaçların ötesinde, yeşil bir kürk eldivene bürünmüş yumrukları andıran ağaçların ötesinde, tepeleri nasılsa karla kaplı kalmış dorukları görebiliyor. Korsesinin kopçalarını çözmeye koyuluyor.

Sana kendimi vermeyeceğim. Kendi benliğimi vermeyeceğim. Ya da senin yerinde olduğumu düşünürsek, ki inan bana şu anda avucumun içi gibi kestirebiliyorum senin yerinde olmayı, senin benliğini. Beni parçalara ayırıp numaralamak istiyorsan herhangi biri olurum yalnızca, çünkü kimse bütünü doğru yasıtan parçayı bulamadı daha, göğsü yansıtan meme ucunu, gözdeki ışığı ölçmeyi sağlayacak kaşları, şu anda ağaçların arasından sana doğru yürüyüşümün, başka türlü olamayacak bu yürüyüşün tınısını duyacak kulağı. Parçalara ayrıldığımda, dere boyunda, küçük bir odayı andıran bir açıklıkta soyunan bir kadın oluyorum, birkaç dakika önce seni istemeyen, bu gece Paris'e çocuklarının yanına dönecek, kocasının sevgili eşi olması dışında aklına hiçbir şey getiremeyen, daha önce hiç şu andaki ben olmayan bir kadın. Gelgelelim parçalarımın toplamı değilim ben. Tatlı canın kendini nasıl görmeni bekliyorsa öyle gör beni, bir "bütün" olarak. Bil ki sendeki okşayış sayısı kadar saç teli var ensemde. Sana kendimi vermiyorum, ikimizin buluşmasını sunuyorum. Senin bana sunduğunsa, bu sunuyu yapma olanağı. Sunuyorum. Sunuyorum.

Ona sesleniyor: Buradayım.

Sesindeki ahenksizlik G.'yi şaşırtmıyor. (Kapısı aralık bir yatak

 odasından sabırsızca sesleniyor sanki.) Böyle bir anda kullanılan sözcükler ahenksiz olacaktır ister istemez.

Çimenlere oturmuş. Saçları omuzlarına dökülmüş. İç gömleği çözük. Gri eteğiyle ceketi, katlanmış duruyor çimenlerde, başka giysi parçalarının yanında.

Camille'in, orman ilahları ve deniz perileriyle bir Rönesans tablosuna benzeyen bir yer seçmesi, onu gözlerimizin önünde Titian'ın fırçasından çıkma bir tanrıça gibi canlandırmamıza yol açabilir. Aslında ilgisi yok. Kolları ince, ensesi damarlı ve gergin, uyluklarının iç kısmı öyle zayıf ki bacaklarını yan yana getirse, uylukları bitişmez.

Onu tam umduğu gibi bekler buluyor G. Yine de şaşırıyor. Şaşkınlığın ve kılı kılına gerçekleşen beklentilerin bu bileşimi, cinsel tutkuya özgü benzersiz anlara özgüdür ve bu anları yaşamın olağan akışı dışına yerleştiren öğelerden biridir. Belki de doğmadan önce bir an hepimiz, henüz gizini çözemediğimiz bir düzlemde, yaşamımızın tümünü bu yoldan sezmişizdir. Daha elini sürmeden, bu dokunuşun onda neleri açığa çıkaracağını biliyor G. Dokunduğunda, birden onun ne kadar yalnızlaştığını derinden kavrayacak. Soyunması, yaşamının can damarını oluşturan kişilerin nüfuz ve çıkarlarından bir bir sıyrılması demek. Giysileri üstündeyken, kocasının nefret ettiği erkeği terslemişti. Soyunuk gövdesi, tek başınalığının kanıtı. Ve işte bu tek başınalığı –onun tek başınalığını– tanıyor G., onu istiyor. Onu evlilik yatağından, eşyalarla dolup taşan evinden, perdeleri taşa oyulmuş izlenimini verecek kıpırtısızlıktaki sokağından, Mallarmé'nin üst üste okunmuş sayfalarından, terzisine ısmarladığı, faturalarını kocasının ödediği giysilerinden, karıkocaya yan tutmaz gibi görünen yalancı aynalardan, bir parçası olduğu yerlerden uzağa, yalnızca kendi olduğu yere getirdi. O ve kendisi bu tek başınalıktan yola çıkabilirler artık. *Andiamo.**

* Hadi gidiyoruz.

Onun gözleri, eşine rastlamadığı bir koyulukla üstüne dikildikçe Camille, bir orman perisi gibi görüyor kendini, insandan çok hayvana uyan atikliğiyle, tek ayaklı, duyarlı, hızlı, tatlı dilli, utanmasız. G. ile orman perisini bir çift gibi görüyor ve bu görünüm, sevecenlikle dolduruyor içini. Orman perisi, gömleğini çıkarıyor. Orman perisinin dişiliğini ona dört ayak üstünde, yüzü yere dönük bir konumda sunmasını, erkeğin de periye bir keçiye binercesine binmesini bekliyor. Dört ayak üstünde emekliyor, onunla yüz yüze gelene kadar, sonra onun gözkapaklarını öpüyor.

Camomille.

Sevecenlik duygusu kabarıyor gitgide ve Camille'in olanlara dışardan bakma yetisini hepten köreltiyor, orman perisi fikri bir an unutuldu. Böyle anlar gittikçe uzar; nitekim orman perisinin ezilmiş çimenlere, çevreyi kuşatan sessizliğe bir daha dönmemecesine karışması da uzun sürüyor ve neden sonra Camille, kalçasına başını dayadığı erkeğin kamışını boydan boya yalamaya odaklanıyor sadece.

G., onun altında, derken üstünde, yanı başında. Onun üstünde hak iddia etmiyor: Hiçbir talepte bulunmadı. Tepesini sarmaşık bürümüş bir çardak gibi orada işte. Kafasını defalarca vurabileceği bir duvar gibi orada. Camille'in dışında olup da onun bilincinde hak iddia etmeyen her şey gibi orada. Camille onu sevdiğini kendine bile söylemedi daha. Bir tek şeyi kesinlikle biliyor. G., öteki erkeklerin tersine, ona –yalnızca ona– duyduğu isteğin mutlaklığına ve bu isteği uyandıran onun varlığı olduğuna inandırdı Camille'i. Daha önce, kök salmış isteklerini doyurma adına kendisini seçen erkekler görmüştü ama nedenini biliyordu, çevredeki elde edilebilir kadınlar arasında gereksinimlerini doyurmaya en yakın düşendi de ondan. Oysa bu erkeğin gereksinimi yok gibi. Yüzünün tam üstünde titreyen şu kamışın boyunun, renginin, sıcaklığının Camille'de bulduğu şeylerden kaynaklandığına inandırdı Camille'i. İçine girdiğinde, gövdesinin bu zonklayan, çiçek başlı, ipeksi, tutuk uzantısı, leğen boşluğunun elverdiği ölçülerde derinlerine uzandığında, onun organıyla iç içe, isteğin kaynağına

 döneceğine inanıyor. Derisinin tadı, taçtan süzülen, süzülürken ucu daha da duyarlı, yumuşak kılan ilk saydam damla, Camille'in başka birinde ete dönüşen kendi tadı.

Bitemez bu, diye fısıldıyor yavaşça, ağır ağır. Aşkım benim, aşkım.

Çimenlerde alt alta üst üsteydiler. İkisinde de artık yerde yatmıyormuş, yürüyüp gezinirken düzüşüyormuş gibi bir duygu vardı yarım yamalak; sona doğru uzun, ıslak otların arasında koşmaya başladılar. G. bir ara, başkalarının da ona doğru koştuğu yanılsamasına kapıldı.

Hepsi burada. Bu sözcüklerin özgün, hâlâ gizil kalmış anlamlarını nasıl salabilirim dışarı? Hepsi orada, kendi zamanlarında ve aynı anda. Bu tatlı hançerenin benim mi senin mi olduğu konusunda muazzam bir umursamazlık içindeyim. Burada, şu anda bırak da muazzam sözcüğü muazzam gücüne kavuşsun. Neyin kime ait olduğu önemli değil. Bütün parçalar bir. Hepsi hep birlikte orada. Hepsi, bütün ayrımlarına karşın birlikteler orada. G. onlara doğru koşuyor. Gereksinim falan yok artık. Bu durumda istek, kendi doyumunu getirir, veya belki de ne istekten ne de doyumundan söz edebiliriz, zira aralarında bir karşıtlık yoktur: O noktada her yaşantı bir özgürlük deneyimine dönüşür, özgürlükse, kendisi hariç her şeyi dışlar.

Camille'le baş başa, yan yana, perişan, bağın kıyısındaki yamaçta yatıyorlardı. Derenin öte kıyısından geçen bir köylü gördü on-

ları. Oysa pek kıpırdamıyorlardı denebilir. Bir yontu kolunu andıran beyaz bir kolla çoraplı bir ayak görmüştü. Meraklandı, çömelip gözlemeye başladı.

Kimi yürütüyorduk?
Ben öbür uyluğun özlemini çeken bir dizdim.
En sevecen sözcüklerimin tınısı senin kalçalarındaydı.
Topukların benim başparmaklarımdı.
Kabalarım senin avuçlarındı.
Senin ağzının bir köşesine gizlenmiştim. Sen orada dilinle kurcalıyordun beni. Bulunacak bir şey yoktu ki.
Sen şişmiş gırtlağın, ben mideme gömülmüş ayaklarımla, sen bükülmüş bacakların, ben gövdene yaslanmış başımla öylece yatarken, senin kamışındım ben.
Sen, dölyatağının kara taçyapraklarına düşüp gül kesilen ışıktın.
Çiçeklerinin topağındaki damar kabarmıştı.

Olağan durumlarda Domodossola'da geçen bir kurşunlama olayını yalnızca bölgenin yerel İtalyan gazetesi verirdi, ama o günlerde kasaba, Chavez'nin ölümünü ya da iyileşmesini bekleyen, Avrupa'nın dört bucağından gelme gazetecilerle dolup taştığından olay çeşitli gazetelerde yer aldı. Burjuvazinin saygın üyeleriyle ilgili olayları işlerken habere karışanların adını özenle gizli tutma geleneğine bağlı kaldı İsviçre gazeteleri.

> "Dün, küçük Domodossola kasabası çarpıcı bir *crime passionel*'e* sahne oldu. Otomobil sanayiinin ta-

* aşk suçu.

nınmış adlarından Fransız işadamı Mösyö H., bir süre önce Alpleri uçağıyla aşmayı başaran Geo Chavez'yi izlemek için gelmişti kasabaya. Dün öğleden sonra saat 3:30'da kalabalık Mercato Alanı'nda Mösyö H., kendisi gibi uçuş meraklısı olduğu söylenen genç bir İngilize, Mösyö G.'ye otomatik tabancasıyla üç el ateş etti. Genç İngiliz o sırada bir manavdan çıkmış, alanı çevreleyen pitoresk kemerlerden birinin altında yürüyordu. Omzundan yara alan genç adamın hayatının tehlikede olmadığı bildiriliyor. Kendisi, olaydan hemen sonra ünlü uçucunun bakım gördüğü hastaneye götürülmüştü.

"Olaydan sonra Mösyö H. polislere direnmedi, tek yanlışının uzaktan ateş etmek olduğunu söyledi. Dediğine göre, İngilizi daha önce karısı Madam H.'nin peşinde dolaşmaması konusunda uyarmıştı. 'Bu, temel bir onur sorunudur,' dedi, 've gerçekler ortaya çıktıktan sonra toplumun saygın kişilerinin beni anlayışla karşılayacaklarına inanıyorum.' Pürüzsüz İtalyanca konuştuğu anlaşılan İngilizse, soruları yanıtlamaktan kaçındı."

Domodossola'daki eski hastanenin duvarında –sonraları daha büyük bir hastane yapıldı bitişiğinde– Chavez'nin anısına adanmış, kahramanın 27 Eylül 1910'da hastanenin birinci katında kaç numaralı odada yattığını belirten bir madeni levha var.

Son saatlerine ilişkin tutanakların hepsinde, Chavez'nin uçuşun sarsıntılarından kurtulamadığı seziliyor. Kendisini çevresinde sürüp giden yaşamdan neyin ayırdığını anlayamıyordu besbelli: kararlı gençliğinin bütün coşkusuyla yeniden katılmaya can attığı yaşamdan. Elde ettiği başarı –tabii onu başına gelen feci kazadan

ayrı düşünebildiği ölçüde– hayatın onunla alay edercesine sergilediği çekiciliğini artırıyordu. "Şimdi gidiyorum. Çabuk Brig'e dönelim." Vive Chavez! Bacaklarına böyle yazdığını anımsıyordu. Nerede yanlış yapmıştı? Bu yanlışın, bu sınır tanımazlığın, teknik bir yanlış mı, bir günah mı olduğu da artık karmakarışıktı kafasında. Gondo'ya girerken neler haykırdığını anımsamaya çalışıyordu. Anımsayamıyordu. Gondo'dan çıkıncaya kadar da anımsayamayacağından korkuyordu. Hâlâ oradaydı.

Hastane duvarında G.'nin, omzundaki kurşun çıkarıldıktan sonra götürüldüğü odayı –üç pencere ötede– belirten bir madeni levha yok. Napolili görünüşlü, orta yaşlı bir hastabakıcı onun yüzünü, boynunu yıkıyor.

Olaydan sonra yeni yeni yatışmıştı ortalık. G., yatağından hastanenin bahçesini görebiliyordu. Yatay bir açıyla vuran akşam ışığında bir söğüdün kıpırtısız dalları oldukça net seçilebiliyordu. Dramatik anlar ne kadar kısa sürüyor, diye geçirdi içinden; düzen nasıl çarçabuk yerleşiyor yine. Babasının Livorno'daki bahçesi, içindeki tatlı su levreğiyle o havuz gelmişti aklına. O bahçede yüce bir coşkuyla, önemli olan tek şeyin ölmemek olduğunu keşfedişini anımsadı. İçini çekti.

Özür dilerim. Canınızı mı yaktım?

Yoo hayır. Bir şey düşünüyordum da. Durdu. Sonra daha tatlı bir sesle: Şimdi siz söyleyin bakalım, dedi, deneyimli bir kadınsınız, o kadarını anlıyorum, fazla vıdıvıdıcı da değilsiniz bu konularda. Şeytana benzer yanım var mı benim?

Şşşşşşt! Bunları düşünmeyin.

Ama sorumu yanıtlamadınız.

Hastabakıcı, genç adamın gülen yüzüne, kendisine dikilmiş koyu renk gözlerine baktı, bakarken de gözünü öfke bürümüş kocanın onu öldürmeye kalkışmasını düşündü. Bence şeytana benzer yanınız yok, dedi.

(Sonraları öyküyü başkalarına aktardığında, bir hastabakıcının görevinin hastayı sakinleştirmek olduğunu düşünerek o yanıtı verdiğini söylemişti.)

Beyefendi öyle dedi bana. Ama şeytana kurşun işler mi hiç! Şeytanı savmanın tek yolunu biliyor musunuz? İstediğini sunacaksınız ona. Bunu yapar mıydınız siz olsanız?

Hastabakıcı, yüzünü kurularken konuşmasını engellemek için onun ağzını kapattı.

Siz istediğini sunar mıydınız ona? diye diretti G. Tek yolu bu – istediği ruhunuz olsa bile!

Günaha girmemeli, şakacıktan da olsa girmemeli. Böyle konuşmamalısınız.

Böö! diye haykırdı G.

(Sonraları hastabakıcı itiraf etmişti: Öyle şaşırmıştı ki gülmekten kendini alamamıştı.)

Paris'ten gelip yatağının kenarına ilişen nişanlısının yüzü, Gondo kadar uzaktaydı Chavez'den. Ona dokunmak için elini uzatınca, kendi kolunun Gondo'nun kolu olduğunu düşünüyordu, kızın ağzının kıyılarında dolaşan parmak uçları kılı kılına sıyrılıyordu oradan, gövdesinin geri kalan bölümü çıkamıyordu bir türlü.

Çektiği azap, yaşamı boyunca bel bağladığı inancın açıklanmaz bir biçimde tersyüz oluşundan kaynaklanıyordu. Gösterdiği yüreklilik, ağır yaralar almadan ölümden kurtulabilmesi karşısında Tanrı, doğa ve insanların dünyası hoşnutluk duymalıydı. Nedendi bu hoşnutsuzluk? Başarıya hak kazandığını kanıtlamış, ama o haktan vazgeçmek zorunda kalmıştı. Gereğince önemsemediği rüzgâr, dağlar, o hain, buzlu hava, önceleri ağzına, şu anda da kanına giren toprak, dahası öz bedeni bile bu başarıyı esirgiyordu sanki ondan. Neden peki?

Gece boyunca durmadan mırıldandı: *Je suis catholique, je suis catholique** diye.

G. uyandığında, Domodossola'dan dönerken arabada Camille'in söylediklerini yeniden tek tek duydu.

Sana yazacağım. Nereye yazayım?

Hayır, yazma. Paris'e varır varmaz bir ipucu veririm sana.

Neler yapabileceğimi görünce çok şaşıracaksın. Hayrete düşeceksin. Kurnazlık göstereceğim. Bir avukat kadar kurnaz olacağım. Kılık değiştireceğim. Beni ekmekçi kadın kimliğiyle gözlerinin önüne getirebiliyor musun? Ekmekçi kadın kılığında geleceğim sana. Ya da kaknem bir ihtiyar. (Camille gülümsedi.) Dudağın uçuklayacak – ama sonra maskemi çıkarır çıkarmaz bıldırcın kılavuzunu göreceksin karşında. Maurice isterse, öldürsün beni. Korkmuyorum. Ama öldürmek istediği sensin. Senin değişik bir kılığa girmen gerek asıl. Ne uyar sana? İspanyol kılığına girebilirsin, İspanyol bir rahip! Sana hiç benzememeli, sen olduğuna inanamayacağım kadar farklı olmalı – ama artık seni nerde görsem tanırım, Maurice de seni görür görmez tanır, nerden mi? Benim gözlerimin ışımasından. Diyelim ki nasılsa öleceğini biliyorsun. Ben de biliyorum, ne yapardım? Yoo, artık seni durdurmaya çalışmazdım. Artık çalışmazdım. Önceden olsa öyle yapardım. Seni kurtarmak isterdim. Geri çevirirdim. Ben de korkardım belki. Ama şimdi biliyorum. Sana kollarımı açardım. Senin istediğin de bu zaten. Ölüm tehdidi altında, o anda, şimdiye kadar hiçbir kadını istemediğin kadar isterdin beni. Sonra seninle ben de ölürdüm – mutluluk içinde.

Ertesi gün. Chavez'nin anlamı bir türlü sökülemeyen son sözcükleri şunlardı: *Non, non, je ne meurs pas... meurs pas.***

* Ben katoliğim. ** Hayır, hayır ölmüyorum.

Weymann acılı bir yüzle girdi içeri. G.'ye soğuk bir selam verdikten sonra pencerenin başına gitti, aşağıdaki çimenlikte çok şaşırtıcı bir şeyler oluyormuşçasına gözlerini pencereden ayırmıyordu.
Cenaze töreni yarın, dedi Weymann.
Olanları koridordaki seslerden izliyorum. Burada duvarlar pek kalın değil. Dün ikindiüstü üçte ölmüş.
Bütün kasaba yas tutuyor, dedi Weymann.
Hennequin daha usta bir nişancı olsaydı, cenazeler çifte olurdu! Çok tatsız bir şaka bu.
Ölecek olan bendim, sen değil. Neden surat asıyorsun böyle?
Durum ciddi de ondan ve senin – senin... (doğru sözcüğü aradı, yine pencerenin dışında geçen görünmez olaylara dikti gözlerini) senin çapkınlıkların da hiç hoş kaçmıyor şu anda. Bütün kasaba yas tutuyor. Fabrikalar paydos etti.
Verdi'den bir opera gibi olacak. İtalyanlar ölümlere bayılır. Ölüm'e değil, ölümlere. Dikkat ettin mi?
Durumun trajikliğinin farkındalar.
Sen budala demiştin Chavez'ye.
Öleceğini öğrenmeden önceydi.
Ne fark eder ki? Bu soruyu daha yumuşak bir sesle sormuştu; Weymann, nedense biraz yumuşayarak pencereden uzaklaştı, yatağın başında durdu.
Göğe uçtu o, dedi Weymann, sık sık büründüğü rahip havasıyla, biz geride kalanların, sağların yitik uçucular cenneti dediğimiz gök parçasına.
Bu gece buradan çıkacağıma göre ben de törene katılabilirim. Hennequin'ler gittiler mi?
Sana şu kadarını söylemeliyim, başına açtığın iş hepimizi çok güç durumda bıraktı. Senin tezgâhladığın olay türünden olaylar, uçucuların adına leke sürüyor. Sanki biz serüven peşinde koşan... Koşmuyor musunuz?

Ne demek istediğimi pekâlâ anlıyorsun.
Söyle, Paris'e döndüler mi?
Madam Hennequin iyice yıkılmış, bunu öğrenmek seni sevindirecekse.
Ya Mösyö?
Seni hastanede kıstırmak istedi, güçlükle engellendi. İkinci keresinde hedefi bulurdu mutlaka.
Bence gelmesine izin vermeliydiniz. Onu bir daha görmeye can atıyorum.
Birdenbire öfkelendi Weymann. Zayıf yüzü, kıpkırmızı kesildi yataktaki adama bakarken, gözleri yuvalarından uğradı: Haklısın, bence de gelmesine izin vermeliydik. Ne peşindesin sen? Neye oynuyorsun? Sana iki çift sözüm var. Bu kasaba insanlarla dolup taşıyor. Yarın daha da kalabalık olacak. Geo'nun tarihe şanlı katkısına, tarihe mal olan gözü pekliğine duydukları saygıyı belirtmek için dünyanın dört bucağından gelen insanlarla. Köylülerin dağlardan inip sevdikleri kahramana son saygı borçlarını ödemek için kuyruklar oluşturduklarından haberin var mı? Yüzlerini görmeliydin. Alçakgönüllülükten nasibini alırdın belki o zaman. Bir yaşam boyu harcanan emekten, onca özveriden sonra bu insanların çocuklarına bir umut ışığı sunulması nedir, anlardın. Başarı nedir, anlardın. Ve bütün bu insanlar arasında, kasabaya hacılar gibi üşüşen, ona kendi onurlarından neler katan bu insanların arasında bir de – bir de aşağılık bir maskara var!
Kapıyı çarpıp gitti.

○

Kalabalık, kasabayı köye çevirmişti. Karalar giymiş insanlar, daracık sokakların duvarlarına yığılmıştı. Bir evin avlusunda bir kadın, kollarını açmış, arkasındaki yığınla çocuğu zaptetmeye çalışıyordu, cenaze alayı geçerken sokağa fırlayıp beklenen anın nicedir özenle korunan ciddiliğini bir çırpıda bozmasınlar diye. Zemin katların pencerelerinde, üst katların balkonlarında evde dikil-

miş siyah krepten bayraklarla yine siyah, üç renkli bayraklar asılıydı. Güneşli bir gündü. Alayın geçeceği yol dışında sokaklar bomboştu. Bütün dükkânlarla işyerleri kapalıydı. Çan kulesinin çanları ağır ağır çalıyordu. Bir çanın sesi, son notasıyla havaya karışmadan sessizliği yenisi doldurmuyordu. Öyleydi ki bu ses, göğü ve dağları göremediğiniz kemeraltında bile içinize yalnızlık duygusu bastırıyordu. Mercato Alanı'nın oralarda, keskin bir at ve deri kokusu vardı, civardaki köylerden gelen yaslılar, atlarıyla yaylı arabalarını öylece bırakıp tabutun arkasında yürüyüşe geçmişlerdi.

Şeridi yaldızlı bir kasketle uzun bir palto giymiş istasyon şefi, bekleme salonunun cam kapılarında bir kere daha göz attı kendine. Bu davranışın, böbürlenmeyle ilgisi yoktu şu anda, mesleksel bir kaygı söz konusuydu; sahneye çıkmadan önce bir oyuncunun aynaya heyecanla şöyle bir bakması gibi. Bekleme salonunda, Avrupa'nın dört yanından gelen gazeteciler, başkentleriyle telefon bağlantısı kurmak için koşuşuyorlardı.

Hastanenin önünde toplanan kasaba bandosu, cenaze marşı çalmaya başladı. Tören alayı, önce biraz itişip kakışarak yürüyüşe geçti. Cenaze arabasını çeken dört atın önünden yürüyen beyaz tüllü kızlar, sokağın taşına tozuna sümbülteberler serpiyorlardı. Oğlanlar, kilit noktalarla alayın ön sırası arasında mekik dokuyor, kızlara yeni yeni çiçek sepetleri yetiştiriyorlardı. Belediye Başkanı, cenaze harcamalarını belediyenin karşılayacağını bildirmişti. Kızlar dimdik durduklarında, birbirlerine gizli gülücükler gönderiyorlardı ara sıra; ama yola çiçekler serperken, tez akışlı bir ırmağa ağ atar gibi öne eğilirken, yoğun bir dikkat vardı yüzlerinde; biri, alt dudağını ısırıyordu, boyuna.

Cenaze arabasının hemen arkasında kahramanın ninesi, erkek kardeşi, nişanlısı ve aile dostları yürüyorlardı. Nişanlı, asi kocasını idama götüren arabanın arkasından giden bir kadın tavrıyla başını dimdik tutuyordu; duruma meydan okuyordu; kahramanı öldüren güçlere meydan okuyordu. Geo'nun erkek kardeşi genç

bankacı, başı önünde yürüyor, yoldaki çoğu daha çiğnenmemiş çiçeklere bakıyordu. Nine bastonuyla toprağı yoklayarak ilerliyordu. Ara sıra bastonu bir çiçeği delip geçiyordu.

Ailenin arkasından diplomatlar, senatörler, Chavez'nin meslektaşı pilotlar, Belediye Başkanı, gazeteciler, uçak yapım şirketleri temsilcileri, kasabanın zenginleri geliyordu. Saygılı bir aradan sonra, dağınık bir biçimde binlerce kişi yürüyordu, çoğu, dağın bu kesiminde olanca görkemiyle ilk göründüğünde alkışlamışlardı kahramanı, Duray'ın beyaz bir haç yapmaya çalıştığı alana inme hazırlığındayken. Görünüşte bu kadar kolay kazanılan bir zaferin, olamazın hızla olabilire dönüşmesinin karşısında göğüsleri kabarmıştı. Gazetelerde şöyle sözler okumuş, ya da okuyanlardan duymuşlardı: Dünün büyük ütopyası gerçekleşti. Bazıları kendilerine sormuşlardı: Biz neden dilediklerimizi elde edemeyelim ki? Bu tür ucu açık soruları yanıtlamaya düşkün olanlar her zamanki yanıtlarını getirmişlerdi tartışmaya. Zenginler alaşağı edilmeli. Özel mülkiyet kaldırılmalı. Kimileri de İtalya'nın birleşmesi, Trieste'yi alması, daha fazla koloni edinmesi gerektiği görüşündeydi; ancak o zaman bütün İtalyanlar yazgılarına sahip çıkabilirlerdi. Soranlara, bütün yanıtlar kuramsal geliyordu. Ama soru yerli yerinde duruyordu.

Şimdi, Chavez'nin beklenmedik ölümüyle bu soru kapanmış oluyordu. Yanıtı kendilerine önceden belletildiği gibiydi yine. Başarılar asla kolay elde edilmez. Gözü pekliğin bedeli vardır. Gerçek kahramanlar, ölü kahramanlardır. İstekte ölçü kaçtığı zaman, ölüm girer araya. Yapılacak seçim, yaşamı olduğu gibi kabullenmekle kahramanca ölmek arasındadır.

Duomo'nun kapısında söylevler başladı. Kalabalık, bir onaylama ve benimseme havası içinde dinledi söylenenleri. Bildik seçimle yüzleşen gençler, bir kere daha kahramanca bir ölümü düşlediler, onu seçtiler. Yaşlılar usulca, sevecenlikle, çocuklarına bakar gibi baktılar geride uzanan yaşamlarına, hayatı kandırıp ondan müm-

 kün olan en iyi tadı alabilmek için bir tür kurnazlıkla bir tür alçakgönüllülüğün şart olduğunu gösteren kanıtlar aradılar: Eninde sonunda ölümden çok daha güzeldi yaşam; yine de ölen kahramanın saf gözü pekliği derinden duygulandırıyordu onları, çünkü onlar da saftı bir zamanlar, ve kendilerini bu saflıktan kurtaran derslerin hiç de ideal olmadığının, hiç de umdukları gibi çıkmadığının bal gibi farkındaydılar. Kalabalığın genç üyeleri, erken ölümün kahramanlığını kutluyor; yaşlılarsa sağ kalmanın bedelini anımsıyordu.

Peru Elçisi şöyle dedi: Senin yurttaşın olmaktan kıvanç duyuyorum ey Chavez, buraya ülkenin sana sunduğu şükranı tabutunun üstüne koymaya geldim. Gözyaşı dökme görevini seni sevenlere bırakıyoruz: Güçlü uluslar, yakınmamalıdır, gözyaşı dökmemelidirler: Onlar, ancak bir ülkünün yüce ışığı uğruna yaşamlarını gözden çıkaran senin gibi evlatlarını, ey Chavez, yüceltip göklere çıkarabilirler...

Ön sıralarda, cenaze arabasının çevresinde bir yarım halka oluşturanlarla Duomo'nun basamaklarında duranlarda bir kıpırdanma başlamıştı. Bir düzine adam, öne çıkarak basamakları tırmandılar. Alp kılavuzları gibi giyinmişlerdi, ikişer ikişer, sedyemsi bir şeyler taşıyorlardı. Sedyeler, öbekler halinde düzenlenmiş kır çiçekleriyle doluydu tepeleme – Alp çiçeği, arnika, unutmabeni ve kırmızı rododendronlar. Sedyeleri kilise kapısının iki yanına bıraktılar. Basamaklardan inerlerken içlerinden biri haykırdı: Dört bin metre yükseklikte, havada göreceğiz seni! Sonra da kendi yanağına birkaç şaplak attı.

Peru Elçisi: Daha küçücük bir çocukken kabına sığamıyordun, ölümün şanlı bir ders oluyor bize. Güçlüydün, büyüktün; sonsuz karlardan, ulu doruklardan aştın o narin uçağınla, işte insan ataklığının, insan dehasının simgesi.

Belediye Başkanı, kasabadaki bir çarşıya ölen pilotun adının verileceğini bildirdi.

Duomo'nun kapalı bölmesinde, Chavez'nin ailesi ve seçkin yabancı konuklar için küçük bir dinsel tören düzenlenmişti. Hepsi ayakta durmuş, gözlerini öteye dikmişlerdi, altın nesnelerin ışıltısız göründüğü loşluğa bakıyorlardı. Taşlardan yükselen soğuğu duyuyorlardı. İnançlılar, işte burada sıyrılmak isterler körü körüne yaşama saplantısından, dışarda, çiçeklerle donatılmış sokaklarda değil.

Kilise heyeti temsilcisi: Chavez! Alpler'in boyun eğişini, ayakları altında akışını, durmaksızın bu müthiş düşü gören gözü pek ve atak genç; tepemizdeki gökleri delip geçtiğini, vadilerimizi bir kartal çevikliğiyle aştığını gördüğümüz gururlu, yiğit genç; kaçınılmaz zaferi beklerken yüreğimizi titreten Chavez – artık aramızda değil.

Kilisedeki toplantıda G., Mösyö Schuwey ile Mathilde Le Diraison'un yanındaydı. Sık sık Paris'teki Hennequin'lere takılıyordu aklı. Camille, metresi olacağı günü bekliyordu. G., Mösyö Hennequin'in bir daha ateş edeceğinden kuşkuluydu; karısının kendisini boynuzlamasını engelleyememiş, öcünü almayı da becerememişti: İlk girişimden sonra öteki girişimlerin sayısı artık pek önemli değildi. Camille'in kararlılığını da hesaba katarak, karısından bir âşık edinme hakkını esirgemeyecekti, yalnız güç durumda bırakılmaması, gösterdiği hoşgörünün, karısının daha aşırı isteklerini dizginleyeceği doğrultusunda anlaşılması ve özel yaşamına asla burun sokulmaması kaydıyla. Camille ona büyük bir minnet duyacaktı o zaman, hem kocasına, hem âşığına âşık olduğunu kavrayacaktı – tabii değişik biçimlerde. Mösyö Hennequin'in ara sıra kocalık haklarını kullanmasına karşı çıkmayacaktı, nasılsa kafasında aslında yalnızca âşığına ait olabileceği inancı yer etmişti. Âşığının hatırı için kocasına verecekti kendini.

Chavez'nin anısına bir sürü mum yakılmıştı. Alevler kendi hava akımlarını yaratıyorlardı, bir bölüğü yalazlanıp yan yattığında, bir başka küme geriye yaylanıyor, fiskos edercesine baş başa veriyordu, bu rüzgârla bazı mumların alevi yükselirken bazıları

 yassılaşıyor, soluksuz kalmışçasına fitillerin çevresinde dört dönüyordu.

Kocasının hatırı için âşığından gizlilik, söze bağlılık ve bir tür mali düzenleme bekleyecekti Camille. Artık Mallarmé okumayacaktı, çünkü Mallarmé, yaşamında ilk ve son kere –tıpkı âşığı gibi– o tek başınalık anına nasıl yaklaştığını olanca canlılığıyla anımsatabilirdi ona. Kim bilir belki bir gün daha başka, daha serinkanlı bir şaire tutulurdu. Zaman böyle geçecekti. Herkes durumuna alışacaktı. Ara sıra, ya can sıkıntısından ya da anlık bir duygulanmayla eski soğukluğunu bir yana bırakıp atılacaktı kocasının kollarına, aslında kocasına ait olduğunu düşünecekti. Bunu düşünür düşünmez de âşığına koşacak, kendisini geri alması için yalvaracak, ondan başka hiç kimsenin olmak istemediğini yineleyecekti. Âşığına ait olduğuna iyice inandıktan sonra yine bir fırsat kollamaya başlayacaktı; çocuklarının ve dostlarının yaşamlarıyla haşır neşir geçirdiği bir dönemden, belki de aylar süren bir dönemden sonra kendisini kocasına bir kere daha vererek bağlılığını sınayacaktı. İkisi arasında mekik dokuyacaktı böylece, her çalkantı anlatılmaz bir heyecan yaratacaktı. Önceleri, âşığının kendisine Mösyö Hennequin'den daha çok sahip çıkmasına can atacaktı. Ama zaman geçtikçe, durulduğu günlerde her ikisine de ait olduğunu, hatta ikisinden de çok, artık yetişkin çağa gelmiş çocuklarına ait olduğunu hissedecek, âşığına daha engin bir anlayış, daha güdük bir tutku sunacaktı belki. On yıl sonra, şanslıysa, ikinci bir âşık edinirdi, ilk âşık, ufak değişikliklerle kocanın rolünü benimsemek zorundaydı o zaman. Daha az şanslıysa, (bu arada Peugeot yönetim kuruluna seçilecek olan) Mösyö Hennequin'le âşığını ara sıra bir araya getirir, konuşarak, anılara dalarak ikisine de ait olduğu duygusunu perçinleyebilirdi. Yaşlandığında aynaya takılacaktı gözü bilinçsizce, orada tek başına, sahipsiz bir kadın görecekti, o zaman da ölüm gelecekti aklına: karşısında hiçbir seçim hakkı kullanılamayan, tek başına kalınan ölüm.

Kilise heyeti temsilcisi: O göklere uçtu ve uygarlığın fethine giden uzun yolda şimdiye kadar insanoğlunun elde edebildiği en

büyük zaferle yere indi. Bir öncüydü o, insanlığın ilerlemesini hızlandıran bir öncü. Bu görkemli başarının önümüzde açtığı geleceğe bir göz atın – bundan böyle uluslar arasında sınır çizgisi olmayacak, uygarlığın ayrıcalıkları dünyanın en ıssız köşelerine ulaşacak...

Mathilde Le Diraison, G.'nin birkaç sıra ötesinde durduğunu fark etti. Kolu, siyah bir askıya alınmıştı. Paris'e dönüşünden önce Camille'le iki çift laf etmişti Mathilde. Onun gerçek bir Don Juan olduğuna, yaşamından yüzlerce kadın gelip geçtiğine karar vermişlerdi. Ama ne önemi var, diye haykırmıştı Camille, bunu bilmek neyi değiştirir.

Mathilde Le Diraison, şimdi kendine iki soru soruyordu. Neydi bu adamın gizi, Camille neden bu kadar çabuk teslim olmuştu? İkinci soru, kendisini ilgilendiriyordu. Yüzlerce kadınla seviştikten sonra kendisine yanaşmaya yeltenmemesi ne anlama gelebilirdi? İki soru, sıranın ucundan sarkan kırmızı ipek şeridin saçakları gibi iç içe geçmişti. Mathilde boyuna çekiştiriyordu, şerit sallanıyordu.

Aptal sayılabilecek bir yüzü vardı Mathilde'in. Dolaysızdan dolaylıya geçmede tembel, kendini düşlemlerin, derin duygulanmaların kanatlarına bırakmaya hiçbir özel isteği ya da yeteneği olmayan birinin yüzü. Her an şöyle okunuyordu yüzünden: HER OLAYIN MERKEZİNDE BEN VARIM... BEN... BEN...

G.'nin gözü, usulca sallanan kırmızı ipek şerite ilişti. Çabucak bir tasarı geliştirdi. Paris'e gidecek, Hennequin'lere uğrayacak, Camille'e özel bir ilgi göstermeyecek, kocanın gönlüne su serpecek ve ardından Mathilde Le Diraison'la gizlisiz saklısız bir ilişki kuracaktı. Böylelikle, kurşunlama olayını gülünçleştirecek, Mösyö Hennequin'den öcünü alacaktı. Karanlık bir flört olayıydı bu, denecekti, ne yazık ki Mösyö Hennequin'in karısı ilişkiyi yürütmeyi başaramamış; Camille'i de, tutkunun bir düzene sokulabileceği, bir âşığın ikinci bir kocadan farklı olabileceği gibi hoş ve boş düş-

 lerden kurtaracaktı. İlişkiyi elinden geldiğince kısa kesecek, hemen o çevreden ayrılacaktı. Mösyö Schuwey ile Mathilde Le Diraison arasında yalnızca sözleşmeye dayanan bir ilişki olmasına yanıyordu. Yine de, Schuwey gibi birinin, birlikte yaşamak uğruna bunca para ödediği kadına bir gurur yatırımı yaptığından da emindi. Bu yatırımın nerede olduğunu keşfetmek G.'ye düşüyordu.

... O yere çakıldı, evet ama herkesin olanaksız, hatta çılgınca bulduğu bir girişimi başarıyla gerçekleştirdikten sonra. Yüce ruhu şad olsun!

Duomo'dan çıkan yaslılar kalabalığı, güneşte gözlerini kırpıştırdılar, başlarını eğdiler. Paylaşamayacakları bir gizden paylarını almış gibiydiler; hele kilisenin dışında kalanlar için olayın ağırlığını yitirmekte olduğu göz önünde tutulursa. Oğlanlar, beyazlı kızlara sümbülteber sepetleri uzatıyorlardı yine. Kızların bazıları gülüyordu. Bando bir cenaze marşı daha çaldı ve cenaze alayı yavaşça istasyona doğru yürüyüşe geçti.

Bir öğretmenin açıklamasına göre, Formozalı kılavuz, yanağını tokatlamakla şunu demek istemişti: Chavez'nin ruhu bundan böyle dağ havasında yaşayacaktı ve ta tepelere tırmananlar, rüzgârın soğuğu, güneşin sıcağı gibi onun ruhunu da duyacaklardı yanaklarında.

Tren, sessizce beklemekteydi. Bu hatta Chavez için durdurulan ikinci trendi bu. Tabutu cenaze arabasından trene taşıyanların hepsi uçucuydu, aralarında Paulhan da vardı. Onlar geçerken, istasyon şefi selam durdu. Gazeteciler, telefonlara koşmuşlardı. Beyaz tüllü kızlar, peronda sıraya dizilmişlerdi. Birdenbire lokomotif tiz, uzun bir ıslık koyverdi.

Yine Camille'i düşündü G. – Paris'te göreceği haliyle değil, ölüm tehdidi altında Paris'e gelmesini isteyen, meydan okuyan haliyle. Artık inanmıyordu bu tehdide ama o anda, kocanın kurşunu daha gövdesini ıskalamadan, enikonu inanmıştı. Bu meydan okumayı

bir çağrıya çevirmişti Camille. Ve bu çağrıyı yaparken, o güne kadar hiçbir kadının konuşmadığı gibi konuşmuştu onunla, bir kadın bilicinin şaşmaz yetkesi, üstünlüğü ve şaşılası sıkı fıkılığıyla; kocasını da âşığı kadar tanısaydı, G. hemen kabul ederdi bu çağrıyı.

İstasyon şefi ile makinistin, son yolculuğuna uğurlanan kahramanı selamlama amacıyla çaldıkları düdük, o sabah duyulan seslerin hiçbirine benzemiyordu. Ne titreşimi vardı, ne yankısı, ne de anlamı. Ruhsuz bir gıcırtıydı, testere gıcırtısı gibi. Herkes, artık kesilecek dedikten sonra da uzun uzun sürdü. Şimdi kesilecek, düşüncesinin dışında bütün düşünceleri sildi insanların kafasından. Şimdi! Şimdi!

Chavez'nin ninesi, bastonuyla perona vuruyordu ama bunu makinistin densizliğine öfkelendiği için mi yoksa sonsuz bir yas belirtisi olarak mı yaptığı anlaşılmıyordu.

4

7

Nuşa, G.'nin çoğu erkeğe benzemediği kanısındaydı. Yalnız olduğunu sanmasına karşın yanına bir orospuya yanaşır gibi yanaşmamıştı. İtalyanım demişti, ama kibar davranmıştı. (Uzaklardan gelme bir İtalyan olmalı, diye düşünmüştü Nuşa.) Çok iyi giyinmişti, ama taş sıraya birlikte oturmalarını önermişti. Bu taş sıra en az iki bin yaşındadır, demişti. Taş sıraya giden basamaklarda elini tutması dışında, dokunmaya çalışmamıştı. (Oturur oturmaz çığlığı basmaya hazırlanıyordu Nuşa, ama gerek kalmamıştı.) Ben her gün bu saatte buraya gelirim demişti, siz neden geliyorsunuz? Nuşa, tam ağabeyiyle geldiğini söyleyecekti ki karşısındakinin gizli polis olabileceğini düşünerek dilini tuttu. Benim buraya gelmemin nedeni, dedi G., Hıristiyan mezarlarından nefret etmem. Bu sözle Nuşa'yı büyülemişti. Sonra havadan sudan, Trieste'den ve savaştan söz etmişti.

Bir süre sonra nereli olduğunu sordu. Zararsız bir soru gibiydi, Nuşa da Karst'ta doğduğunu söyledi. Öyleyse, n'olur bana Slovence bir şey söyle. Bugün hava güneşli, dedi Nuşa Slovence. Daha uzun bir şey söylemesini istedi. İtalyanların çoğu dilimizi küçümser, dedi Nuşa, sesinde hafif bir başkaldırıyla. Anlamış mıdır acaba, diye düşündü, ama G. gülmeyi sürdürüyordu. Bir şeyler daha söyle, bir öykü anlat ya da ne bileyim aklına ne gelirse. Nuşa, söylediğini anlayıp anlamadığını sordu. Gözlerine bakıp gülümsedi G. Yemin ederim, tek kelime anlamadım; gizlerin açı-

 ğa çıkmadı. Nuşa'nın aklına hiçbir şey gelmiyordu. G. durdu bir süre, sonra bu suskunluğa şaşırmışçasına kaşlarını kaldırarak baktı kıza. Şurada çimenlerin arasındaki kediyi görebiliyor musun? dedi Nuşa Slovence.

Sustu, bluzunun kolunu elledi. Kollarıyla elleri iriydi. Yürürken, otururken omuzlarının ve boynunun duruşu, gövdesi hep hafifçe geriye kaykılıyormuş izlenimi veriyordu. Başka bir yaşamda olsa, belki bir görkem katardı kızcağıza bu duruş.

Benim sevdiğim bir yer değil burası, dedi. Kendi başıma olsam, gelmezdim. Hemen sustu, ağabeyiyle geldiğini ağzından kaçırmıştı, ürktü. Sonra Slovence konuştuğunu anımsadı. Şu kırık taşları amcamın tarlalarında görseydim, ne iğrenç der fırlatır atardım. Çok para ediyormuş diyorlar. Ama çok para ediyorlarsa niye burada otlar arasında çürümeye bırakıyorlar onları? Değerli olsalardı, Viyana'ya götürürlerdi. Şuradaki kemerin altında bir sürü erik ağacı var, diye sürdürdü Nuşa, savaş sona ermezse kent açlıktan kırılacakmış diyorlar; her şey Viyana'ya taşınacakmış.

Ne güzel konuşuyorsun, dedi G. Anadilim, dedi Nuşa, ama bunu İtalyanca söylemek zorundaydı. Nerde çalışıyorsun? Bir fabrikada. İşin ne orda? Bir hintkeneviri fabrikasındayım. Ne zamandır? Üç ay oluyor. Her yer bayat balık kokuyor fabrikada. Balık mı? Hintkenevirini suda yumuşatmak için kullandığımız yağ yüzünden.

Birlikte yürürlerken, türlü kuşkulara kapıldı Nuşa. Ya bu adam Avusturyalılar hesabına çalışan bir ajansa. Ya delinin biriyse – bu bahçe ona hep deliliği anımsatıyordu zaten. Ya evinde hizmetçilik etmesini önerecekse. (Asla kabul etmezdi bu işi.) Ya ağabeyiyle bağlantı kurmak için uzak diyarlardan gelen bir "dost"sa.

Ağabeyi Bojan, Museo Lapidario'nin yemyeşil bahçesindeydi o sırada. Döndüğünden beri her pazar buraya gelmişti, ara sıra Nuşa da katılmıştı ona. Dostlarıyla buluşmaya geliyordu ağabeyi,

müzenin bahçesi çoğu zaman ıssızdı, ayrıca pazarları, giriş ücreti ödenmiyordu. Hölderlin'in bahçesi diye anılıyordu burası, Bojan, Hölderlin'in Yunanistan'a vurgun bir şair olduğunu, Sırplardan sonra Yunanlıların da Türklere karşı ayaklanması sırasında büyük kahramanlıklar gösteren Yunanlı bir yurtsever için bir destan yazdığını, ama sonraları iyice yaşlanıp delirdiğini anlatmıştı Nuşa'ya. Çimenlerde hep yan yatan kırık bir yontu ayağı, bir çocuğun duvara yaslanmış kolsuz, beyaz gövdesi, bunlar Alman şairin deliliğini de daha anlaşılır kılıyordu Nuşa'nın gözünde.

Ulusal bağımsızlığın bilinçli bir dava olduğu ya da olma yolunda ilerlediği dönemlerde, azgelişmiş bir sömürge toplumunda yaşayan bir ailede, bir tek kuşakta bile olağanüstü bilgi ve incelme farklılığına rastlanabilir; yine de bu farklılıklar, ille bir engel koymaz araya. Sömürgecilerin sunduğu yükseköğrenimden yararlanan kişi (verilen başka bir öğrenim yoktur zaten), kendi halkının tarihinin ve kültürünün sürekli olarak nasıl yok sayıldığını kavrar, bu susturulmuş geleneklerin ailesinde kalan izlerine büyük değer verir; bu arada ailenin öbür bireyleri, onun kişiliğinde, o güne kadar bilinçsizce korkup nefret ettikleri yabancı sömürgecilere kafa tutan bir önder görebilirler. Eğitilenle cahil, aynı ülküye gönül vermişlerdir. Aralarındaki fark, birlikte göğüsledikleri haksızlığın bir kanıtıdır artık, gönül verdikleri ülkülerin haklılığının bir kanıtıdır. Böylelikle düşüncelerle beklentiler iç içe geçer.

Nuşa, on iki yaşındayken, kendisinden iki yaş büyük ağabeyinden öğrenmişti okuma yazmayı. O zamanlar rençper babasının yaşadığı köyde oturuyordu.

Karst, kireçtaşından yalçın bayırlarla kaplıdır, toprağın büyük bölümü işlenmeye elverişsizdir. Maden filizlerinden oluşan bu oldukça korunmasız kır görünümü, cömertçe göğe açıktır. Kayalar gözeneklidir, bir sürü mağara vardır. Nuşa, ağabeyinin çizdiği bir haritayı anımsadı, o haritaya bildiği bütün mağaraları işaretlemişti. Her birine dostlarından birinin adını vermişti: Kajetan, Ed-

 vard, Rudi, Tomaz. Karst'ın uçurumları, koyakları, düştü düşecek kayaları, geometri ve insan eli değmeden yapılmış bir kentin yıkıntılarını anımsatır. Kireçtaşından dağ sıralarının denize kavuştuğu kıyıdaysa, çağdaş Trieste vardır; kentin büyük bölümü, 1840' larda Viyana'da, ileride kurulmasını öngördüğü Almanca konuşacak "Yetmiş Milyonluk İmparatorluk" için bir güney limanına gereksinim duyan Fransız Maliye Bakanı Baron Bruck'un düşünü gerçekleştirmek üzere inşa edilmiştir. Kayaların ve çalılarla kaplı dik tepelerin arasına gizlenmiş vadiler ve çukur bölgelerle, binbir güçlükle işlenmiş tarlalar ve bağlar vardır.

Nuşa'nın babasının üç ineği vardı, Trieste pazarlarına meyve ve çiçek satardı. Bojan, öğretmeninin desteğiyle kentteki liseye girdi. Nuşa on altısına bastığında, annesi öldü. Babası acılar içindeydi, Nuşa annesinin yerini bir türlü dolduramıyordu; günü gününe uymuyordu; babası, onu gevezelikle suçluyordu. (Oysa ağabeyi, ona somut bir sonuç elde edemese de mutlaka sesini yükseltmesini öğütlemişti, ama köyde okuma yazma konusunda gördüğü desteği bu konuda kimseden görememişti.) Ertesi yıl, 1913'te babası öldü. Nuşa, Trieste'ye giderek bir İtalyan ailenin yanında hizmetçiliğe başladı.

1920'de Trieste İtalya'ya katılıp da Faşistler Sloven dilinin kamuya açık yerlerde konuşulmasını yasakladığında, bir İtalyan doktora şu soru yöneltilmişti: Peki İtalyanca bilmeyen köylüler size dertlerini nasıl anlatacaklar? Doktorun yanıtı şöyleydi: Bir inek veterinere derdini anlatmak zorunda değildir ki.

Nuşa'nın gündelik İtalyancası ilerlemişti, bir süre sonra ailenin yanından ayrılıp bir dükkânda çalışmaya başladı. Bojan, Ljublijana'daki Ticaret Lisesi'ne kaydoldu, gündüzleri garsonluk yaparak geçimini sağladı. Diplomasını aldıktan sonra Viyana'da maden ithal eden bir şirkette iş buldu. Ljublijana Ticaret Lisesi'ne girdiği günlerde, Genç Bosnalılar'la ilişki kurmuş; öğrencilerden oluşan küçük, gizli bir örgütün üyeleri arasına katılmıştı.

İki ay sonra, 1915 Martında, şirketin Trieste şubesinde çalışmak üzere sılaya döndü.

Kız kardeşini, tahtı andıran bir sıranın üstünde çok iyi giyimli bir yabancıyla oturur görünce epey şaşırdı Bojan; yanında başka birinin olacağını hiç düşünmemişti. Kız kardeşinin tek başına meyve ağaçları altında ağır ağır yürüdüğünü kurmuştu. Ayrıca bu adamı gözü hiç tutmamıştı. Avusturyalıydı belki (Bojan, onun nasıl bir İtalyanca konuştuğunu duyamayacak kadar uzaktaydı). Zengindi besbelli. Kurnaz, açıkgözdü. Bir taşa kürsü gibi oyulmuş sırada, incir ağacının gölgesinde baş başa otururlarken, ucuz bir Viyana dergisinin resimli öyküsündeki kahramanları andırıyorlardı. Aralarındaki sınıf ayrımı, hele kadın-erkek ayrımı da hesaba katıldığında, masum bir yorumu olanaksız kılıyordu. Erkeğin giysilerinin tertemizliği, zarifliği, ruhundaki yozlaşmanın bir göstergesiydi; kız kardeşinin eteğiyle buluzu, başörtüsü –ister istemez– çabuk elde edilebilir bir kız izlenimi uyandırıyordu. Bojan, kız kardeşinin böyle bir adamla konuşmakta haklı bir nedeni olduğunu düşünmeye çalıştı; ama adamın ona bakışındaki açık anlam, görmezden gelinir gibi değildi. Kız kardeşinin böyle bakışlar çekmesine öfkelendi için için. Kendisinin uzakta olduğu yıllarda, nasıl bir yaşam sürmüştü acaba? Çok iriyarı, diye düşündü: Giysilerine dar geliyor sanki, bir uçarılık belirtisi bu. Neden böyle iriydi ki? Kızların çoğunun gelişmesi durmuşken neden o gitgide irileşiyordu? Bunun bir irade sorunu olabileceğini gözardı edemedi. Genç Bosnalılar'ın ahlak kurallarına uymayı ilke sayan Bojan, cinsel ilişkiden uzak durmaya ant içmişti, kişisel iradeyi geliştirmenin ne demek olduğunu biliyordu. Kız kardeşi, masumluğunu korumak için yeterince irade göstermiyordu belli. Ona okuma öğrettiği yıllardaki genç kız saflığı, bir ideal olarak yer etmişti kafasında. Bir yandan öfkesiyle, öte yandan kız kardeşinin asla kökten değişemeyeceğine inandığı yapısının yarattığı sevecenlik fırtınasıyla boğuşarak o iğrenç, bayağı, ruhsuz resme doğru koştu. Seyrek adımlarla koşuyordu, önünde uzun bir yol uzanan bir haberci gibi. Basamaklara vardığında, yukarı tırmanmadı,

 askerce hazırola geçti ve karşısındaki adama resmi bir İtalyancayla, özür dileriz efendim, dedi, ama kız kardeşimle ben epey geciktik. Sonra Slovence ekledi: Nuşa, lütfen gel hemen.

Nuşa baktı, ağabeyinin ardından gitti.

Genç Bosnalılar, Mazzini'nin bağımsız bir İtalya Cumhuriyeti kurma uğruna savaş vermek için 1831'de kurduğu *La Giovane Italia** örgütünden esinlenerek bu adı benimsemişlerdi. Genç Bosnalılar'ın amacı, (şimdiki Yugoslavya'daki) Güneyli Slavları Hapsburgların boyunduruğundan kurtarmaktı. En güçlü oldukları yerler, Bosna ve Hersek'ti –özellikle bu iki eyaletin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na katılmaya zorlandığı 1908'den sonra– ama Dalmaçya'da, Hırvatistan'da ve Slovenya'da da etkinliklerini sürdürüyorlardı. Teröristtiler, en etkili siyasal silahları da suikasttı.

Yabancı bir tiranın ya da temsilcisinin öldürülmesi iki amaca hizmet ediyordu. Bir kere, adaletin doğal yasasının geçerliliği bir daha gözler önüne seriliyordu. Düzen ya da gelişme adına işlenen suçların bile sonsuza kadar cezasız kalmayacağı kanıtlanıyordu; öç, ergeç alınacaktı: Baskı, sömürü ve zulüm suçları, yalancı tanıklık, yıldırma, keyfi yönetim, hepsinin öcü alınacaktı. Ama hepsinden öte, bir halkı kimliğinden yoksun bırakma suçu vardı. Bir halka baskı yoluyla kendisini sömürenlerin ölçülerini benimsetme, onu bu ölçülerle ikinci sınıf yurttaş durumuna itme, çaresiz ve muhtaç bırakma suçu. Doğa yasası, geçmişte bu tür suçlara kurban gidenlerin haklarının aranmasını gerektiriyordu. Ayrıca, siyasal suikast eylemi, yaşayanların gözlerini de açabilirdi, İmparatorluğun gücünün mutlak olmadığını, bir kerecik de olsa

* Genç İtalya.

adalete kayıtsız kalmayan, ona arka çıkan ölümün bu gücü pekâlâ sorgulayabileceğini öğretebilirdi onlara. Suikastçının getirdiği örnek, yurttaş çoğunluğunca benimsendiğinde, halk kitleleri yabancı sömürücülere başkaldıracak, onları yurtlarından atacaktı. Bunu gerçekleştirmek, bir tiranı sokakta, halkın gözü önünde öldürmekten daha olanaksız değildi.

"Dünyada hiçbir görev," diye yazmıştı Mazzini, "insanlığın öcünü almaktan ve doğa yasalarının havariliğini üstlenmekten daha kutsal olamaz."

2 Haziran 1914'te, Hapsburg veliahtı Francis Ferdinand ve karısı açık bir arabayla Saraybosna'dan geçerken, on dokuz yaşındaki Genç Bosnalı Gavrilo Princip tarafından vuruldu.

Arşidükü öldürme amacı güden altı Genç Bosnalı vardı kalabalıkta. Değişik nedenlerden ötürü beşi eyleme geçemedi. Ama altıncıları, Nedeljko Cabrinoviç, bir bomba attı arabaya. Bomba, kraliyet arabasının arkasında patladı, kalabalıktan bir sürü kişi yaralandı, gelgelelim taht adayına hiçbir şey olmadı. Cabrinoviç, olay anında zehir içip ırmağa atlayarak canına kıymayı denedi. Zehir yeterince etkili değildi. Irmaktan çıkarıldığında kimliği soruldu. Bir Sırp kahramanıyım ben, diye yanıtladı soruyu.

O sabah erken saatlerde Cabrinoviç, fotoğrafçıda bir okul arkadaşıyla birlikte fotoğraf çektirmişti. Altı adet ısmarlamıştı. Bir saate kadar hazır olacaktı fotoğraflar. Arkadaşından, onları aynı gün, geç saatlerde, vereceği adreslere postalamasını istemişti. Yirmi beş sanığın yer aldığı duruşmada yargıç, bu fotoğraf olayına takılmıştı. O gün çekilmiş bir fotoğrafım tarihe kalsın istedim, demişti Cabrinoviç.

Fotoğraflardan biri, Trieste'de oturan Vuzin Runiç adında birine gönderilmişti. Cabrinoviç, Ekim 1913'e kadar Trieste'de bir basımevinde çalışmıştı. Trieste'den ayrılırken, benden yine haber alacaksınız, demişti. Kırmızı şeritli pantolonları, miğferleri ve sor-

 güçlarıyla birtakım adamlar Saraybosna'ya geldiğinde neler olacak bekleyin, görün!

Trieste'ye dönüşünden kısa bir süre sonra Bojan, bu fotoğrafı cüzdanından çıkarmış, Nuşa'ya, kimin fotoğrafı bu, biliyor musun, diye sormuştu. Hayır diye başını sallamıştı Nuşa. Sonra ona fotoğraftakinin kim olduğunu açıklamıştı Bojan. Şu anda, demişti, ölmek üzere, soğuğun, nemin ve açlığın pençesinde ölüyor. Koşullar o kadar kötü ki orada, gardiyanlar bile hasta oluyorlar. Zincirleri on kilo çekiyor. Geceleri hücrenin döşemesi buz tutuyor. Gavrilo da orada. Ama tutuklular gece gündüz tecritte. Nedeljko ölümü göze almıştı. Hepimiz ölmeye hazırız. Neden onu idam etmediler dersin? Yüce majesteleri, tutukluların ağır ağır, can çekişerek ölmelerini istiyor da ondan.

Nuşa, koyu renk takımlar giymiş, yakaları kolalı iki genç adamın fotoğrafına baktı. Ağabeyi gibi giyinmişlerdi. Nedeljko solda durmuştu. Kara saçlı, kara kaşlıydı, bıyıklıydı. Arkadaşı elini onun omzuna dayamıştı.

Bu fotoğraf çekildiğinde, dedi Bojan, ancak üç saatlik ömrü kaldığını düşünüyordu. Her şey kötü ayarlanmıştı – zehir dahil.

Bazen Nuşa, ağabeyinin konuşmalarından tedirgin olurdu: Bir sürü konuya çarçabuk değinip geçerdi çünkü.

Cabrinoviç'in yüzü ciddi ama sakin. Asıl kararlı olan, arkadaşı gibi görünüyor; çünkü Cabrinoviç karar verme anını çoktan aşmış (ya da fotoğrafın çekildiği anda öyle inanıyor, yaşamının özetlendiğine inandığı anda). Yazgısını kendi seçmiş. Bir saat sonra eli titrerse, siyah-beyaz basılacak şu fotoğraf, çözülmesine engel olacak.

Yaratıldığım şu tozu küçümsüyorum: Herkes izini sürüp son verebilir ona. Ne var ki kendime verdiğim armağanı çalmaya kalkışacak herkese meydan okuyorum, yüzyılların göğünde bağımsız bir yaşamdır bu armağan.

Nuşa, bu fotoğrafı mezar taşlarına asılan fotoğraflara benzetti. Köy mezarlığında hiç rastlamamıştı bunlara. Ama Trieste'deki Cimitero di S. Anna'da çok görmüştü. Tek ayrım, her türlü havada açıkta kaldıklarından, onların daha soluk oluşuydu. Fotoğraflara bakarken, ağabeyi ya da arkadaşları kendisinden ne isterlerse onların isteklerine uyacağını düşündü, onlar kahramandı çünkü, çünkü kendi iri gövdesinde kanına karışıp akan değişmez bir şey vardı, her birinin tek tek gönül verdiği, Nuşa'da olduğu için değil, o şey olduğu için gönül verdiği, uğrunda ölümü göze aldığı bir şey.

Princip ve suç ortakları, giriştikleri geri döndürülmez eylemle tartışılmaz bir gerçeğe dikkati çekmek istemişlerdi: Hapsburg yönetiminde Güneyli Slavların çektiği acılara. Ne var ki eylemleri, Büyük Güç siyasasının o kendine özgü, alabildiğine abartılmış gerçekdışılığının ışığında yorumlandı. Avusturya, hiçbir kanıt ileri süremeden, Sırp hükümetinin bu suikastta parmağı olduğunda diretti. Rusya, Almanya, Fransa ve İngiltere de seslerini yükselttiler. Bakanların demeçleriyle yayımlanan kararnameler, gerçek dünyada artık hiçbir nesnel karşılığı kalmamış "savaş ve ulusal çıkarlar" anlayışına dayanıyordu. İçlerinden hiçbiri, biraz sonra ülkelerinin doludizgin girecekleri savaşın en yalın gerçeklerini göremedi. Alman başkumandan Moltke, hiçbir şeyin önceden bilinemeyeceğini belirtti, en az yanılan belki de oydu içlerinde.

Top ateşi duydun mu hiç? diye sordu Bojan.
Ben buradaydım biliyorsun.
Kulak zarın patlayacak sanırsın.
Ne diyorsun Bojan?
Top ateşi duyduğun zaman şöyle düşünüyorsun: Cehennemi bile ayağa kaldırabilir bu ses. Ama yanılıyorsun. Top ateşi, uykularında horlayan ulusların sesidir. Topu topu birkaç şairle birkaç devrimci uykusuzluk hastalığı çekiyor. Dünyanın başına daha önce hiç böyle bir iş gelmemişti Nuşa.
Ne yapmayı düşünüyorsun? diye sordu Nuşa kaygıyla.

Yakında gidiyorum. Metal ithalatı bile uzun süre askerlikten kaytarmamı sağlayamaz. Paris'e gideceğim.

Paris mi!

Vladimir Gacinoviç orada, onu görmek istiyorum. Yanlışlarımızı düzeltmemiz gerek. Savaşın bitimine hazırlanmamız gerek.

Seni tutuklarlar Fransa'da.

Bir İtalyan pasaportu olsa, tamam. Yüzlerce İtalyan her an ordudan kaçmak için kaçak geçiyor sınırı. Onlarla giderim. Ama bir de İtalyan pasaportu olursa elimde, onlardan daha uzağa gidebilirim.

Museo Lapidario, boydan boya Trieste koyuna bakan St. Guisto tepesinde, bir şatonun yakınlarındadır. Tepeden aşağı inen dar sokaklar güneydoğuya yönelir. Nuşa, büyük adımlar atarak, tabanlarını taşlarda sıyırtarak, yokuşun eğimine uyarak yürüyor. Etekliği, ağır bir bayrak gibi dalgalanıyor rüzgârda. İri kolları önünde savruluyor. Corso'ya varır varmaz, diyor kendi kendine, bir kentli gibi yürürüm.

Bojan'ın ileri görüşlü olduğuna yürekten inanıyor: Kendisinin göremediği her şeyi görebilir o. O ve arkadaşları daha bugünden, dünyanın ancak yarın bağrına basacağı değerleri savunuyorlar; bugün herkesin görmezden geldiği, geleceğin insanının öfkesini çekecek bütün kötülükleri lanetliyorlar. Nuşa, Bojan'ın haksızlık edemeyeceğine inanıyor. Hak uğruna ölümü göze almış o.

Kızgın tereyağı kokusu ve kahkahalar yükselen bir mahalleden geçiyor. Durup açık bir kapıdan içeri bakıyor. Yemek odasının öte ucunda bir küme İtalyan, üstüne tabaklar, yarı boşalmış şarap testileri, elbezleri dizilmiş, ekmek kırıntıları saçılmış geniş bir masanın çevresinde oturmuşlar, öğle yemeğinin ikindiye sarktığı, kimse sofradan kalkmak istemediği zaman odada asılı kalan garip dağınıklık içinde. Yanlarına gitsem diye düşünüyor Nuşa, bir şarkı söylemeye başlasam susarlar hemen, sonra da belki birkaç kuruş tutuştururlar elime, öyle ya keyifli bir yemek yemişler,

günlerden de pazar; ne var ki şarkının İtalyanca olması gerekir. Hadi, diyor içinden. Daha kararını tam tamına vermeden, İtalyanlardan biri dönüp onu içeriye çağırıyor. Çabucak uzaklaşıyor Nuşa.

Acaba, diyor, bizim çocukların karar verme yetileriyle hakseverlikleri okudukları kitaplardan mı kaynaklanıyor, yoksa bu yetenek mi o kitapları bulmaya, seçmeye götürüyor onları? Sabırlarına büyük bir saygı duyuyor. Saatlerce kitap okuyorlar. Odadaki hiçbir şey ilgilerini çekmiyor. Döşemeden serpilmiş ağaçları andırıyorlar; çevrelerinden dolaşmak gerekiyor. Sonra birdenbire, içlerinden birinin sabrı taşıveriyor. Yıldırım çarpmışçasına. Kitabı masaya fırlatıyor, ayağa kalkıp şöyle bir laf ediyor: Şimdi eyleme geçme zamanı. Geciktik bile! Ara sıra, ötekiler de kalkıyorlar, aynı coşkuyu paylaşarak, gözleriyle birbirlerini sorgulayarak. Sonra da tek söz etmeden paltolarıyla kasketlerini giyip dışarı çıkıyorlar. Bir keresinde, masada duran kitaba bakmıştı. Almancaydı, okuyamamıştı.

Yol kıvrılıyor; kaldırımlardan biri, Kambiyo çevresinde kent merkezini dolduran yapılara bakan bir köprüyü anımsatıyor. Yapıların çoğu puro kutularındaki sepya renginde. Her pencerede, her kapıda Korent üslubunda sütunlar, başlıklar ve alınlıklar göze çarpıyor. Yetmiş Milyonluk İmparatorluğun Almanca konuşacak halkının, Klasik Yunan'ın kalıtını devralması bekleniyordu. Bu yetke, limandaki yapıların cephelerine kazınmış, damgasını basmıştı.

Nuşa, deminki İtalyan aileye asla söylemeyeceği en sevdiği şarkılardan birini mırıldanıyor içinden. Sıra sıra dağlar aşan, yine de anasına hep bir gün sılaya döneceğini söz veren bir genç üstüne. Ezgi boğazına dolunca, ağzı açılıyor ister istemez, derken şarkıyı yüksek sesle söylemeye başlıyor. Yürüyüşü de değişiyor. Salınıyor. Bir avucunu açarken ötekini kapıyor. Açık avucuyla havayı okşuyor hafifçe, kapalıyla tempo tutuyor. Bu şarkıyı söylerken,

 her zamanki gibi, kayalar arasından akan bir çay geliyor gözlerinin önüne. Bazen, yağlı bulamacındaki hintkenevirine bakarken de böyle işler düş gücü: Dağ ışığında yalazlanışıyla, etek uçlarına iliştirilmiş milyonlarca gümüş topluiğneyi anımsatıyor duru suyun gümüş kıyıları. Ağır ağır yokuş aşağı inen yaşlı bir çifin yanından geçiyor. Kadın, kocasının kolunu tutmuş, ihtiyar adam, duvardan pek uzaklaşmamaya çalışıyor. Yürüyüş biçimleriyle yedikleri birkaç lokma arasındaki bağlantı hemen seziliyor. Çocukluğunda, köyde böyle ihtiyarlar görmemişti Nuşa. Oradaki ihtiyarlar ya elden ayaktan düşmüşlerdi, ya da çok dinçtiler; ya konuk bekler, ya da kapı kapı dolaşırlardı, Nuşa'nın şarkı söylediğini duyan ihtiyar kadın, aferin yavrum! diyor Slovence. Bugün pazar değil mi?

Nuşa, Bojan'ın azarlarını anımsıyor. Müzenin bahçesinden çıkar çıkmaz başlamıştı azarlamaya. Sen kendine saygını yitiriyorsun, demişti. Kendini kurban durumuna düşürmek alçaklıktır demişti. O İtalyan gibi heriflere uyarsan, orospu olursun demişti. Bize ne diyorlar biliyor musun? diye sormuştu. *Sc'iavi!* diyorlar, değil mi? Sonra da patlatıyorlar kahkahayı. (*Schiavi,* İtalyancada Slav anlamına gelir; *sc'iavi*'yse köle.) Böyle bir adamla oturup konuşmakla, köleliğe razı olduğunu gösteriyorsun, demişti. Eve döndüğüm o yazı anımsıyor musun, demişti, hani birlikte Preseren'i okumuştuk, sen de onun düşlediği gibi yaşamak istediğini söylemiştin. İçin, ruhun bütünüyle değişmiş olamaz, ama o zaman köyde yaşıyordun; şimdi bu kentte yaşıyorsun –bu ruhsuz kentte, bu Alman kafalı, İtalyan mideli kentte– burada attığın her adımı kollaman gerek, bir zamanlar birlikte düşlediğimiz biçimde, çağdaş erkeğe ve onunla eşit olan çağdaş kadına yaraşır biçimde yaşamak istiyorsan. Parkta yanına yanaşan bir İtalyanla gülüşürken görülmenin, Preseren'le en ufak bir ilintisi yok, diye eklemişti.

Sonra, öfkesi biraz yatıştığında, arkadaşlarından az ötede, şatonun önündeki çimenlerde baş başa otururlarken, evlenmeyi hiç düşündün mü, diye sormuştu Nuşa'ya. Nuşa başını sallamıştı: ha-

yır. Bu yanıta sevinmişti Bojan. Oturdukları yerden, Trieste'nin yükseldiği üç tepeyi görebiliyorlardı. Bu üç tepe, denizle kenetlenmiştir birbirine. Tatlı bir rüzgâr esiyordu. Ağaç yaprakları belli belirsiz kımıldıyordu, gölgeler çabucak değişiyordu, yere düşen, yuvarlanan bozuk paralar gibi, ama rüzgâr hafifti, dalları oynatamıyordu. Nuşa'nın gözü bunları görmüyordu, bir yanağında hafif bir esinti duyuyordu, çünkü ağabeyinin azarı üstüne kıpkırmızı kesilen yer yanıyordu hâlâ. Gün gelecek, dedi Bojan, bu anakronizmden (Nuşa, bu sözcüğü bilmiyordu) kurtulacağız, özgür olacağız ve işte o zaman evlenmeye, çocuk yetiştirmeye de sıra gelecek, kendi yurdumuzun özgür oğlan ve kız çocuklarını. Şu anda çocuk sahibi olmak, dedi Bojan, dünyaya kök söktüren zorbalara asker ve köle sunmak demektir.

Corso'da kimseler yok. Bütün büyük caddeler bir bırakılmışlık havasında. Savaş patlayalı beri kentin ticareti iyice sekteye uğradı. İşsizlik kol geziyor. Rıhtımdaki yükleme, amaçlananın çok altında. Nuşa, bir mağazanın camında sergilenen giysinin önünde duruyor. Başörtüsünün altında görünmeyen saçları sarı, koyu bal renginde. Önünde beyaz bir kumaşa serilmiş gibi saçının rengini görebiliyor. Giysi, krepdöşinden.

Bojan'ın sözünü ettiği evlenme ve çocuk sahibi olma zamanı geldiğinde, kendisiyle arkadaşlarının böyle birer giysisi olacak mı? Bu soruyu Bojan'a sormayı düşünürken kıpkırmızı kesiliyor, biliyor, kendisini uçarılıkla suçlayacak Bojan. Kaşlarını çatıyor. Mağazanın camında karanlık yansısını görüyor. Omuzları güçlü, kalçaları iri. Yüzünün alt kısmı, göğsü gibi yumuşak ve iri. Ama alnı geniş ve sert. Yere sağlam basıyor. Gerçi camda gözlerini göremiyor ama hiç de uçarı bulmuyor kendini. Bojan'ın bahçede yaptığı eleştirileri hiç hak etmediğini düşünüyor şimdi. Yansısına gözlerini dikerek, benim aklımdan geçenleri hiç bilmiyordu ki, diyor. O an, yeni bir şey geliyor aklına. Bojan'ın azarlarına yol açan olayı kullanarak kişiliğini ona nasıl kanıtlayabileceğini kavrıyor.

 Corso'dan ayrılınca, ara yollardan yürüyerek oturduğu yere, Via dell'Industria'ya yöneliyor. Ah, keşke diye yakarıyor yürürken, şu İtalyan yabancı dediği gibi her öğlen Hölderlin'in bahçesine gelse.

G. müzenin bahçesinden çıktıktan sonra, Nuşa'nın gittiği yönün tersine yürüdü, o kuzeybatıya gidiyordu, Nuşa güneydoğuya.

Kentin ana coğrafi koordinatları bu yönlerdi. Trieste'ye çağdaş Avrupa'nın son durağı gözüyle bakılırdı; güneydoğusunda Batı Avrupalıların gözünde, hiç sezdirmeden cahillikten zalimliğe, barbarlıktan kıtlığa açılan Balkanlar, Yakındoğu ve sonra Asya uzanıyordu. Avrupa'nın erdemli göreneklerinin, onur anlayışının ve üretim tarzının, yaşamın doğal bir parçası olduğu son –ya da ilk, hangi yöne doğru yol aldığınıza ya da kaçtığınıza bağlı– kentti burası. Trieste'deki Avusturyalılarla İtalyanların birleştikleri tek nokta buydu. Bu belirgin değişme, kentte de gözlemleniyordu. Kentin kuzeybatı ucu ve liman, çağdaş Venedik limanıyla karşılaştırılabilirdi. Doğu kesimde, Slav güruhlarıyla küçük Müslüman topluluklar yaşıyordu; erkek çocukların tümünün bıçak taşıdığına inanılan Türk, İranlı, Arap toplulukları. Orada ağaçlar, otlar, hatta yol kıyısındaki toprağın cinsi bile başkaydı sanki – doğuda bozuk yolların onarımı sırasında kalkan toz toprak, o bölgede başıboş gezen atlar, yıkık çitler, çöplükler, Galiçya'dan, Sırbistan'dan, Makedonya'dan gelip 1914 yılına kadar her yaz, Amerika Birleşik Devletleri'ne ya da Güney Amerika'ya kalkacak gemiyi beklerken ağaçların altına, çimenlere kıvrılıp serseriler gibi geceleyen göçmen aileler varken, nasıl başka türlü olabilirdi ki?

G. aylardır belli aralarla Trieste'de kalıyordu.

Yüzü oldukça yaşlanmıştı. Olgunlaşma ve ihtiyarlama, benliğin, bedenin dış yüzeyinden belli evrelerle gitgide içerlere çekilmesi sürecidir. Görenler onu, otuzdan çok kırka yakın buluyorlardı.

Gözleri eskisi gibi koyu ve keskindi gerçi (Varşovalı bir hanım, mektubunda "akik gözlü" diye yazmıştı). Ne var ki bu yüzün çizgileriyle ağzın kıyıları oldukça aşınmıştı. Gözlerinde çarçabuk uyanan ilgiyi, yüzün geri kalan bölümü, enerji birikimi gerektiren zorlu bir çabayla kayda geçiriyordu sanki. Beş yıl önceye oranla daha şişmandı, babasının oğluydu açıkçası. Gitgide babasına daha çok benzemesi doğal bir gelişimin mi yoksa bilinçli bir seçimin mi sonucuydu, kestirmek güç, çünkü Trieste'de, Carniola yemişlerinin konservelenmesi için fabrika kurma olanaklarını araştıran zengin bir İtalyan şekerlemecisi olarak tanıtıyordu kendini. Babasının yasal oğlu rolünü oynuyordu.

Ağustos 1914'te Londra'daydı. Önceleri, savaşın patladığı haberine sevinmişti. İngiltere'de, daha ilk günden, on binlerce kişinin orduya canla başla yazılıp ülkelerinden ayrılacakları, Fransa'da savaşa koşacakları anlaşılmıştı. Savaşın Noel'e kadar biteceğine inanıyorlardı. Tek kaygıları, savaşın kendileri katılmadan önce –elbette İtilaf devletlerinin zaferiyle– sona ermesiydi. Bu durumda yüzlerce kadın kalacaktı geride, nişanlısız, kocasız, erkek kardeşsiz bir kadın ordusu, üstelik birkaç hafta içinde binlerce dulla dolup taşacaktı ortalık. G. bu kadınlardan bazılarını seçecekti. Erkekler, Yüzbaşı Patrick Bierce gibi koşuyorlardı savaşa, G. de bu arada nice Beatrice'ler bulacaktı.

Beatrice'le ilgili anılarını betimlemek için kendi özel söz dağarcığına sahip başlı başına bir kitap gerekir. (*Onun* düşlerini anlatacak bir kitap, benimkileri ya da sizinkileri değil.) Çiftlikten ayrıldıktan sonra bir daha Beatrice'i görmek için hiçbir çaba harcamamıştı. 1914 Temmuzunda, beş yıllık bir aradan sonra İngiltere'ye döndüğünde, Beatrice'in nasıl ve nerede yaşadığını araştırmayı düşünmedi bile. Yine de ona ilişkin anıları bir türlü silinmiyordu. Başka kadınları onunla tek tek karşılaştırmıyordu, ama o tanıdığı ilk kadın olduğundan, belleğinde hepsinin toplamına eşitti. Onların sayısı arttıkça, onun değeri de, daha doğru bir deyişle, onunla yaşadığı cinsel ilişkinin değeri de artıyordu.

 Kısa sürede savaşa karşı tavrı değişmeye başladı. Daha önce, kendilerini ona veren kadınlarla vermeyenler arasında bir ayrım yapmamıştı. Her kadın, onun önerilerine peki deme olasılığını paylaşıyordu öteki kadınlarla. Oysa bu dönemde Londra'da tanıdığı kadınların bazıları, daha önce tanıdıklarından o kadar farklı davranıyorlardı ki onların ötekilerle bir ortak noktaları olmayabileceğinden kuşkulanmaya başladı. Bu kadınlar, birtakım erkeklerin malı değildiler; bir düşünceye aittiler, onun yaratıklarıydılar. Daha önce de bağnaz kadınlar tanıdığı olmuştu, ama onların bağnazlığı, yaşamlarının gövdesinde bir tür yürek işlevi gören bir inanç, bir düşünceydi; onunla yaşıyorlardı ve o inanç ya da düşünce ne kadar katı, ne kadar tartışılmaz olursa olsun, onların nabızlarıyla birlikte atıyordu. Onları kucaklarken bağnazlığı da kucaklayabiliyordunuz. Oysa Londra'daki kadınlar, kendilerinin bütünüyle dışında kalan bir cinle çarpılmışlardı. Kin düşüncesinin buyruğundaydılar. Bu arada kindeki tutkudan haberleri yoktu. Neye kinlendikleriniyse hiç bilmiyorlardı.

G., bundan böyle yalnız kocalarının anısını seveceklerine inanan yaslı dulların katılığını gözlemlemişti sık sık. Dul kadın, evli kadının tersine, önünde uzanan süreyi küçümseme eğilimindedir. Yaşını başını almış evli bir kadın, zamanın baskısı altında köşeye kıstırıldığını hissedebilir: Arkasında, evlendiği erkekle o güne kadar sürdürdüğü yaşam vardır; önünde, her gün biraz daha üstüne gelen, yakında öleceği güne kadar kendisini o erkekle birlikteliğe hapsedecek som kaya. Böyle kıstırıldığında, kocasının usulca el koyduğu her saatin, günün, yılın pek de o kadar katlanılmaz olmadığını kanıtlamak umuduyla kaçamaklara başvurur.

Dulsa tam tersine, çileyi benimser. Kocasının yokluğunu kesin bir son olarak düşünür. Geçmişe döner. Geçen zamanın yeniden ele geçirilebileceği düşüncesiyle avunur. Ara sıra –o da binde bir–

aklına düşen gelecek, olaysız bir gelecektir. Yeniden evlenme olasılığını yadsıyışı, kadınlığını cinsel anlamda yitirdiğinde diretişi, bitimsiz ve gülünç bir bağlılıktan çok yaşamında bir daha asla önemli bir olayın geçmeyeceği inancını açığa vurur. Yaşamının her zaman kocasının yokluğuyla dolacağına inanır: Geçmişteki anılar aracılığıyla sonsuza kadar çoğaltılabilecek bir olaydır bu. Yaşamını zamansız kılmaya çalışır. Zamanın akışını önemsiz, sudan bulur. Kocası sonsuzluğa kavuşmuştur bir kere. (Kadın dindar olmasa da, bu sunduğum şaşmaz bir formüldür.)

Bir erkek onu kollarına alacak olsa, bunun büyütülecek bir olay olmadığına inanır. Gösterdiği yumuşak başlılık, çocukken başını babasının dizine dayaması gibi bir şeydir onca. Yaşadığı kocaman boşlukta, kocasının ölümünden duyduğu derin acının bir kanıtı olarak algıladığı boşlukta, bir erkeğin okşamalarının, kendisinin ona gösterdiği tepkilerin ne önemi vardır ki? Nasıl yas tuttuğunun kanıtıdır bu.

Evli kadın, geri kalan süreyi öylesine değerli bulur ki yeni bir yaşantıyla doldurmak için elinden geleni yapar.

Dul, geri kalan süreyi öylesine küçümser ki hiçbir gerçek yaşantının kendisine ilişemeyeceğini düşünür.

İkisi de aldanırlar.

G. Londra'da, sabit fikirleri bambaşka bir sınıflamaya giren dullar tanıdı.

BAYAN CHRISTINA FENTON

Kocamı altı hafta önce kaybettim, Fransa'daydı. General Sir Hubert Gough'nun kumandasındaydı, General kendi eliyle bana bir

 mektup yazarak kocamın nasıl öldüğünü bildirdi. Askerlerinin başındayken bir Alman makineli tüfeğiyle öldürülmüş...

Başsağlığı dileklerimi kabul buyurun lütfen.

Daha savaşın ilan edildiği gün Fransa'ya gitmek için yerinde duramıyordu. Son aldığım mektupta, Boche'ların Paris'e bu kadar yaklaşmasını nefretle karşıladığını yazıyordu. Hiçbir şey durduramazdı onu. Bir gün bile kararsızlık çekmedi.

Kararsızlık her zaman tehlikelidir.

Erkekler, neye hayran olduğumuzu anlamak için bizim gözümüze bakarlar.

Peki siz –öteki kadınlar değil– *siz* neye hayransınız?

Aramızda fark yok. Hepimiz, kralları ve yurtları uğruna ölümü göze alanlara hayranızdır. Kocama hayranım, neden yalan söyleyeyim. Sevdiğim bir erkeğin nasıl ölmesini istersem öyle öldü. Öldürüleceği hiç aklıma gelmemişti gerçi, (siyah ipek şalının ucunu tutup bırakıyor) başıma böyle bir şeyin geleceğini düşünmemiştim. Ama böyle ilham verici bir dönemde yaşayacağımız da gelmemişti aklıma doğrusu.

Jeanne d'Arc'ı düşlüyor musunuz?

Öncülük bize göre değil. Bize düşen, topluma örnek olmak. Siz safkan İngiliz değilsiniz, değil mi?

Ne gibi bir örnek?

Alman kanı taşımıyorsunuz umarım. Evet, evet belli taşımadığınız. Sorsalar, ailenin baba ya da ana tarafında bir İranlı ata var derdim.

İranlılar dünyanın en çevik süvari birliklerine sahiptir.
Bence sizde İranlı kanı var. Ordudan olmadığınıza göre, Kraliyet

Hava Kuvvetleri'ndesiniz sanırım.
Nerden çıkardınız bunu?
Uçak kullanıyorsunuz.
Evet, uçarım.
Anlamıştım. Sizde bir uçucu yüzü var. Boche'ları havadan gördünüz mü?
Kanguruya benziyorlar.
Neden öyle dediniz?
Sizi şaşırtmak için.
Nefret ediyorum Boche'lardan. Gelecek bahara kadar Berlin'i almamız şart.
Üniformalarının renklerinden ötürü kanguruya benziyorlar.
Yurtsever Penelopeler'le tanışmak ister miydiniz? Hayır diyemezsiniz, bir yurtseverlik görevi bu, uçağınız düşürüldüğünde sizin için bir anma töreni düzenleyeceğiz. Yarın akşam arabamı yollarım, nasıl bir örnek sunduğumuzu gözlerinizle görürsünüz.
Biz dediğiniz kimler?
Yurtsever Penelopeler, bu adı seçmemizin nedeni, üyelerimizin hepsinin büyük fedakârlıklar gösteren erkeklerin dul eşleri ya da kız kardeşleri olmaları. Başkalarının aramıza katılmaya hakkı yok. (Uçuk gri gözleriyle G.'ye bakıyor, yüzündeki yumuşaklıktan yanılıp bahçelerden söz ettiğini sanabilirsiniz.) Şimdi de oğullarını kaybeden analar için bir dernek kuruyoruz. Başlangıçta anaları aramıza almamaya karar vermiştik, aradaki yaş farkı büyük çünkü. Biz Penelopeler, genç ya da genç sayılacak yaşta kadınlarız. Tabii bir ananın oğlunu kaybettiğinde bizden daha az acı çekeceğini asla düşünmüyoruz, ama bu acılar farklı bizce. Artık sık sık anaları da aramıza çağıracağız, yalnız dernekler birleşmeyecek, ayrı ayrı görev yapacak. Halka seslenen genç dullarımız büyük işler başarıyorlar, gerçeği dolaysız bir biçimde göz önüne serebiliyorlar. Efendim, kocalarını kaybeden iki-üç dul, bir gün Fransa'da karşılaşmışlar, başlamışlar konuşmaya, derneğimizin temeli böyle atılmış. Kocamın öldürülüşünden hemen önce. Dullardan biri, Albay C. A. Jones'un karısıydı, albayın fotoğrafını, gösterdiği kahramanlığın hikâyesini *The Sphere*'de görmüşsü-

 nüzdür. Kendisine olağanüstü yiğitliğinden ötürü Victoria Nişanı verildi. Anladık ki yalnızlığa kapılmazsak, aynı acıları çeken kadınlarla bir araya gelirsek, ilk sarsıntıyı daha kolay atlatabileceğiz. Ailemizin bazı üyeleri –sonraları gözlemledik– duygusallığa kapılarak durumu büsbütün çıkmaza sokuyorlar. Çok sevdiği bir yakınının savaşta öldüğünü duyan kimse, onun ölümü neden göze aldığını, neden aydınlık bir şuur ve büyük ümitlerle düşmanın karşısına dikildiğini asla unutmamalıdır. Erkeğimiz, daha iyi bir dünya kurma adına savaştığımızı biliyordu. (Konuşması, gitgide dokunaklı bir söyleve dönüşüyor.) Küçük Belçika'yı Almanların insanlıkdışı zulmüne karşı savunmak zorunda olduğumuzu biliyordu. Belçika'da Almanlar, kadınların göğüslerini, çocukların ellerini kesiyorlarmış. Özgürlük için, İmparatorluk için, kısaca, çocuklarla kadınların güven içinde yaşayacakları, güçlünün güçsüzü ezmeyeceği bir dünya için savaştığımızı biliyordu. İnsan bunları unutmazsa, görevinin şuuruna varır. Erkeğimizin başlattığı mücadeleyi, uğrunda hayatını kaybettiği hedeflere ulaşıncaya kadar, bütün imkânlarımızı seferber edip sürdürmeliyiz. Nitekim büyük ilerlemeler kaydediyoruz. Şu anda yirmi kişiyiz, ülkenin her köşesinde benzer dernekler kurmak istiyoruz. Artık kendi aramızda konuşmakla yetinmiyoruz; Ortak Yasımız dediğimiz dönem bitti. Şimdi Yurtsever Eylemler merhalesine geldik. Dünyaya açılıyoruz, güzel konuşan üyelerimiz halka sesleniyor. Erkeklerimizi orduya katılmaya teşvik ediyoruz, kadınlarımızı cephe gerisinde çalışmaya zorluyoruz. Hemşirelerle konuşuyoruz. Ordu eğitim kamplarını ziyaret ederek –gruplar halinde değil, ikişer kişi– gönüllülere şükran borcumuzu ödüyoruz. Çok ulvi bir tecrübe bu. Önümüzde sıra sıra dizilen erkekler; hepsi yetişkin, bakıyorsunuz yine de çocuklar gibi kulak kesiliyorlar söylediklerinize. Her an Fransa'ya sevk edilebilirler, çoğu geri dönmeyecek, ama sizin sözlerinizin, en sevdiği yakınını savaşta kaybeden iki genç şehit eşinin ağzından çıkan, şükran ve azim haykıran o basit kelimelerin, savaş alanında düşüp ölürken ya da yaralandıklarında kulaklarında yankılanacağını biliyorsunuz. Biz İngilizler, çoğu zaman, duygularımızı açıklamaktan kaçınırız. Ruhta gizlenen

fırtınaları kim bilebilir ki? Bu delikanlılara ne güzel, ne soylu bir davaya gönül verdiklerini belirtmek gerek. Nasıl alkışladıklarını görseydiniz.

Penelope'nin ne dokuduğunu hepiniz biliyor musunuz?
Goblen gibi bir şeydi sanırım.
Tam değil.
Geride kalan ve inancını yitirmeyen bir kadın olduğu için seçtik onun adını. (Kucağında duran ellerine bakıyor.) Her cephedeki gelişmelerden sürekli haberdar olmalıyız, bu da işimizin bir parçası, ancak o zaman davamıza dair çeşitli görüşler ve gerçekler elimizin altında olabilir, yabancı konuşmacıların aramıza katılıp konuşmalar yapmalarını bu yüzden istiyoruz. Mutlaka gelmelisiniz. Geleceksiniz, değil mi?
İkindiüstü buluşalım da.
Saat kaçta? Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden bir konuşmacımız olmadı daha önce. Göklerde sürüp giden savaş konusunda hemen hiç bilgimiz yok. Üniformanızı giyip gelin. (Duralıyor.) Penelope'nin dokuduğu neydi aslında?
Saat üçte nerede olacaksınız?
Evde.
Kefen beziydi.
Hiçbir şey anlamadım. Sizi bekliyorum, geleceksiniz değil mi?

G., Londra'dan bir an önce gitmek istiyordu, her zaman, bulunduğu kentten bir an önce ayrılmak isterdi eninde sonunda. Beklenmedik tek şey, şimdiki sabırsızlığında belki önemsiz ama sürekli içini kemiren bir kaygının varlığıydı. Yalnızca başka bir yere kapağı atmak sorunu değildi; Londra'dan tedirgin olduğu için gitmek istiyordu. Ayrıca yeni bir öğenin de payı vardı bu kararında. Savaştan ötürü, Avrupa'da gidebileceği ülke sayısı artık oldukça kısıtlıydı.

 Acaba bu tedirginlik, önündeki engin tarihsel değişimlerin, Avrupa'daki hem toplumsal hem de kişisel yaşamı ve ölümü korkunç bir değişikliğe uğratacağı, öyle ki sonunda kendini bile tanıyamayacağı önsezisinden mi kaynaklanıyordu büyük ölçüde? Bilmiyorum. Ne tarihe ilgi duyuyordu, ne siyasaya. Şimdiye dek yazdıklarıma bakılarak, gelecek ona ürperti veriyordu denebilir, ama kişisel anlamda değil elbet:

"Sizlerden biri yok olur olmaz, yerini alacak bir başkası hazırdır, yerlerinizin sayısı da gittikçe kabarıyor. Dünyadaki her şeyin kıtlığına kıran girer, en son sizin! Neden korkacakmışım senden? Gelecekten söz eden, geleceğe inanan sensin. Ben değil."

Aralık başlarında Trieste'ye gitmek üzere Londra'dan ayrıldı. Düşman ilan edilmiş bu ülkeye gitme düşüncesi de şöyle biçimlendi: Yıllar boyu bağlantıyı koparmadığı tek okul arkadaşı Anthony Wilmot-Smith, o sıralar Dışişleri'nde çalışıyordu. Wilmot-Smith bir uçuş meraklısı olduğundan, son beş yılda sık sık karşılaşmışlardı uçuş gösterilerinde. G. İngiltere'de kıstırılıp kaldığından yakınmıştı. Böyle bir dönemde, yurtseverliğe aykırı bu tutumu Wilmot-Smith'i dehşete düşürebilirdi; ama bu koşullarda düşürmedi, çünkü okul yıllarından beri Garibaldi takma adıyla anılan G.'ye hep en azından yarı yabancı gözüyle bakmıştı.

Bu konuşmadan birkaç gün sonra, G.'ye telefon edip İtalyancasının nasıl olduğunu sordu. İtalyan İtalyancası, dedi G. O akşam buluşmayı kararlaştırdılar. Wilmot-Smith, Dışişleri'nde İtalya masasında çalıştığını, hatırını kırmayacak eski bir dosta bu konuda başvurabileceğini söyledi. G.'ye babasının adına düzenlenmiş bir pasaport ayarlayabilirdi. Bu pasaportla ülkeden hemen ayrılabilir, canının çektiği yere gidebilirdi. Bu iyilik karşılığında ondan Trieste'ye uğramasını, dışarıya haber iletmek isteyen İtalyan dostlarıyla görüşmesini istiyordu. Göze alacağı tehlikenin çok önemli olmadığını yineledi, en azından bir Blériot ile zar atmaktan daha tehlikeli değildi. Arkadaşı şaşkınlıktan donup kaldı, çünkü G. ondan herhangi bir açıklama beklemeden öneriyi kabul etti.

Sonradan Wilmot-Smith, ona üstlendiği küçük görevin hem İtalya'nın, hem İngiltere'nin çıkarlarına büyük ölçüde hizmet edeceğini anlatmaya çalıştı. Trieste'deki İtalyanlar, Avusturya-Macaristan boyunduruğu altında gittikçe hırçınlaşıyor, gitgide daha büyük baskılara boyun eğmek zorunda kalıyorlardı; bu arada Kraliyet hükümeti, Adriyatik kıyısında İtalyanca konuşan nüfusa İtalyan yurttaşı olma haklarının ortak savaş ilkeleri çerçevesinde tanınması için İtalya hükümetiyle anlaşma yollarını arıyordu; Wilmot-Smith, bu gelişmeler aracılığıyla İngilizlerin Trieste'de güttükleri siyasal amaca adım adım ve güvenle yaklaşacaklarını umuyordu. (İngiltere, bölgedeki İtalyan yurtseverlerin gösteriler düzenlemelerini, kıyıcı Avusturya misillemesini üstlerine çekmelerini istiyordu. Bu misillemeler, İtalya'da savaşı destekleyen partinin kamuoyunda iyice benimsenmesini sağlayacaktı.) G. onun konuşmasını yarıda kesti, yalnızca kimlerle nerede buluşması gerektiğini öğrenmek istediğini belirtti. Ben, diye ekledi, Büyük Davalar'a inanmam.

Avusturya sınırına gelmeden önce tren, bir sürü mağaradan ve geçitten geçerek, Trieste koyunu gözler önüne seren bir noktada aydınlığa çıktı. G. düşman toprağında olduğunu düşünemiyordu. Kıştı. Kent, buzlar içindeydi, bırakılmış gibiydi. Tren soğuktu. Denizde gemi görünmüyordu. Ama tren penceresinden denizin yarım halkasında, belli bir düzene göre dizilmiş ya da gelişigüzel serpiştirilmiş yapılarla dolu sokaklara baktıkça, varlığı ya da çağrışımlarıyla müthiş bir keyif veren, istendiğinde bastırılabilir bir heyecan, bir gerilim duydu. Kocanın, evin sahibinin evde olmadığını bildiği zamanlarda bir eve girerken tattığı heyecana benziyordu. Kocanın evde olmayışıyla kendisinin bunu sezinleyip eve girişi şaşmazdı hiç. İşte evdeki bütün mobilyalar, bütün gözle görülür ufak tefek, perdelerle dolaplar, masaların üstündeki ıvır zıvır, kapılar, halılar, çift kişilik karyolalar, kitaplar, lambalar, port-

 reler hepsi yerli yerinde (bir santim oynatmaya gerek yok), birazdan kendisini bekleyen kadına doğru yürüyeceği yolda bir karşılayıcılar kalabalığı oluşturuyor.

Nuşa ile ilk karşılaştığı gün müze bahçesinden Kambiyo'nun bulunduğu Piazza della Borsa'ya doğru ağır ağır yürüdü G. Bir köşede durup izlenip izlenmediğini kolaçan etti. Sokaklar bu kadar ıssızken, diye düşündü, birini belli etmeden izlemek güç olsa gerek. Avusturyalı bankacı Wolfgang von Hartmann'ın Macar karısıyla oturduğu sokağın ucundan geçti. Von Hartmann, meyve konservesi tasarısını açtığı işadamlarından biriydi. Geri dönerek o sokakta yürüdü, evin önünden geçti. Pencerelerin, ağır işlemeli perdelerin gerisinde bütün eşyalar yerli yerindeydi, günü ve saati daha tam kararlaştırılmamış ziyareti için onu beklemeye başlamışlardı bile. Von Hartmann'ın karısı Marika'yı gözünün önüne getirmek için olağanüstü ağzıyla burnunu anımsaması yetiyordu.

Ponterosso Alanı'nın hemen kıyısındaki bir kahvede, iki kişi sabırsızlıkla G.'nin yolunu gözlüyordu.
Her zaman bekletiyor bizi, diye homurdandı Raffaele, daha genç olanı.
Girişini gözden kaçırmayalım, dedi öteki, Dr. Donato diye tanınan, ellili yaşlarının sonlarında bir adam.
G. kahveye girdiğinde iki erkek, arka bölmenin yarı kapalı kapısının arkasına gizlenmişlerdi.

Geldi işte! diye fısıldadı Dr. Donato.

Hemen bir açıklama yapmasını isteyelim, dedi Raffaele.

Çok sabırsızsın delikanlı arkadaşım, dedi Dr. Donato. Kapılarda camlı bölmeler vardı, yaşlı olan, perdeyi kaldırdı, dışarıyı gözet-

lemeye çalışıyordu. Bu meslekte çalışırken, çaktırmadan izlediğin biri hakkında ne çok şey öğrenebileceğini gördüm sık sık. Davranışlarda bir ahlak dili yatar. Bir muhbirin kahvesini içişi başkadır, öbürlerininkine hiç benzemez, hem de hiç. Uyduruyorum sanma, haklı nedenleri vardır. Sözgelimi kahvesine zehir katıldığı gelir aklına, çünkü sürekli olarak dolap çevirmektedir. O zaman fincanı tutuşundan açığa çıkar kafasından geçenler.

Marika'nın burnu hiçbir kurala uymuyordu. Öylesine asimetrik, çarpık çurpuktu ki kesin bir biçimi bile yoktu nerdeyse. Bu burnun alçıdan dökümü yapılsa, tabii yüzün içeriğinden ayrı tutulmak koşuluyla yapılsa, incelikli bir kök izlenimi verirdi. Göze pek çarpmayan ufak girintileriyle çıkıntıları, yukarlardaki ışığa değil toprağın derinlerindeki suya yönelen bir bitkide gördüğümüz engebeleri andırıyordu. Yüzün odağı, tepetaklak bir oryantasyona işaret ediyordu. Dudaklarının dış kıyıları, ağzının ta içinden başlıyordu. Burun delikleri, boynuydu sanki. Yerine oturduğunda, koşmaya başlamıştı bile.

Bak! Pencerenin yanındaki masayı seçti. Şimdi sokağa göz atıyor. Perdeyi çekiyor. Güneş gözümü alıyor numarası. Kurnaz. Kuşkusuz çok kurnaz, an sektirmeyen bir tilki gibi. Bak bak! Garson kızı çağırıyor. Esrarengiz bir baş sallayışla – kız da koşuyor, çünkü meraklı, esrarengiz şeyleri öğrenmeye can atıyor. Seni ele alalım şimdi – sen bir garson kızı böyle çağırmazdın. Dr. Donato perdeyi bıraktı, genç adamın kolunu tuttu. Senin her davranışında, dedi, bir çeşit üstünlük, sarsılmaz bir güven var. Neden diye sorarsak, ki sorabiliriz, her şeyin açık seçik olmasını istediğinden.

Raffaele, ince yüzlü, sivri beyaz sakallı dostunu kuşkuyla süzdü.

Çünkü senin gizlenecek bir şeyin yok, diye güven verdi Dr. Donato.

Dr. Donato'nun asıl mesleği avukatlıktı. Zekâsı, gözlerinden ve oldukça tiz ama kesin çıkan sesinden anlaşılabilirdi. Her tür açık-

 lamadan büyük keyif duyardı. Dinsiz ve cumhuriyetçi olmakla övünürdü. Başkalarının tutkularını deşmekten benzersiz bir doyum alırdı. Aşırılık, büyülerdi onu, çünkü ister olumlu, ister olumsuz terimlerle ele alınsın, aşırıyı açıklamak, aklın ötelere uzanan sınırlarını sergilemek demekti. Yirmi yıldır Trieste'de, İtalya topraklarını geri almayı amaçlayan *Irredentist** Parti'nin Gizli Komitesi'nde görev yapıyordu. İtalyan yurtseverlerin Piazza Grande'de gerçekleştirdikleri gösteriyi onun planladığını düşünenler çoktu.

20 Eylül 1903'te, Piazza Grande'deki saat tam üçü vurduğu sırada, kocaman, üç renkli İtalyan bayrağı, çan kulesinin tepesinden usulca açılarak belediye binasının üstüne inmişti. Polisler, hemen binaya koşup merdivenleri tırmanmışlardı, bayrağı indireceklerdi. Gelgelelim kuleye giden kapı kilitliydi, sürgülenmişti. Dört bir yandan kopup gelen İtalyanlar, mavi gökte süzülen bayrağı gözlemişlerdi. Çoğu şöyle düşünmüştü: Kent sonunda İtalya'nın eline geçtiğinde bayrak her gün böyle dalgalanacak. 20 Eylül tarihinin seçilme nedeni, Roma'nın İtalya'nın başkenti ilan edildiği gün olmasıydı. Bayrağı, körfezde demirlemiş gemiler bile görmüşlerdi.

Bu plana katkısı sorulduğunda Dr. Donato çelimsiz omuzlarını şöyle bir silker, şifreli konuşuyor ve böylelikle gerçeği pekiştiriyormuşçasına şöyle derdi: Biz İtalyanlar, Avrupa'nın müzik alanında en önde gelen ırkıyız, ikinci olağanüstü yeteneğimiz de yaratıcılığımızdır.

Dr. Donato perdenin ucunu kaldırdı yine. Bizimki bir şey gördü, dedi.

* *Irredentismo:* 1870'ten sonra İtalya'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bırakılarak kendisine "bağlanmamış" (*Italia Irredenta*) topraklar üstünde, daha sonra da İtalyanlaşmış saydığı bütün topraklar üstündeki hak iddiası. *Irredentist:* Bu davaya gönül veren kişi. XX. yy. başlarında sağcı milliyetçiler ve sosyalistler tarafından yeniden alevlendirilen bu hareketin İtalya'nın I. Dünya Savaşı'na girmesinde büyük payı olduğu söylenir. Daha sonra bu akımı faşistler benimsemişlerdir. – *ç.n.*

Ne gördü acaba?

Birini.

Sen görebiliyor musun? diye sordu Raffaele.

Hayır, ama üstüne bir güven geldi. Hoşnut görünüyor. Gördüğü kimdi, birbirleriyle nasıl işaretleştiler bilemeyiz şu anda, onun amaçlarını daha tam tamına kestiremediğimize göre. Acaba söylediği gibi meyve konservesiyle mi ilgileniyor? Asıl kimliği ne? Bunları saptadığımızda...

Raffaele, sabrının taştığını gizlemeye gerek duymadan yaşlı adamın sözünü kesti. Karşısına gerçeklerle çıkalım öyleyse, dedi. Kahvenin karşı köşesine, pencerenin yanındaki masaya doğru yürüdü. İriyarı Raffaele'de, çocukluğundan beri övgü ve sevgiyle pohpohlanmış biri havası vardı. (Bu benzetme, tam karşıt özelliklerin habercisi de olabilir pekâlâ.) Masaya yürürken oldukça büyük bir ilgi uyandırmıştı kahvede. Müşterilerin hepsi İtalyandı, Raffaele, *İl Piccolo*'ya yazdığı ateşli yurtsever yazılarıyla, Avusturya sansüründen kaçmaktaki becerisiyle yaygın bir ün yapmıştı. Yürüyüşüne bakınca, arkasından yalnızca ak sakallı, kara kuru bir adam değil, bir yurtseverler ordusu geliyor sanırdınız.

Üçü oturduklarında, masanın ortasına doğru eğilip baş başa verdiklerinde, Raffaele, G.'ye Roma'dan bir haber getirip getirmediğini sordu. Alçak sesle, çevreden duyulmayacak şekilde konuşuyordu ama çenesi öne fırlamıştı, kaşlarını çatmıştı.

Hayır, oraya gitmedim.

Ya Ana'nın armağanı ne oldu?

Gelmiş olması gerekirdi.

Başka birine mi emanet ettin yoksa!

Evet.

Kime?

 Abartılmış bir gizlilikle fısıldadı G.: Ana için çalışıyorsanız, ne kadar az ad bilseniz o kadar iyi. Gizli bir örgütün ilk ilkelerinden biri bu olmalı.

İki hafta önce gideceğini söylemiştin! diye haykırdı Raffaele, iskemlesini geriye itip bitişik masalarda oturanların dikkatini çekerek.

Fikrimi değiştirdim.

Fikrini değiştirenlere dönek deriz biz!

Raffaele heyecanlandığı zaman gürültü çıkarmadan edemezdi. Gözardı ettiği ilk kural da gizlilikti. Sayılar çok daha önemliydi onun gözünde. Kendisine düşen görev, binlerce Triesteli İtalyanı davaya çekme yolunda bir örnek oluşturmaktı. Sindirilmeyecek bir dava adamı örneği sunmaktı.

Ana'dan haber gelene kadar bekleyin, dedi G. fısıltıyla, o zaman armağanımızın sağlam bir biçimde eline geçip geçmediğini öğrenirsiniz.

Sen hem döneğin tekisin, hem de ödleksin! Yani kanın bozuk senin. Ailemizin geleceğinin kıl payı bir dengede durduğu şu anda senin meyve konservelemekten başka derdin yok –Raffaele o anda sesini alçaltarak kendisinin, G.'nin aksine, ancak gerektiğinde gerekli sözcükleri fısıldayacağını vurgulamak istedi– DÜŞMANLA İŞBİRLİĞİ YAPARAK! Yoksa onlarla başka şeyler mi konuşuyorsun? Mesela Anamız'ı!

Dr. Donato araya girdi. *Caro** –diye döndü Raffaele'ye– şimdi birbirimizi suçlamaya başlamayalım. O bizimle birlik, bize karşı değil; daha şimdiden sürüyle hizmeti dokundu. Bir yolculuğa çıkmayı düşünüyordu, çıkamayacağını anlayınca da bir kuzenini –kuzen diyebilir miyiz?– yollamış yerine. Düşünmeden sonuçla-

* Azizim.

ra varmayalım, ben kendi adıma –G.'ye dönerek avuçlarını masaya bastırdı– size güvenebileceğimiz, güvenmemiz gerektiği kanısındayım. Siz de bizler gibi bir düş insanısınız ve bizler gibi o düşü gerçekleştirmek istiyorsunuz. Tek soru, eninde sonunda kendi yanıtını getirecek tek soru, aynı düşü paylaşıp paylaşmadığımız. Sesi yavaşça eridi, uykuya dalar gibi soluğunu hafifçe koyverdi dişlerinin arasından. Kelebek gözlüğünün arkasındaki gözkapakları gözlerini nerdeyse bütünüyle örtüyordu.

Yanılıyorsunuz, dedi G., ben düş insanı falan değilim.

Bütün insanlar düş kurarlar.

Kimileri pek kurmaz.

Ülkemizin yeniden büyük ve güçlü olması düşünü kırk milyon kişi paylaşıyor, dedi Raffaele. Tek parmağını havaya kaldırdı. *Irredentist*'lerin "Birleşmiş İtalya" işaretiydi bu.

G. içinden Dr. Donato'ya seslendi: Ayaklarının dibine bir düzine genç kadın serilmiş, hepsi de Trieste İtalyanlaştıktan sonra bugünlere ilişkin anılarına kulak kabartıyor, içlerinden birini seçiyorsun, daha sen memesine dokunur dokunmaz, Baba! Baba! diye haykırıyor. Senin düşün aslında bu işte.

Kızınız var mı, Dr. Donato?

Ne yazık ki yok, neden sordunuz?

Bir ad karışıklığı, o kadar.

Raffaele iki eliyle masaya yapışmıştı. Artık açık konuşma zamanının geldiğine inanıyordu: Donato, G.'yi uyarmalı, ondan kuşkulanmalarına neden olacak bir-iki şey daha yaparsa yaşamının tehlikeye düşeceğini bildirmeliydi. Raffaele, göstermelik incelikten yana değildi, İtalyan siyasal yaşamına yarım yüzyıldır tebelleş olan dümenlerle kaçamakları hep bu ince kurnazlıkla bağlantılı görmüştü. Onun gözünde entrika, koridor ve lobi demekti;

 bütün bunların karşısına, savaş alanını ve İtalya'nın kişiliğine kavuşacağı, Roma erdemini bütün dünyada baskın kılacağı bir denizaşırı imparatorluk yerleştiriyordu. Garibaldi'ye özgü o sofu, saf yurtseverliğe dönmeyi öneriyordu. Donato, modası geçmiş, fazlaca kurnaz bir Cavour'du ona kalırsa. Gerçi onun zeyrekliğine inanıyordu ama hiç değilse şu ikinci girişimde Cavour'un etki gücü, General'inkine eşit olmamalı, ikinci plana itilmeliydi. Ginnastica Triestina'da, bir keresinde, duvardan bir kılıç indirip ihtiyarın başıyla omuzlarının çevresindeki boşluğa sallamıştı. Donato da Cavour'la benzeştiğini düşünmekten hoşnutluk duyardı. Kılıç, tepesindeki havayı biçerken, bilge Cavour'un da Garibaldi'nin çocuksuluğuna zaman zaman katlanmak zorunda kaldığını anımsayarak avunmuştu.

Sana şu kadarını söyleyeyim, dedi Raffaele, açıklamaların bize yeterince doyurucu gelmedi. Ana'ya gitme görevini üstlenmiştin ama görevi yerine getiremedin. Gitmene engel neydi?

Bir gönül meselesi.

Neden haber vermedin bize?

Söz konusu hanımı tanıyorsunuz, dedi G.

Raffaele, aklından geçen adların bolluğunu belirtmek istercesine iskemlesine yaslandı. Kim olduğunu sorabilir miyim? Sorunun elde tutulan bir eldiven kadar rasgele olmasına özen göstermişti.

Hepsinin adını sorabilirsin! dedi G. bir kahkaha atarak.

Raffaele, Dr. Donato'nun da onunla bir olup gülmesine içerledi.

Bize bir başka yoldan yardım etmek ister miydiniz acaba? diye sordu Dr. Donato. Buraya önemli ticari görüşmelerde bulunmak üzere gelmiş bir İtalyan sıfatıyla, herhalde bu toplumda sözü geçen birtakım Avusturyalılarla yakınlık kurmuşsunuzdur. Arala-

rında Vali'nin ya da Başpiskopos'un can dostları katına yükselmiş olanlar da vardır, ola ki. Geçen hafta bir genç –adı Marco– sınırı aşmaya çalışırken tutuklandı. Şimdi, Avusturyalı tanıdıklarınızı bu gence olabildiğince yumuşak davranılması gerektiğine inandırma yolunda elinizden geleni yapar mısınız? Tabii en iyisi, salıverilmesini sağlamak.

Böyle bir dönemde mi? İki ulus savaşın eşiğindeyken mi?

Durun durun. Bu olağandışı bir durum. Genç adam ağır hasta, verem; Venedik'te oturan babası ölmek üzere; çürüğe ayrıldığı için zaten askerlik yapmamış; siyasi sabıkası yok. Ölüm döşeğindeki babasını yoklamak üzere sınırı aşarken tutuklanmış.

Pek inandırıcı gelmiyor.

O yüzden olağandışı ya. Bütün kanıtlar burada – avukat, siyah evrak çantasını kibarca boşalttı. İnsancıllığa dayanan bir af kampanyası, gerçekçi bir yaklaşım olur. Dünyanın her yerinde yüksek sosyete, hele Avusturya yüksek sosyetesi, gelip geçici hayırseverliklere bayılır. Özellikle kadınların ilgisini çekecek. Küçük bir kampanya başlatılabilir, kamuoyuna yansıtmadan tabii, akşam yemeğinde gereken sözcükleri gerektiği anda gerekli kulaklara fısıldamak gibi yalnızca kapalı çevre içinde kalacak bir kampanya.

Ben kendi adıma bize sunduğun belgelere inanmıyorum, diye sözü kesti Raffaele, böyle bir dönemde yanlış yapmayı göze alamayacağımızı kesinlikle anlaman gerek. Ya bize güvenilir biri olduğunu kanıtlarsın, hem de tez elden, ya da – yumruğunu öbür avucuna aldı yavaşça. Bizim de gözlerimiz kör değil biliyorsun, diye ekledi.

Daha soylu bir dava düşünebiliyor musunuz? diye sürdürdü Dr. Donato, Raffaele söze hiç karışmamışçasına. Vereme yakalanmış genç bir adam, sırf baba sevgisi yüzünden, ölüm döşeğindeki babasını görmeye gittiği için, yasal açıdan belki suçlu ama daha ge-

 niş bir açıdan, duygusal açıdan bakıldığında çok sert bir biçimde suçlanıyor. Bir polis komiserinin bile gözlerini yaşartacak bir öykü. Üstelik, Vali Hazretlerine de çekici gelebilir af. Ekselansları, böyle bir dönemde İtalyanların duygularına seslenecek çarpıcı ve küçük bir ödünden yararlanmak isteyecektir. O gece bir sürü insan tutuklandı. Bazıları Ana'ya gidiyorlardı. Mahkeme onları ibret olarak kullanabilir. Ama Marco'nun durumunda af, Avusturya açısından zeki bir taktik olacaktır.

Taktik! dedi Raffaele.

Neden onu kurtarmak için bu kadar uğraşıyorsunuz? diye sordu G.

Donato, şimdi size içimi açacağım, dercesine ellerini göğsünde birleştirdi. Sonra, ben avukatım, dedi. Müvekkillerim için elimden geleni yaparım. Siz, sizse hiçbir şey yapmak zorunda değilsiniz. Ama Marco hafif bir cezaya çarptırılırsa ya da affedilirse, çok sevindirirsiniz bizi. Hepsi bu. Size dava dosyasını vereyim.

Üç erkek, kahveden birlikte çıktılar. Dr. Donato, G.'nin koluna girdi. Dostumuz Raffaele, dedi, Tokay'ı biraz fazla kaçırdı dün gece. Bana güvenebilirsiniz. Marco davasında yardım edebilirseniz, size teşekkür borçlu olurum. Sesini alçalttı. Yadsıyabilirsiniz ama siz de bir düş adamısınız.

İlk köşede birbirlerinden ayrıldılar.

Neden güldün onun şakalarına? diye sordu Raffaele. Marco konusunu neden açtın ona?

Caro, bana daha çok güvenmelisin. Marco'nun kim olduğu hakkında hiçbir bilgisi yok. Haklısın, Marco'ya yararı dokunacak bir şey yapması zayıf bir olasılık, yine de biz her yolu denemeliyiz. Avusturyalılar hesabına çalışıyorsa, onlar da Marco'nun kim olduğunu bilmiyorlarsa –ki pekâlâ olabilir– Livornolu dostumuzdan böyle ufak bir bağışı esirgemezler, böylelikle ona güvenimi-

zin artacağını, dolayısıyla ondan daha büyük işlerde yararlanabileceklerini hesaba katarak Marco'yu salabilirler. Ağzımız süt kokmuyor, değil mi? Marco'yu bağışlatabilirse, o zaman onlar hesabına çalıştığına yüzde yüz inanırım. Böylelikle iki iş başaracağız: Bizim için her şeyden daha önemli olan dava, Marco'nun salıverilmesi gerçekleşecek, ayrıca Livornolu dostumuz hakkında sağlam bilgi edineceğiz. Öte yandan, Avusturyalılar Marco'nun kimliğini biliyorlarsa –tabii o zaman Marco'nun kurtulma umudu kalmıyor– dostumuzun Marco'nun salıverilmesi yolundaki girişimleri, Avusturyalıların gözünde onun bizim hesabımıza çalıştığının kesin kanıtı olacak, bir kere kuşkulandılar mı da dostumuzu Trieste'de görsek görsek iki-üç kere görürüz artık. Bir olasılık daha var, zayıf bir olasılık, belki de gider ayak bize bilmeden yardımı dokunabilir. Yitireceğimiz ne var? Güneşte, elini gözüne siper etti.

G. yatağında yatıyordu. Pencerelerde beyaz dantel perdeler vardı. İşlemelerindeki yapraklar, zemine göre daha beyaz, yarı saydamdı. Perdelerin arasından, yolun karşı kaldırımındaki ev görünüyordu, klasik kemerleri, parlak akşam güneşinde kabartıları seçilen sıva yüzeyiyle. Taş, puro kutularının sepya rengindeydi. Saçlarını besbelli yeni yıkamış bir kadın, başına doladığı mavi havluyla pencerelerden birinde göründü, kuşağı hafifçe sıkılmış bir sabahlıkla. Aşağıya, sokaktakilere bakıyordu; *caminada* saatiydi, bu saatte saygınlık taslayan ailelerden gelme gençler, geleneksel piyasa caddesinde kümeler halinde yürüyüşe çıkar, benzer ailelerden gelen kız kümelerinin gezinişlerini gözler, onların peşlerine takılırlar.

Sokağın bitiminde, bir zamanlar Piazza Grande yakınlarındaki yolcu gemilerinin demir attığı ana rıhtımın hemen yanına açılan geniş bir kanal vardı. Savaştan önce, en azından bir geminin de-

 mirlemediği gün olmazdı, Belediye Binası boyunda kocaman bir gemi gelir, alanın dördüncü kenarını boydan boya gözlerden gizlerdi. Kanal asla tamamlanmayan bir girişimdi. Girişi geniş ve güzeldi. Gelgelelim rıhtımdan iki yüz metre ötede son buluyordu. Bir kanal olarak başlıyor, bir dok olarak ulaşıyordu denize. Saçları yıkanmış kadın, yarım dakika süreyle uzun uzun esnedi. Herhalde, diye düşündü G., aşağıdaki esnaftan birinin karısıdır. Gözlendiğinin farkında değildi. Dantel perdelerin gerisinde G.'nin odası kapkaranlıktı dışardan bakıldığında. Bir ara odasına döner gibi oldu kadın, duraladı, yine pencereye dayanıp esnedi. Bir gemi düdüğü öttü, alabildiğine uzayan bir ayıbalığı cıyaklaması gibi. Dantel perdelerdeki yapraklar, kenger otlarına dönüştü.

Dedikodulara bakılırsa, Wolfgang von Hartmann'ın karısı Marika'nın bir süre önce İtalyan bir âşığı olmuştu ve âşık, kentten sürülmüştü. Orkestra şefiydi; konser programında yazıldığı haliyle, ilk heceleri bir araya gelince Avusturya'ya karşı bir slogan oluşturan yapıtlar seçerek bir skandala yol açmıştı. Dinleyicilerin çoğu İtalyandı, bildiriyi hemen almış, onu coşkunca alkışlamış ve konserin bitiminde VERDI! VERDI! diye haykırmaya başlamışlardı. *Irredentist*'lerin dilinde Verdi, *Vittorio Emmanuele Re d'Italia** anlamına geliyordu. Sonuçta, orkestra yönetmeni Konservatuvardaki görevinden alınmış, kentten ayrılmıştı.

Yatağında yatarken G., Marco meselesini von Hartmann'a karısının yanında nasıl açacağını gözlerinin önüne getirerek gülümsedi.

* Vittorio Emmanuele, İtalya Kralı.

8

Her gün, İtalya'nın Avusturya'ya savaş açmak üzere olduğu söylentileri dolaşıyordu kentte. İtalya'nın tarafsızlığını koruması pek olası görünmüyordu artık – yakın geçmişte patlayan uluslararası boyuttaki olaylar yüzünden değil, İtalyan hükümetinin yaptığı herhangi bir resmi açıklama yüzünden de değil, giderek bütün büyük İtalyan kentlerine yayılan savaş propagandaları yüzünden. Savaşı halk istiyordu.

Trieste'deki *Irredentist*'ler zafer anına hazırlanıyorlardı. Sınırı gizlice geçip İtalyan saflarına katılmaktan söz edip durdukları halde bavullarını toplayıp Gorizia'ya gitmeyi erteleyen sürüyle genç İtalyan, şu anda girişimde bulunmazlarsa, bir daha asla bulunamayacaklarının bilincindeydiler. Akşama doğru son *caminada*'da buluştular; en sümsük delikanlı, o âna kadar varlığının farkında bile olmayan, kendisine burun kıvıran genç kıza yaklaşabiliyordu artık, sözcüklerin anlamlarının üstüne basa basa, ciddi bir sesle konuşarak onun gözlerini yaşlarla doldurabiliyordu: Yarın beni Molo'da görmezsen, sakın unutma. Hızlı delikanlılarsa, cepheye gittiklerini aynı biçimde çıtlattıktan sonra üç renkli bayrağın bayraktarları tafrasıyla yola koyuluyorlardı; yığınla kız, gözleriyle onları izliyor, haykırarak ağlamamak, dizlerinin üstüne çökmemek için birbirlerinin ellerini çimdikliyorlardı. Yaşlı *Irredentist*'ler, ölü kentte tez adımlarla dolanıyorlardı, ışıl ışıl bir Trieste'nin düşünü kuruyorlardı çünkü, yaşamları boyunca verdikleri savaşın yıl bitmeden başarıyla sonuçlanacağının düşünü...

 İşçi, memur, küçük esnaf takımından bazı İtalyanlar, söylentilere kulak kabartıyor, gazeteleri kaygıyla izliyorlardı. Bir sürü korkuları vardı: savaş anında Avusturyalıların göstereceği tepki; kent içinde savaşma zorunluluğu; İtalyan yönetimine geçecek Trieste' de eninde sonunda baş gösterecek ekonomik çöküntü. (Avusturyalıların İtalyan ordusunu dize getireceği, bir an bile geçmiyordu akıllarından.) Yine de korkularını ister istemez dile getirdikleri anadil, bu tür korkuları yüz kızartıcı kılıyordu. Konuştukları anadilin onları disipline ettiğini düşünüyorlardı için için.

Perşembe günü, nicedir bekledikleri olayın haberini gazetede okudular, yani Garibaldi ve Bin Adamı'nın Cenova'dan ayrılışlarının anısına dikilmiş anıtın törenle açılacağını. Kral'ın törene katılabileceği söylentisi dilden dile dolaşıyordu. Son anda Kral bir telgraf göndererek gelemeyeceğini üzülerek bildirmiş, olayı kutlamıştı.

Cenova'da başkonuşmacı, kendini İtalyan ulusal hareketinin şairi ilan eden Gabriele d'Annunzio'ydu. Aç bir ihtiyar tilkiyi andırıyordu, ama görünmez bir ata binmiş bir tilkiydi bu, öyle bir karizması vardı ki, tazıları sürerek avın başını çekebiliyordu. Şair, şehit uçucunun örnek bir çağdaş kahraman olduğuna inanıyordu. (Chavez için bir şiir yazmayı düşünmüştü.) Kalabalık, çılgınca alkışlıyordu onu. Kara kuru yüzü, ne derin laflar ettiğinin kanıtıydı sanki:

"Ne kutludur çoğa sahip olanlar, çünkü verebilecekleri çoktur; ne kutludur kısır bir aşkı hiçe sayanlar, çünkü ilk ve son aşka bakir kimlikleriyle ulaşacaklardır; ne kutludur dün bu olay (yani savaş tasarısı – metindeki gönderme sansüre uğramış olabilir) uğruna ses yükseltenler, çünkü onlar gerekirlik yasasına sessizce boyun eğecek, sonuncu olmak yerine birinci olmayı seçecektir; ne kutludur gençler, zafer özlemi çeken o mutlular, çünkü susuzlukları giderilecektir; ne kutludur yaralara merhem sürenler, çünkü silecekleri taptaze kan, dindirecekleri kıpkızıl acıdır; ne kutludur

yurda zaferle dönenler, çünkü onlar Roma'nın yeni yüzünü görecektir..."

Görünüşe göre İtalyan halkının iradesi, İtalya'yı savaşa sürüklüyordu. Ama gerçek, biraz başkaydı. 26 Nisan'da Kral ile Başbakan, İtalya'nın İtilaf Devletleri safında ve bir ay içinde savaşa girmesini öngören gizli bir antlaşma imzalamışlardı. O dönemde Parlamento uygun bir biçimde dağıtılmıştı, gelgelelim savaşın resmen ilanı için yeniden toplanması gerekiyordu; meclisteki ezici çoğunluğun da, köylü çoğunluk, sosyalist partinin sol kanadı, sendikaların büyük bölümü ve Vatikan gibi, bu tür bir müdahaleye karşı çıkacağı biliniyordu. Demek bir aya kadar ulusu, özellikle kentleri, meclisin içinden ya da dışından gelecek her tür karşı çıkışı çökertecek bir biçimde ayağa kaldırmak şarttı. Perde arkasında kalmayı seçen üç kişinin, yani Kral ile iki bakanının, müdahaleyi destekleyen politikacılarla d'Annunzio gibi kışkırtıcılara verdikleri görev buydu işte.

Aynı anda, İngiltere, Fransa ve Rusya, İtalya'yla gizli antlaşmanın koşullarını görüşürlerken, Almanya ve Avusturya da İtalya'nın tarafsızlığını korumasını sağlamak için öneriler getiriyorlardı. Kral ile bakanlarına yapılan iki karşıt öneri dizisi arasındaki en önemli ayrımlardan biri de Trieste'nin geleceğiydi. "Mihver" güçler, Trieste'nin "Bağımsız Kent" olmasını, İtilaf Devletleri ise İtalya'ya verilmesini öneriyorlardı.

Hafta sonuna doğru, Kayzer'in sözcüsü Prens Bülow'un delegasyonun bütün üyeleriyle birlikte Roma'dan ansızın Almanya'ya gittiği söylentisi yayıldı. Pasaportları olan İtalyanlar, umulandan daha kısa bir süre içinde Trieste'den ayrılmaya başladılar. İtalya'daki Avusturyalılar, telaşla yurtlarına döndüler. Gittikçe gerginleşen ortamda G., bildiğini okumaktan kaçınmadı. Kentten ayrılmak aklına bile gelmedi. Wolfgang von Hartmann ile karısı Viyana'daydılar, hafta sonuna kadar dönmeyeceklerdi. Her geçen gün, sınırda tutuklanan genç bir adamın davasına Avusturyalıların ilgisini çekme önerisi daha saçma geliyordu. G., von Hartmann ile

 karısı dönmeden bu konuyu kimseye açmamaya karar vermişti, ancak onlar döndüğünde, kendi çıkarları uğruna, bu saçma ve umutsuz davayı savunacaktı.

○

9 Mayıs Pazar günü, bütün Avrupa'da güneşli bir gün gibiydi. Wolfgang von Hartmann, erken kalkmayı alışkanlık haline getirmişti, hiçbir kuraldışı davranışa inanmadığından pazarları da erken kalkardı. Saat yedide giyinmişti bile.

Batı Cephesi'nde dört kilometrelik bir hat içinde dört bin kişi can vermişti şimdiden. Sabah saat 5'te, İngiliz topçuları Alman hatlarını bombardıman etmeye başlamışlardı. 5:20'de çıkan sert bir rüzgâr, savaş alanının güney ucundaki barut ve toz bulutlarını bir anlığına dağıttı. O zaman, Alman metrislerinin neredeyse sapasağlam olduğu ürkütücü bir durulukla ortaya çıktı. On dakika sonra üç piyade tümeninin ilk safı, siperlerden çıkıp ara bölgeye doğru ilerlemeye başladı. Alman alayının savaş güncesinde saldırı şöyle anlatılıyor: Daha önce hiçbir savaşta böylesine mükemmel bir hedef, yan yana çarpışan İngilizler ve Hintlilerden oluşmuş bu som, haki cepheden daha elverişli bir hedef olmamıştır. Verilebilecek bir tek komut vardı – Namlular dağılana kadar ateş! Alman makineli tüfekleri ateşe başladı. Saldırıya geçmiş askerlerden bazıları siperlerine dönmeye çalıştılar; ne var ki üstlerine doğru gelen ikinci ve üçüncü saf onları engelledi.

Wolfgang von Hartmann'ın karısı, kocasıyla aynı odada yatıyordu. Kaç kere kocasına, işinin, üstlendiği görevlerin ağırlığından dem vurarak ayrı odalarda kalmalarının daha uygun olacağını söylemiş, olumlu bir sonuç elde edememişti. İstediğin zaman gelirsin odama demişti, mutlu olamayacak kadar hevesli bir gülümsemeyle. Olmaz, demişti kocası, öyle düşünseydim seninle evlenmezdim, metresim olurdun.

Bir avuç asker, artık kim olduklarını bile anımsayamadan saldırıya geçtiler; o anda anaları adlarını haykırsa, yanıt vermeyebilirlerdi. Alman hatlarının az berisinde, siperlenebilecekleri bir hendek aldı gözlerini. Vardıklarında hendeğin dikenli telle kaplı olduğunu gördüler. Kimileri umutsuzluktan çılgına dönüp tele doğru atıldı. Ötekilerse tek tek vurulup düştü. Kırk beş dakikalık bir yaylım ateşiyle son bulacak ikinci saldırının saat 7'de başlaması emredilmişti. Bu kere, topçuların ateşi Alman mevzilerinin önünde yoğunlaştırmaları gerekiyordu. İki ateş arasında kalan ara bölgede, çatışmadan sağ çıkan İngiliz ve Hintli askerler, sürünerek korunak arayanlar, süngüleriyle toprağı delicesine kazanlar, artık kendi birliklerinin destek ateşinde can veriyorlardı.

Von Hartmann durdu, uyuyan Marika'yı gözledi. Karısı artık saçlarını çözmüyordu yatarken. Onun uyuyan yüzündeki dinginliği görünce koltukları kabardı. İlk bakışta hırslı bir kadındı Marika. Ne var ki hırsı büyük değildi, güdük bir hırstı. Von Hartmann bu yüzden hoşnuttu ya, sekiz yıldır birlikte yaşadığı karısına neler verdiğini görebiliyordu. (Marika, yoksul düşmüş bir toprak ağasının kızıydı, yirmi yedisindeyken Wolfgang'la evlenmişti.) Gözü daha kolay doyurulabilen bir kadın, şimdiye kadar kocasının servetini ve gücünü elde bir sayardı. İlk karısıyla böyle olmuştu. İlk karısı, güneşin her sabah yeniden doğacağına nasıl gözü kapalı inanıyorsa, kocasına da öyle inanmıştı. Marika, böyle bir gönül rahatlığını göze alamazdı, bir sonraki isteğinin aşırı bulunup geri çevrilmesi olasılığı vardı pekâlâ. Karısının üstüne eğildi Wolfgang, onun uykuda aralanan dişlerinin arasına başparmağını soktu, bu ağızla kendi eli birleşince Marika, haykırmamak için parmağını ısıran bir çocuğu andırıyordu.

Cephenin yan kanadında sağ kalan tek tük İrlandalı piyadeler, ağır Alman ateşi altında kendi saflarına dönmeye çalışıyorlardı. Kollarında tuttukları ölüler ve yaralılarla dans edercesine ağır ağır dönüp duran İngiliz askerleri, Almanların İngiliz üniforması giyerek saldırıya geçeceği yolunda söylentiler duymuşlardı. Askerler hemen, siperlere dönen İrlandalı piyadelere ateş açtılar.

 Roma istasyonunda yüzlerce genç, Torino'dan gelen treni karşılamaya hazırdı. İstasyonun dışında, erkenci sabah güneşinde gümüş çatallar gibi parlayan raylara bakıyorlardı. Trenden Giolitti inecekti. Bir yıl önce başbakanlıktan ayrılmıştı. Roma'ya geliş nedeni, hükümetin savaşa girip girmeme konusunda bir karara varmadığını sanmasıydı (Gizli Antlaşma'dan haberi yoktu), tarafsızları desteklemek adına elinden geleni yapmaya kararlıydı. Gerçi dört yıl önce Libya'ya karşı girişilen sömürge savaşının öncülüğünü ve örgütlemesini üstlenmişti ama şu anda bir Avrupa savaşında ülkesinin elde edeceği kazançların ödenen bedele değmeyeceğinden korkuyordu. Gençler, onun Roma'ya geleceği haberini dünkü gazetelerde okumuşlardı. Tren gara girerken ıslık çalıp avaz avaz haykırıyorlardı: Kahrolsun Giolitti! Kahrolsun uzlaşmacılık! Yaşasın savaş! Yaklaşan trene atlamaya çalışıyorlardı. İtalya'yı on iki yıl süreyle yöneten Giolitti, bir an, kapıdan onlara seslenmeyi düşündü. Ama onu istemiyorlardı. Yaşasın İtalyan Trieste! Kahrolsun Avusturya! Savaş isteriz! Savaş! İhtiyar adam, konuşma düşüncesinden çarçabuk caydı. Uyanalı daha bir saat olmuştu. Bir fincan daha kahve çekiyordu canı. Yaverlerden biri, trenin öbür kapısından inmesini, sessizce göstericilerin arasından uzaklaşmasını önerdi. Giolitti kabul etmedi. Gözlerini, avaz avaz haykıran delikanlılardan alamıyordu. Farkında değiller, diyordu, Libya değil ki bu, Libya değil.

Gün boyunca, kafası ne zaman boş kalsa, karısını düşündü Wolfgang von Hartmann. Rus cephesinde, Galiçya'daki son Avusturya yengisi çok mu önemliydi acaba? Hayır değil, diye sonuca vardı. Karısı, sabah yatakta bıraktığı haliyle canlanmıyordu gözlerinin önünde. O akşam G.'nin karşısına çıkacağı haliyle canlanıyordu. Sayın Ekselanslarının özel elçisinin, İtalya'yla savaş söz konusu olursa Papalığın İspanya'ya taşınacağını Papa'nın bizzat açıklamasını sağlama girişimlerinde az da olsa başarı şansı var mıydı? Yoktu hayır. Üç ay önce G. evlerine ilk geldiğinde Marika'nın ona ilgi duyduğunu anlamıştı. O günden beri G., sık sık yoklamaya gelmişti onları, karısı da ona olan duygularını gizlemeye yelten-

memişti. Von Hartmann, dört gün önceki olayın, *Lusitania*'nın batırılışının ne gibi yankılar uyandıracağını düşündü. Almanların yanılmasından korkuyordu. Almanların denizaltılardan başka şeye akılları ermezdi. İtilaf Devletleri'nden yükselen ikiyüzlü dehşet çığlıklarına da karnı toktu artık; gemi, savaş gereçleri taşıyordu bir kere, İngilizler kaç kere uyarılmıştı, yolcu gemileriyle savaş gereçleri taşımada diretirlerse, doğacak her türlü sorumluluk onların olacaktı. Yine de bu batırma olayı kötü bir örnekti. Savaşın sınırlarını genişletmekle kalmıyor, düşman taraflar arasında bile geçerli olacağı varsayılan ortak ilişkilerin, sigorta, reasürans ve mali hukukun alanını ciddi bir biçimde daraltıyordu. Çeşitli soruşturmalardan edindiği bilgilere göre G., geçen yılki orkestra yönetmenine benzemiyordu, istek üzerine Trieste'den hemen ve geri dönmeksizin ayrılabilirdi, öyle bir adamdı.

Öğlen, G.'yi bulma umuduyla Hölderlin'in bahçesine gitti Nuşa. Kimsecikler yoktu.

Von Hartmann, çoğu kişinin, geçici sorulara tartışılmaz yanıtlar arayarak boşuna çaba harcadığını düşünüyordu. Ona göre her soru, kendi zaman dilimi içinde ele alınmalıydı. En sevdiği örneklerden biri ölüm olayıydı. Acaba, diye sorardı, ölüm deneyimimiz aslında ne kadar sürer?

Toplu siperde üst üste yığılmış, tabur tabur asker, subaylarının kaçık bir papağanın sesini andıran düdüğüne, patlayan mermiler arasında güçlükle duyulan, siperden çıkma komutu anlamına gelen o sese kulak vererek tetikte bekliyordu; o arada Alman mermileri patlıyordu çevrelerinde. Üstlerine gelen bir mermi duyduklarında oldukları yerde kalmaktan, gözlerini yummaktan başka bir şey gelmiyordu ellerinden. Kapanacakları boş alan yoktu. Öylesine üst üste yığılmışlardı ki ellerini yüzlerine siper etmek için kollarını bile kaldıramıyorlardı. Yaralılar yere yuvarlanamıyordu. Şarapnel parçacıkları bir gövdeyi delip geçtikten sonra bir ikinciye, bir üçüncüye giriyordu. Öğleden sonra saat 1:15 ile

 2:00 arasında, eğitim alanındaki iki bin asker, bu koşullar altında yaralanıyor ya da can veriyordu.

Von Hartmann, karısının serüvenlerinin ve taşkınlıklarının, kendisiyle birlikte geçirdiği hayat açısından değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyordu. Karısına bağışladığı hakları aşamalı bir biçimde tanıması gerekiyordu ki başka bir erkek bulamayacak yaşa gelene kadar bu göz yumuşun sınırlarını hepten çiğnemesin. Bu taktiğin özünde, evliliğin korunmasından daha kurnaz bir amaç yatıyordu. Von Hartmann, Marika kendisini bırakırsa, eli yüzü düzgün bir eşin yokluğunu uzun süre çekmeyeceğini biliyordu. Yaşlılığında tek başına kalmaktan korkması için bir sebep yoktu. (Şöminenin üstündeki aynaya göz attı. Zengindi, azıcık şişmandı ama saçları dökülmemişti.) Bir kere kurduktan sonra sürdürmek istediği tek egemenlik, karısının tutkularını etkin bir denetim altında tutmaktı. Sonsuzluğa inanmadığı gibi, sonu gelmez bir doyumsuzluğa da inanmıyordu artık. Karısının tutkuları içten içe teşvik edilmeli ama asla doyurulmamalıydı. Böylelikle gözü doymazlığı hem sürdürülüp hem de dizginlenebilirdi. Von Hartmann'ın en sevdiği evlilik oyunu, karısının kumarda yitirdiği para ya da bir hayranıyla ayarladığı bir buluşma yüzünden kendisini aldatmaya kalkışmasıydı. Çok kötü bir oyuncuydu Marika. Canı çektiği anda karısının gözlerinin içine bakması, bu yalanlara kanmadığını belirtmesi yetiyordu; karısı suçsuzluğunu savunmaktan hemen vazgeçiyor, sessizce ama tutkuyla, bildiği yolda yürümek için ondan izin istiyordu gözleriyle. Peki dediğinde –yüzündeki ufacık bir anlam değişmesiyle aktarıyordu peki'sini (bu konularda sözcüklere asla başvurmazlardı)– bildiği yolda yürüyordu Marika: Oynadığı oyunu, oyunun örttüğü serüveni sürdürüyordu. Von Hartmann donuk bir yüzle hayır dediğindeyse odadan çıkıyor, asla almayacağı öcü bir gün alacağına ant içiyordu. Oyununun başarısızlığa uğradığı anlarda Marika'nın gözlerindeki yakarı, Wolfgang'ı karısını sevdiğine inandırıyordu. Bir açıdan, basit bir şeydi bu: Çocukluğunda bir hayvanın gözlerinde gördüğünü sandığı yakaran bakıştı; öte yandan, en ince ayrıntıla-

rına kadar tasarladığı çetrefil ve benzersiz bir evliliğin yıllar sonra verdiği yemişti ve Marika'dan başka hiçbir kadınla yürütülemezdi bu evlilik.

Saat 4'te, saldırı cephesindeki bütün hatlarda yeni yeni saflar, gaydaların sesine uyarak iki ateş arasında kalan alana doğru düşe kalka ilerliyorlardı. Çılgın gaydaların sesi, müziğin ya da mantığın ötesinde, subayların çaldığı düdüklerin bir uzantısıydı. Yere yıkılırken, bir hat boyunca değil, kümeler halinde yıkılıyorlardı. Çünkü son anlarında birbirlerine doğru sürünme çabasındaydılar. Biçilmiş buğdayın demetlenişi gibiydi.

Marika'nın kaçamakları, Wolfgang von Hartmann'ın canını sıkmıyordu çünkü cinsel edim (kaçamağı oluşturan edim) ölüm deneyimi gibiydi, o kadar kısa sürüyordu ki saçmaydı. Arada çok önemli bir ayrım vardı tabii: Ölüm deneyimi bir kerelikti. Gelgelelim karısının aşk serüvenleri toptan olarak alındığında, evet ya da hayır diyen o değil kendisiydi. Âşıkları Marika'ya yalvarıyordu, Marika da kendisine. Wolfgang, Marika'nın kumarbazlığına da aşk ilişkilerine baktığı açıdan bakıyordu. Marika, çılgın bir kumarbaz olduğunu düşünüyordu: Von Hartmann, onu ölçüyü asla kaçırmadığına inandırıyordu. Karısının hesabından para çektiğini anında öğrenirdi. (Kreditanstalt Bankası'nın yöneticisi olarak tattığı engin ayrıcalıklardan en önemsizi buydu.) İki ayrı alanda da, aşkta da parada da, denetimini aynı ilke uyarınca kurardı. Karısının geliri sürekli olarak artmalıydı ama bu gelirin yüzdesi, yatırılan anapara ve vade sonunda çekilecek meblağ bir güvence çerçevesinde hesaplanmalıydı: Her zaman daha da fazlasını beklemeye yüreklendirdiği karısı, taleplerini kocasının bitip tükenmez görünen gelir kaynaklarıyla karşılamalı, bu kaynakların dışına taşmamalıydı.

Gün ağarırken başlayan Auvers Bayırı çatışmasından sonra en az bin askerle yaklaşık beş yüz subay can vermişti. İçlerinde anında öleni pek azdı. Ezici çoğunluk, her ne kadar dehşet verici ve pa-

 ralayıcı olsa da onları, yıkıldıkları âna kadar boyun eğdikleri komutların verdiği umutsuzluktan kurtaran bir ıstırap içinde öldü.

Akşam yemeğinden sonra Wolfgang von Hartmann, bütün konuklarını ağırladığı gibi oturma odasında ağırladı G.'yi. Geniş bir odaydı, bir ucunda Yunan tapınağını andıran beyaz çini bir soba vardı. Duvarlarda resimler, ağır aynalar. Aynaların önünde oymalı şamdanlar. Mumların her biri, kenarları tırtıklı küçük birer cam bardağa yerleştirilmişti. Çevrelerindeki alevlerin ışığını yansıtan, balık pulu gibi ışıldayan camlar, alevlerin Domodossola' daki katedraldeki gibi titreşmelerini engelliyordu. Oda yer yer karanlık olmasına karşın, ayna ve camlar, binlerce mumun yakıldığı izlenimini veriyordu.

Marika, G.'nin gelişinden beş dakika sonra girdi salona. Bir hayvan gibi yürüyordu. Onun yürüyüşünü betimlemekte güçlük çekiyorum, çünkü bir tek hayvana değil birçok hayvana benziyordu. Tekboynuzlular türünden karma bir hayvana, gelgelelim mitolojik bir havası da yoktu. Dokumalarda, çiçeklerin arasında şöyle bir görünen suretlerden değildi. Bacakları iri kemikliydi, çok da uzundu. Zaman zaman, bacakları omuzlarından başlıyormuş, atın dört bacağı gibi üçer eklemliymiş gibi geliyor bana. Yürürken, başı hiç oynamıyordu; boynu kalındı, kaslıydı; karaca gibi oynatıyordu başını; alageyik saçlarının arasından görünmez boynuzların uzadığını görebilirdiniz. Öte yandan adımları ürkekti, iki yana salınıyordu yürürken, boyuna ve gövdesine oranla yere basışı sağlam değildi sanki – bu özelliğiyle de deveyi andırıyordu.

Döndüğümüzün ertesi günü bizi yoklamaya gelmeniz büyük bir incelik doğrusu, dedi.

Dönüş yolculuğunuz uzun ve sıkıcı geçmiş anladığım kadarıyla.

Burada hiçbir şey yok. Şu lanetli kentte hiçbir şey yok. Siz varsınız tabii, ama sizi sık görebilecek miyiz ki?

Gidiş tarihimi erteledim.

Yeterince sık görmüyoruz sizi.

Çok ertelerseniz sizi gözaltına almak zorunda kalabiliriz, dedi von Hartmann, gülümsemeden, açıkça gözdağı da vermeden. Zorunda kalmayacağımızı umarım.

Bu rasgele tehdit, Dr. Donato'nun söylediklerini anımsattı G.'ye: Tek sorun, aynı düşü paylaşıp paylaşmadığımız.

Gözaltı sözcüğü boyuna kullandığın herhangi bir sözcük sanki, dedi Marika.

Almancada *Internieren* deriz. *Internat* gibi, anlamını bilirsiniz herhalde. G.'ye baktı. İngiltere'de öğrenim yaptığınıza göre. *Internat*, yatılı okul demektir. Sizi gözaltına almak zorunda kalırsak, yaşamınızı pek yadırgamayacaksınız sanırım.

Internat'ta bana ne ad taktıklarını bilemezsiniz. Garibaldi derlerdi bana.

İngilizlerin o adamı böylesine efsaneleştirmeleri çok tuhaf. Birinden duymuştum. Garibaldi Londra'ya geldiğinde Kraliçe'den daha çok ilgi görmüş. Acaba İngilizlerin yaktığı ateşin başında, yıldızların altında tek başına uyuyan akıncı ruha duydukları sevgiden mi, yoksa iğrenç kentlerindeki düzenden tiksinmelerinden mi? Bizim tam karşıtımız onlar. Hapsburg İmparatorluğu'nda değer ölçüsü, kentlerimize damgasını basan düzenden ve sağduyudan kaynaklanır – baksanıza kentlerimize! Viyana, Prag, Budapeşte! İçki olarak ne isterdiniz?

Sizi hapiste her gün yoklamaya gelirdim! diye ant içti Marika. Daha oturmamıştı, bacaklarının üstünde azıcık yaylandı, bu sözleri söylerken bir hücrenin kapısını açıp içeri giriyormuş gibi

 yaptı. Oyunu bilinçli değildi. Tiyatroyu can sıkıcı bulurdu. G.'yi hapiste yoklamaya gidiyor "gibi yapması"nın nedeni, eylem düşüncesiyle eylemin kendisi arasında büyük bir ayrıma gitmemesiydi; düşünceyi dile getiren sözcükler, o saat onun ellerine ayaklarına ulaşan, bu uzuvların diline çevrilen bildiriler gibiydiler.

Bizim kentlerimiz, barbarlık okyanusundaki adalara benzer.

Kaçmanıza yardım edeceğim, dedi Marika, en kolay yol, benim giysilerimle çıkmanız hücreden.

Pek akıllıca değil, dedi von Hartmann, doğacak sonuçlardan ben bile güç kurtarırım seni.

Ama beni zorla soymuş olacak tabii!

Gardiyanlar ne güne duruyor?

Babamın kim olduğunu unutuyorsun!

Yani sırf ailem yüzünden asla hain olamam demeye getiriyorsun.

Evet, üstüne bastın, öyle diyorum! Garibaldi'ye hayranım diyorum açıkça! Müthiş bir biniciydi o diyorum! Ben de bir yurtseverim diyorum!

Kızgın değildi. Her cümlede artıyordu gülücükleri. Sonunda bir kahkaha attı, kocasının kolunu okşayıp oturdu.

Korkarım, dedi von Hartmann G.'ye, yurttaşlarınız bize savaş açacak kadar budala!

Ben politik bir adam değilim.

Olsaydınız da kocama söylemezdiniz, diye mırıldandı Marika.

Yine de size bir dava için geldim ve izninizle ikinizin önünde anlatmak istiyorum meramımı.

G. ev sahibinin bu savunuyu daha baştan yadsıyacağını, karısınınsa bağrına basacağını adı gibi biliyordu. Marco olayı, kısa bir süre için de olsa istediği kadının kendisiyle aynı görüşü paylaştığını açıkça ortaya koymasını sağlayacaktı, kocaya karşı gizli bir cephe kurmaları gerektiğini ona kanıtlayacaktı.

Avusturyalı bankacı, sabırla ve ilgiyle dinliyormuş izlenimini uyandırmaya çalışıyordu. Koltuğuna yaslanmıştı, ara sıra gözlerini indiriyor, başını çeviriyordu. Gözleri küçücüktü, kıpır kıpırdı, kendi kafasından geçen tez düşüncelerden başka hiçbir alanda odaklanamazlardı.

G. gerçi inanmadığı bir davayı savunuyordu ama von Hartmann, ne kadar ölümcül, ne kadar yürekten olursa olsun, hiçbir yakarının işlemeyeceği bir adamdı zaten. Bu yüzden gözdağları da işlemezdi ona. Yakarılar ve tehditler bir kere dile getirildiler mi, tıpkı dedikodunun yayılışına benzer bir süreçle, hedef aldıkları kişinin bilincine ulaşırlar. Yakarı ya da tehdit fısıldanır, kulaktan kulağa geçer ama her yinelenişinde fısıldayan kişi ona kendi vurgusunu yükler. Sonuçta bir söylenti, yüzlerce söylentiye yol açabilir ama hepsi de aynı kaygıyı, aynı umudu paylaşır. Peki kimdir bu kalabalık? Beklenen karar alınana kadar akıldan geçen yakarılarla tehditleri yaymakta direten kimdir? Kalabalık, bütün öbür olası benliklerin bir araya toplanmasıdır, iktidardakini, zorba olarak adlandırdığı öbür benlik parçasını yargılamaktadır. Geçmişin düşlerinden doğmuştur bu benlikler; kendi iktidarlarını kuramamış ama yine de bozguna uğrayıp dağılmamışlardır, aynı kişiliğin bir parçasıdırlar hâlâ.

Von Hartmann, olası bütün benliklerini yok etmiş bir adamdı. Geçmişinden bu yana tek kalan, aynı benliğin modası geçmiş çeşitlemeleriydi. Posta puluna basılmış bir yüzü andırıyordu.

Zorba tehditlere içgüdüsel düzeyde tepki gösterirdi göstermesine. Yaşamı tehdit edilse belki de çözülür, çocuklar gibi mızıldardı, ama daha büyük bir olasılıkla, garip bir vurdumduymazlığa

 bürünürdü. Ölümden yayılan sessizlik, olsa olsa böyle bir adamın öznel yaşamındaki sessizliği devam ettirir. Von Hartmann sahneden atılabilirdi ama boy ölçüşmeye zorlanamazdı. Bu özelliklerinden ötürü onu kusursuz bir yönetici sayabiliriz.

Marika savunmayı dinledikçe, sınırda tutuklanan genç adam, kafasında her nasılsa Garibaldi ile, evindeki gözaltından kaçmasına yardım edeceği G. ile iç içe geçiyordu. Hemen o gencin salıverilmesi gerektiğine karar verdi. Dahası, valiye kendi çıkmaya karar verdi. Başkalarınca onaylanmak onu hiç ilgilendirmediğinden çabuk karar veriyordu. İradesinin ibresi kuzeyi gösteriyorsa, yapacağı tek şey kuzeye yönelmekti; pusula aracılığıyla başka ölçümler almak aklına gelmezdi. Ama düşünen bir kadındı. Onunla çoğu kadın arasındaki ayrım, onun düşünürken geçmişe dönmesi, düşündüklerini öyküler ve söylencelerle dışa vurmasıydı. Bazı öykülerde kendisi de vardı, en az onlar kadar ilginç bulduğu bazı öykülerdeyse hiç rol almıyordu. Marika'nın gözünde bir söylence, bir öykü, doğuşuna yol açan zorunlu nedenler akıp gittikten sonra geriye kalan tortuydu: Olağanüstü bir gelgitle kumsalın içlerine savrulmuş bir sandal gibi, artık takılmayan, mücevher kutusunda saklanan bir yüzük gibi öylece dururdu. Ara sıra geriye kalan, bir boşluk olurdu. At sırtında giderken kolundan olan arkadaşının serüvenindeki gibi. Arkadaşı, ormanda rasgele at sürerken âşığını bir kadınla sevişirken yakalamış, dörtnala uzaklaşmaya çalışmış. Ama kol henüz ameliyatla kesilmeden, yüzük daha parmaktayken, sandal daha denizdeyken, yaşam, üstünde uzun uzun düşünmeye fırsat vermeyecek kadar buyruğundaydı yazgının.

Marika, ne kadar seviyorum seni! Gülümseyişinin her mahşer yargısının ötesinde bir bütünlüğü var. Giysilerini çıkardığında, tepeden tırnağa irade kesiliyorsun. Birbirimizi gövdesiz kılıyoruz. Bizim dışımızdaki herkesin ya diline vuruyor, ya beline, Marika! G. bunları ne zaman söyleyecek?

Sözünü bitirir bitirmez Marika haykırdı: Yapılacak tek şey var, çocuğun salıverilmesini sağlamak.

Kocası başını salladı. Alışılanın tersine, çoğu kere hayır diyeceği zaman sallardı başını. Etkili konuşmanızla onun gönlünü çeldiniz, görüyorsunuz, ama korkarım bu koşullarda genç dostunuza arka çıkmak nerdeyse olanaksız. Hem olanaksız, hem tehlikeli. Bir an için farz edelim ki dediğiniz gibi suçsuz. Aslında kendisi tehlikeli olmayabilir. Ama böyle bir anda yumuşaklık göstermek ne gibi sonuçlar doğurur acaba? Bir sürü genç, bu örnekten yola çıkarak sınırı geçmeye kalkışır. Şimdikilerin iki katı kadarı. Peki sonuç ne olur? Sınırdaki askerlerimiz dur emrine uymayan, kimlik denetiminden kaçan herkese ateş açmakla yükümlü. Bu kuralın gevşek uygulanması, bir sürü gencin ölümünün sorumluluğunu getirebilir. Ayrıca iş bu kadarla da kalmaz. Bu tür sınır olaylarının siyasal ve diplomatik yankıları felaket de getirebilir. Belki de savaş patlar. Karım politikadan anlamaz. Politikada hiçbir şey yalnızca kendiyle sınırlı değildir. Şimdi, babası ölüm döşeğinde olan şu genç İtalyan dostunuzu alalım, sınırı kaçak geçerken yakalanmış, oldukça ağır sayılacak bir hapis cezası yeme durumunda, yine de bu olağandışı olayda ona gösterilecek yersiz hoşgörü, on binlerce oğulla on binlerce babanın can vereceği bir savaşı başlatabilir pekâlâ.

Uzakta bir odada telefon çalıyordu. Bankacı ayağa kalktı, karısına doğru yürüdü, onun koltuğun kenarında duran elini avucuna aldı.

İşte bu yüzden senin istediğin gibi salıverilemez, diye bildirdi.

Marika bozulmuşa benzemiyordu. Artık ne tartışma dinlemek istiyordu, ne de tartışma açmak. Bir yolu koşmak zorunda kalan, dönemeci geçince de karşısında engin, tez akışlı bir ırmak bulan bir hayvana, bir insana benziyordu; öfke ya da telaş boşunaydı artık. Yüzüne bir dinginlik, durgunluk gelmişti. Koşuyu sürdürmeden önce ırmağı gözleriyle tarıyor, hangi yola sapacağını kestirmeye çalışıyordu. Gözetim altında yaşadığını biliyordu, başka türlü bir yaşam seçmek için geç kaldığını da. Sağduyusuyla değil yalnızca sezgileriyle biliyordu: göremediği bir vadinin genişliği-

 ni ya da bir denizin yakınlığını sezercesine. Wolfgang olmasaydı, Marika bir çingene olup çıkardı, çingeneleri çok küçümserdi üstelik. Ayrıca, dünyanın tutanaklarının, yani ileriye kalacak öykülerin kocası soyundan erkeklerin eline bırakıldığını da seziyordu.

Hizmetçi kapıya geldi, Viyana'dan aradıklarını bildirdi. Von Hartmann özür dileyerek odadan çıktı.

Canım dans etmek istiyor dedi Marika, ayağa kalktı, ağır ağır salınarak, parke döşemede kaygan dönüşlerle yavaşça G.'nin oturduğu yere geldi. Kimsiniz siz aslında? diye sordu ona. Söylediğiniz kişi değilsiniz. (İtalyancası tutuk, oldukça kötüydü.) Kimsiniz aslında?

Don Juan'ım.

Don Juan olduklarını söyleyen erkekler tanıdım daha önce, hiçbiri değildi.

Evet, ad kötüye kullanılıyor.

O zaman neden sahip çıkıyorsunuz bu ada?

Çıktım mı?

Haklısınız. Soran bendim, ayrıca inanıyorum size.

Uzaklaştı, daha donuk bir sesle: Önerdiğiniz Verona yolculuğuna ne zaman çıkıyoruz?

Sizi seviyorum.

Mumların tekinsiz bir durgunluktaki ışığında cildinin, kafatasının belirgin, çıkık kemiklerini nasıl sıkı sıkı sardığı daha da vurgulanıyor.

Evimizde olsaydık, atlara biner ormanda gezerdik şimdi, hazır o odada yokken tüyerdik.

Yüzünü dön bana.

G.'nin eli, Marika'nın burnunu ve ağzını bütünüyle örtüyor. Avucunun sıcaklığında bu burun, küçümen bir bademcik gibi. Marika'nın gözleri gülüyor. G., onun soluğundan nemlenen eliyle, fırlak elmacık kemiklerini kaplayan gergin deriyi, kırmızımsı, derin kıvrımlı kulağa doğru okşuyor.

Eski ben değilim, diye fısıldadı Marika.

Von Hartmann kapıda duraladı, şöminenin yanındaki iki kişiyi inceledi uzun uzun, asık bir yüzle odaya girdi. Onun ne zamandır kapıda durduğunu, ne G. düşündü, ne Marika.

Görünüşe göre Roma savaştan yanaymış, dedi. Bir zaman sorunuymuş yalnızca. Elini G.'nin omzuna dayadı. Demek eninde sonunda bizle *Internat* arasında bir seçim yapmanız gerekecek.

Daha zamanım var, dedi G. Savaşın bir çığ gibi geldiğini duymak için politikacı olmak gerekmez. Daha duymadım sesini.

Savaş çıkacaksa, dedi Marika, Verona yolculuğunu fazla geciktirmemeliyiz. Hadi yarın yola çıkalım.

Bazen çocuk gibisin, şaşırtıyorsun beni dedi von Hartmann karısına. Verona senin için bir ad yalnızca. Neden gitmek istiyorsun oraya?

Gezip dolaşmak istiyorum.

Orada at da yok. Bir tiyatro var bildiğim kadarıyla.

Bu kentten tiksiniyorum. Odanın öbür ucuna, beyaz çinili ufak tapınağın durduğu köşeye, tavana yükselen kitap raflarına doğru yürüdü. Burada kimsenin sigortadan başka derdi yok. Hafta bitmeden önce savaşa gireceksek, hemen gitmeliyiz.

Böyle bir anda burdan ayrılmamız düşünülemez. Kocası oturdu, G.'ye gülümsedi: Savaşın çıkacağı kesin görünüyor, ama en az iki hafta var daha.

 Telefonda aldığın haber bu muydu? diye bağırdı Marika, odanın öbür ucundaydı, yirmi metre uzakta.

Hayır, duyduklarımdan öyle anladım.

Marika, kitap raflarının yanındaki ufak merdivenin en üst basamağına kadar tırmandı, saçları tavana değiyordu nerdeyse, yüzü karanlıktaydı; ışık, giysisinin kıvrımlarına düşüyordu, bu açıdan bakıldığında giysisi, omuzlarına kadar yükselen dümdüz bir etekliği andırıyordu: Hadi bahse girelim! dedi. Bir hafta içinde savaşa katılacağımıza bin krona bahse giriyorum.

Olamaz, dedi von Hartman.

Pekâlâ, diye haykırdı yine, bin kron. Yoo, daha parlak bir bahis öneriyorum. Kazanırsam, genç İtalyan salıverilecek. Valiye çıkar, rica ederim. Kaybedersem, gelecek pazara kadar savaşa girmezsek, sana bin kron veririm.

Şu İtalyan gencin âşığın olduğu sonucuna varacağım nerdeyse! dedi von Hartmann.

Marika üst raftaki kitaplara bakıyormuş gibi sırtını döndü, buruk bir sesle, bütün Almanlar gibi *ordinär*'sin* neresinden baksan, dedi Almanca olarak.

Von Hartmann tatlı bir İtalyancayla verdi yanıtını. Öfkelenmeye gerek yok canım. Senin duygularına saygım sonsuzdur. Delikanlı ülkeden ayrılmış zaten, bir daha geri döneceğinden çok kuşkuluyum. Temelli gittiğine göre, demek ona duyduğun ilgi, cömert, çıkardan uzak bir ilgi.

O andan sonra olaylar o kadar hızlı seyretti ki, odada bulunan üç kişiden hiçbiri sonradan bir tek izlenimden başka hiçbir şey anımsayamadı. Gelgelelim üç ayrı izlenim birbirini tutuyordu. Marika, merdivenden atladı. Ne kendisi, ne de iki erkek düşmüş ola-

* alelade.

bileceğini akıllarına getirdiler. Kuşkusuz atlamıştı. Belki de alttaki geniş meşin koltuğa ineceğini hesaplamıştı. Ama ne olduysa oldu, koltuk devrildi, Marika yere kapaklandı. Her şey göz açıp kapayana kadar olup bitmişti, olayların anlık gelişimi sonradan saptanamazdı, yine de onun havada kaldığı an, bitimsiz bir süre gibiydi.

Ertesi sabah G., Dr. Donato ve Raffaele ile Ponterosso Alanı kahvesinde buluşacak (ikisiyle de teke tek görüşemedi şimdiye kadar). Ona Marco'yu soracaklar, Marco'nun bir hafta içinde salıverilebileceğini söylerse, Avusturya casusu olduğundan kuşkulanacaklar. Öte yandan Marco için bir şey yapamadığını söylerse, onu Trieste'den ayrılmaya zorlayabilirler. Onlara Marco'nun büyük bir olasılıkla ayın yirmisine kadar salıverileceğini söyleyecek. Çok geç diyecekler, o zamana kadar iki ülke arasında savaş çıkabilir. G.'yi elini çabuk tutması konusunda sıkıştıracaklar. O da, gerçekleri görmediklerini, saçmaladıklarını söyleyecek. Avusturya-Macaristan hukukunu ilgilendiren bir davaya İtalyan bir işadamının karışmasını nasıl beklersiniz, diye soracak. Gerçekleri görmemekle suçlandığına öfkelenen Raffaele, G.'nin Avusturya casusu olduğunu zaten bildiklerini haykırmak üzere: Casus olmasaydı ayın yirmisinde de olsa Marco'nun salıverilmesini sağlayabilir miydi ha? Derken Dr. Donato araya girip Raffaele'yi susturacak. Raffaele'nin ancak önemsiz konularda yanlış yapmasına göz yumar. Rıhtımda bir yürüyüş önerecek. Yapımı yarıda kalmış kanal boyunca yürüyüp Molo'ya gelecekler. Bu arada Dr. Donato hep konuşacak. Voltaire'den söz açacak. Piazza Grande'nin dördüncü kenarındaki rıhtımda, usulca süzülen bir yük treni görecekler. Şu trene bakalım biraz, diyecek Dr. Donato. Lokomotifin tekerlekleri, treni gözleyenlerin boyunu aşacak. Lokomotiften sonra ağır yük vagonları görünecek, kara vagonlar, lokomotifin resmi tekerleklerine göre daha teklifsiz tekerlekleriyle. Paslı, ağır makasların üstünde yol alan yük vagonlarının aralarındaki boşluktan yer yer denizi görecek üç adam. Konuşmayı kesen Dr. Donato birdenbire, iki eliyle G.'nin koluna yapışacak. Raffa-

 ele, kolunu G.'nin sırtına dolayacak ve birlikte onu itecekler, ta ki G.'nin yüzüyle yavaşlayan vagonun kara yüzeyi arasında birkaç santimetre kalana kadar. G. geri çekilmek için çırpınacak. Dr. Donato, G.'nin topuklarına bir tekme sallayacak, raylara doğru. Önce sağ topuk, sonra sol. Kısa, bitmek bilmeyen bir andan sonra onu serbest bırakacaklar. Az kalsın hayatın kayıyordu, diyecek Raffaele, Trieste gibi bir kentte dikkatli olman gerek, her gün yüzlerce kaza oluyor burada. Anlıyorsunuz ya, diyecek avukat, zamanımız çok kısıtlı.

Şöyle diyelim: Marika tırmanıyordu, düşmüyordu. Zeminle odadaki eşyalar da onunla birlikte tırmanışa geçmişti, ne var ki yükseliş hızları değişikti, zemin ondan daha çabuk davranmıştı. Öyle görünüyordu. Marika sıçramıştı. Aşağı ineceğe benzemiyordu. Daha doğrusu, beyazlı morlu bir küpeçiçeği gibi asılı kalmıştı havada. Giysisi azıcık sıyrılıp beyaz çoraplarıyla dizlerini açığa çıkardı. Ağzı aralandı ama ses çıkmadı. Belki de ses dalgalarının oluşamayacağı kadar kısaydı o an. Yine de ânı bitimsiz gösteren şeylerden biriydi sessizlik. Havada bir küpeçiçeği gibi asılı dururken hâlâ kendiydi Marika. O sabah Wolfgang'ın uyuyuşunu seyrettiği kadındı. Fiziksel varlığının her özelliğiyle, benzersizliğiyle G.'nin istediği kadındı. Havada asılı dururken elle tutulur varlığı, herhangi bir düşünceden çok daha ötelere uzanıyordu. Sonra yere kapaklandı.

İki erkek hemen fırlamadı. Marika kahkahayı andıran bir ses çıkardı. Kocası, uygun gördüğü süreyi bekleyemeden koştu. Fiziksel hırpalanmayı kaldıramazdı içi. Yanına vardığında, Marika toparlanmaya başlamıştı, giysisini düzeltiyordu.

Ne yaptın öyle? diye sordu von Hartmann. Neden yaptın? diye sorsa, karısı gösterdiği zayıflıktan yararlanabilirdi.

Mesafeyi kestiremedim. Bir şeyim yok. Bahse var mısın?

Konyak içelim, dedi von Hartmann.

Marika adımını atar atmaz, G. onun aksadığını gizlemeye çalıştığını gördü.

Karınızın ayağı incinmiş, lütfen onu taşımama izin verin. Von Hartmann'ın bir şey demesine kalmadan G., ağzı kulaklarında, kucağına almıştı Marika'yı. Frau von Hartmann buna karşı çıkmadı, yanağını âşık adayının göğsüne yasladı.

Sonra üçlü, odanın öbür ucuna yöneldi.

Konyaklar doldurulduktan sonra von Hartmann yavaşça, sözcüklerin üstüne basa basa ve sedire bacakları yukarı kalkık vaziyette yatırılmış karısına sık sık göz atarak konuşmaya başladı.

İkiniz yan yanayken bir çifte benziyorsunuz diyecek değilim, ama birbirinize yakışıyorsunuz. Bunu söyleme nedenimi yanlış anlamazsınız sanırım.

Koltuğuna yaslandı, koca bardağı bir kupa gibi kavradı iki eliyle.

Anna Karenina'yı anımsıyor musunuz? Karenin'in, Tolstoy'un inanmamızı istediği başarılı devlet adamı tipine oturduğuna öteden beri inanmamışımdır. Bence başarıyla yürüttüğü toplumsal yaşamla başarısız özel yaşamı arasındaki çelişki oldukça sudan. Karenin'de becerikli bir yöneticide olması gereken o şaşmaz zihin duruluğu baştan yok. Yanlış kadınla evlenmiş olabilir, ama bir kere evlendikten sonra kendisinin o kadına yanlış davrandığı da ortada. Onun kendisine ihanet ettiği gerçeğiyle neden iş işten geçmeden önce yüzleşemedi? Çok ciddiye alıyordu da ondan. Karısının ihaneti, dünyanın sonu demekti, böylece hesaplaşma gününü durmadan erteledi. Peki gerçekten kaçınamayacağı an geldiğinde ne yaptı anımsıyor musun Marika? Hani yarıştan dönerlerken Anna olanları anlattığında.

Konyağı gözleriyle aynı hizaya getirecek biçimde tuttu bardağını. Gözleri, bardağın ufkuna dikilmişti.

 Anımsıyor musun? Karenin, bir süre düşünmeye karar verdi, sonra da yaşamlarını eskisi gibi sürdürmeleri gerektiği kanısına vardı. Dünyanın sonu gelmeye görsün, fısıltıdan bile daha yumuşak bir ses çıkar. Kimse görmemelidir, duymamalıdır. Ama ikisi gece gündüz bunun acısını çektiler sessizce. Karenin bir trajedi yarattı. Kendi yarattı. Oysa trajediye gerek yoktu, kim bilir belki de hiçbir zaman gerek yoktur aslında. Anna, kendi yıkımına yol açacağını bildiği halde ondan ayrılmak zorundaydı. Kalsaydı, sonunda Karenin kadar dengesizleşeceğini biliyordu. Şimdi, ben Karenin değilim, anlamanızı istediğim bu.

Bardağını masaya bıraktı, adının başharfleri işlenmiş mendilini, katlarını açmadan dudaklarına dokundurdu.

Ben toplumsal yaşamıma uyguladığım gerçekçiliği özel yaşamıma da uygularım. Uzun bir süredir karımı baştan çıkarmak istediğinizi görüyorum, onun sizin metresiniz olmaya can attığı da apaçık ortada. Olağan koşullarda ben açığa vurmadan da gerçekleşebilirdi bu ilişki, kuşkusuz. Ne var ki koşullar olağan değil. Hepimizin vakti az. Konuyu açmam bu yüzden. İkinizin de benim desteğime güvenle bakmasını istiyorum.

Durdu, ikisine baktıktan sonra başını salladı.

20 Mayıs'ta, daha doğrusu Marika, senin koyduğun bahis süresinden tam dört gün sonra, ayrıca benim katılmamakta kararlı olduğum bir bahis bu Marika, 20 Mayıs Perşembe günü Stadttheater'da bir yardım balosu düzenleniyor. Kızıl Haç adına, hiçbirimizin desteklemekten geri kalamayacağı bir dava bu. Sen ve ben (bardağını karısına kaldırdı) baloya gideceğiz, tabii ayağın o zamana kadar iyileşirse. Şu anda satılacak fazladan iki biletin Kızıl Haçımıza yararı dokunacaktır sanırım. Biletlerin tanesi yüz elli kron. Lütfen gelin baloya (bardağını G.'ye kaldırdı) ve hiç değilse göstermelik olarak, derli toplu bir arkadaşınızı da getirin birlikte. Baloda karımla istediğiniz kadar dans edebilirsiniz, kendi-

sinin uygun gördüğü kadar tabii. Gecenin bitiminde, Viyana'ya giden gece trenine yetişmek zorundayım. Cumartesi günü burada olurum yine. Yineliyorum, yirmi dört saat süreyle göstereceğim anlayışa tam anlamıyla güvenebilirsiniz. (G. yine Dr. Donato'nun sözlerini anımsadı: Size güvenebileceğimize, dahası, güvenmek zorunda olduğumuza inanıyorum.) *Internat*'a gelince, şu anda aklınızdan geçebilir diye söylüyorum, böyle bir önlemin gerekeceğini sanmıyorum. Savaşın patlak vereceği bir tarihe oynasaydım, ki böyle bir niyetim asla yok, bu ayın yirmi beşinden önceki bir tarihi seçmezdim. Sanırım doğru yoldayım. Gözaltına alınma tehlikesiyle karşı karşıya kalmadan önce Livorno'ya dönmek için bol bol zamanınız var kanımca.

Von Hartmann, daha önceleri hiç böyle bir öneride bulunmamıştı. Ama Marika buna şaşmadı. Yeni bir söylence başlamıştı: Bir âşık bulmasını açıkça öneren bir erkekle evliydi. Marika kocasının, bu aşk serüveninin kısa süreceğini, savaşın patlak vereceğini, o yüzden de sevgilisinden ayrı kalacağını hesapladığını kavrıyordu. Ama kocası tam bir Almandı aslında, her şeyin başladığı gibi biteceğinden kuşkusu yoktu. Oysa son, hiç de kesin değildi. Savaş çıkmadan âşığıyla birlikte Verona'ya gidebilir; savaş bitmeden önce kocasına dönmeyebilirdi. Üçü de bir haftaya kalmadan ölüp gidebilirlerdi. Bir saat önce ağzını eliyle örten adamla birlikte ölmeye hazırdı Marika. Kocasıyla mutlu bir ölüm söz konusu değildi. Oturur durumda ölmek gibi bir şeydi bu.

Bu adam gerçekten Don Juan'sa beni bırakır eninde sonunda diyordu Marika güvenle. Tek isteği, ilk adımı atmaktı.

Wolfgang onları gülümseyerek süzüyordu. Bu gülümseyiş Marika'yı şükran ve utkuyla dolduruyordu. Duruma razı olduğu için kocasına şükran duyuyordu. Hiç kimsenin olayın bitimini kestiremeyeceği inancıyla utku doluyordu içi. Bacaklarını yere sarkıttı. Bileğinin şişini gizlemesi gerekiyordu. Odada ağır ağır dönerek düştüğü yere kadar gitti. Baksanıza, ayağım iyileşti bile diye bir kahkaha attı, hepimiz gidiyoruz baloya.

 G. cebinden bir zarf çıkardı. Çağrınız için teşekkür ederim dedi, dileğinize uyup baloya geleceğim. Demin sözünü ettiğim davanın ayrıntıları burada. Bence olayı bir daha gözden geçirmeniz gerek. Artık savaşın çıkacağı kesinleştiğine göre, onu salıvermenin doğuracağı tehlikeler de önemsizleşti.

Birkaç dakika sonra G. gitmek üzere ayağa kalktı. Perşembeye kadar nasıl bekleyeceğiz? dedi Marika ve kendisine o anda bağışlandığını sandığı özgürlük duygusuyla Wolfgang'ın gözü önünde G.'ye yanağını uzattı.

G. onun elini tutup resmi bir öpüşle dudaklarına götürdü, eğilerek selam verdi: Stadttheater'da görüşürüz.

G.'nin çocukluğunda geçen bir olayla ilgili bir önsezinin, yazdığım anda kavrayamadığım gizemi ancak şimdi ortaya çıkıyor:

O bak deyince baksan iyi olur, diyor oğlana. Öteki, önce birinci atın başında duruyor, eğiliyor, hayvanın kafasına bir şey vuruyor. Oğlan, ne vurduğunu göremiyor. Belki de şişedir. İkinci atın kafasına da bir şey vuruyor. Oğlanın fenerin ışığında görebildiği kadarıyla atların kılları bile kıpırdamıyor. Adam doğruluyor, eli boş. Gördün ya, öldürdüm onları, di mi? Oğlan, yalan söylemesi gerektiğini kestiriyor: Gördüm evet. Adam yanına geliyor, besbelli pek hoşnut, onun omzunu sıvazlıyor. Parafin kokan eli, kan içinde. Gördün yani, diyor. Gördüm, diyor oğlan, iki at öldürdünüz. Şimdi bu adamla çocuk gibi konuşma sırası kendisine geldi, biliyor. Çok güzel hakladınız, diyen sesini duyuyor.

Duyacağı hiçbir ürkü, şu karşısındaki adama duyduğu tiksintiyle kıyaslanamaz: Bulantıya varan bir tiksinti bu. Bir dakika sonra, parafin kokusundan kusacak.

Yaptıklarımı gördün, sakın unutma.

Gerisin geri. Fener görülmüyor. Parafin kokusu sürüyor ama artık bir düş ürünü. Ağaçların arasında el yordamıyla ilerliyor.

Korkuyu atlattı, hem kendi adına duyduğu korku, hem de ötekini (o bambaşka çünkü) yani bilinmezden duyduğu korkuyu: İradesine başvurduğundan ya da cesaretini topladığından da değil –sorarım size, katışıksız bir beylik ahlaka başvurmak ne zaman olumlu sonuç verir ki?– apayrı, daha güçlü bir irkilmenin yardımıyla korkuyu atlattı. Bu irkilişe ad yakıştırmak beni aşan bir çaba: Bulduğum sözcükler onu basite indirgiyor. Ne atların öldürülüşüyle ilgisi var, ne kan görmeyle. Çocuklarla erkeklere pek yabancı olmayan, ne var ki sistemli bir biçimde görmezden gelindiğinde bir daha duyulmamacasına silinen bir duygu. Oğlanda, her zaman korkularına daha baskın çıkarak sürüp gidecekti bu duygu, onu görmezden gelmeye hiç yeltenmedi çünkü.

G., Von Hartmann malikânesinin korkuluklu merdiveninden hizmetçi odalarına açılan kapılarıyla mermer kemerli giriş salonuna indiğinde taş soğukluğundaki karanlığa parafin kokusunun sindiği izlenimine kapıldı. Bu koku, kırılan bir lambayla pekâlâ açıklanabilirdi.

9

Ertesi sabah Dr. Donato ve Raffaele ile kahvede buluştuktan, yük katarından paçayı kurtardıktan sonra G., Museo Lapidario'nun bahçesine doğru yürüdü, orada güneşte, erik ağaçlarının altına oturdu.

Neden ayrılmıyordu Trieste'den? Livorno'ya ya da Londra'ya dönebilirdi daha. Dosdoğru New York'a giden bir gemiye atlayabilirdi. *Lusitania*'nın batırılışından sonra biletlerin çoğu iade edilmişti. Sırf inadından ötürü mü? İnatçı değildi aslında, inat savunma amaçlıdır ve sabit bir hisarın etrafına konuşlanmıştır. Oysa G.'de durağanlık belirtisi pek yoktu. İntihar peşinde miydi yoksa? Beş yıl önce bir ölüm tehdidini seve seve göğüslemişti – Camille haklıydı duygularında, kocasının ikisini birlikte vurma tehdidi varlığını sürdürse ve inandırıcı olsaydı, o zaman G.'nin duyduğu aşk belki alevlenirdi. Ne var ki ölüme meydan okumak, ölümü aramak demek değildir. Ben, G.'deki intihar duygusunun Chavez' ninkinden daha güçlü olduğuna inanmıyorum. Chavez gibi o da fütursuzdu olsa olsa. Trieste'den gitmesini engelleyen neydi? Stadttheater'daki balo. Perşembe gecesine kadar von Hartmann'dan öcünü alamazdı. Daha ötesini göremiyordu şimdilik. Biz daha ötesini görebiliyor ya da tahmin edebiliyorsak, G. olmamamız yüzündendir bu. Yine de bir şey eklemek gerek. G.'nin Stadttheater'da yapmayı tasarladığı, şimdiye kadar bütün yaptıklarına (Beatrice'in memesini ilk öptüğü, meme ucunu ağzına aldığı gün sona eren çocukluğundan bu yana tüm yaptıklarına) ters düşüyor-

du ve bu tasarının ölümcüllüğünün bilincinde olmalıydı. Trieste'nin ölüm kalım günleri geçirdiğinin farkındaydı. Ne var ki bu günleri, kendi yaşadığı günler eşliğinde değerlendirebiliyordu yalnızca – dolayısıyla doğrudan doğruya onlardan etkilenmesi söz konusu değildi.

Nuşa, daha bahçe kapısından girdiğinde gördü onu. Bu sefer, bahçeye paralı girmek zorunda kalmıştı Nuşa. Bileti hâlâ elindeydi. Bu bilet sayesinde kemeraltına yerleştirilmiş daha usta işi klasik yontuları da görebilecekti. Yine de gözleri, erik ağaçlarının altındaki gür çimenlerde kırık bir taşa oturan adamdan başka hiçbir şeyi görmüyordu.

Daha dün onu bir daha görme umudunu yitirmişti nerdeyse. Ama belki pazar dışında her gün geliyordur diyerek avutmuştu kendini. Olamaz ama, diye düşünmüştü, çünkü ona ilk rastladığı gün pazardı, geçen pazar. Öte yandan, daha önceleri ağabeyiyle geldiği pazar günleri ona hiç rastlamamıştı. Buraya her öğlen gelirim dediğinde ya yalan söylüyordu, ya da pazar dışında her gün demek istiyordu. Yalan söylemiyorduysa, rastlaştıkları pazar, istisnanın istisnasıydı. Nuşa, bu çelişkili tümcelerle akıl yürütmedi ama düşüncelerinin zincirini izleyerek parlak, beklenmedik bir tasarı geliştirdi. Ertesi gün, pazartesi günü, fabrikaya gitmeyecekti, hastalanmış numarası yapacaktı, böylelikle onun Hölderlin'in bahçesine hafta içinde gelip gelmediğini gözleriyle görebilecekti. İçeriye biletle girmek zorunda kalacağını kestirebiliyordu önceden, ayrıca işine son verilebilirdi. Ama geçen hafta boyunca hep İtalya ile savaş çıkacağını söyleyenlere kulak vermişti, demek ki ağabeyi ya şimdi gitmeliydi, ya hiç.

G.'ye doğru yürüdü. Sırtı dönüktü. Gelişini görseydi, Nuşa bocalardı belki. Bu durumda, ne yapıp edip yoldan kaldırmak zorunda olduğu bir engel gibi yaklaştı ona.

Bir kadının kendisine doğru böyle kararlı adımlarla yürümesine şaşırıyor G. Bekçinin karısı herhalde, diyor içinden, ağaçların al-

 tında oturmanın yasak olduğunu bildirmeye geliyor. Yaklaştığında onu tanıyor, ayağa kalkıyor.

Hoş geldin, diyor, bana gizlerini açan Sloven kızı!

Demek gerçekten öğleleri geliyorsunuz buraya.

Sık sık gelirim, evet.

Ama pazarları gelmiyorsunuz.

Dün gelmedim, sen geldin mi?

Sizi aramaya geldim.

Doğru anımsıyorsam, geçen karşılaşmamızda ağabeyin girmişti aramıza. Ya da ağabeyin olduğunu söyleyen bir bey.

Size bir şey sormak istiyorum.

Konuşurken çektiği acemilik –öyle patavatsız ki, sesi buyruk verir gibi çıkıyor– G.'ye aradığı esini buldurtuyor. Sor bakalım.

İtalyan kökenli olduğunuzu söylemiştiniz.

G. başını sallıyor, yerini ona veriyor.

Ben çimenlere oturayım, diyor Nuşa. Yabancı bir ülkeden geliyorsanız, bir pasaportunuz vardır. Bana verebilir misiniz? Son tümceyi rahatça söylüyor, oysa bir haftadır söyleme fırsatı bulamamaktan korkmuştu.

Daha önce pasaport görmedin mi hiç? Görmeye değer bir şey yoktur pasaportlarda. Bir fotoğraf vardır hep.

Keyifli bir gülümsemeyle sahte İtalyan pasaportunu cebinden çıkarıp uzatıyor. Nuşa sayfaları çeviriyor, fotoğrafa gelince duralıyor. Fotoğraftaki yüz, şu gömleğin yakası kadar beyaz, siyah birtakım giymiş, boyunbağı takmış. Cabrinoviç'in arşidükün öldürüldüğü günün sabahında çekilmiş fotoğrafını anımsıyor Nuşa.

Gerçi yüz değişik ama grili, siyahbeyaz kâğıdın ufak dörtgeni aynı sanki, mezarlıktaki resimleri andırıyor, tabii onlar açık havada kaldıklarından daha silik oluyorlar.

Bakmak istemiyorum, bende kalsın istiyorum.

Sende kalırsa ömrümüzün sonuna kadar burada birlikte yaşamak zorundayız demektir. Pasaportsuz, gidemem buradan.

Çok acele ihtiyacım var bu pasaporta.

Nuşa'nın elinin yanına, çimenlere bir kelebek konuyor. Uçuşu, konuşu, dimdik, uyumlu kanatları, sonra yeniden titrek uçuşuyla Nuşa ile G.'ye o kadar yabancı bir zaman cetvelinde ki, aynı cetvel onlara uygulansa donmuş iki yontuyu andıracaklar.

Neden?

Nedenini söyleyemem.

Neden benden istiyorsun?

Başvuracağım tek İtalyan sizsiniz.

Trieste'de İtalyandan geçilmiyor.

Ama onların pasaportları yok.

Bir şartla veririm. Benimle Stadttheater'daki baloya gelirsen.

Bojan haklıymış, diye mırıldanıyor Nuşa Slovence, önündeki meyve ağacına dikiyor öfkeli bakışlarını. Kıtlık yıllarında köyüne dönmüş gibi sanki. Dünyanın zalimliğine dalıp gidiyor. Bojan, seni orospu yapmaya çalışacak demişti, Stadttheater'daki balodan söz açarak aslında bunu öneriyor İtalyan.

Ben sizden pasaportunuzu istiyorum, diye yineliyor inatla, gözlerini ağaçtan ayırmadan, sizin istediğiniz ne?

Balonun bitiminde, son vals çalarken pasaportum elinde olacak.

 Korkacak bir şey yok. Başka bir şey istemiyorum. Söz veriyorum sana.

Stadttheater'daki balo demek istiyorsunuz yani?

Başka ne demek isteyebilirim ki?

Beni içeri sokmazlar.

Gerekenleri satın alacağız. Sana giysi, şal, sonra çanta, eldiven, inci gerdanlık falan alacağız. Konuğum olacaksın.

Ne istediğinizin farkında değilsiniz. Şaşkın şaşkın bakıyor Nuşa ama öfkesi geçti. Beni kapı dışarı ederler. Balolarına bir sokak kadını getirdiğinizi söylerler.

Kim bilir, belki ikimiz de ne istediğimizi bilmiyoruz, diyor G., ama dediğimi yaparsan ben de senin isteğini yerine getiririm.

Ne zaman bu balo?

Gelecek perşembe.

Çok geç. Şimdi verin bana pasaportu.

Bağcıklı çizmeler giymiş iri ayaklarının yanında iki kelebek birbirini kovalıyor havada çemberler çizerek. Havada taze yeşil ot kokusu var. Yeşilin derinliklerinde mor, beyaz çiçekler göz alıyor. Onun önce kendisini orospu yapmaya çalıştığını sanışı ve yanılışı, şimdi güven veriyor Nuşa'ya. Onun kolunu tutuyor, yüreklendirici bir bakışla bakıyor gözlerine. Şimdi verin, diyor.

Şimdi verirsem, baloya gelmezsin. Aptal değilsin.

Zaten gelemem. Çalışmak zorundayım.

Ya bugün?

Söylemiştim size, pasaportu istemek için geldim.

Ücretini ödeyeceğim.

Bana şimdi verin pasaportu, baloya başkasını götürün. Neden ille de ben? Orada sürüyle güzel kadın vardır.

Anladığım kadarıyla gelecek perşembeden önce İtalya'yla savaş çıkmayacak.

Sizin danslarınızı bilmem ki ben.

Danslarımızın canı cehenneme!

Öyleyse neden gelmemi istiyorsunuz?

Tatlı sözlerle gönlünü almaya kalkışırsa, kendisinden yeniden kuşkulanacağını biliyor G. Cuma sabahı Stadttheater'ın merdivenlerinde *carnet de bal*'ını* verirsin bana, ben de sana bunu veririm. Cebini yokluyor.

Peki, diyor Nuşa usulca, boğuk bir sesle, geleceğim.

Budanmamış ağaçlarıyla, yüzeyini sarmaşık bürümüş geniş duvarıyla, gür çimenlerin örttüğü taş kalıntılarıyla, yusufçukları ve kedileriyle bu ıssız bahçe, hiç bu kadar çılgın görünmemişti Nuşa'ya. Bahçeden çıkmak üzere, gelgelelim demin bahçede söylediği sözler, dışardaki yaşamını bütünüyle etkileyecek.

G. hafif bir öpücük konduruyor onun eline. Yarın sabah on birde burada buluşalım, o zamana kadar bir terzi bulurum nasılsa.

Hayalet mi bu adam diye düşünüyor Nuşa: Kendisinin baloya gitmeyi kabul etmesinden daha olanaksız değil onun hayalet olması. Düşünebildiği en somut şey, şu birkaç gün içinde pasaportu çalma olasılığı.

Bu bahçeye ne deriz biliyor musunuz? diye soruyor Nuşa.

Evet, adı çok hoşuma gidiyor, diyor G., *il giardino del Museo Lapidario*.

Bunu bir kere yazdıktan sonra o bahçeyi unutamam artık.

○

* Hangi dansların kimlere söz verildiğini belirten küçük defter.

 Wolfgang, sırf merakını gidermek için hapisteki genç Marco hakkında çeşitli kaynaklardan bilgi topladığını bildirdi karısına. G.'nin anlattığı öykü tepeden tırnağa uydurmaymış. Gencin üstündeki belgeler sahteymiş. Venedik'te ölen baba da masalmış. "Marco", savaş yanlısı İtalyanların düzenlediği ülke çapındaki gösterilere Trieste temsilcisi olarak katılmak için İtalya'ya girmeye çalışıyormuş. Viyana'daki Bakanlık'ta şimdiye kadar yürüttüğü etkinliklerinin dosyası bulunuyormuş zaten. Marco, *Irredentist*'lerin aşırı kanadındanmış, etkili bir konuşmacı olarak epey ünlüymüş. Marika kocasına, G.'nin işin aslını bilip bilmediğini sordu. Wolfgang kesin bir şey söylemedi bu konuda, yalnız vardıkları anlaşmaya bağlı kalacağını belirtti. Olaydaki gizem, Marika'nın sabırsızlığını bileyliyordu. Önce Don Juan'a verecekti kendini, sonra da onun niyetini öğrenecekti.

○

G., kentin en iyi terzisini soruşturdu. Parisli ihtiyar bir kadındı. Nuşa'nın ne tür bir şey giymesi gerektiğini konuştu onunla. Bir kraliçeye, bir imparatoriçeye benzemesi gerekiyordu. Terzi, Nuşa'nın genç bir kız olduğunu, böyle şatafatlı bir kılıkla yaşlı görüneceğini belirtti. Ne giyerse giysin nasılsa genç görünecektir, diye diretti G., ama tepeden bakan bir havası olmalı. Saba melikesine benzemeli, diye ekledi.

Nuşa, ölçülerinin alınacağı ilk provaya gık çıkarmadan gitti. Tek söz söylemeden, somurtarak, besbelli ta ötelerdeki yaşamını düşünerek öylece durdu. Bu sınavdan geçen başka bir köylü kızı olsaydı Nuşa, mutlaka gülümser, hınzırca bir-iki laf ederdi. Sinmemişti gerçi ama yabancıların dünyasında tek başınaydı. Gözleri aynalardan birine iliştiğinde, *salon de couture*'de* kendisini ana-

* terzi salonu.

sının ya da fabrikadaki işçi kızların gözüyle görüyor, kıpkırmızı kesiliyordu, yüzüyle boynunu yer yer al basıyordu, utandığından değil, hakkında anlatacakları öyküyü şimdiden kestirebildiğinden. Bir gün evleneceğini, anne olacağını, bir gün öleceğini düşünmüştü. Gelgelelim tasarladığı bu durumların hiçbirinde kendisi hakkında anlatılacak şu öyküdeki gibi yapayalnız ve odak noktasında değildi. Haklılığını ta içinde duyuyordu. Yaptığı ya da kendisine yapılmasına izin verdiği şey, yalnızca doğru değildi, daha büyük bir doğru adına yapılıyordu. Ne var ki böylesine kimsesiz bir başkişi olmak, katil olmak gibi bir şeydi. Başına gelenleri kimseyę açamazdı. Gizli tasarısının bu kapalılığıydı katilmiş duygusunu veren. İtalyan kalfa, sırt ölçülerini başka bir kadına yüksek sesle söylerken, kadın söylenenleri kadife kaplı bir deftere geçirirken, o, kurum ve sahtelikten uzak bir şekilde Princip ile Cabrinoviç'i Bohemia'daki zindanlarında gözlerinin önüne getirmeye çalışıyordu.

G. her gün kısa bir süre onunla görüşmek istediğini belirtmişti. Önce müze bahçesinde buluşuyorlardı. Sonra da kılığının ufak bir ayrıntısını tamamlamak üzere G.'nin önceden gözüne kestirdiği bir mağazaya gidiyorlardı. Ve Nuşa her gün, askeri donanım deposunun yan sokağındaki evine yeni bir paket götürüyordu. Kapıyı kapatır kapatmaz paketi açıyor, yüklük olarak kullandığı giysi dolabına saklıyordu paketten çıkanları. Balodan sonra bunların hepsini satmaya karar vermişti. Bu yüzden de, ikinci gün balo iskarpinine tıkılmış kâğıt paraları gördüğünde öfkeye kapılmadı. Bir erkekten aldığı para değildi bu, yalnızca bu olağanüstü hafta sona erdiğinde, fabrikaya dönmek ya da başka bir işe girmek zorunda kaldığında, elinde bulunması gereken toplu paranın bir bölümüydü. Pasaportu bir türlü çalamamıştı.

Mağazalardaki tezgâhtarların çoğu –kuyumcular, eldivenciler, ayakkabıcılar, şapkacılar– bir İtalyan beyefendinin bir Sloven köylüsüyle dolaşmasına öylesine şaşırıyorlardı ki (kız beygir gibi diyorlardı arkalarından) her şeyi olayın acayipliğine vuruyorlardı. Ama bazılarının kafası iyice karışmıştı. Neydi bu çiftin ara-

 sındaki ilişki? Birbirlerine kibar davranıyorlardı ama çok resmiydiler. Gerekmiyorsa, konuşmuyorlardı. Birbirlerine kinle bakmıyorlardı ama sevgiyle baktıkları da söylenemezdi. Birbirlerine yapmacıklı davranmıyorlardı. Orospuluğun yedeğinde giden "teatral" havadan da iz yoktu. Kız, sokak kadını değildi, orası öyle. Ama adamın karısı ya da metresi de değildi: Hiçbir yakınlık gözlemlenmiyordu ilişkilerinde. Öyleyken adam, neden böyle özenle, avuç dolusu para harcayarak ona bu armağanları alıyordu? Kız neden şükran duymuyordu ona? Ya da tam tersi, neden küskünlüğünü açığa vurmuyordu? Ara sıra bir şaşkınlık okunuyordu yüzünde. Ama çoğu kere kendisinden isteneni uysalca, doğal bir incelikle yerine getiriyordu. Şaşkın tezgâhtarların aklına iki çözüm geliyordu bu durumda. Ya kız çok basitti ve İtalyan beyefendi gizemli bir yoldan sömürüyordu onu; ya da İtalyan düpedüz deliydi, kız da onun huyuna giden bir hizmetçi.

Nuşa, ağabeyini görmeye hem can atıyor, hem de bundan alabildiğine korkuyordu. Onun son tasarılarını öğrenebilseydi, ona pasaport bulabileceğini bir çıtlatabilseydi söz arasında. Bu arada ağabeyi fabrikaya gitmediğini duymuş olabilirdi, neler yaptığı konusunda sıkıştırabilirdi.

Bojan, o hafta cuma günü akşama doğru geldi odasına. Nuşa'nın korkuları boşunaydı. Ağabeyi, siyasal duruma ve yakında patlak verecek savaşa öyle kaptırmıştı ki kendini kardeşine tek soru sormadı, onun eski iş yerinde çalıştığını varsaydı.

Daha az yemeye alışmalısın dedi ansızın, biraz incelsen zararı olmaz.

Yazın bu kadar yemiyorum, dedi Nuşa.

İmparatorluk yenilecek, orası kesin, ayakta kalamaz artık. Güm-

bürdeyip parçalandığında bütün kentlerde yiyecek ve donanım kıtlığı baş gösterecek.

Ne zaman gidiyorsun Fransa'ya?

Daha eksiklerimi tamamlayamadım. Sürgünde tam bir örgütlenmeye gitmemiz gerek.

Önümüzdeki haftadan önce mi?

Sana bir açıklama yapamam, ama gitmeden önce vedalaşmaya geleceğim, söz.

Bir hafta daha beklersen sana yardımım dokunabilir. Daha güvenli olur.

Ne demek istiyorsun?

Bekle de gör.

Bojan içini çekti, yokuşun başındaki pencereden, bir şilebin yükünü boşalttığı rıhtıma baktı. Adamlar tel çivileri andırıyorlardı, yük arabalarıyla beygirler de hamamböceği iriliğindeydiler.

Ağabeyine açılmak istiyordu Nuşa, tasarısını değil, iyi niyetini açmak. İki hafta önceki pazar gününü anımsıyor musun, bahçede beni azarladığın günü...

Hani seni şu sevimsiz Kazanova'yla gördüğüm günü mü? Evet, anımsıyorum. Anlıyorsun değil mi, şu anda asıl korkumuz, her zamankinden daha çok korktuğumuz, İtalyanların kenti ele geçirmesi, bir hainliği bir başka hainlikle takas etmek. İkinci hainlik, birinciden daha da kötü olacak, çünkü ikisi arasındaki sürede, gürültüye giden bir özgürlük fırsatı söz konusu. İtalyanlar Avusturyalılardan da kötü bastıracaklar.

O gün bana söylediklerin gözümü açtı, dedi Nuşa.

 Bojan pencereden bakmayı sürdürdü. Şilebi boşaltan adamların böyle küçücük görünmesi karamsarlığını artırıyordu. Mazzini' nin düşlediği İtalya'yı düşünürsen, Garibaldi'yi düşünürsen, İtalya'nın şu andaki durumu...

Paris'te arkadaşını göreceksin. Onu yüreklendirmenin başka bir yolunu bilmiyordu Nuşa.

Evet, Gacinoviç'i göreceğim. Yaşamım bir kuğuya benziyor, çok uzak ama karşı durulmaz bir ışığa doğru sisler içinden yüzen bir kuğuya. Gacinoviç böyle yazmıştı.

Nuşa, kolunu ağabeyinin boynuna doladı, çenesini omzuna yasladı. Küçük pencerede baş başa durarak ambarları açılan şilebe baktılar. Bojan, yavaşça, bir kerecik yanağını kız kardeşinin yanağına sürttü. Genellikle kaçınacağı türden bir sevecenlik gösterisiydi bu, ama o anda birlikte geçirdikleri çocukluk günlerinin onları nasıl kopmaz bağlarla bağladığının bilincine varmıştı. Her ikisi de sisteki uzak ışık imgesinin öbürünü nasıl derinden etkilediğini seziyordu. İkisine de o ışık, tam olarak bir umut simgesi gibi gelmiyordu. Birlikte tartışabilecekleri bir konu değildi. Ama onun uzaklığını ölçmeye kalkıştıklarında buldukları tek ortak nirengi noktası Bojan'ın Nuşa'ya okuma yazma öğrettiği gündü.

Son prova, ikinci haftanın salı günüydü. Üç güne kadar ücretini alacaktı Nuşa; pasaport da geçecekti eline. Döner aynaların önünde durup üstündeki olağanüstü giysiye baktı.

Eteği, siyah ipektendi. İpeğin üstünde Hint tarzı işlemeler vardı, sekiz-dokuz kırmızı şakayık, birkaç gümüş-yeşili gül yaprağı, üç dört tane de uçlarından mürdüm eriğini andıran mavi meyveler sarkan ne idüğü belirsiz dal. Her gül yaprağı, Nuşa'nın eli iriliğindeydi. Göğüs kısmı muslindendi, teninden kolaylıkla ayırt edile-

meyecek bir renkte. Giysinin kolları kısa ve boldu, incilerle süslenmişti. Nuşa, muslinin sisleri arasından yuvarlak, kunt omuzlarına, göğsüne baktı; benim için bu giysiyi seçtiğine göre, diye düşündü, baloda güvende olacağım, üstümde bu giysi varken bana elini sürmeye cesaret edemez. Sonra şöyle düşündü: Cuma sabahı, bu giysiyi çıkarmadan Bojan'ın kaldığı yere giderim, onu uyandırıp aldığım parayı tutuştururum eline, gidiş yolunu açacak pasaportu da veririm. Ama hemen sonra şöyle düşündü: Çok göze batarım, Bojan'a gitmeden önce giysimi çıkarmalıyım.

Bojan gittikten sonra fabrikadaki işine döneceğini düşünmemeye çalıştı. Yumuşatma makinesinde çalışırken, hintkeneviri saplarını balina yağı ve su karışımı bir eriyikle ıslatması gerekiyordu. Makinenin üst silindirleri, ıslak kenevirleri ezmek üzere alttaki hareketsiz silindirlere indi mi, o eriyikle sırılsıklam kesiliyordu üstü başı. Kızların bazıları katranlı muşamba giyiyorlardı. Nuşa da denemişti ama rahat edememişti muşambayla. Kenevirleri, yumuşatma makinesinden el arabalarına taşırken bluzu ıslanıyordu. Önceleri, bundan böyle hep balina yağı kokacağını düşünmüştü. Başka bir iş bulursa, bir daha asla kenevir fabrikasına dönmeyecekti.

Terzi, göğsüne kadar yükselen kırmızı ipek kuşağı takmaya çalışıyordu. İhtiyar kadın çalışırken, parmakları, ister istemez genç kızın memelerini dürtüyordu. Nuşa, kocaman çiçek işlemelerini elledi. Etek, kalçalarına sımsıkı oturuyordu. Bazen, kenevir saplarını tabladaki beze alırken, silindir elindeki sapı kapar, tırnakları, parmak araları sert dişlilere takılırdı. Yeni patronu, sütümsü bir krem almıştı elleri için, her gün ellerini uzatmasını söylüyor, yumuşayıp yumuşamadıklarını dikkatle inceliyordu.

Terzi, kuşağı bırakmış, eteğin yan dikişlerine geçmişti. Şuradan biraz alınacak, dedi yardımcılarından birine, bileğinde yüksükotunu andıran bir iğne yastığı taşıyan kıza. Nuşa, uyluklarından aşağı usulca kayan elleri duydu. Bir başka yardımcı, sırtındaki kopçaları düzenliyordu yeniden. Göremediği bu parmakların yu-

 muşak dokunuşları –başını bile oynatmaması gerekiyordu çünkü– üstünde uyuşturucu bir etki yapıyordu.

Çocukken hastalandığında, bir kuğunun suya iner gibi karnına inip yerleştiğini düşlerdi. Uyluklarında perdeli bir ayağın dolandığını duyardı. Hayvan durduğu yerden, uzun boynunu, kafasını aşağı uzatarak –kuğunun su altında aranırken yaptığı gibi– usulca, sevgiyle gagasından beslerdi Nuşa'yı. Şaşılacak bir şeydi, kuğunun gagasıyla verdiği lokmaların tadı ne kötüydü, ne de bayat. Hintkenevirinin kokusuna asla benzemiyordu. Kuğu, kiraz tanesi büyüklüğünde, kiraz tadında çöreklerle beslerdi onu.

Terzi hafifçe geri çekilip yapıtını değerlendirdi. Çatlak sesiyle, *Ça présente drôlement bien.** dedi kendi kendine. İki kadın yere diz çökerek giysinin kuyruğunu düzenlemeye koyuldular.

Azıcık öne çık şekerim, dedi terzi.

Nuşa ağır ağır, karanlıkta yürürcesine yürüdü aynalara doğru. Diz çökmüş kadınlardan biri, kuyruğu dans ediyormuş gibi kaldırmasını söyledi. Nuşa eteğin nasıl tutulacağını bilmiyordu. Bu gibi durumlarda, ne yapacağını şaşırdığında ona yol gösteren G., yandaki odadaydı, dikimi nerdeyse tamamlanmış giysisiyle çıkıp gelmesini bekliyordu. Nuşa aynanın önünde, muslinin uçuk pembe sisi arasından kendi bedeninin saçtığı duru ışıltıya bakıp bir kere daha şaştı. Bir kere daha, cuma günü uyandırmaya gittiğinde ağabeyinin onu bu giysiyle göremeyeceğine yandı. Sonra: Nasıl tutacağımı gösterin bana, dedi kadınlara.

20 Nisan 1915 akşamı saat ondan sonra, Trieste seçkinleri, faytonları ve otomobilleriyle Stadttheater'ın basamakları önünde

* Bayağı bayağı yakıştı da!

birikmeye başlamışlardı, sırmalı ve mavi üniformalarıyla uşaklar, konuk çiftlerin araba kapılarını açmak üzere hazır bekliyorlardı. Doğrusu, bu balonun savaş öncesi balolarına benzemesini kimse ummuyordu. Körfezde demirlemiş gemilerin ışıkları olmadan Molo'dan geçip baloya gelmek aynı şey değil, diyordu kimileri. Karanlıkta bir tek gemi bile görünmüyordu. Yine de çağrıya uyanların sayısı yüksekti, kim bilir belki de herkes, yıllar yılı böyle bir balonun verilemeyeceğini, bunun son balo olduğunu düşünmüştü.

Konuklar arasında Avusturyalılarla İtalyanlar eşit sayıdaydı denilebilir. Trieste'deki toplumsal etkinliklerde Avusturyalılar ağır basardı ama bu, Avusturya-Macaristan Kızıl Haçı adına düzenlenmiş bir baloydu, yani özel bir etkinlikti ne de olsa. Bu baloda görünmek, yüce Ekselanslarının ordusuna bağlılığını göstermek demekti; bu birliklerin yenilginin üstesinden gelmekteki kararlılıklarını –dolayısıyla tıp gereçlerine duyulan gereksinimi karşılama sorumluluğunu– paylaşmak demekti. Orta yaşlı, ihtiyar Avusturyalılar, mazurka yapmayı bir yurtseverlik görevi sayıyorlardı.

Çoğu, köklü tüccar ve armatör ailelerinden gelen İtalyanlar, onlar kadar idealist değildiler, ama İmparatorluğun ayakta durmasına ve İmparatorluğun sadık ve etkin bendeleri sıfatını kazanmaya en az onlar kadar can atıyorlardı. Trieste'deki *Irredentist*'ler, güçlerini esnaf tabakalarından ve aydınlardan alıyorlardı. İtalyan iş ve ticaret çevreleri, Viyana olmadan Trieste'nin bir ticaret limanı sayılamayacağını görecek kadar zekiydiler. Bu gerçeği görmezden gelmeye kalksalar, kendilerine şu soruyu sormaları yetiyordu: Venedikli rakipleri neden canla başla besliyorlardı *Irredentist*'leri? Balodaki İtalyanlar tedirgindiler. Pencereye taze bir soluk almaya koşsalar, koydan her an bir topçu ateşi bekliyorlardı için için.

Wolfgang von Hartmann ile karısı, faytonla geldiler. Marika'nın giysisi leylakla uçuk yeşil karışımıydı. Alageyik saçları, sımsıkı topuz yapılmıştı. Hafifçe aralık ağzından soluyordu. Bütün gün,

 özellikle akşamın ilk saatleri geçmek bilmemişti. Fal açmış, banyo yapmış, saçını iki kere taratmıştı. Salondan geçerken şöyle geçti aklından: Evde olsaydık, şimdi hazır o yokken, çeker giderdik. Parke döşemeden hemen orman yoluna açıldı. İçini çekti. On gün beklemek enikonu yıpratmıştı onu, gençken asla bu kadar beklemezdi. Araba tiyatronun önündeki ufak alana süzülürken Wolfgang, karısının elini tuttu, ona bu gece dayanılmaz derecede güzel olduğunu söyledi. Marika tek söz etmeden başını eğdi. Başının tepesi ışıl ışıldı, denizden yeni çıkmış gibi. Unutma, dedi Wolfgang, ben Karenin değilim. Umarım çok iyi vakit geçirirsin. Karısı saçlarını böyle düzgün taradığında, onun üstünde nasıl tartışılmaz bir denetim kurduğunu düşünüp rahatlardı.

Araba geri döndü. Tiyatronun merdivenlerinde, birinin Almanca konuştuğunu duydular: Gerek ticaret alanında gerek savaşta otomobilin gelecekte büyük önem taşıyacağından kuşkum yok, yine de baloya gelinecek bir taşıt değil tabii. Marika başını göğe kaldırdı. Samanyolu belli belirsizdi. Giriş salonunda bir vals çalıyordu.

Tanıdıklarla el sıkışırken, gülümseyip övgüleri kabul ederken, Marika salondaki topluluklarla çiftleri tarıyor, G.'nin gelip gelmediğine bakıyordu. Südbahn demiryolu şirketinin Trieste şubesi müdürlerinden biri, bir gözü hep kısık duran yaşlıca ama dinç bir adam, bir mazurkayı kendisine lütfetmesini rica etti. Marika *carnet de bal*'ini çantasına attı, ilk mazurkanın çok önceden birine söz verilmiş olduğunu bildiğini, deftere bakmak gereğini bile duymadığını belirtircesine. Ama daha çantasını kapatmadan fikrini değiştirdi. Evet G. içeri girerken, ilk mazurkayı Herr Direktor'la yapmalıydı. Yönetici ona teşekkür etti. Marika yelpazesini açtı. İkinci balo salonuna giden kırmızı halıyla kaplı, geniş basamaklara kaçamak bir bakış attı.

Birkaç saat süreyle konukların çoğu, önlerindeki günlerin ya da ayların nelere gebe olduğunu unutmak istiyordu. Yine de birbirlerine ister istemez, canları hiç de çekmeden söylemek zorunda

oldukları şeyler, savaş tehdidi altındaki bu taşra kentinde geçecek ertesi günü anımsatıyordu. Gevşemeleri müziğe bağlıydı. Müzik hem bildik, hem de zamandışı geliyordu onlara. Her aradan sonra bir daha başladığında güven salıyordu içlerine, bir kere o güveni kazandıktan sonra da ilk balolarından bu yana hep aynı dünyada dans ettikleri izlenimine kapılıyorlardı.

Gelgelelim uzakta, ıssız mendirekte duran, kulaklarından ve belleğinden başka hiçbir desteği olmayan yalnız bir dinleyicinin kulağına bambaşka gelebilirdi bu müzik. Ne zamandışıydı ne de hepten bildik.

Mavili kırmızı üniformalar giymiş orkestra üyeleri, bir zaman Doğu cephesinde savaşmış, geçenlerde İtalya'yla savaş çıkacağı haberi üstüne Trieste'ye aktarılmış bir Avusturya alayındandılar. Çalgıcılar, artık valsler dönemine inanmıyorlardı eskisi gibi. Vals çalmalarının nedeni –yaşanan ânı doldurmak değil– geçmişi acı acı anmaktı. Viyana danslarının hepsi, sıla özlemiyle doluydu. Ne var ki özlemi duyulan, yalvararak yaşanan güne getirilebilir, geri gelmeye zorlanabilir belirsiz bir geçmiş değildi. Nelere tanık oldukları o geri gelmeyecek kısacık yedi aya yanıyorlardı. Hiç farkına varmadan abartıyorlardı çalarken, parodici üslubuyla çalıyorlardı.

Dans biterken G., Nuşa ile salona girdi. Yan yana durdular, pistten ayrılan çiftlere baktılar. Nuşa, onunla aynı boydaydı. Üstelik buradaki kadınların hiçbirine benzemiyordu. Bakar bakmaz anlaşılıyordu. Nuşa'nın koluna girerek onu von Hartmann'la karısının yanına götürdü G. Salonun o bölümünü ansızın bir sessizlik kapladı, konuklardan birçoğu, çift yanlarından geçerken dikkat çekici bir biçimde sırtlarını döndüler. G., von Hartmann'la Frau Hartmann'ı Nuşa'ya tanıştırdı, bu davranışı bütün görgü kurallarına aykırıydı. Sonra, oldukça yüksek bir sesle kendilerini baloya çağırdığı için teşekkür etti Avusturyalı bankacıya, müzik başlar başlamaz da eşini kolundan tutup piste sürükledi. Von Hartmann, duygularını hiç mi hiç ele vermeyen bir maskede donmuş gözle-

 riyle dans eden çifti izledi. Konuştuğunda sesi sakin, inişsiz çıkışsızdı. Öfkesinin tek göstergesi, küçültücü sıfatlar aramasıydı; G.'nin balolarına getirme küstahlığını gösterdiği şu kızın seviyesine uygun aşağılık bir deyim kullanmak derdindeydi. Bir çanak yalayıcıyla gelmek ha! dedi. Karısı gülümsedi. G.'nin nasıl bir adam olduğunu biliyordu, onun küstahlığı coşkuyla dolduruyordu içini.

Nuşa'nın giysisi, henüz açılmamış, rengi kendi kıvrımlarında gizli bir süseni, taçyaprakları yere değen, başaşağı duran bir süseni andırıyordu. Ama onu salondaki kadınlardan ayıran şey giysisi değildi. Giysi, eleştirerek bakanları Nuşa ile kendileri arasında bir kıyaslama yapmaya zorluyordu. Her günkü kılığıyla gelseydi, böyle bir kıyaslama akıllarının ucundan geçmezdi, saçmaydı. Birkaç dakika sonra balodaki herkes bu skandalı konuşmaya, tartışmaya başlamıştı.

Bir İtalyan tutup bir Sloven'i getirmiş baloya. Köylü bir Slav kızı, inciler, muslin, Hint ipeğinden bir giysiye bürünmüş utanmadan. Sarhoş bir ayı gibi vals yapıyor, kavalyesine sımsıkı sarılıyor, ayaklarını pat küt yere vuruyor.

Mavi üniformalı genç bir subay, ak saçlı bir beyefendiye duygularını açıkça bildirdi. Ekselanslarının Kızıl Haç'ına küfretme cüretini gösteren bu saldırgana dersini vermeye hazırdı. Ak saçlı Viyanalı beyefendi, Solferino'da savaşmış bir generaldi. Adam Almanca konuşsaydı evladım, dedi, haklı sayılırdın. Ama İtalyancadan başka dil bilmiyormuş dediklerine göre. O zaman seni engellemem gerekiyor.

Vals, duygu kurdelelerinin yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

Koşullar elverseydi Trieste yüksek sosyetesi, Nuşa'nın şu anda gururunu koruma adına gösterdiği direnci yıkmak için elinden geleni ardına koymazdı, başarılı da olurdu. Nuşa'nın yüreği alışmadığı bir hızla atıyordu, parmakları eldivenlerine sığmıyordu.

Ne var ki bunlar şaşkınlık ve utançtan çok, duyduğu heyecandan, tasarısının başarıyla sonuçlanma beklentisinden kaynaklanıyordu. Baloda, olağanüstü bir sürü ayrıcalığın tadını çıkardı. G. ile birlikte, konuşmalara hiç katılmadan konuklar arasında dolaşabiliyordu. Sürü içinde bir oraya bir buraya konan kuşlar gibiydiler. Sonra müzik vardı tabii. İnsanlardan daha baskındı müzik; ona uyup dans ediyorlardı. Ayrıca Nuşa'ya yadırgatıcı gelmiyordu müzik. Mazurka yapamıyordu, doğru, ama vals ve polka yapabiliyordu; G. ile dans ederken güvenliydi. Yine de ücretini alana kadar güvenmeyecekti ona. Bütün bakışları üstünde duyduğu bu alışılmadık konumda ona güç veren bildik bir şeyler vardı. Müzik gibi G. de onlardandı. Onun kendisini buraya neden getirdiği kafasını fazla kurcalamıyordu, kendisi neden burada olduğunu biliyordu ya. Pasaportun peşindeydi. On gündür G.'den ayırmamıştı gözünü ve asıl amacı ne olursa olsun onun kendisini korunmasız bırakmayacağından emindi. Sonra giysiler, mücevherler, çiçekler, kurdeleler falan vardı. İnsanlar, olabilecekleri kadar güzel görünmeye özen göstermişlerdi, bu da göze alabilecekleri şeyleri kısıtlıyordu tabii, öyle geliyordu Nuşa'ya. Giysisi de bir korunma getiriyordu. Üstüne dikilen düşmanca bakışlar, başlığına ya da giysisinin kuyruğuna iliştiğinde bir anlam değişikliğine uğruyordu hafifçe; o düşmanlık bir anlığına gemleniyordu. Bakış salıverilmeden önce sırtını dönecek vakti vardı.

Bir keresinde piste ilk çıkan çift onlar oldu. G.'nin umduğu gibi, kimse onlara katılmak istemiyordu. Tek başlarına dans ettiler. Gelgelelim falanca hanıma, onca umut bağladığı bu danstan caymak ağır geldi. Kavalyesi şu sersem Slava gözleri yerinden uğramış gibi bakarken kendisi neden otursundu ki? Elini kaldırdı ve evlenmeyi tasarladığı adamın omzuna büyük bir kararlılıkla koydu. Adam, hiç ses çıkarmadan kolunu onun beline doladı. Öteki çiftler onları izledi.

Vals, duygu kurdelelerinin yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

 Balo salonunda olanlardan çok azı G.'nin gözünden kaçmıştı. Von Hartmann'la karşılaştığında duyduğu ilk tiksinti, artık baloda bulunan kadın-erkek her konuğa bulaşmıştı. Bu tiksintiyi onları aşağılayarak, gözlerini korkutarak açığa vurmak istiyordu. Gelgelelim açıkça aşağılamanın ya da gözdağı vermenin, bağırıp çağırmanın ya da silaha sarılmanın, onları eğlendireceğini ve rahatlatacağını bilecek kadar tanıyordu bu kalabalığı. Hepsi tiyatroya düşkündü. G.'nin meydan okuyuşu kararlı ve sinsi olmalı, etkisi giderek artmalıydı. On gün önce ilk adımı atmaya karar verdikten, hele artık yarı yola vardıktan sonra, uçuşa geçmiş bir pilot gibi gözü kendi anlık konumundan başka hiçbir şey görmüyordu. Güdülerini anımsayamıyordu artık, bu gecenin getireceklerinden ötesini de hesaplayamıyordu. Her an bir gerilim ve zafer ânıydı. Nuşa'yla usulca, resmi bir dille konuşuyordu – kendi meydan okuyuşuna seslenircesine.

Von Hartmann, balo salonundan çıktı. Karısına G.'ye yüz vermemesini buyurmak için çok geçti artık, çünkü kendisi gider gitmez sözü dinlenmeyecekti; daha da kötüsü, karısı G.'nin davranışındaki hesaplı hakareti göremeyecek kadar ilkel ve budalaydı. Açıkça yapılan bu hakaret şu anlamı taşıyordu: bir çanak yalayıcıdan sonra sıra senin karında.

Mazurka hem bir koşudur, hem de yarışı kazanan çifti selamlayan bir ezgi. Müzik kesilmediği sürece her çift yarışı kazanan ikilidir.

Genç bir subayla dans eden Marika, kocası gider gitmez G. ile nasıl dans edeceğini kuruyor; baloya Slav kızıyla gelen İtalyanla dans eden bankacı karısını bir ayıplasınlar hele, bu lanetli kentin adi yöneticilerine, Yahudilerine, sigortacılarına gösterecek, bakın bakalım asıl hakaret nasılmış!

Wolfgang, Başkomiseri ana merdivendeki bir pencerenin yanına götürmüş, Marco'nun öyküsünü anlatıyor ona. Derhal sorguya çekilmesi gerek, diyor G.'yi kastederek.

Wolfgang'ın yaşıtı eski dost Başkomiser, başını sallıyor. Yoo diyor, yoo, olamaz. Gizli çalışan biri, üstüne böyle ilgi çekmez.

Senin böyle düşüneceğini bilecek kadar kurnaz.

Azıcık kaçık, laf aramızda. Başkomiser, general üniformasını aratmayan süslü püslü giysisine karşın kendini bir medeni hukuk uzmanı saymaktan hoşlanıyor. Bir çeşit saplantı, diye sürdürüyor, saplandığı düşüncenin tutsağı olmuş. Yüzüne baktın mı hiç? Tipik. Ya sırıtışı? Belli birine ya da herhangi bir şeye gülümsemiyor ki, belki de milyonuncu keredir aynı düşünceye tosladığı için gülümsüyor.

Polka yapabiliyorsa deli olamaz. Onunla konuşmalısın. Sonra sorguya çekilir.

Onu balonun ortasında tutuklamamı beklemiyorsun herhalde?

Balodan çıkarken.

Yoo, yoo, hayatımı suçlu psikolojisini incelemeye boşu boşuna adamadım ben. Azıttığında katil olabilir, ama bu adam asla suikast tasarlayamaz.

Ya saplandığı düşünce İmparatorluğun devrilmesiyse?

O kadar kolay gözüm korkmaz benim. Bir baksana adama. Deliliği senin dediğin tür delilik değil.

Delilik mi! Sözcüklerle oynuyoruz. Bazen, geride sözcük oyunlarından başka bir şey bırakmayacağımız izlenimine kapılıyorum. Onun gibi birine nasıl deli dersin? Delilere söz geçirilmez, onların hücrelere kapatılmaları gerekir. Aslına bakarsan deliler bu kadar zararlı değil. Deli değil o. Kurnaz olabilir, yüreği kötü-

 lükle dolup taşabilir, ama asla deli değil. Senin delilik dediğin, itici bulduğun ama yine de sürüp gitmesine göz yumacağın bir durum. Denetim altına alma zahmetine katlanmayacağın bir şey. Senin delilik tanımına karşı çıkıyorum, delilik diye adlandırdığını da toptan yadsıyorum! Böyle bir kadını buraya getirmek delilik değildir, önceden tasarlanmış bir hakarettir. Bizi aşağılamaktan başka niyeti yok, bu aşağılama da yandaşlarının bizi yok edebileceği inancından kaynaklanıyor.

Aşağılamak suç değil ki. Her neyse, bir daha söylüyorum, böyle bir kadını baloya getirmek aşağılama anlamına gelmez, çünkü senin de dediğin gibi hakaretler önceden tasarlanır, sağduyuya uygun bir biçimde, oysa bu bir tür delilik işte.

Çok gecikmeden sorguya çektirmelisin onu.

Sevgili dostum, seni yıllardır tanırım. Söylediğine kendin de inanmıyorsun. Onunla ticari görüşmelerin çok mu zorlu geçti? Seni anlıyorum, onun gibi bir deliyle iş yapmak çok zor olsa gerek. Başkomiser gülüyor. Ama n'olursun operete çevirmeyelim işi!

Gitmem gerek. Bu akşam Viyana'ya yola çıkıyorum.

Haklı olabilirsin. Dediklerini kulakardı etmeyeceğim, ne var ki inandırıcı değilsin. Son zamanlarda gittikçe daha zor inanır oldum, belki azıcık sağırlaşmamın da payı var bunda. Her ne halse, merak etme, döndüğünde her şey şimdiki gibi yolunda olacak.

Vals, duygu kurdelelerinin yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik, fiyonkları çözer ve yeniden bağlar.

Balonun geç saatlerinde İtalyanlar, ikinci kattaki balo salonunu, tiyatronun sivillerden oluşan orkestrasının çaldığı salonu yeğlemeye başladılar. Her iki salonda da inciler takmış Slav kızı skan-

dalı konuşuluyordu. İtalyanlar, bir yurttaşlarının kendini böyle küçük düşürmesine içerliyorlardı. Kimileri ancak bir Livornolu yapabilir bunu, dedi. Kimileri de, herif meyve şekerlemesi işinden para kazanıyor, yani bir dükkân sahibinden pek farklı değil, dedi. İlk sarsıntı geçtikten sonra, Avusturyalılara bu yöreleri uygarlaştırmanın ne kadar uzun süreceğini anımsatmaya başladı bu olay; sonsuz bir çaba gerekebilirdi; bu çabayı onca zamandır yürütmenin verdiği usanç da kültürel yazgılarının bir parçasıydı; bu arada, tan ağarana kadar kendi müzikleriyle dans edebilirlerdi. Girişteki salonda yalnız Almanca konuşuluyordu artık.

Wolfgang gittikten sonra Marika, G.'nin kendisini bulacağından emin, dans önerilerini geri çevirdi. Ama G. onu aramadı. Marika herkesle konuşarak grupları dolaştı. Görebildiği kadarıyla G. salonda değildi. Yan yan yürüyüşü, görünmeyen dimdik boynuzlarıyla ana merdivenden yukarı çıktı. Orada da yoktu G. Artık yalnızca İtalyanların kaldığı balo salonuna girdi. Merdivende rastladığı bir tanıdığı, kocasına şöyle fısıldadı: Frau Hartmann'ın gözü hiç doymuyor, değil mi? Orada da yoktu G. Marika, onun Slav kızını bir arabaya bindirip evine yolladığı sonucuna vardı. Pistte dans ediyormuş gibi indi merdivenden.

Mazurka hem bir koşudur, hem de yarışmayı kazanan çifti selamlayan bir ezgi. Müzik kesilmediği sürece her çift, yarışı kazanan ikilidir.

Müziğe, yemek için ara verildi, gece yarısını geçiyordu. Koca giriş salonlarından birinde, çiçeklerle, kesme cam bardaklarla, şampanya şişeleriyle donanmış sofralar hazırlanmıştı. Konuklar geldiler, yeniden kaynaşmak zorunda kalan Avusturyalılarla İtalyanlar coşuyor, kahkahalar atıyor, hafif abartılı davranıyorlardı; sanki gece yarısı geçtikten sonra her şey daha bir rahatlamış, basitleşmişti. Baloya özellikle çağrılmış gençler, büfeden servis yapıyorlardı. Uşak değildiler, kavalye adayıydılar. Bir hanımefendinin tabağını getirir getirmez kızının sağlığını soruyorlardı. Şampanya şişeleri köpük tütüyordu. Şerefe kadehler kalkıyordu durmaksı-

zın. Masalardan birinin ortasında boş bir alan vardı. O boş alanda G. ile Nuşa karşılıklı oturuyorlardı. Marika, G.'nin karşısındaki kadına kadeh kaldırdığını gördü. Birlikte içtiler. Konuşmalar uğultuya dönüştü, çok geçmeden kahkahalar koyverildi.

Orkestra yerine geçtiğinde birkaç kişi içmeyi sürdürüyordu daha, İtalyan beyle iri memeleri muslin ve incilerle bezenmiş Slav arkadaşı bir kere daha piste ilk çıkan çift oldu. Bir kere daha İtalyan beyle, boynu ne kalın, ne ince olan, olsa olsa üçüncü bir bacağı andıran damı, piste ilk çıkanlardı. Bir kere daha İtalyan beyle kısık gözlerinin anlamı kestirilemeyen damı, piste ilk çıkanlardı. Bir kere daha kimse onlara katılmadı. Ama bu kere seyircilerin gözlerinde öfkeden çok küstahlık okunuyordu. Birkaç alaycı kahkaha yükseldi. Biri bağırdı: Sirke dönün siz!

O anda G., Nuşa'yı kendisine çekerek kulağına güven verici birkaç söz fısıldadı. Böyle yanak yanağa verip dans etmeleri olacak iş değildi; ancak köylüler böyle dans ederdi.

Vals, duygu kurdelelerinin yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

Dans eden G.'yi çırılçıplak görmesi Marika'yı şaşırtmadı. Şaşırdığı tek şey, onun kamışını görmesiydi. Daha önce bir erkeği ayakta, kamışı dikelmiş durumda hiç görmemişti. Erkeğin gövdesi tepeden tırnağa değişiyordu. Gövdesi iki ayağına sağlam basarak durmuyordu artık. Onca ağırlığına karşın havada düzenli bir biçimde sürekli asılı kalan, yalnızca karşısında kadın kımıldadığında ona uyum gösteren bir sopaya binmiş gibiydi. Bu sopanın üstünde o kadına doğru yol alıyor, bacaklarıyla ayakları iki yandan sarkıyordu. Kolları bu biniş süresince dengeyi korumak için havaya kalkmıştı. Yatakta, yukardan ya da yandan bakıldığında, erkeğin kamışı herhangi bir nesneye benzer, bir sebzeye ya da bir balığa. Oysa vals sırasında G.'nin kamışı hiçbir tanıma girmiyordu. Kıpkırmızıydı. İlerleyeceği yöne uzatmıştı başını. Dörtnala giden bir at gibi başını sağa sola çeviriyordu. Yandan

bakıldığında bazen o kadar küçülüyordu ki görünmezleşiyordu. Marika'nın tek görebildiği, kamışın ağzında ışıldayan közle gerideki karanlıktı. Kükürt kokusunu duyabiliyordu sanki, başını döndürüyordu bu koku.

Gençken, Solferino'da savaşmış olan General, kaba kahkahalar atan seyircilerin bu davranışlarını hiç hoş karşılamıyordu – sarhoştular garanti. Yeğenini kolundan tutup piste sürükleyerek bu tatsız duruma bizzat son verdi.

Marika, eve dönerken arabada dimdik oturuyordu. Arabanın pencerelerine kara kepenkler çekilmiş izlenimine kapılmıştı. Bu öykünün bir tek sonu olabilir, diye düşündü. Evin giriş kapısında müziği hâlâ duyabiliyordu.

Stadttheater'e geri dönerken yine dimdik oturuyordu arabada ama şimdi pencerelerden dışarıyı görebiliyordu. Limanda çıt çıkmıyordu. Tek tük arabalar tiyatrodan ayrılmak üzereydi.

Otuz yıl süresince öykü dilden dile dolaştı. 1945'te Trieste'nin Yugoslav partizanlarca işgalinden, tarihte ilk kere Slav yurtseverlerin eline geçişinden hemen sonra öykü, çekiciliğini yitirdi, biraz ayıp kaçmaya başladı. Yorumların birleşmediği bir tek nokta vardı. Hepsi, Avusturyalı bir bankerin Macar asıllı karısının, kızıl saçlı bir kadının, şalının altından bir kırbaç çıkarıp, bu kırbaçla, baloda daha baştan beri büyük gerginliğe yol açan bir Sloven kızı döve döve merdivenlerden aşağı, kapıdan dışarı sürüklediğinde birleşiyordu; görüşlerin ayrıldığı tek nokta, kadının, Sloven kızın yanındaki adamı kırbaçlamaya kalkışıp kalkışmadığıydı.

İyi bir binici olmasına karşın Marika, o anda kırbacı şaşmaz bir ustalıkla kullanacak durumda değildi. G. Nuşa'nın yanında olduğuna göre, ona da birkaç kırbaç indirmiş olabilirdi. Gelgelelim G.'nin gövdesinde hiçbir iz yoktu, oysa Nuşa üç kırmızı kırbaç izi taşıyordu, biri boynunda ikisi de sırtında ve omuzlarında olmak üzere.

 Nuşa, peşinden gelen Marika'yla birlikte merdivenleri inip kapıya koştuğunda, G. seğirtip kırbacı Marika'nın elinden almaya çalıştı. İtiştiler, Marika yere düştü. Konuk erkekler birleşip G.'nin üstüne yürüdüler. Kırbacı yüzlerine doğru savurarak aradan sıyrıldı ve bu arada sokağa varan Nuşa'ya yetişmek için merdivenlerden aşağı koştu.

Eteğinin uzun kuyruğunu dizlerinin üstüne çeken Nuşa, hızlı koşuyordu. Tacını ya yitirmiş, ya da fırlatıp atmıştı. G. ona yetişti. Arkalarından haykırışlar, çığlıklar geliyordu. Smokin giymiş gençlerden birkaçı peşlerine düşmüştü.

G., düşmesini önlemek için Nuşa'nın elini tuttu, birlikte küçük alanı koşarak geçtiler, kıyıdan içerlere, Kambiyo'ya doğru. Nuşa nereye kaçacağını biliyordu – kanalın ucundaki daracık, karanlık sokaklara. Birlikte soluk soluğa el ele, boşuna soluk harcamamak için tek söz etmeden koşarlarken, G. ansızın, Milano'da kendisini şahlanan atın çiftelerinden kurtaran, elinden tutup Giardini Pubblici'ye sürükleyen Romalı kızı anımsadı. Beyaz çoraplar alacaksın bana, demişti İtalyanca, bir de şifon kurdeleli bir şapka. Ama bunun anıya benzer yanı pek yoktu. İki ayrı an, bir sürekliliğin parçalarıydı; G., aynı koşuyu koşuyordu hâlâ ama koşu sırasında Romalı kız büyümüş, giysilerini kendisinin aldığı, yanında şu anda soluk soluğa koşmaya çabalayan kadına dönüşmüştü.

Kambiyo'nun öte ucundaki geniş alana açılan ilk sokağa daldılar. Nuşa yıkılmak üzereydi. G.'nin avucundaki eli sırılsıklamdı. Harcadığı çabadan, çektiği acıdan, kıpkırmızı kesilmişti yüzü, çarpılmıştı. Daracık yoldan, bir Avusturya devriyesinin üstlerine geldiğini gördüler. Peşlerine düşenler yavaşlamışlardı, Kambiyo' nun köşesini yeni dönüyorlardı. G., Nuşa'yı bir kapının eşiğine doğru itti, gizlemeye çalıştı ama devriyeler onları görmüşlerdi.

Karakolda ayrı odalara götürüldüler. G. yalnız kaldığında, Nuşa' nın götürülmeden az önceki yüzünü anımsadı. Bir kere daha, onun yüzüyle Milano'daki avluda yüzüne su çarpan, su içmesini söyle-

yen Romalı kızın yüzü arasında bir ayrım yapamadı. İkisinin yüz çizgileri apayrıydı evet. Demek bu gizemli süreklilik, yüzlerindeki anlamdaydı. İlk yüzle ikinci arasında geçen yetişkinlik yıllarına yer açmak, bu sürekliliği kesmek adına, onların çamura belenmiş alınlarını, ağızlarını, koyu, suskun gözlerini unutması, yalnızca o yüzlerde gördüğü anlamı anımsaması gerekiyordu. İlk deneyimde önemli olan, kızın yüzü aracılığıyla verdiği güven, o âna kadar sözcüklere dökülmemiş güvendi: Önemli olan, ölümden paçayı sıyırmaktı. Şimdiki ikinci deneyimde önemli olansa, kızın yüzü aracılığıyla verdiği, o âna kadar sözcüklere dökülmemiş güvendi: Ölsen ne çıkar?

10

Nuşa, ertesi ikindi salıverildi. Ona sorulanların çoğu G. üstüneydi. Onun hakkında bir şey bilmediğini söylediğinde, kendisini neden baloya götürdüğünü sordular. Omuzlarını silkti. Metresi misin onun? Hayır, diyecekken kendini tuttu. Lütfen kendisine sorun, dedi. Sana buradaki öteki İtalyan dostlarından söz etti mi? İtalyana benzemiyor ki, dedi Nuşa.

Nuşa'ya yarı deliymiş gibi davrandılar, gidebileceğini söylediklerinde bu düşünceleri iyice pekişti. Kaba kâğıdınız var mı? diye sordu Nuşa. Nöbetçilerden biri öbürüne göz kırptı. Örtünmem gerekiyor da, dedi Nuşa giysisinin inci işlemeli muslin göğsünü göstererek. Bir çuval parçası tutuşturdular eline.

Askeri deponun oradaki mahallesine geldiğinde her köşe başında duralayıp tanıdık kimse var mı diye çevreyi kolaçan etti; öğleden sonra bu saatte sokaklar hemen hemen boştu. Omuzlarında çuval, yapıların duvarlarına sokularak hızla ilerledi. Odasına vardığında soyundu, yatağının kenarına ilişerek leğendeki soğuk suyla omuzlarını, ayaklarını yıkadı. Tir tir titriyordu. G. salıverilirse, pasaportu yine getirir miydi acaba?

○

G. hep aynı sorularda düğümlenen sıkı bir sorgudan geçti. Başkomisere gönderilen raporlar, baloda G.'yi ilk gördüğünde edindiği izlenimin doğru olduğunu gösteriyordu. Tutukluyu kendisi de kı-

saca sorguya çektikten sonra hiç kuşkusu kalmadı. G. ülkeyi otuz altı saat içinde terk etme koşuluyla pazar sabahı salıverildi.

TAŞTAN KONUK

Bir arkadaşın evine, Kuzey Afrika'dan getirdiği bazı fotoğraflara bakmaya gitmiştim. İçeri girdiğimde on yaşındaki en büyük oğluna merhaba dedim. Kısa bir süre sonra fotoğraflara öylesine dalmıştım ki çocuğu hepten unutmuştum.

Bir ara birinin kolumu çektiğini fark ettim, ısrarla çekiyordu. Arkama döndüm hemen, karşımda ufak bir çocuk boyunda, dazlak kafalı, koca burunlu, gözlüklü bir ihtiyar duruyordu. Bana bir kâğıt parçası uzatıyordu. (Aman aklımız karışmasın: On yaşındaki oğul, yüzüne maske takmıştı. Ne var ki yarım saniye süreyle durumu kavrayamadım. İrkildim. İrkildiğimi görünce oğlan bir kahkaha koyverdi, o zaman kavradım.)

İhtiyarın varlığı beni şaşırtmış, korkutmuştu. Böyle birdenbire, hiç ses çıkarmadan nasıl bitmişti yanı başımda? Kimdi? Nereden geliyordu? Neden bana gelmeyi seçmişti? Bu soruların hiçbirinin akla yakın bir yanıtı yoktu, beni irkilten ve korkutan da yanıtı olmamasıydı ya. Açıklanmaz bir olaydı. Dolayısıyla her şeyin pekâlâ olabileceğini gösteriyordu açıkça. Nedenselliğin koruyucu kanatları altında değildim artık. Belki de bu yüzden ihtiyarın cüssesi –yani en umulmadık özelliği– şaşırtmıştı beni. Cüssesini varlığıyla yarattığı kargaşanın bir parçası olarak kabullenmiştim.

Geriye bakarken o yarım saniyenin karmaşıklığını ya da yoğunluğunu abartıyor değilim; ta derinden uyarıldığında bellek ve imgelem, kişinin bütün yaşamının suretini bir anda çıkarabilir.

Daha beni korkutur korkutmaz, ayağımın altından nedenselliği çeker çekmez tanıdım onu. Arkadaşımın on yaşındaki oğlu sıfatıyla tanıdım demek istemiyorum. Dazlak ihtiyarı tanıdım ben.

 Onun bildikliği, korkumu hiçbir şekilde azaltmadı. Yine de bir değişiklik oldu. Artık korku da çok bildikti. O adamı da korkuyu da çocukluğumdan bu yana tanıyordum. Adını anımsayamayacakmışım gibi bir duygu vardı içimde. Benliğimin toplumsallığa koşullandırılmış bir parçası, utanma tepkisi gösteriyordu. Bu benlik parçası, onun beni nasıl ve neden bulduğunun üstünde durmuyor, benim ona ne söyleyebileceğimi önemsiyordu.

Onunla ilk nerede karşılaşmıştım? Bakın, bu noktada paradokstan kaçınılamaz. Ama çocukluk yıllarınızın derinliklerine bir göz atarsanız, o zamanlar paradoksun ne kadar bol olduğunu anımsayacaksınız. Onda, bilinmezin daimi bir şekilde eşlik ettiği bir suret görmüştüm. Uzun yıllar önce bilgimin ışığına hiç çağırmamıştım onu; aksine, bilgisizliğimin karanlığında beni arayıp bulan o olmuştu.

Dışardan bakıldığında, o anda hiçbir kötücül yanı yoktu. Yine de gözümü korkutuyordu, bir zaman koşullarına uymaya söz verdiğim bir sözleşmeden fırlamıştı çünkü. Bu sözleşmeye hangi koşullarla varıldığını unutmuştum. Varlığındaki gizem bundan kaynaklanıyordu demek. Bu arada –her ne kadar anımsayamıyorsam da– sözleşmenin ana maddelerinden biri tanıdık gelmişti; ihtiyara aşinalığım bu yüzdendi. Küçük bir oğlan boyunda, koca kafalı, gülünç yuvarlak gözlüklü ihtiyar, bir zaman varılmış bir sözleşmeyle kendisine tanınan haklar uyarınca benden alacağını koparmaya gelmişti.

Bir ilkyaz sabahıydı, hani şu yapacağınız iş yoksa akşamı ömür boyu uzakta görebileceğiniz sabahlardan. Deniz, Trieste göğüne tırmanıyor, aynı mavilik ikisini de gözlerden gizliyordu.

Kuzey Fransa'da, Flandre'da da iyiydi hava. Gelgelelim sırtüstü yıkılıp can çekişenlerle yaralılar, Tolstoy'un Austerlitz'de Prens

Andrey'i anlattığı bölümdeki gibi duru bir kutsamayla göğe bakmıyorlardı. Gün ne kadar güzelse, Batı Cephesi'nde ölümün yarattığı kargaşa, o oranda büyüyordu. Ölüm bütün anlamını yitirmişti; dolayısıyla onu, doğasıyla insana düşmanca görünen bir dünyada, yerdeki balçık ya da soğuk hava gibi, günlük bir durum gibi benimsemek, mutluluk vadeden bir iklimde, bir mevsimde benimsemekten daha kolay geliyordu. Bu anasına yandığım güzelim günde de geberilir mi?

G., yürüyerek evine gitti, üstünü değiştirmeden yatağına uzandı. Dantel perdelerdeki akantos yaprakları ona yirmi gün önce Marika'yı baştan çıkarma tasarılarını anımsattı. Dişlerini sıktı. Anımsadıklarıyla ilgisi yoktu bunun, ama iki gündür anımsamaktan başka bir şey yapmamıştı pek. Tek tek alındığında, anıları onu pişmanlığa sürüklemiyordu. Çoğu kere, istediğini elde etmişti, şimdi olsa aynı şeyleri isterdi yine. İçini karartan, belleğin ansızın uyanıveren korkunç yetisiydi. Daha doğrusu, bu yetinin şaşılası zenginliğiydi. Tek tek anılar, birlikte oluşturdukları kütleyle içini eziyordu.

Anıları birbirinden ayırmak olanaksızdı, Nuşa'nın yüzünü Romalı kızın yüzünden ayırmak kadar olanaksız. Kafası, aynalarla donanmış bir geçite dönmüştü sanki, bütün yansılar birlikte hareket ettikleri halde her biri başka bir şeyi simgeliyordu. Sonuçta, belleğin olağan işleyişine aykırı bir etki doğuyordu. Sözgelimi çocukluğundan bu yana biriktirdiği anılar kütlesi, onu çocukluk günlerine yaklaştırmak yerine, o günleri tuhaf bir uzaklığa götürüyordu. Beatrice'e ilişkin anıları, silindiğini sandıkları bile, birbiri ardından her biri tekliğiyle dupduru ama başka kadınların anılarından ayırt edilmez bir biçimde üşüşüyordu belleğine, Beatrice'i son görüşünden bu yana yüz yıl geçmişti sanki. Galiba gerçeği tam tamına aktaramıyorum. Belleğine izinsiz üşüşen, ayrı ayrı özelliklerine karşın belli bir sıra izleyen anıların akışı, geçmişteki yaşamını uzatıyor gibiydi. Bu kadarını belirtmiştim zaten. Ama anımsanan hiçbir şey öbürlerinden yalıtlanamayacağı,

 özel zaman dilimine asla bağımsızca yerleştirilemeyeceği için anımsadığı yaşamın gözüne çok sıkışık ve kısa göründüğü de aynı ölçüde gerçekti. Belleği yaşamını bir kısıyor, bir koyveriyordu, ta ki bu işkence altında zaman anlamını yitirene kadar.

Dün gece bir dostumun Londra'da canına kıydığını duydum. Onun adının üç harfini –JIM– yan yana getirmekle, şu anda dağılan parçacıklarının birkaç kırıntısını bile bir araya getiremem, biliyorum. Trajik sözcüğünü kullanarak bu edim üstüne yargıda da bulunamam. Bana onun ölüm haberini almak –almak ama, yalnızca kayda geçirmek değil– yetiyor.

G.'nin otuz altı saat içinde kenti terk etmesi gerek. İyi ama nereye gidecek? Gidebileceği tek yer İtalya'ydı, ancak oradan başka bir yere geçebilirdi. Ola ki Livorno'ya döndüğünü, babasının evine yerleştiğini getirdi gözlerinin önüne. Kuşkusuz başka olasılıklar da düşündü. Ama bunların hepsi bir çeşit geri dönüştü, onunsa geri dönmeye hiç niyeti yoktu. Böylece *nereye* sorusunu unutmaya başladı. Soru değişti: Daha ne kadar uzaklaşabilirdi? Geçmişiyle arasını nasıl açabilirdi? Artık yalnızca zamanın işleyişi yol aldırtamazdı ona, zaman anlamsızlaşmıştı. Nuşa'nın odasına gidip pasaportunu ona verme kararı bu algıdan doğdu. Bu davranış aracılığıyla yol alacaktı.

Ponterosso Alanı'nda, meyve satan bir kadının tezgâhı duruyordu. Kadın da Nuşa gibi Karstlıydı; yüz çizgilerinden anlaşılıyordu. Ondan kiraz aldı. Doğuya doklara doğru yürürken kirazları yemeye başladı, çekirdekleri yere tükürerek.

Kirazda çözülme habercisi kahverengi hep vardır, çürüdüğünde pörsüyeceği kahverengi; yenme kıvamına gelecek kadar olgunlaştığında her kiraz, damağa kendi çürüğüyle vurur.

G., başka başka dillerde, endişeli seslerle konuşan, bastıran savaştan söz eden erkek kümelerini geçti. Yol aldıkça, rastladığı adamların giysileri daha hırpanileşiyor, yüzleri dışarıya daha da kapalı oluyordu.

Kirazın minikliğine, etinin ve derisinin yumuşaklığına kapılır –bir sıvının incecik yüzeyinden daha elle tutulur değildir bu deri– çekirdeğini yadırgarsınız. Sizi bilmem, ama bence kirazın hepten yumuşak olmasını bekler insan. Kirazı yerken çekirdeğine hiç de hazırlıklı değilsinizdir. Çekirdek, ağzınıza bir tortu gibi gelir, her nasılsa kirazı yemenizle oluşan bir tortudur. Çiğneyişinizden artakalanı tükürürsünüz.

İki kere durdu, arkasına döndü; izleniyormuş gibi bir duyguya kapılmıştı. Bir dükkânın yanındaki duvara oturdu, sebze ve ekmek kuyruğundaki kadınları gözledi. Kentin bu kesiminde her şeyde kıtlık baş göstermişti.

Çiğnemeden önce kirazın yumuşaklığı, dolgunluğu bir dudağın yumuşaklığı ve dolgunluğu kıvamındadır.

G. zamana kafa tutacaksa, telaşa gerek yok.

Ev, kapıları dosdoğru sokağa açılan bir dizi küçük evin arasındaydı. Kapıyı vurdu, bir kadın iki çocuğuyla göründü. Onu kuşkulu gözlerle süzdü. Nuşa'yı sordu G. Ne istiyorsunuz, dedi kadın. İtalyancası çok tutuktu. Çocuklara kiraz vermeye kalkıştı ama anne, hemen içeri iteledi onları. Odası en üst katta, dedi kadın, on dakika sonra kocamı yollarım.

Nuşa, merdivenin bitimindeki kapıyı açtı. Saçları omuzlarına dökülmüştü. Siz ha! dedi, merdivenlerden aşağı bir bakış attıktan sonra onu içeri aldı, kapıyı çarçabuk kapadı.

Pasaportu getirdiniz demek!

Küçük odanın tavanı eğimliydi. Bir köşede, Nuşa'nın yatağıyla bir dolap duruyordu, öbür köşedeyse çıplak bir masayla bir iskemle, arada da aşağıdaki rıhtıma bakan çatı penceresi. G. kesekâğıdındaki kirazları masaya boşalttı.

Bu sabah bıraktılar beni, dedi. Cebinden pasaportu çıkarıp Nuşa'

 ya uzattı. Nuşa, zorlu bir sınavı birlikte başarıyla atlattıkları, hedeflerine vardıkları gibi bir duygu içinde. G.'nin elini avuçlarına alıyor. G. kolunu onun omuzlarına doluyor. Karşı koymak bir yana, Nuşa hafifçe yaslanıyor ona. Başarı duygusu o kadar baskın ki bir an, baştan beri aynı amacı paylaştıklarını varsayıyor. Ona yaslanıyor. Kendisinden güçsüz olsaydı, ona omuz verirdi. Peşlerindekilerden yakayı birlikte kurtarmışlar da sanki, ikisi el ele şimdi bitkin düşmüşler, yorgunluktan harap ama güven içindeler.

Kapalı bir yerde ilk bir arada oluşları bu.

Saçların çözükken daha yumuşak, diyor G. birkaç tel tutup bırakarak.

Bunu örtmek için! Nuşa, birkaç adım gerileyerek saçlarını topluyor, yüzüne döküyor; ensesindeki kızıl yara izini gösteriyor.

G. usulca yaranın üstüne koyuyor elini, Nuşa kıpırdamadan duruyor, doktor yoklamasından geçercesine. Saçların arasından görünen deri bembeyaz. Saçları, battaniye kokuyor.

Üstüne bir parça çiğ et koy, diyor G.

Nuşa doğruluyor, kan başına yürüdüğü için yanakları al al, ama kırmızının dağılımı eşit değil, kanın dil kökündeki damarlar kadar çapraşık ve mor kılcal damarlara dağılımına göre farklı tonlarda.

Çiğ et ha! diyor, bulsam kendim yerdim!

Öteki yaraların daha mı kötü?

Doğru dürüst göremiyorum ki.

Ben bir bakayım.

Yaralarını gösterebileceği tek kişi o; üstelik bu yaralar pasaportu ele geçirişiyle bağlantılı. Sırtını dönüyor, bluzundan, iç gömleğinden sıyırıyor omzunu.

Dolgun beyaz omuzlarında boydan boya iki yara izi var, deri kabarmış ama çatlamamış. Sağlam derinin gözeneklerinden, teninin kokusundan ayırt edilemeyen bir ışıltı yayılıyor. Onun omzuna parmak uçlarıyla dokunuyor G.

İlk gece gözümü kırpmadım, yanık gibi sızlıyorlardı.

Açık duran ufak pencereden uzak bir uğultu geliyor; insan sesini andıran yine de konuşma olamayacak kadar düzenli, müzik olamayacak kadar çatlak sesler. İki üç dize, boyuna yineleniyor. Seslerden biri G.'ye çocukluğunun Hup! Hup! Hup!'unu anımsatıyor. Nuşa ile göz göze geliyorlar, pencereye yürüyorlar. Aşağıda iskelede, ellerini kollarını sallayan kalabalığa doğru koşan birtakım insanlar görüyorlar. Kalabalıktan biri, siyahlı sarılı Avusturya bayrağı taşıyor.

Kim bunlar? diye soruyor G.

Bilmem.

Nuşa'nın yüzü durgun, ama göğsü inip kalkıyor. Bizimkilere benziyorlar, diyor, doklarda çalışanlara.

Pencereden uzaklaşıyor, giysilerine çeki düzen veriyor, iri elleriyle küçük düğmelerini ilikliyor. Pasaportu götürmeliyim artık, diyor.

G. onun fiziksel varlığının dış göstergeleri –inip kalkan göğsü, battaniye kokan kalın telli saçları, beyaz kafa derisi, iri elleri, yanakları, derisinin gözenekleri– arasına girmek, Nuşa pencereden aşağıdaki rıhtıma bakarken, bedeniyle bilincinin arasına girip kendini oraya yerleştirmek istiyor. Onun baktıklarının yerine geçmek istiyor. Nuşa'yı armağan etmek istiyor Nuşa'ya ve bu sunu karşılığında da, erdemle bütün bağları koparmak. Bu gereksinimini gidermek için o armağanı bedeninde taşımak istiyor. Zamanımız yok Nuşa, diyor.

Adını söylerken sesi çaresiz çıktı.

 O anda onun pasaportsuz ne yapacağı düştü Nuşa'nın aklına. Başına bir eşarp bağladı. Gitmeliyiz. Karanlık merdivenlerden hızla indiler.

Zamanımız yok dediğinde belki de Nuşa'nın pasaportu bir an önce götürmesini kastediyordu, ya da iskelede biriken kalabalığı, ev sahibinin biraz sonra yukarıya gelecek kocasını, Trieste'den ayrılması için tanınan otuz altı saatlik süreyi, ne var ki bu seçeneklerden hiçbiri, üstesinden gelinmez güçlükler getirmiyordu yedeğinde, eskiden olsa onlardan ustaca sıyrılmanın en az yüz çeşit yolunu bulurdu kolaylıkla. Kastettiği, bütün bunların ötesinde bir şeydi.

İki gündür anıların bolluğu altında ezilmişti. Şimdiki zamanı bile geçmiş zaman kipinde yaşamaya mahkûm olduğunu sanacak kadar. Başına henüz gelmeyenler, geçmişinin henüz açığa çıkmamış bir kesitiydi yalnızca. Karakoldan dışarı adım attığı an, hangi yöne yürürse yürüsün geçmişe doğru, von Hartmann'ın Marika'yı peşkeş çekişinden, Nuşa'yı Stadttheater'daki baloya götürmeyi tasarlayışından önceki yaşamına doğru yol aldığı izlenimine kapıldı. Neyi seçerse seçsin, daha önceki bir seçimin sınırlarında tökezliyordu, sonuçları çok önceden açığa çıkmış bir seçimin. Önünde uzanan fırsatlar kaypaktı. Zaman onunla yüzleşmek istemiyordu. Nuşa' ya duyduğu tutkunun, çaresizliğinden hiç farkı yoktu. Ayyyyy!

(Tutku zamana doğru atılmalıdır. Âşıklar, zamanı birlikte düzerler, o da açılır, ilerler, kendi içine çekilir ve geriye yaylanır. Onların yüreklerinin hızlandırdığı zaman. Dölyolu, zamansızlıkla nemli zaman. Kuşaklar fışkırtarak kendini tüketen zaman.) Zamanımız yok Nuşa, dedi.

Bir söylence kişisinin sağkenki bilincine kavuştuğunu gözünüzün önüne getirin. Söylence tamamlanmıştır ve bir daha değiştirilemez. Bu değişmezlik, bir çeşit ölümsüzlüktür. Oysa kahramanımız, şimdi aktarılan ve kim bilir kaç kereler yinelenmiş bir söy-

lence içinde sağ ve bilinçli durumda, kendini diri diri gömülmüş hissedecektir. Havasızlık değil, zamansızlık çekecektir.

G., Nuşa ile merdivenlerden inerken bu durumdaydı.

Herkes evinin kapısına üşüşmüş, hep birlikte yüksek sesle konuşuyordu. Bir genç, sokağı yokuş yukarı boydan boya koştu, sonra geri döndü. G., konuşulanların tek sözcüğünü anlamıyordu, Slovence konuşuluyordu. Adamlardan birkaçı, yokuş aşağı, denize doğru koşan gencin ardına düştüler. Nuşa birine bir şey sordu. Sonra fısıldadı: İtalyanlar savaş açmışlar, bugün onlarla savaş halindeyiz.

G. onun kolunu kavradı. Artık çok geç, dedi Nuşa, yüzüne fısıldayarak, pasaportu daha önce verseydin keşke.

G. onu alıkoymaya çalışmadı. Nuşa, koşarak indi yokuştan. Biraz ötede bir adamla konuşmak için durdu. G. onun parmağıyla kendisini gösterdiğini gördü. Sonra bir eliyle eteğini kaldırarak yine koşmaya başladı, çizmeleri kaldırım taşlarına çarpa çarpa.

Bojan'ın pasaportu nereden ele geçirdiğini yalnızca bir kere sormasına çok şaştı Nuşa. Sokakta buldum, dedi. Bu pasaportla bir yerlere gidebilme umudu var daha, diye düşünüyordu Bojan; ya yarın, ya da ertesi gün İtalya'ya son bir tren kalkardı nasılsa.

Gerçekten de Fransa'ya ulaştı Bojan, Marsilya'da aylarca yaşadı, Fransız polisinin kuşkusunu çekti. 1915 kışında yayımlanan bir polis bülteninde doğum yeri Livorno olarak gösteriliyordu, adı, yaşı ve mesleği de G.'ninkini tutuyordu. Büyük bir olasılıkla, fotoğrafının ve hakkında daha ayrıntılı bilgilerin yer aldığı dosyanın numarası da veriliyordu. Gelgelelim herhangi ağır bir suçtan söz edilmiyordu – bültende yer alan öbür kişilerin işlediği suçlar da belirsizdi. Yalnızca kuşkulular listesindeydi.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı, sahte belgeler sağladığı adamın izini sürme girişiminde bulunmadı; kayıplara karışmıştı, herhalde ölmüştü. Yıllar sonra Bojan, Yugoslavya'da Kral Alexander'ın dik-

 tatörlüğüne karşı savaşım verirken hâlâ G.'nin sahte adını (babası Umberto'nun yanında büyüseydi gerçek adı olacak adını) ara sıra takma adı olarak kullanıyordu.

G. yokuş aşağı, rıhtıma doğru yürüdü. Nuşa'nın durup konuştuğu adamın yanından geçerken adam gülümsedi ve gizlemeye hiç gerek görmeden G.'yi izlemeye başladı. Birkaç dakika sonra yokuş yukarı, onlara doğru gelen yüzlerce insanla karşılaştılar. Kalabalığın arka safları oldukça düzenliydi, kümelerden biri kocaman bir Avusturya flaması taşıyordu. Ama çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu öncü kol, onlara hiç benzemiyordu; daha çok, durmaksızın çatlayan, yeniden toparlanan, uğuldayan, kükreyen bir dalga devinimiyle ilerliyordu. Her şeyleri bambaşkaydı – giysileri, yaşları, yüzleri, başlarına geçirdikleri başlıklar, fizik yapıları, dilleri. Çeşitli yörelerden gelmeydiler: Sloven ve Istria köylerinden, Sırbistan'dan, Galiçya'dan, Yunanistan'dan, birkaçı Türkiye ve Rusya'dan, tek tükü Afrika'dan. Tek ortak özellikleri, yoksullukları ve hedefleriydi.

G. sorduğu sorunun anlamsızlığını bir daha kavradı: Nereye gitmeli? Yanıt olarak, bir kere daha şöyle düşünebildi ancak: öteye. Kalabalığa karışıp onların gittiği yöne doğru yürüdü.

Londra'da savaşın ilan edildiği gün gördüğü kalabalığa hiç benzemiyordu bu.

Londra'daki kalabalık, nereye gideceğini kestiremeyen, durağan bir kalabalıktı. Hiçbir talebi yoktu. Bomboş bakan gözlerle bağırıp höykürüyordu, istediğini elde etme telaşındaydı çünkü. Gelgelelim ne istediğini de bilmiyordu. Kapılardan içeri alınmak, sonra cepheye gönderilmek hevesindeydi. Downing Sokağı'nın, Westminster Kilisesi'nin, Parlamento Binası'nın dışında duruyor, geleceğine bir an önce kavuşmaya can atıyordu. Attığı naralarla hiç farkında olmaksızın kendini yüce duygularla kurban ediyordu. Bu sevinç çığlıkları, havaya fışkıran, sonra yine onun iri iri açılan gözlerine çökerek onları kan çanağına çeviren, ardından

boyun atardamarını tıkayan, kim bilir kaç süngü yemiş midesinden aşağı süzülen, her yaranın doymak bilmez bir susuzlukla emdiği, ancak birkaç damlası yara ağzından kasık kıllarına süzülen kendi öz kanı olacaktı. Kalabalıkta bir sürü kadın da vardı, erkekleri sırtlarından iteliyor, oğulcuklarını zorluyor, kan revan içinde, kılsız ve tüysüz, kemik ve cılk et yığınları halindeki erkek cenin-lerini Trafalgar Alanı'na, Strand'e düşürüyorlardı. Ama kalabalık, savaşın ilk günündeki o Londra kalabalığı, sessizce dağıldı; erkeklerle kadınlar birbirlerine gündelik adlarıyla seslenerek, başlattıkları olayın bilincine bile varmadan, olağanüstü bir gururla dolup taşarak evlerine döndüler.

Trieste'de, İtalya'ya savaş açılan günkü kalabalık, ne taşkındı, ne gururlu, ne de sessiz. Nereye gideceğinden emin, yalnız hangi yoldan oraya varacağını kestiremeyen bir sarhoş gibi titremelerle sarsılarak ilerliyordu.

Ara sıra birileri, ellerini kollarını sallayarak öne çıkıyordu. Elindeki çanı kasaba çığırtkanı gibi çalan biri vardı, ama üniforma falan giymemişti, çan da kara ve paslıydı – belki limanın çamurunda bulunmuş bir gemi kampanasıydı. Pencerelerde yüzler belirdi. Savaş! diye haykırıyordu sokaktakiler. Gelin de görün! Bazı kümeler şarkı söylemeye başladılar, ne var ki hiçbir girişim uzun sürmüyordu.

G. öncülerin az gerisinde, kalabalığın ortasında yürüyordu. Ceketini çıkarıp gömleğiyle yürümesine karşın, giysileriyle yine göze batıyordu. Nuşa'nın sokakta karşılaştığı adam, birkaç adım gerisinden geliyordu hâlâ, G. ile konuşmaya kalkan biri oldu mu, hemen araya giriyor, G.'nin anlamadığı Slovence sözler söylüyordu; her keresinde soruyu soran hoşnut kalıyor, bir daha soru sormaya kalkışmıyordu. G., vereceği bütün kararları bundan böyle arkasındaki adama bırakabileceğini hissediyordu.

Kalabalık, kuzeybatı yönüne, Kambiyo'ya, kentin İtalyan kesimine doğru yol aldıkça, yapısı da değişmeye başladı. Hırpaniliğiyle, yürüdüğü düzgün sokaklar arasındaki zıtlık daha da göze ba-

 tar hale geldi. Askeri deponun oradayken, en düşük ücretle çalıştırılan ya da işsiz kalmış işçilerden oluşan bir kalabalık görünümündeydi; şu sokaklarda ilerlerken, bir dilenciler ordusunu andırıyordu.

G.'nin yanındaki adamlardan biri, bakkalın dükkân camına bir taş attı (yürüyüş başladığından bu yana taş elindeydi herhalde). Cam kırıldı. Adamlar ellerini tulumlarının, gömleklerinin yenleriyle sarmalayarak camı alaşağı ettiler. Uzanabildikleri peynirlerle sucukları arkadaki kalabalığa atmaya başladılar. Bir Avusturya polis devriyesi, olayı özellikle görmezden gelerek yanlarından geçti. Korkudan ne yapacağını şaşıran bakkal, yüzüne doğru uzanan yumruklara özel şaraplarını dağıtmaya başladı. Çok iyi cins şaraptır, diyordu boyuna, malını pazarlarcasına.

Arkadakilerin yüklenmesiyle bakkal dükkânından uzaklaştılar. Bu olay hepsine geçici bir süreyle, yasalar karşısında bir dokunulmazlıkları olduğu bilincini vermişti. İyi giyimli insanlara rastladıklarında, kinle haykırıyorlardı: Kahrolsun İtalya! Ara sıra da: Hırsız Zenginler sizi! Sokaklar boşalmıştı. Bu da kalabalığın karakterinin yeniden değişmesine yol açtı. Kentin kendi oturdukları kesimindeyken, halkı çeken bir gösteriydiler. Oysa burada, yaşamı donduruyorlardı. 1898'de Milano'daki kalabalık gibi kenti ele geçirmek akıllarına gelmedi. Kendi denetimlerini ya da düzenlerini kurmaya hevesli değildiler. Yalnızca sokaklarla alanları hiçbir düzenin işlemediği, yani her şeyin olabileceği boş, ıssız mekânlara dönüştürmek istiyorlardı.

Arkasındaki adam, G.'nin sırtına dokundu, açık bir şarap şişesi ikram etti. G. içti, gömleğine döktü azıcık. Gerçi kalabalığın ilerleyişi oldukça rasgele ve düzensizdi, yine de G. bu kalabalığın omuzlarında törenle taşındığı duygusuna kapıldı, tabutunda giden bir ceset gibi. Aralarından geçtikleri yapılara baktı. Birbirini sektirmeden izleyen kadın gövdeli taş sütunlar, kapıların ve pencerelerin ardında yaşayanların kültürünü kanıtlama görevini üstlenmiş alınlıkların olanca ağırlığını hiç yakınmadan taşıyorlardı.

Cinsel edimlerin de, tıpkı düşler gibi, yüzeysel görünümleri yoktur; tersyüz edilerek yaşanırlar; içerikleri yüzeydedir ve normalde gözle görülebilir olan, görünmez bir çekirdeğe dönüşür.

Tepedeki odalardan birinde Louise, sırtüstü yatıyordu bir keresinde. G. kollarını onun dizlerine dolamış, dilini dölyoluna sokmuştu. Demin içtiği şarabın tadını anımsıyordu yalnız. Louise'in uyluğundaki seğirme, usulca ötekine geçti dalgalanarak. Döndü, geriye doğru toparlanıp yeniden vurdu kıyıya. Devinim değişirken bir kum tanesi, ona uydu, aynı doğrultuda iki yana sürüklendi. Kum taneciliğiyle Louise'in apış arasındaki sıcaklığın çiftleşmesinden bir köpek kulağı doğdu. Sivri bir kulak. Kulağın dışını kaplayan kürk, kadının teninden daha yumuşak, daha pürüzsüzdü. Kulaktan da bir çanak süt doğdu. Sütün yüzeyinin hemen altında, aklığın gizlediği bir orman, yapraklarını dökmüş kış ağaçları uzanıyordu. Çanaktan Louise'in bacaklarına döküldü süt. Bazı yerlerde beyaz gölcüklerde birikti; bazılarından kayarak aktı; süt damlaları, beyaz böğürtlenler gibi kalakaldı tüylerinde. Sütün izlerini sürüyerek kış ağaçlarının dallarını görebiliyordu G. Adam, çanını yine çalmaya başladı. Şu evlere bir bakın hele! İleri! İleri! Dizginleyemediği sözcükler yine de dinginlik içinde yükselmişti G.'nin boğazına. Çevresindekilerin bir anlam veremediği bu sözcükler kendisine de en az o kadar şaşırtıcı gelmişti. İleri! İleri! Başını geriye atıp mavi göğe bakarak yürüdü.

Kalabalık, San Giovanni Alanı'na saptı, çabucak doldurdu orayı. Alanın tam ortasında, ağaçların korunmalı gölgesi altında koltuğuna kurulmuş dev bir erkek yontusu duruyordu. Taşında VERDI yazıyordu. *Rigoletto*'yu yazan adamın adını oluşturuyordu bu harfler; ama Trieste'de, *Vittorio Emmanuele Re d'Italia* anlamını da taşıyordu. İki adam, anıtın kucağına tırmanmış, başına demir çubuklar indiriyorlardı. Her vuruşta pazularının ve omuzlarının kasları seçilebiliyordu. Kadınlar, alanda kapı kapı dolaşarak yapılara girmeye çalışıyorlardı. Kapıların hepsi ya kilitli, ya sürgülüydü. Ara sıra, kepenklerin arkasına gizlenmiş bir yüz, *i teppis-*

 ti'yle dolu alana korkuyla bakıyordu. Gençlerden birkaçı ağaçlara tırmandı. Ansızın, kırılan bir cam sesi doldurdu ortalığı. Önceden kararlaştırılmış bir parolaya dönüştü. Alanın kıyısında kalanlar, ellerine ne geçerse kepenksiz camlara doğru fırlatmaya başladılar.

Pencerelerin öte tarafı, Trieste'nin varlığından çıkar sağlayanların mülküydü. Verdi'nin taştan oyulma başına çubuklar indirenler, kadın gövdeli sütunların arasındaki pencereleri taşlayanlarsa, kentin varlığından nefret edenlerdi, bu kentte kıstırılıp kalmanın, öcünü almaktı istekleri. Başlarına bela açmadan, olabildiğince örtülü ve kurnaz bir yoldan, kendilerini ya da babalarını köylerini terke, bu yabancı kentin eteklerinde yerleşmeye zorlayan yoksulluk acısının hiç değilse birazının öcünü almak istiyorlardı. Kentin yönetimi Avusturyalılardaydı, ama aslı İtalyandı, sokak ve alan adlarından, acımasız ticaretinin yönetildiği dilden de belliydi ya. Kalabalıkta ancak birkaç kişinin belli bir siyasal görüşü vardı, öyleyken hepsi, lise öğretmenleriyle lise öğrencilerinin büyük ölçüde habersiz olduğu bir şeyi biliyordu: Köylerindeyken yaşadıkları olaylar, buraya Trieste'ye geldiklerinde yaşadıklarının, yani aynı olayın bir parçasıydı ve o günden bu yana yaşayageldikleri her günün. Tarihsel bir bütünlüktü bu. Kuramlar bu bütünlüğü kucaklayıp tanımlayabilir. Ama onların her birinin gözünde, özel yaşamlarında çektikleri acıların bütünlüğüyle tanımlanıyordu.

Koparın kafasını!

Kulaklarını uçurun!

Sökün şu kepenkleri!

Hiç kimse size evlerinizden söz etmedi mi? Uzun bir süre önce keşfetmiştim. Avrupa'nın hangi kentinde olursa olsun, kalabalıktan uzak bir yerleşim alanında, kendinize ait evlerin ve apartmanların sıralandığı seçkin bir sokak boyunca salınıyorsunuz nicedir. Evlerinizin pervazlarıyla kepenkleri daha yeni boyanmış

ama renkleri cepheden güçlükle ayırt edilebiliyor, güneşi alabildiğine emen kolalı keten sofra peçeteleri gibi belli belirsiz bir ışık yansıtan cephelerinizden. Sokakta, pencerelerinizin perdelerine bir göz atıyorsunuz, öyle kıpırtısız ki perdeler, taşa oyulmuş gibi, sonra bitkilere öykünen oymalı demirli balkonlarınıza bakıyorsunuz, başka kentleri, başka dönemleri anımsatan bezeklerinize, pirinç zilli, pirinç plakalı, cilalı, ahşap çifte kapılardan geçiyorsunuz, sokağın sessizliğinde, uzak bir kalabalığın kulağa ancak erişen uğultusu var, sokak insanlardan öylesine uzak ki, o insanların bireysel çabalamaları, bireysel soluk alışverişleri bile kesintisiz, dur duraksız bir soluğun sesine dönüşüyor... Derken birdenbire ürküye kapılıyorsunuz, bu evler sessiz belki ama her birinin ayıbı ortada, hepsi çırılçıplak!

Ateşe verin!

Başka bir topluluğun Liga Nazionale'yi ateşe verdiği söylentisi kulaktan kulağa dolaşıyordu. *Il Piccolo* gazetesini hedef gösteren, Avusturya hesabına çalışan bir casustu herhalde. G. ile birlikte yüz kadar adam, San Giovanni Alanı'ndan oraya koştular.

Birkaç İtalyan basımcıyla gazeteci –aralarında Raffaele de vardı– gece çalışmak üzere *Piccolo* idarehanesine gelmişlerdi. Sokaktan yükselen haykırışları duyunca pencerelere koştular. Sopalar sallayan, kollarının altına teneke kutular sıkıştırmış bir insan kalabalığının alanı geçip yapının ana giriş kapısına koştuğunu gördüler. Rıhtımda belalı güruh! dedi Raffaele, gelecek yazılarında göstericileri tanımlarken istisnasız kullanacağı bu buluşu iyice sindirerek. Kepenklerle pancurları indirin, diye buyurdu. Sonra telefonla karakoldan yardım istedi. Çok acil, dedi.

Bir pancurun aralıklarından, yapıya ilk varanları izleyebiliyordu. Birkaç darbe, ardından kırılan camların şangırtısı. Giriş kapısının dışındaki lambayı kırıyorlardı. Birilerinin taş merdivenlerden çıkıp basım bölümüne daldıklarını duyabiliyordu. Ansızın almacı yerine bıraktı, burnunu cama dayayarak ne olup bittiğini anlama-

 ya çalıştı. G.'yi gördü, çevresindeki üç-beş kişiye ikinci kat pencerelerini gösteriyor, ellerini taşkın bir biçimde sallıyordu. Raffaele'nin başlangıçtaki şaşkınlığı garip bir hoşnutluğa dönüştü. Bu tehlikeli, beklenmedik durumdan yola çıkarak bir kesinliğe varmıştı, o kesinlik de kendi önsezgisini doğruluyordu. Kalabalığın, giriş katındaki eşyaları kırıp döktüğünü duyabiliyordu.

Demek G. yalnızca bir Avusturya casusu değil, Avusturyalıların Slavları harekete geçirmek için seferber ettiği özel görevlilerden biriydi. Kızılhaç balosundaki aşırı davranışlarına Avusturyalıların neden göz yumduğu açık seçik ortadaydı işte. Gizemli görünen özellikleri, birdenbire göz önüne serilmişti. Bu tartışılmaz yorumu eşit ölçüde tartışılmaz bir karar izledi. Kimseye danışmaya gerek yoktu. Telefon konuşmasını izleyenlere, yapıyı hemen terk etmelerini söyledi. Dikkat edin, binayı herkes terk etsin, dedi. Al şunu – çekmecesinden bir tabanca çıkararak karşısındaki adama uzattı. Hiç kimsenin bizi koruyacağı yok, diye ekledi keyifle.

G.'nin işini bitirecekti. Telefondan ses gelmiyordu hâlâ. Kola delice asılarak başka bir numara istedi. Hepinizin Galleria di Montuzza'ya gelmeniz gerekiyor hemen, dedi. Ben orada bulurum sizi. Sonra yine karakolu aradı. Binbaşı Loneck'le görüşmek istedi. *I teppisti*'nin eline geçen *Piccolo* gazetesinin derhal korunmasını istiyordu, saldırganlar gazeteyi ateşe vermek üzereydi. Binbaşı Loneck düpedüz yan çiziyordu. Heyecanlı ya da histerik değilim, aklım da başımda, diye haykırdı Raffaele, kamu düzenini ilgilendiren bir konu bu.

Basım bölümündeki kundakçılar, az zamanda çok iş görüyor, sistemli çalışıyorlardı. İçlerinden biri, yağa ve mürekkebe bulanmış paçavralarla dolu bir dolap keşfetmişti. Bu paçavraları odanın öbür ucunda duran en büyük basım makinesinin yanına yerleştirdiler. Adamlardan biri, bir tenekeden parafin döktü paçavraların üstüne. Ötekiler, masalarla iskemleleri kırıyor, tahta parçalarını paçavraların üstüne çatıyorlardı. G., evrak çekmecelerinden ba-

zılarını boşaltıp kâğıtları yerdeki öbeğin üstüne fırlattı. Yakın! diye bağırdı, parafin kokusundan boğulacak gibiydi. Nuşa'nın konuştuğu adam, kapıda nöbet tutuyordu. Gözleri ışıl ışıl yanan bir ihtiyar, kâğıtları kıvırıp bir meşale yaptı, sonra yaktı meşaleyi, paçavraların üstüne fırlattı.

Bir an durdular, alevin parlayıp parlamayacağına baktılar. Hemen ardından, adam boyu alevler kapladı ortalığı. Alev, kentin anadilini, yasa dilini, aşağılamayı, talebi ve idareci ağzını basmaya alışmış makineleri yakıp kavurmak üzereydi. Ara ara ufak çıtırtılarla, kuru otlarda ayak seslerinin çıkardığına benzer çıtırtılarla soluklanıyordu ateş. Kapıda nöbetçi duran adam, ateşe bakarak keyifle gülümsedi. Başlangıçta ateş, köylerini anımsattı onlara; küçük bir ateşti daha. Aynı gece geç saatlerde, yapıyı üç kere daha yakma girişiminden sonra, her yan alevler içindeyken, başarılarının boyutları karşısında büyülenmiş gibiydiler: Yangın her türlü denetimi aştıkça, onun efendisi olduklarına daha da çok inanıyorlardı. G. ötekilerden daha yakın duruyordu alevlere, sıcaklığı iliklerinde duyuyordu.

Çabuk! diye haykırdı eşikteki adam, itfaiyeciler geldi. Kundakçılar dışarı koşarken, askerler eşliğindeki itfaiyeciler doldu içeri. İtiştiler ama iki taraf da yoluna gitti, tutuklanan olmadı. Yapının çevresini bir asker kordonu sardı, yangın kısa sürede söndürüldü.

Raffaele alanın öbür ucunda, Via Nuova'nın köşesinde Binbaşı Loneck'e çıkışıyordu. Avusturyalı polis memuru, kentte korunacak başka yapılar da olduğunu, kalabalık dağılır dağılmaz adamlarını çekmek zorunda kalacağını bildiriyordu. Ama askerleriniz giderse yine yangın çıkarmaya kalkışırlar, diye diretti Raffaele, halkın güvenliği sizin sorumluluğunuzda.

Bunu dün Roma'da düşünmeleri gerekirdi! dedi Binbaşı, Almanca.

Bir başka köşede G., basımevinde yangın çıkaranlarla konuşuyordu. Gördünüz ya, diyordu, bitişikteki yapının yangın muslu-

 ğunu kullanıyorlar. Gelecek sefer ilk iş, musluğu bozmamız gerek.

Raffaele, Binbaşı Loneck'in yanından ayrılarak Galleria di Montuzza'nın girişinde, katedralin, şatonun ve Museo Lapidario'nun yükseldiği tepenin altındaki tünelde bekleşen kümeye doğru yürüdü. Parmağıyla G.'yi gösterip (galiba ceketini yitirmişti G., beyaz gömleğiyle hemen göze çarpıyordu) buyruklarını sıraladı.

Alana, alanın açıldığı sokaklara yalancı bir sessizlik çökmüştü. Gerçi bir sürü insan vardı ortalıkta, ama bu sokaklarda her zaman görülen yüzler değildiler. İtfaiyeciler gitti. Kalabalık, askeri birliğin kalıp kalmayacağını izlemek üzere küçük kümelere ayrılıp alanda dolaşmaya başladı. Bölge sakinleri ortalıkta görünmüyordu.

G. gerisin geri San Giovanni Alanı'na doğru yürüdü. Önünden yürüyen kadını daha önce görmüştü sanki, giyinişiyle Nuşa'yı andırıyordu ama daha ufak tefekti. Yürüyüşe ara verdi. İleri, dedi yüksek sesle, daha ileri!

İzledikleri beyaz gömlekli adamın belirgin bir yürüyüşü vardı: Omuzlarını kamburlaştırıp başını kısarak, saldırgan bir boğa gibi yürüyordu. Bir ara durdu, yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Onun hainin teki olduğuna inanmaları güç olmadı.

G. yürümeyi sürdürdü. Kadının belli belirsiz tanıdık havası, ona duyduğu ilgiyi artırıyordu. Ona yetişmek için telaşla koşan geçmiş benliğini gördü önünde. Kadının yüzünü tanıyacak, onunla konuşacaktı. Geçmiş benliğinin kadında uyandıracağı ilgiyi de gördü. Yine de onun asıl kimliğini keşfetmek için adımlarını hızlandırmadı. Benliğini, geçmiş benliğinden ayıran her neyse, önemsiz bir şeydi, basit bir kapristen, basımevindeki yangında gövdesine sindiğini sandığı ısıdan öteye gitmeyen bir şey belki de.

G., karşısına çıkan dört adamla kavgaya girseydi, kavgayı anlatmak sayfalar sürebilirdi. Girmedi.

Tam tersine, hiç direnmeden onlara teslim olsaydı, ölümü böyle kabullenmesini anlatmak için de sayfalar gerekirdi. Direnmeden teslim olmadı.

Olanlar çabucak anlatılabilir, geriye kalanı da benim suskunluğum aktarabilir.

Onu, San Antonio Kilisesi'nin önündeki alandan zorla çıkardılar. Yolda, tanıdık gelen kadının yüzünü şöyle bir gördü: O sabah Ponterosso Alanı'nda kiraz aldığı kadındı. Adamların ikisi, kollarını tutarak iki yanına kıstırdılar, gövdeden henüz ayrılmamış bir cenine döndü. Üçüncü adam, önden gidiyordu, dördüncü, arkadan. Kanal boyunca mendireğe doğru yürüdüler. Sonra sağa, demiryolu hattına döndüler. Rıhtımda kimseler yoktu. Ara sıra kollarını kurtarmaya, silkinmeye çalıştı G. Yapamadı. Onu suyun kıyısına götürdüler.

O âna varıncaya kadar, kendi ölümünü tam olarak gözlerinin önüne getirdiğini sanmıyorum. Ama bazı kuşkular ya da umutlar kalmış olmalı. Kim bilir belki de ölüm, bütün göndermelerin –dolayısıyla ayırt edilirliğin– yok olduğu bir noktaya dek kendi kendini şaşırtan katmerli bir şaşırtmacadır çıkageldiğinde.

Başına vurdular arkadan. Bayıldı. Sütün tadı, bilinmezin bulutudur. Onu ayağa kaldırdılar, birkaç adım sürükledikten sonra ayaklarından tuzlu suya bıraktılar.

Güneş batmak üzere, deniz kıpırtısız. Ayna gibi derler ya, öyle. Ne var ki ayna gibi değil. Dalga denemeyecek dalgalar –o kadar çeşitli yönlere gidip geliyorlar ki, kabarıp inişleri de pek seçilmiyor– sayısız küçük yüzeyden oluşuyor, her birinin açısı ve alacası başka. Bu yüzeylerden, güneş ışığını doğrudan yansıtanlar, açıları göze ve güneşe göre değişmeden az önce beyaz bir ışık saçıyor, sonra birlikte yine denizin kopkoyu mavisine karışıyorlar. Her keresinde ışığın ömrü ateşten fırlayan bir kıvılcımın ömrü kadar. Ama deniz, güneşe daha bir kavuştukça, kıvılcım saçan

 yüzeylerin sayısı artıyor, deniz de gerçekten gümüş bir aynayı andırıyor artık. Yalnız, bir ayna gibi durağan değil. Pütürlü yüzeyi sürekli kıpırtı halinde. Tanecikler sekerek uzaklaştıkça, oluşturdukları kütle güneşe, azınlıkta kalan gözle görülür kütle de koyu kurşuniye döndükçe, artıyor ivmeleri. Güneşe doğru durmaksızın çekilen, yansılarını daha da hızla yayan deniz, ne bir sınıra gerek duyuyor, ne sınır tanıyor. Ufuk, bir gösterinin üstüne ansızın, keyfince inen bir perdenin dümdüz eteği şimdi.

Cenova · Paris · Bonnieux.

1965-1971

KAYNAKLAR

Kitapta, kaynağı belirtilmeyen bazı alıntılar yer alıyor:

Sayfa 25: "Dünyanın yaşamında bir dakika geçiyor. Olduğu gibi nakşedilsin!" Cézanne'ın bir sözü. Kaynağı belli değil.

Sayfa 31: "Adam yeterli donanımdan yoksundu..." diye başlayan paragraf, H. R. Haweis'in "Personal Reminiscence of Garibaldi and the Garibaldini" adlı denemesinden. G. M. Trevelyan'ın *Garibaldi and the Making of Italy* adlı kitabından alıntılanmıştır.

Sayfa 40: "Hayvanlar birbirine hayranlık duymaz..." diye başlayan paragraf, Pascal, *Pensées*, 485.

Sayfa 56: "Bal ondurucu da olabilir, öldürücü de..." diye başlayan paragraf, Lévi-Strauss'un *Mythologiques III, L'Origine des Manières de Table*'ından.

Sayfa 68: "Tarih dediğimiz, baştan sona çağdaş tarihtir..." diye başlayan paragraf, R. G. Collingwood'un *The Idea of History* adlı yapıtından.

Sayfa 81: "Belediye Binası'na baskın..." diye başlayan paragraf, güncel bir anlatıdan. Günümüzden bir metin. Kaynağı bulunamadı.

Sayfa 113: "Dünyadaki kara yüzeyinin yüzölçümünün..." diye başlayan paragraf, *Encyclopedia Brittanica*, 1911 baskısından. *Britanya İmparatorluğu*, Giriş.

Sayfa 260: "Yaratıldığım şu tozu küçümsüyorum," diye başlayan paragraf, Saint Just'un *Discours sur les Institutions Républicaines* adlı yapıtından.

Sayfa 290 ve daha sonraki sayfalarda özellikle Auvers Bayırı çatışmasını anlatırken Alan Clark'ın bu konudaki araştırmasının ürünü *The Donkeys*'den geniş çapta yararlandım. Kimi tümceleri olduğu gibi aldım.

Yazar, kitabın yazılışı sırasında büyük yardımı dokunan Büyük Britanya Sanat Danışmanlığı Kurumu'na teşekkürü borç bilir.

Dostların katkılarıysa bir dökümün sınırlarına giremeyecek kadar büyük ve yoğundur.

J. B.

METİS EDEBİYAT

John Berger

KRAL

Bir Sokak Hikâyesi

Çeviren: M. Gürsoy Sökmen

"Çıldırmış olmalıyım. Bu sözcükleri uykumda duyuyorum ve her duyduğumda boğazımın gerisinde bir yerde, gırtlağın burunla birleştiği noktada –hani o korktuğunuzda kuruyan bölgede– kumru gibi dem çekiyorum. Sizi yaşadığımız yere götürebilmek için çıldırıyorum..."

Bir otoyolun kenarında, şehir merkezinden on iki, denizdense dört kilometre uzakta, atılmış buzdolapları, kaza geçirmiş kamyonlar, kırık lavabolarla dolu bir çöplük bölgesindeyiz. Büyük bir Olimpiyat Stadyumunun yapılacağından söz edilen bu yer aslında kendiliğinden oluşmuş bir mahalle. Bir zamanlar büyük bir işadamı olan Vico ile sevgilisi Vica'nın, buraya ilk yerleşen olduğu için herkese kendi kanununu dayatan Jack'in ve her biri kendi geçmişini bir yük gibi taşıyan Anna'nın, Marcello'nun, Melek'in, Liberto'nun, Joachim'in, Saul'ün, Danny'nin, Corina'nın, Alfonso'nun sığındıkları, yaşamlarından ellerinde kalan ne varsa korumaya çalıştıkları "evleri"nin yer aldığı kendine özgü bir mahalle. Ve bu mahallenin Vica'ya âşık köpeği Kral...

Hırslar ve umutsuzluklar, sevgiler ve kayıtsızlıklar, varkalma çabaları ve kendini ölüme bırakış: Büyük zenginliklerin yanı başında büyük yoksulluklar... Kral, yeni bir barbarlık çağının, Köpekler Çağı'nın habercisi mi?